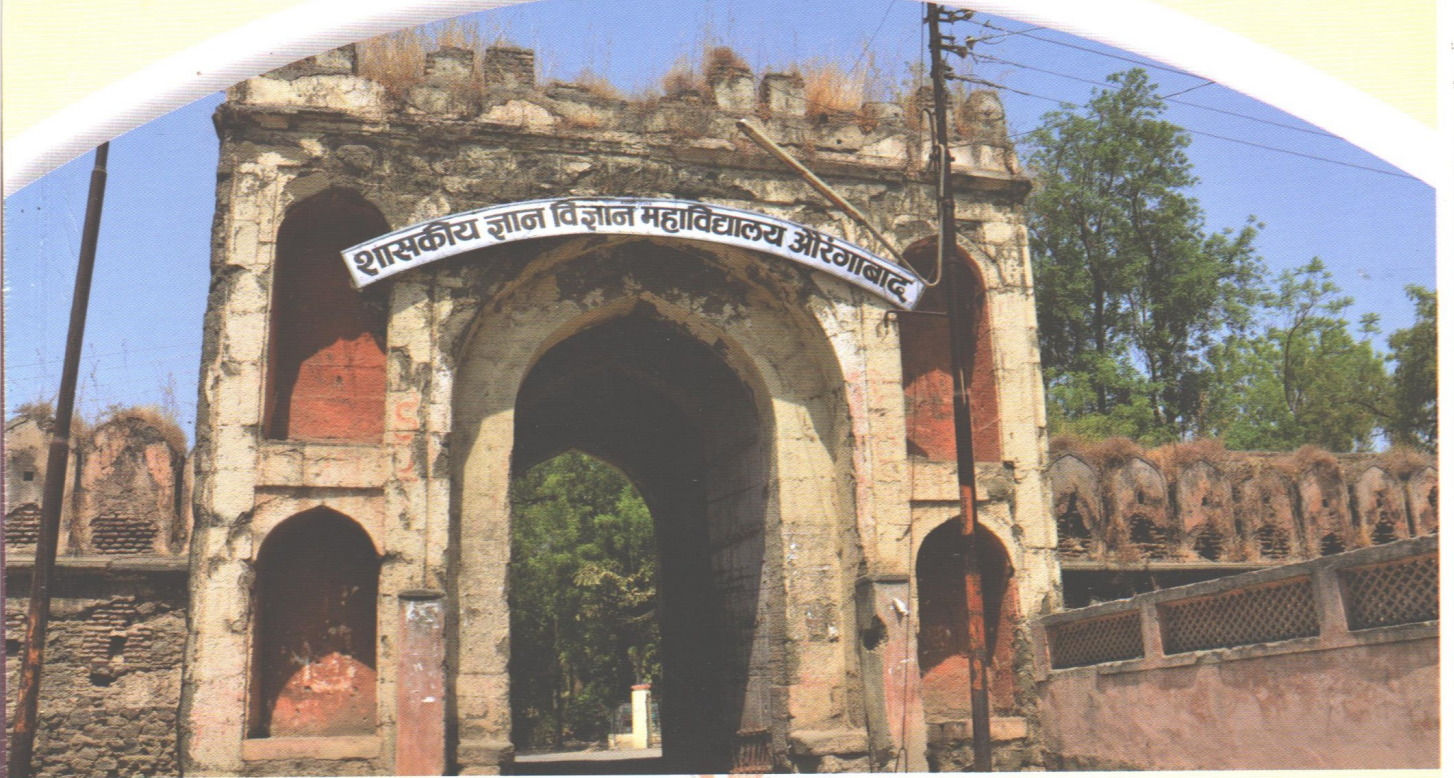

नवंबर

२०१६-१७

राष्ट्रीय मूल्यांकन एवं प्रत्यायन परिषद
NATIONAL ASSESSMENT AND ACCREDITATION COUNCIL
An Autonomous Institution of the University Grants Commission

Certificate of Accreditation

The Executive Committee of the
National Assessment and Accreditation Council
on the recommendation of the duly appointed
Peer Team is pleased to declare the
Government College of Arts and Science

at Aurangabad, Maharashtra
affiliated to Babasaheb Ambedkar Marathwada University,
Maharashtra as

Accredited

with CGPA of 3.02 on seven point scale

at A grade

valid up to September 15, 2021

Date: September 16, 2016

Director

मान्यवरांच्या भेटी

महाराष्ट्र राज्याचे उच्च व तंत्र शिक्षणमंत्री सन्माननीय श्री. विनोदजी तावडे साहेब यांनी महाविद्यालयाला दिलेली भेट ही प्रेरणादायी ठरली.

मा.खा. चंद्रकांतजी खैरे साहेब यांची महाविद्यालयाला विशेष भेट.

शासकीय ज्ञान विज्ञान महाविद्यालय औरंगाबाद

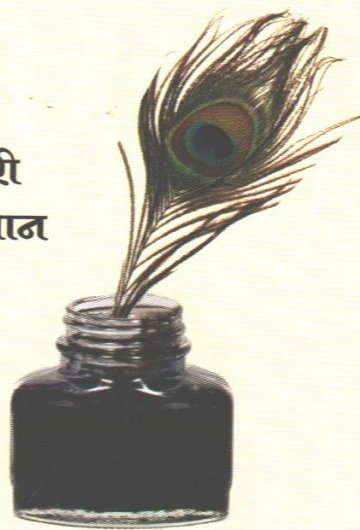

• अध्यक्ष • | • प्रमुख संपादक •
प्राचार्य डॉ. कुमुद गोरे-खेडकर | डॉ. रोहिणी कुलकर्णी (पांढरे)

नवंबर २०१६-२०१७

• संपादक मंडळ •

प्रा.डॉ. बळीराम लहाने
प्रा.डॉ. भारती सानप
प्रा.डॉ. जनार्दन काटकर
प्रा. चंद्रज्योती मुळे-भंडारी
प्रा.डॉ. शाहिस्ता तलत खान
प्रा. पंकजा वाघमाहे

प्रा.डॉ. युगंधरा टोपरे
प्रा.डॉ. प्रमिला भुजाडे
प्रा.डॉ. प्रदिप देशमुख
प्रा. रुपेश मडकर
प्रा. नुजहत गौस

टीप : या अंकात व्यक्त झालेल्या मतांशी संपादक मंडळ सहमत असेलच असे नाही
(केवळ खाजगी वितरणासाठी)

नवरस संपादक मंडळ २०१६-२०१७

संपादकीय

महाविद्यालयातील विद्यार्थी म्हणजे सळसळत्या उत्साहानी भरलेली तरुणाई. ह्या तरुणाईला व्यक्त होण्यासाठी असलेले हक्काचे व्यासपीठ म्हणजे 'नवरस'. महाविद्यालयातील शिक्षकांना ह्या तरुणाईला योग्य ती दिशा देण्याचे महत्त्वपूर्ण कार्य करायचे असते. विद्यार्थ्यांमधे असलेली सृजनशीलता लक्षात घेऊन त्यांची साहित्य निर्मिती व्यक्त करणारा हा 'नवरस' वार्षिकांक.

वेगवेगळ्या विषयांची ही सुंदर गुंफण, ज्यात मुलांना लोभवणारी गुलाबी स्वप्नं, त्यांची आयुष्यामधील ध्येयं आणि ह्या ध्येयपुर्तीकडे होणारी त्यांची वाटचाल, शब्दरुपात व्यक्त होणारे त्यांचे अनुभव अशा निवडक साहित्याचा विविध भाषांतील वैशिष्ट्यांनी सजलेला हा एक मनोवेधक पुष्पगुच्छ. विद्यार्थ्यांनी वास्तविकता अनुभवलेली, विज्ञानाच्या आकाशाला गवसणी घालणाऱ्या आणि झपाट्याने विकसित होणाऱ्या ज्ञानाचा अविष्कार, संस्कृत, मराठी, हिंदी, उर्दू या सर्वच भाषेतील साहित्याचे मनोरम दर्शन ह्या वार्षिकांकातून प्रकट होते. वैज्ञानिक आणि सामाजिक क्षेत्रात होणाऱ्या वेगवेगळ्या स्थित्यंतरांचे प्रतिबिंबही यात व्यक्त होते.

२०१७-१८ या शैक्षणिक वर्षात महाविद्यालयाला राष्ट्रीय मूल्यांकन आणि प्रत्यायन परिषदेने (NAAC) मूल्यांकनात 'अ' दर्जा दिला आहे. ही निश्चितच आपल्या सर्वांसाठी अभिमानाची बाब आहे. यामध्ये महाविद्यालयासोबतच इतर घटकांचाही मोलाचा वाटा आहे.

महाविद्यालयाच्या जडणघडणीतील महत्त्वाचा घटक म्हणजे येथे सध्या शिकत असलेले आणि महाविद्यालयातून शिक्षण घेतलेले विद्यार्थी आणि येथील शिक्षकवृंद. आमच्या महाविद्यालयातून ज्ञानाचा वसा घेतलेले अनेक प्रथितयश विद्यार्थी सामाजिक, राजकीय साहित्यिक आणि प्रशासकीय क्षेत्रात नावाजले गेलेले आहेत. सामाजिक विकासात त्यांचे योगदान उल्लेखनीय आहे. अशा महाविद्यालयाला वेगळ्या उंचीवर नेणाऱ्या व महाविद्यालयाचा घटक असलेल्या काही व्यक्तीमत्वांच्या कार्य आणि विचारांचा आढावा या वार्षिकांकात घेत आहोत.

निजामकाळात शिक्षणाची मुहूर्तमेढ रोवणाऱ्या आणि शतकपूर्तीकडे वाटचाल करणाऱ्या मराठवाड्यातील या पहिल्या महाविद्यालयातील इतिहासाची गौरवशाली परंपरा राखत यावर्षीचा 'नवरस' हा वार्षिकांक आपल्या हाती देतांना संपादक मंडळाला अतिशय आनंद होत आहे.

मा.प्र.प्राचार्य डॉ. कुमुद गोरे-खेडेकर यांचे मार्गदर्शन तसेच संपादक मंडळातील प्रा. चंद्रज्योती मुळे-भंडारी, डॉ.बळीराम पी. लहाने, डॉ.जे.जी. काटकर, डॉ. भारती सानप, डॉ. खान तलत शाहिस्ता, डॉ. युगंधरा एस. टोपरे, डॉ. प्रमिला एच. भुजाडे, प्रा. पंकजा वाघमारे, डॉ. प्रदिप एस. देशमुख, प्रा. नुजहत गौस, प्रा. रुपेश मडकर यांचे सहकार्य लाभले.

डॉ. रोहिणी कुलकर्णी (पांदरे)

प्रमुख संपादक

डॉ. कुमुद गोरे-खेडेंकर (प्रभारी प्राचार्य)

सगळ्याच झाडांच्या फळांवर नसते लिहीलेले आपले नांव
सगळ्याच गावांना जाण्यासाठी नसते आपल्या पायांची धाव
आपापल्या कुवतीप्रमाणे स्वतः पुरतेच शोधत राहावे उत्तर
आपल्याच अर्ध्यामुर्ध्या पाकळीतून मिळवावे निदान थेंबभर अत्तर.

प्राचार्यांचे मनोगत

मित्र विद्यार्थी -

शतकपूर्तीकडे वाटचाल करणाऱ्या आपल्या महाविद्यालयाचा हा नवरस वार्षिकांक. विद्यार्थी दशेत असतांना मी 'नवरस' मधे लिहिलेली कविता ते आज निवृत्तीच्या वेळी मी लिहीत असलेले मनोगत हा प्रवास खूप लांबलचक आहे. या महाविद्यालयाच्या जवळ-जवळ अर्ध्या वाटचालीची मी साक्षीदार आहे, म्हणूनच हे मनोगत लिहितांना मला अतिशय अभिमान वाटतो आहे.

विद्यार्थ्यांच्या विचारमंथनातून, अनुभवातून आणि प्राध्यापकांच्या मार्गदर्शनाने 'नवरस' ची निर्मिती होते. या वर्षीच्या संपादक मंडळाचे आणि सर्व विद्यार्थी लेखक, कवी, विजेते... सर्वांचे हार्दिक अभिनंदन ! या वार्षिकांकात विद्यार्थ्यांच्या रुंदावणाऱ्या वैचारिक कक्षा आपल्याला संशोधनाचे आधुनिक प्रवाह, न्यायवैद्यकशास्त्राशी संबंधित चाचण्या, मधुमक्षिका पालन यासारख्या वैज्ञानिक लेखातून अनुभवायला मिळतील. शेतकऱ्यांच्या समस्यांवरील लेख, लोकसत्ता ब्लॉग विजेता माणिक जैस्वाल या विद्यार्थ्यांचा "साहित्यिक आणि पुतळ्यांचे राजकारण" असे लेख वाचकांना विद्यार्थ्यांच्या समृद्ध सामाजिक जाणीवांची प्रचिती देतील, तर 'आई' 'स्त्रीविषयक जाणिवे' यावरील लिखाण आपल्याला विद्यार्थ्यांच्या संपन्न भावविश्वाची अनुभूती देतील. महाविद्यालयात घेतलेल्या विविध स्पर्धांमधील पारितोषिकप्राप्त लेख, निबंध देखील यात समाविष्ट केले आहेत, ते या विद्यार्थ्यांच्या विचारांची परिपक्वता दाखवतील.

"माणूसपण जपणारे आणि आयुष्यात सर्व आव्हानांना यशस्वी तोंड देणारे विद्यार्थी घडविणारे महाविद्यालय" अशी महाविद्यालयाची परंपरागत प्रतिमा ज्यातून प्रतिबिंबित होत आहे, असा हा नवरसांनी संपन्न असलेला घट आपल्या हाती देतांना मला अतिशय आनंद होत आहे.

२०१६-१७ हे शैक्षणिक वर्ष आपल्या सर्वांसाठी फार महत्वाचे ठरले. विद्यार्थी-शिक्षक यांच्या सातत्याने केलेल्या परिश्रमातून महाविद्यालयाने 'अ' मानांकन प्राप्त केले. महाविद्यालयातील आणि महाविद्यालयाबाहेरील विद्यार्थ्यांसाठी सर्व विभागांनी घेतलेल्या कार्यशाळा, महिलांच्या प्रश्नाबाबत घेतलेली राज्यस्तरीय कार्यशाळा तर नॅक नंतरच्या आव्हानांबाबत घेतलेली विभागीय कार्यशाळा अशा जवळ जवळ पंधरा कार्यशाळांनी महाविद्यालयाचे नाव दुमदुमले. गंधर्वसंगीत महोत्सवाची या वर्षी झालेली सुरुवात ही औरंगाबादच्या रसिकांसाठी सांगितिक मेजवानीच होती.

या सर्वांवर कळस चढवला तो आपल्या विद्यार्थी मित्रांनी मिळवलेल्या यशाने. माणिक जैस्वाल, केशरचंद राठोड, संघपाल नवगिरे, प्रियंका हिवराळे, राधा घुगे यांनी मिळवलेले शैक्षणिक क्षेत्रातलं राज्यस्तरीय यश. कोमल वाघ, अलमास अंजुम, अमर मानवतकर, संध्या शिंदे या विद्यार्थ्यांनी रा.से.यो. मध्ये राज्यस्तरावर केलेले विद्यापीठाचे प्रतिनिधित्व आणि एस.यु.ओ. सारिका शिंदे आणि जे.यु.ओ. उत्कर्ष वानखेडे यांनी दिव्ही आर.डी. परेड मध्ये केलेले महाराष्ट्राचे प्रतिनिधित्व या सर्वांच्या कामगिरीने आपल्या महाविद्यालयाची मान गर्वान उंच झाली.

माजी विद्यार्थी आयोजित राज्यस्तरीय वक्तृत्व स्पर्धादेखील नेहेमीच्या दिमाखाने चंदा पाचव्या वर्षीही संपन्न झाली. महाविद्यालयाने पाहिलेली स्वप्नं आणि स्वप्नपूर्ती यातल अंतर काही अशानं निश्चितच कमी झाले.

तसे पाहिले तर स्वप्नपूर्ती कधीच होत नसते, कारण नवनवी स्वप्नं सतत जन्म घेतात आणि त्यांच्या पूर्तीसाठी आपल्याला पुनःपुन्हा उभारी धरावी लागते तरच यशही मिळते.

यश ! स्पर्धेत उतरायचं, तिथं टिकायचं, झगडायचे पण यशाची खात्री नाही, ती नसतेच कारण स्पर्धेतल यश केवळ आपल्या प्रयत्नांवर, आपल्या बुद्धीमत्तेवर अवलंबून नसतं; तर इतरांवरही अवलंबून असत. म्हणून पहिली स्पर्धा स्वतःशीच करावी आणि अपयश आल्यास ते पचवण्याची ताकतही मिळवावी.

यशस्वी होण्यासाठी लागणारे आदर्श हळी मिळत नाहीत अशी नेहमी तक्रार असते. कदाचित् ते खरही असेल. आदर्श नसतीलही. पण प्रत्येकात काही ना काही चांगलं असतं. स्वतःच्या निर्मल नजरेन स्वतःच्या विचारानं, उघड्या डोळ्यांनी पाहिले तर ते नक्की दिसेल आणि विचारपूर्वक जर ते सर्व आत्मसात केल तर कदाचित् आपणच आदर्श होऊ.

यश भलेही उशिरा मिळेल, थोडं कमी मिळेल, पण ते स्वबळावर आणि योग्य मार्गाने मिळवलेलं असेल तर शाश्वत असतं. भयगंड, पश्चाताप, असमाधान यांचा स्पर्शही त्याला होत नाही. असं यश आपल्याला ताठ मानेनं जगायला शिकवतं.

सत्याचा, नीतिमतेचा, विवेकाचा मार्ग पत्करलेला असताना कदाचित आजूबाजूची परिस्थिती पाहून उद्विग्नता येईलही. पण त्यातून बाहेर पडून पुन्हा भरारी घेण्याइतका खंबीरपणा तर हवाच.

त्यामुळे मित्रांनो, तर्कशुध्द विचारसरणी, वैज्ञानिक दृष्टीकोन, पारखी वृत्ती, जागृत विवेक, सचोटी, कष्ट-मेहनत यांची शिदोरी घेऊन यशाच्या या प्रवासाला निघा, यश निश्चित मिळेल. सोबत माणुसकीला मात्र न्यायला विसरू नका हं !

हार्दिक सदिच्छांसह

डॉ. कुमुद गोरे-खेडेंकर

प्राचार्य

शासकीय ज्ञान विज्ञान महाविद्यालय, औरंगाबाद

सेवानिवृत्तांचे मनोगत

महाविद्यालयाविषयीचे मनोगत माझ्या महाविद्यालयाविषयी २/४ ओळीत मनोगत लिहिणे कठीणच नव्हे तर अशक्य वाटते. तरी आज ज्या स्थानी मी आहे ती केवळ या महाविद्यालयात झालेल्या माझ्या सर्वांगिन विकासामुळेच, मी आज जे प्राप्त करू शकले त्याचे संपूर्ण श्रेय मी माझ्या महाविद्यालयाला देते. धन्यवाद ! मी याच महाविद्यालयात शिक्षण घेतले आणि ३१ वर्षे ज्ञानदानाचे कार्य करून अनेक विद्यार्थी घडवले याचा मला सार्थ अभिमान आहे.

- डॉ. करुणा भालचंद्र देशपांडे
सेवानिवृत्त संगीत विभाग प्रमुख

मराठवाड्यातील ज्ञान गंगेचे पहिले महाविद्यालय असलेल्या आपल्या शासकीय ज्ञान विज्ञान महाविद्यालयात मला काही दिवस वगळता ३१ वर्षे एवढा मोठा कालखंड सेवा करण्याची संधी मिळाली. हे मी माझे परमभाग्य समजतो.

माझ्या ३१ वर्षांच्या कालखंडात एकूण १० प्राचार्यांचा मला सहवास लाभला. या शिक्षण क्षेत्रात विद्यार्थ्यांच्या संबंधित अहोरात्र कामकाज करतांना मला अति आनंद होत राहिला त्याच बरोबर तमाम विद्यार्थ्यांच्या सहवासासोबतच शिक्षक व शिक्षकेत्तर कर्मचा-यांची देखील सेवा करण्याची मला संधी मिळाली. मी कर्मचारी व विद्यार्थी यांच्या कायम ऋणात राहू इच्छितो. कारण त्यांची सेवा, शुभेच्छा व पाठबळामुळे मला माझ्या वैयक्तिक व कौटुंबिक अडचणींना सामोरे जाण्याचे बळ प्राप्त झालं.

आज या प्रसंगी भावना व्यक्त करीत असतांना माझ्या सेवाकालखंडात कसुर न करता कोणीही दुखवणार नाही याची मी काळजी घेत राहिलो. अनवधानाने. तसे चुकून घडले असल्यास मी मनापासून दिलगिरी व्यक्त करतो. मराठवाड्यामध्ये नव्हे तर संपूर्ण महाराष्ट्राबरोबर संपूर्ण देशात ज्ञानाचा वारसा घेवून जाणाऱ्या माझ्या सर्व विद्यार्थी मित्रांना मनःपूर्वक शुभेच्छा देतो. तसेच आज महाविद्यालयात कार्यरत असणाऱ्या सर्व शिक्षक व शिक्षकेत्तर कर्मचाऱ्यांना मनःपूर्वक शुभेच्छा देतो. आपल्या महाविद्यालयाने नॅकचा 'अ' दर्जा घेवून मान उंचावली आहे. सात वर्षांनंतर हे महाविद्यालय शतकोत्तरी वाटचाल करीत असल्याने महाविद्यालयाच्या उज्वल भविष्यासाठी सुयश चिंतून मी रजा घेतो. धन्यवाद !

- बारकू पंढरीनाथ कुन्हाडे
अधिक्षक, शासकीय ज्ञान विज्ञान
महाविद्यालय, औरंगाबाद.

मराठवाड्याच्या विकासाचा आधारवड - श्री. भुजंगराव कुलकर्णी

श्री. भुजंगराव कुलकर्णी, आमच्या महाविद्यालयाचे वयोवृद्ध, ज्ञानवृद्ध आणि तपोवृद्ध माजी विद्यार्थी. मराठवाड्याच्या अतिमागास बीड जिल्ह्यात, आता परळी तालुक्यात असलेल्या गाढे पिंपळगाव यापुर्वीच्या जहागिरी खेड्यात १९१८ साली त्यांचा जन्म झाला. अनंत अडचणी असूनही उच्च शिक्षणातील पदव्या त्यांनी प्रथम क्रमांकाने मिळवल्या. १९३९ साली भारताचे प्रशासकीय सेवा (IAS) उत्तीर्ण होणारे आणि हैद्राबाद राज्य व नंतर महाराष्ट्र राज्याच्या प्रशासकीय सेवेत महत्वपूर्ण कामगिरी पार पाडणारे श्री. भुजंगराव कुलकर्णी हे मराठवाड्याचं ज्ञानी आणि संवेदनशिल व्यक्तीमत्व.

एकूण २५ ते ३० वर्षे इतका कालावधी त्यांनी सनदी अधिकारी म्हणून गाजवतांना विकास कार्यावर, प्रामुख्याने मागास प्रदेशांच्या विकासकार्यावर भर दिला. मराठवाड्यातील मागासपणामुळे सामान्य माणसांनी सोसलेल्या अडचणी त्यांनी जवळून पाहिल्या. त्यामुळेच अनेक पिढ्यांचे सोसणे त्यांच्या विकासाप्रती असलेल्या संवेदनशिलतेच्या आणि बांिलकीच्या मुळाशी आहे. मराठवाड्याचा विकास हाच त्यांच्या आयुष्याचा ध्यास राहिला आहे.

निवृत्तीनंतर राज्य तसेच विभागीय पातळीवर विविधभूमिकांद्वारे त्यांनी विकासकार्य पार पाडले. मराठवाडा विकास मंडळाचे अध्यक्ष, मराठवाडा विद्यापीठाचे काही काळ कुलगुरु पद, अनुशेषासंदर्भातील दांडेकर समितीचे सदस्यत्व, राज्यनियोजन मंडळ सदस्य, मागास भागाच्या अभ्यासगटाचे सदस्य, जल व सिंचन आयोगाचे सदस्य, मराठवाडा जनता विकास परिषद तसेच स्वामी रामानंदतीर्थ संशोधन संस्थेचे अध्यक्षपद यांसारख्या अशासकीय व्यासपीठांवरूनही त्यांनी अभ्यासवृत्तीने विकासाचे प्रश्न मार्गी लावण्यासाठी खूप मोठे योगदान दिले आहे. राज्यपालांनी नेमलेल्या अनुशेष समितीचे ते अध्यक्ष होते. या समितीच्या शिफारशींचा मागास विभागाच्या अनुदानासाठी मोठा फायदा झाला.

अशा या उत्तुंग, महनीय व्यक्तीमत्वास आणि महाविद्यालयाचा नावलौकिक वाढवणाऱ्या, शताब्दीपूर्ती करणाऱ्या श्री. भुजंगराव कुलकर्णी यांना आमचे नम्र अभिवादन आणि शुभेच्छा !

संपादक मंडळ

यशवंत प्राध्यापक

प्रा.डॉ. भारती म. सानप
हिंदी विभागप्रमुख
'सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे'
कडून 'नरेश मेहता के काव्य में
सांस्कृतिक-चेतना और युगबोध' या
विषयात पीएच. डी. प्राप्त

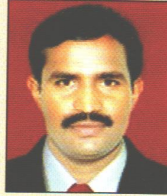
डॉ. प्रमिला हरिदास भुजाडे
सहा.प्रा.समाजशास्त्र विभाग
शिक्षण महर्षी पंजाबराव देशमुख
राष्ट्रीय सन्मान पुरस्कार -
सातारा २०१६. समता राष्ट्रीय
पुरस्कार २०१७, सातारा.

Dr. P.S. Deshmukh
Dept. of Zoology
"International Best Oral
Presentation Award" 6th
International science
congress

Mrs. Suchita P. Bharambe
Dept. of Microbiology
Received Best Poster
Presentation at 6th
International conference.

प्रा.डॉ. एल.आर म्हस्के
अर्थशास्त्र विभाग यशदा पुणे,
येथे वर्ग १ अधिकाऱ्यांसाठी
आयोजित पायाभूत प्रशिक्षण कार्यक्रम
यशस्वीरित्या पूर्ण करुन
राज्यातून सर्वप्रथम.

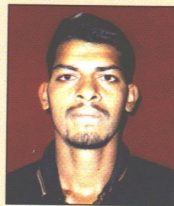
प्रा.डॉ. एस.पी. जोगदंड
राज्यशास्त्र आणि लोकप्रशासन
विभाग यशदा पुणे, येथे वर्ग
१ अधिकाऱ्यांसाठी आयोजित
प्रशिक्षण कार्यक्रम यशस्वीरित्या
पूर्ण करुन राज्यातून सर्वद्वितीय.

— गुणवंत विद्यार्थी—

• आमचे क्रीडावैभव •

राधा धोत्रे
बी.एस्सी. प्रथम वर्ष

अमोल पवार
बी.ए. प्रथम वर्ष

सिद्धांत सोनटके
बी.एस्सी. प्रथम वर्ष

साधना जोशी
बारावी विज्ञान

राकेश म्हस्के
बारावी कला

अभिनंदन !

यशोगाथा

अभिनंदन !

विविध स्पर्धामध्ये महाविद्यालयाचा नावलौकिक वाढविणारे विद्यार्थी

नेट बॉल स्पर्धा विजयी संघ

श्री. नितीन मानवतकर यांचे कौतुक करताना मा.प्राचार्य व इतर

महाराष्ट्र टाईम्स टर्फे ब्लॉग राईटर माणिक जैस्वाल यास सन्मान प्राप्त

शिवाजी महाविद्यालय कन्नड आयोजित आंतरमहाविद्यालयीन प्रकल्प लेखन व सादरीकरण स्पर्धेत अर्थशास्त्र विभागाचे श्री. संघपाल नवगीरे व श्री. केशवचंद राठोड या विद्यार्थ्यांना अनुक्रमे द्वितीय व तृतीय क्रमांक प्राप्त.

प्रजासत्ताक दिन पथसंचलनाथ सहभागी एन.एस.एस. व एन.सी.सी. चे विद्यार्थी

बीड येथील मिलिया कॉलेज मध्ये आयोजित राज्यस्तरीय भितीपत्रक स्पर्धेत महाविद्यालयाच्या संघाने Excellence Trophy मिळवली.

मराठी विभाग

- संपादक -

डॉ. जनार्दन काटकर

- विद्यार्थी संपादक -

माणिक जैस्वाल

(बी.एस्सी. तृतीय वर्ष)

शेतकऱ्याचे जीवन

शेतकरी शेतात राब राब राबतो. तो शेतातील पुढील तयारीसाठी उन्हाळ्यातच नांगरणी, वखरणी, करुन शेत पेरणीस तयार करुन ठेवतो. खत बी-बियाने आणून ठेवतो.

पैसे नसले तरी तरी तो उधार बिजवाई आणतो.

पावसाळ्यात पहिला पाऊस पडला की शेतकरी फार खूश होऊन तो जनावरांना सकाळीच चारा खाऊ घालतो. शेतात वाफ येईपर्यंत वाट बघत असतो. शेतात वाफ आल्यानंतर तो सकाळपासून ते संध्याकाळपर्यंत पेरणी करत असतो. जेवणाची देखील तो पर्वा करत नाही. पेरणी झाल्यावर तो फार खूश असतो. काही दिवसांनी बियांमधुन कोंब वरती येतात. तसा शेतकरी आनंदतो, आपल्या मुलाप्रमाणे पिकांची काळजी घ्यायला लागतो.

हळूहळू रान हिरवेगार होते. शेतकरी राजा फार खूश असतो. तो पिकांची स्वःच्या जिवापेक्षा जास्त काळजी घेतो. हवा तेव्हा पाऊस पडेलच असे नाही. पण पिकाच्या काळजीपोटी रात्री अपरात्री एकटाच अंधारात, थंडीत शेतात जातो. विहिरीतील पाणी त्याच्या पिकाला भरतो.

बरेचदा विहिरीतील पाणी संपून जाते. कारण ते पाणी पाऊस पडल्यामुळे वरच्या पाण्यामुळे विहीर भरलेली असते आणि पाऊस नंतर पडतो. तोपर्यंत पिकाचे फार हाल झालेले असतात.

पाऊस पडल्यावर तो शेतकरी त्याच्या शेतात तण वाढू नये म्हणून कोळपणी करुन घेतो.

त्याचे सर्व कुटुंबच शेतात खुरपणी करते. नंतर त्याच्या पिकाला रासायनिक खत देण्यासाठी त्याला सावकाराकडे जाऊन कर्ज काढावे लागते. त्याच्याकडे दुसरा पर्यायच राहत नाही. स्वतः कर्ज बाजारी झाला तरी वाढणाऱ्या पिकाचे त्याला समाधान असते.

तेव्हा ते पीक फुलवान्यामध्ये असते तेव्हा पाऊसच उघडून जातो. त्याच्या रानातील पीक सुकायला लागते. फुले फार गळून जातात. त्याच्या विहिरीत पाणी असले तरी मोटार चालू करण्यासाठी वीज नसते. तो सुकणाऱ्या पिकाकडे बघुन रडायला लागतो. काही दिवसांनी पाऊस पडला तरी त्याच्या पिकाला फार फटका बसतो ते पीक घटते. घटणारच.

नंतर त्या शेतकऱ्याचे पीक सोंगणीस येते शेतकरी पिकाची सोंगणी करतो. कणीस एका ठिकाणी जमा करुन ठेवतो. परंतु... आठ-दहा दिवसांनी रात्रीच आभाळ आले तर तो शेतकरी रात्रीच रानात जाऊन त्या पिकाला झाकवून ठेवतो. शेतकरी पिकाची मळणी करतो. ते पीक घरी घेऊन येतो. त्याची पत्नी बैलगाडीची पूजा करते.

व शेतकरी दुसऱ्या दिवशी पीक घेऊन बाजारात जातो. त्याला पैशांची गरज असते. अनेक अडचणी समोर असतात. परंतु शेतकऱ्याच्या पिकाला पाहिजे तेवढा भाव मिळत नाही अगदी नाईलाजाने त्याला कमी भावात पीक विकावे लागते.

नंतर दहा-पंधरा दिवसांनी पिकांचा भाव वाढतो. परंतु... ते पीक शेतकऱ्याजवळ राहतच नाही त्याचा फायदा व्यापाऱ्यांना होतो.

मेहनत शेतकरी घेतो. त्याचा फायदा व्यापारांना होतो.

शेतकरी शेतात काम करतो पीक काढतो. स्वतःच्या पिकाचा भाव का ठरवू शकत नाही. शेतकरी पैसे घेऊन घरी येतो व सावकाराकडे जातो. तो सावकाराचे पैसे देतो. दुकानदाराचे पैसे देतो. स्वतःला काही उरत नाही. परंतु त्याने काम नाही केले तर खाणार काय ? म्हणून तो शेतकरी पुढील पेरणीसाठी जमीन तयार करुन ठेवतो. परंतु काय तेच मागचं. त्याच्याकडे बि-बियाने घेण्यासाठी पैसेच राहत नाही व पुन्हा त्याला उधार बिजवाई भरावी लागते. मला हेच कळत नाही. शेतकऱ्याची गरीबी केव्हा संपेल ? त्याच्या आयुष्यात कायमचे कामच लिहले आहे. जेव्हा पहावे तेव्हा गान्याने भरलेले कपडे, तो फाटका बुट अशीच शेतकऱ्याची अवस्था.

त्या अवस्थेत तो अधिकाऱ्याकडे गेला तर त्या शेतकऱ्यांना अधिकारी अरे तुरे करतात ते जगाच्या पोशिंद्याला काहीच मान देत नाहीत व त्याची कामेही वेळेवर करत नाहीत.

अरे जर त्या शेतकऱ्याने शेतात काहीच काम केले नाही ना तर तुम्हाला चहा सुध्दा प्यायला मिळणार नाही. जेवण तर दूरचीच गोष्ट म्हणून त्याला सन्मानाने वागवले पाहिजे.

बोराडे दिपक रमेश

बी.एस्सी. द्वितीय वर्ष

‘व्हॉट्सअपच्या वाटेवर लागली समाजाची वाट’

आज सकाळी मला माझ्या भ्रमणध्वनीनेच जागवले परंतु आजचा ध्वनी थोडा वेगळाच होता. त्यात दररोजप्रमाणे रुग्णज्ञानू नसून रौद्र व रहस्यमय रुदन होते. तिथे न 'snooze' चा विकल्प होता न 'Stop' चा. आपल्या या जिवलग्नास मी जवळ घेतले व त्याने आपली शोकांतिका व्यक्त केली.

तो म्हणाला, ‘‘मी मनुष्याच्या सुखासाठी स्वतःमध्ये नव-नवीन तंत्रज्ञानातील क्रांतीला सामावून घेतले. मी तुझ्यासाठीच सर्व भिन्न, नातेवाईक जवळ आणले, व्हॉट्सअपच्या सहाय्याने कशासाठी ? तर तुमचे सुख-दुःख: वाटण्यासाठी, दूर करण्यासाठी तुमच्या विचारांचे थवे हृदय विश्वात पोहोचवण्यासाठी. तुमच्या कौशल्यांना पंख देण्यासाठी. एकाकी शहरी जीवनात हरवलेला, Aristotle चा सामाजिक प्राणी, म्हणजेच माणूस जागृत करण्यासाठी. मानवी मूल्यांना जपण्यासाठी पण आज तर मी केवळ एक फॉर्वर्ड-मेसेजेसची कचराकुंडी होऊन उरलो आहे. शब्दांचे सापळेच फिरताना दिसतात ज्यातून ज्ञान-आत्मा केंव्हाच विलग झाला आहे. फोटो काढून शेअर करण्याकरिता आज सर्वच पिढ्या वर्तमानाचा आनंद घेणे, निसर्ग सौंदर्य न्याहाळणे जणू विसरलीच आहे. नात्यांमधील दिखावा वाढून ओलावा नष्ट झालाय. नाती सुदृढ होतात या नावाखाली हाय-टेक किंवा e-politics मोठ्या प्रमाणात सुरु आहे. काल आपण तुझ्या भैर्याच्या लग्नाला गेलो होतो तेव्हा असेच 'Selfie-Session' सुरु झाले तेव्हा मी तुझ्या मनाचे विव्हेळणे पाहिले गं. आम्ही सख्या बहिणी, आम्ही ... ब्रदर, आम्ही नऊवारितील सुना यांचे फोटोत जवळ येणे व आंतरिक दुरावे वाढणे... कसला हा भयानक प्रकार ! व्हॉट्सअप-ग्रुपही संकुचित दृष्टिनेच तयार होताना दिसतात... कुणास घ्यायचे, पुन्हा अॅडमिनचा मान कोणास, कोणाला likes द्यायचे, प्रत्येकाच्या अॅनिव्हर्सरीजला खोटे-मोठे केक पाठवायचे; स्वकेंद्रित जीवनाचे द्योतक असणारे ते DP आणि स्टेटस जीव गुदमरुन जातो या भ्रामक विश्वात... आणि राजकीय नेत्यांच्या नजरत तर मी रिमोटच आहे समाजाचं.

आज जेव्हा मी माझ्या भूतकाळात डोकावतो तेव्हा वाटते काय मिळवले मी या समाजमाध्यमांना साथ देऊन ?

कित्येक घरं उजाडली, मुलांकडून छिनले त्यांच्या पालकांचे सानिध्य. घराच्या भिंती तरसल्या आहेत कुटुंबियांच्या हास्याला, पसरलीय हिंसा, अंधश्रद्धेची कीडही लागली - १० फॉरवर्ड करा आणि जीवनात काही चांगलं. घडेल, मानसिक अस्थिरता आणि व्यसन, आत्महत्यांचा वर्षाव रोजच्या वृत्तपत्रात आई गं !!!

ज्या व्हॉट्सअप ग्रुपने कडक नियम बनवले तिथे शेयरिंगच ठप्प झाले. मागच्या तीन वर्षात पाचपट वाढ झाली आहे याच्या विस्तारात.

निश्चितच काही फायदे आहेत याचे, परंतु ज्या तंत्राचा आविष्कार मुळातच पैसा व मनोरंजनाच्या हेतूने झाला तिथे त्याच्या उच्च उपयोगाचा विचार कोण करणार ? मला या पापाचे प्रायश्चित घ्यायचे आहे...

त्याच्या बोलण्याने माझेच जग फिरले. कारण एक माणूस म्हणून खरंतर या पापाची सर्वात मोठी भागीदार मी आहे ! अत्यंत विचलीत झाल्याने मी त्याला माझ्या गुरुकडे, म्हणजेच तेजगुरु सरश्री तेजपारखीजींकडे घेऊन गेले... त्यांना सहाजिकच सर्व ज्ञात होते.

त्यांनी आम्हाला मंत्र दिला ... मुक्तीचा...

‘‘ही तुझी रूपांतरणाची वेळ आहे, शुभ घडी आहे ... अज्ञानाचे ज्ञान हीच पहिली पायरी आहे. माणसाने तुला बनविले, वापरले, तोच तुला मुक्तीच्या मार्गावरही साथ देईल.

मी तसे वचन दिले. ते पुढे म्हणाले, ‘‘आता तुला तुझ्या अस्तित्वाची जाण झाली आहे, तुझे लक्ष ज्ञात झाले आहे. याच लक्षावर, मानवकल्याणासाठी, त्याच्या आंतरिक जागृतीसाठी निमित्त बनण्यास सुरुवात कर. आता तुझी पहाट होऊ दे, साधनेच्या अलार्मनी. मानवाला त्याच्या स्वरूपाचे स्मरण करवून दे, गुड मॉर्निंग पेक्षा, मौनाच्या मेसेजनी. चहाचे फोटो टाकताना, चहा ध्यान कसे बनेल याची जाणीव करुन दे. परिवारासाठी संवादमंच बनविण्याचे रहस्य त्यांना सांग. विद्यार्थ्यांना शाळेत जाण्यापूर्वी ग्रहणशीलतेकरिता त्रारकची व्यवस्था कर. वयोवृद्धांना त्यांच्या आयुष्यभर केलेल्या कार्याकरिता धन्यवाद पाठव व त्यांच्या आरोग्यासंबंधी माहिती दे. तरुणाईला तिच्या जबाबदारीची जाणीव व त्या जबाबदारीच्या पूर्तीसाठी योग्य प्रशिक्षण दे, शरीरसाधनेच्या पुढे ने. सामान्यजनतेला विचारांच्या शक्तीची, विचार-नियमांची जाणीव करुन दे.

धावपट्टीच्या युगात भरकटलेल्यांना अध्यात्माची गोडी लाव. व्यसनात बुडालेल्यांना उपासनेची वाट दाखव... घाबरलास का राजा ... हे सर्व करणे कठीण वाटते ? ... मग एक सोपा मार्ग आहे.... जागृत व उच्च चेतनेला शरण जा, समर्पित हो.. विश्वाला नियंत्रित करणाऱ्या शक्तीशी एकरूप हो आणि आनंद, प्रेम, शांती, रचनात्मकता, विकास, विश्वासाचे चमत्कार बघण्यास सज्ज हो विजयी भव !

आम्ही दोघांनी उचललेले पहिले पाऊल, पहिले पत्र ... व्हॉट्सअपवर पाठवण्यापूर्वी फक्त आपल्यासाठी... धन्यवाद !

गार्गी मनोहर पाटील
बी.ए. व्दितीय वर्ष

ग्रामीण विकासात युवकांची भूमिका

“ग्रामीण विकासाला सरकारने दिली शिक्षणाची जोड, तरीही ग्रामीण युवकांना लागलीय शहराची ओढ, जगामध्ये भारताला म्हणतात ‘कृषिप्रधान’. शेती विकासासाठी साथ देते आज विज्ञान म्हणूनच म्हणती येथे सारे जय जवान-जय किसान-जय विज्ञान”

पूर्वी भारतातील खेडी स्वयंपूर्ण होती. गावागावातील जवळपास प्रत्येक घर खातंपितं टामटूम होतं. सर्व परिवार जंगल-झाडीने व्यापलेला असल्यामुळे अवर्षणाची परिस्थिती उद्भवत नव्हती.

अठरापगड जातीने गाव गजबजलेला असायचा. त्यामुळे कामात कुठल्या गोष्टीची अडचण भासायची नाही. भारत हा कृषिप्रधान देश असल्यामुळे ग्रामीण भागात राहणाऱ्या लोकांची संख्या जास्त होती. म्हणूनच महात्मा गांधीजींनी ग्रामीण भागातच देशाच्या समृद्धीचे स्वप्न पाहिले होते. परंतु त्यांच्या नजरेतला भारत अजूनही आकारास आलेला नाही.

आज ग्रामीण भागातील जनता बिकट परिस्थितीतून प्रवास करीत आहे. शेतीव्यवसाय तोट्यात आल्यामुळे कामगारांच्या हाताला काम नाही. त्यामुळे खेड्यातील लोक तेथून हलतांना दिसत आहेत. मात्र विकासाच्या दृष्टीने हा पर्याय योग्य ठरू शकत नाही.

भारताचा विकास हा ग्रामीण भागातच दडलेला आहे. उद्याच्या समृद्ध भारताची नाळ ग्रामीण भागाशीच जोडलेली आहे. याकडे डोळेझाक करून चालणार नाही. कारण ग्रामविकासच उद्याच्या उज्वल भारतासाठी नवसंजीवनी ठरणार आहे.

जलसंवर्धन, वृक्षसंवर्धन, व्यसनमुक्ती, आरोग्य, स्वच्छता इत्यादी बाबींविषयी उद्बोधन करून, स्वातंत्र्य, समता व बंधूता ही लोकशाही मूल्ये समाजमनात रुजवून, तोट्यात चाललेला शेतीव्यवसाय आधुनिक पद्धीने तसेच नैसर्गिक पद्धतीने करून ग्रामीण भागाचा विकास साधला जाऊ शकतो. असे झाले तर

“इडा-पीडा टळू दे
बळीचं राज्य येऊ दे”

ही म्हण खऱ्या अर्थाने सार्थ ठरेल असे माझे मत आहे.

श्यामल दिनकरराव पोले
बी.एस्सी प्रथम वर्ष

माझ्या जीवनाचे कोडे

“जन्माला आली आहेस,
अगं थोडं जगून बघ
जीवनात दुःख खूप आहे
थोडसं सोसून बघ”
चिमुटभर दुःखाने
कोसळून जाऊ नकोस
तू दुःखाचे पहाड चढून बघ
जरा यशाची चव चाखून बघ
यश-अपशय येतंच असते
जरा थोडसं निरखून बघ
डाव मांडणे सोपे असते,
या जीवनाचे घोडे खेचून बघ
स्वतःचे घरटे बांधणे सोपे असते,
थोडी मेहनत करून बघ,
मरणं सोप असतं, जगणं कठीण असतं
या दोन्हीतल्या या वेदना झेलून तर बघ
जिणे मरणे कोडं असतं
जाता जाता एक सोडवून बघ !

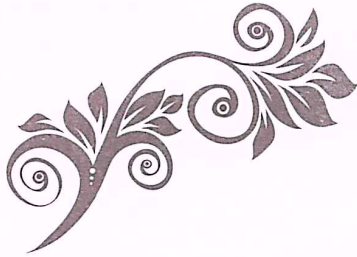
निकीता विजय दांडगे
बी.ए. प्रथम वर्ष

दिसतं तसं नसतं

'मी लहान होते, मी पाच-सात वर्षाची असताना गावाकडे आजी-आजोबा यांच्या गावी शिक्षण घेत होते माझ्या सोबत माझा छोटा भाऊ पण शिक्षण शिकत होता. आम्ही दोघे भाऊ-बहीण, रोज लिंबाच्या झाडाखाली खेळायचो. मग असाच एक दिवस, सोमवारचा होता, आम्ही दोघे-भाऊ-बहीण झाडाखाली खेळत होतो. शेतामध्ये राहताना आम्ही रोज एकाच झाडाखाली खेळत असताना, आम्हाला दोघांना टप-टप असा आवाज आला. मी आणि माझा भाऊ दोघे जण आम्ही बघू लागलो. बघितलं, तर काय ते एक पाखराचे पिल्लू होते. ते पाखराचे पिल्लू लहानसे होते. त्या पिल्लाची छाती धडधडत होती. त्या पाखराच्या पिल्लाला नीट पंख फुटले नव्हते. माझ्या भावाने त्या पाखराच्या पिल्लाला एका फडक्यात गुंडाळून घरात नेले. माझा भाऊ त्या पिल्लाची रोज काळजी घेत असे. कारण ते पिल्लू उडू शकत नव्हते. त्या पिल्लाला माझा भाऊ रोज पाणी पाजायचा, त्या पाखराच्या पिल्लाला दाणे टाकायचा. हळू हळू माझ्या भावाला त्या पिल्लाची सवय झाली होती. पण पिल्लाला त्याची सवय झाली नव्हती.

म्हणून म्हणावेसे वाटते की,
दिसतं तसं नसतं
म्हणून जग फसतं
श्रमलारी खेळून खेळ
नीज सुखे क्षणभर बाळ
ही पुढची पिवळी-शेते
सळसळती-गाती गीते
झोप कोतुनी तुला तरी
हास लाडक्या । नाच करी
बालझरा तू बालगुणी
बालचिरे । भरिसी भुवनी

निकिता विजय दांडगे
बी.ए. प्रथम वर्ष

मैत्रीची कसोटी

मी लहान असताना न कळत कुणाला काहीही बोलत असायचे. कारण लहान असल्यामुळे मला काही कळत नव्हतं. त्यामुळे माझ्या सोबत कुणीही बोलत नसायचे. पण थोडी मोठी झाले. जरा कळायला लागले. कोणासोबत काय बोलावं ? काय म्हणावं ? हे पण मला कळायला लागलं. मग आई वडिलांनी मला शाळेत शिक्षणासाठी गावाकडे आई-बाबा यांच्या घरी नेले. पहिली ते तिसरी पर्यंतचे माझे शिक्षण तिथेच आजोळी-म्हणजेच गावाकडे झाले. त्यानंतर मग माझ्या आई-वडिलांच्या घरी आले. व पुढचे शिक्षण शहरामध्ये आई वडिलांच्या घरी केले. दहावी पर्यंत शाळेत असताना मला काहीही टेंशन नव्हतं दहावी उत्तीर्ण झाले. चांगले गुण मिळाले आणि घरचे सगळे खूश झाले. त्यांनी मला कॉलेजमध्ये घातले व मला कॉलेजची काहीही माहिती नव्हती. माझा कॉलेजचा पहिला दिवस होता. नवीन कॉलेज, नवीन मित्र-मैत्रीणी होणार असा विचार मनात होता. असं वाटलं की कॉलेजमध्ये सगळे चांगले असतील, पण कॉलेजमध्ये एकदम भयान वाटायला लागलं. असं वाटलं की कशाला आले मी कॉलेजमध्ये ? कोणी बोलत नव्हतं काही नव्हतं. मग मी एका मुलीला धाडसानं विचारलं तू कोणत्या क्लासमध्ये आहेस. तर तिने मला सांगितलं मी F.y.B.A. ला आहे. तेव्हा माझ्या लक्षात आलं की आपण दुसऱ्यांना बोलल्यावरच दुसरी व्यक्ती आपल्यासोबत बोलेल. मग मी पहिल्या दिवशी मराठी विषयाचे लेक्चर केले. मग हळूहळू करुन मला मैत्रीणी मिळाल्या. माझ्या मैत्रीणी खूप धिंगाणा मस्ती करायच्या. त्या लेक्चर तर करत नव्हत्याच. मला खूप राग येत होता. मी त्यांना सांगायचे की, तुम्ही रेग्यूलर लेक्चर केलं पाहिजे पण त्या मैत्रीणी माझं ऐकत नव्हत्या. मग दोन-तीन महिन्यांनंतर परीक्षा आल्यावर मला त्यांनी विचारलं की तुझ्या नोट्स मला देशील का, तेव्हा मी त्यांना सांगितलं तुम्ही का बरं लेक्चर केले नाही ? तेव्हा त्या म्हणाल्या की आम्हाला माहिती नव्हतं आम्हाला तुझी मदत लागेल. तेव्हा मी त्यांना सांगितलं नोट्स देईन पण आजपासून लेक्चर पूर्ण करायचे. पण त्यांनी काही लेक्चर्स केले नाहीत. मी ही त्यांच्या सोबत राहत नव्हतेच. मला वाटलं की कॉलेजमध्ये सर्व मुली आशाच असतील तेव्हा मला एक मैत्रीण मिळाली. ती खूप चांगली होती तिचा स्वभाव खूप चांगला होता व ती अभ्यास पण चांगला करायची मग मी तिच्या सोबत राहायला लागले.

मग आम्ही बेस्ट फ्रेंड झालो. त्यानंतर आम्ही रोज ग्रंथालयामध्ये बसून अभ्यास करायचो.

मग प्रथम सत्र परीक्षा आली जवळ, मग आम्ही अभ्यास केलेलाच होता. पण मनात एक चिंता होती की परीक्षा जवळ आली आहे. त्यामुळे माझे मन कासाविस व्हायचे. पेपर देण्यासाठी माझा नंबर दुसऱ्या कॉलेजमध्ये लागला व मी पूर्ण पेपर दिले. मग मला असं वाटायचं की मी नापास होणार आता. पण मग निकाल लागल्यानंतर कळलं की मी पास झाले. मग कळाले की मी तर पास झाले. पण माझ्या ज्या मैत्रिणी होत्या त्या फेल झाल्या मग मला कळालं की, मी जर त्यांच्यात राहिले असते, लेक्चर व अभ्यास केला नसता. तर माझ्यावर पण हीच वेळ आली असती, मी त्यांना पहिल्या वेळेस खूप चांगल्या मैत्रिणी मानत असायचं पण त्या तशा नव्हत्या.

अनुराधा पांचाळ
बी.ए. व्दितीय वर्ष

खरंच घडले की बिघडले

हुशारी मिळवताना शहाणपण विसरले
तंत्रज्ञानामध्ये धावताना आत्मज्ञान विसरले
पैसा ही शक्ती समजून ईश्वर भक्ती विसरले
समजत नाही की मी घडले की बिघडले...

सुख शोधतांना जीवनाचा बोध विसरले
सुखासाठी साधने वापरताना साधना विसरले
टी.व्ही. आल्यापासून बोलणे विसरले
समजत नाही की मी घडले की बिघडले...

स्वतः मध्ये मग्न राहून इतरांना विसरले
सतत धावताना क्षणभर विश्रांती विसरले
जागेपणी सुख मिळवताना सुखाने झोपणं विसरले
समजत नाही की मी घडले की बिघडले.

अनुराधा पांचाळ
बी.ए. व्दितीय वर्ष

माझी प्रिय आई

आई फक्त आई नसते
ती एक संपूर्ण जग असते
आई ही एक प्रेमाचा
सागर असते
त्यामध्ये प्रत्येकाला बुडावे लागते

आई फक्त आई नसते
आई तर आयुष्यातील
सर्वांची पहिली गुरु असते
जेव्हा ती असते तेव्हा
तिची किंमत नसते
आई फक्त आई नसते

आई फक्त आई नसते
ती तर मुलांच्या
जीवाची महत्वाची कडी असते
मुलांनी चांगले काम केले तर
पहिली प्रेमाची थाप तिची असते
चुकले तर रागाची पहिली थापडही
तिचीच असते.

आई फक्त आई नसते
आई मुलांचा जीव असते
आई तर मुलांच्या जीवनाला
नवीन दिशा देणारी देवी आहे
आई फक्त आई नसते

आई फक्त आई नसते
ही दुनिया तर वन आहे काट्यांचे
आई तर फुलांची बाग आहे
मुलांना लागले तर अश्रू
तिच्या डोळ्यातून येतात
हे आहे आईचे प्रेम
आई फक्त आईच नसते.

आश्विनी शंकरराव सरोदे
बी.ए. प्रथम वर्ष

आठवणीतला प्रसंग

मला एक गोष्ट सांगाविशी वाटते तिचा फायदा इतरांना पण होईल. व्यक्ती ओळखण्यासाठी चुकी होणार नाही. मी गावाकडे राहत होते. माझे शिक्षण तिकडे झाल्यामुळे माझा विचार वेगळा होता, शहरांच्या मुलांबद्दल. मी जेव्हा नवीन कॉलेजमध्ये आले तेव्हा मला वाटले की शहरांतील मुले खूप बिघडलेली असतात. त्यांना कसे वागावे, कसे बोलावे याचे चांगले संस्कार नसतात मी एका मुलाला पाहिले तेव्हा मला वाटले की हा पण तसाच आहे. तो खूप मस्ती करायचा, खूप विनोद करायचा, राहणीमान खूप साधे होते आणि जेव्हापासून आमची ओळख झाला. तसतशी त्याच्या चांगल्या गुणांची ओळख झाली.

एके दिवशी काय झाले की दोन आंधळे मित्र होते आणि कॉलेजमध्ये त्यांचा एक मित्र हसवला होता. मदत करण्यासाठी दुसऱ्यांना बोलवत होता कोणीही त्यांची मदत करण्यासाठी तयार नव्हतं. तेव्हा त्या बिघडल्या मुलाने पाहिले आणि त्यांची मदत केली, स्वतःचे महत्वाचे काम, Claas सोडून त्या आंधळ्या मित्राला जवळ पोहचवले त्या दोघांना त्यांच्या घरी सोडून आला.

हे सगळे मी पाहिले तेव्हा मला वाटते की नाही मी त्या मुलाला ओळखण्यात खूप चूक केली आणि जरी हा बिघडलेला असला तरी दयाळू आहे सर्वांची मदत करतो. तेव्हा त्याची गरज मित्रांना असते तेव्हा तो त्यांच्या कामी येतो. स्वभाव खूप चांगला आहे तो जेवढी मस्ती करतो तेवढा अभ्यास देखील खूप चांगला करतो इतर गोष्टी पण करतो. मदत करतो. अजून एक असा प्रसंग आहे. जो कायम स्वरूपी आठवणीत राहिल असा आहे तो म्हणजे हा. आम्ही सर्व सांगले मित्र कॉलेजमध्ये असताना सकाळी १० वाजल्यापासून रात्रीचे ७ वाजेपर्यंत मुस्लिमांचा मोर्चा होता. रस्त्यांच्या दोन्ही बाजूंनी माणसांची झालेली गर्दी जोर जोरात आवाज करत जात होती. आम्ही ५ मुली होतो आणि रस्त्यावरची गर्दी काही थांबत नव्हती. सगळी मुले, शिक्षक घरी गेले होते. आम्हांला घरी जाण्यासाठी खूप वेळ झाला. त्याने स्वतःचा जीव धोक्यात घालून आम्हाला सर्वांना रस्त्यावर पायी पायी चालत व एवढ्या गर्दीतून आम्हाला घरी नेऊन सोडले होते. आणि मग नंतर तो त्याच्या घरी गेला होता.

तेव्हा पासून मी कोणत्याही व्यक्तीच्या वागण्यावरून त्याचा स्वभाव व ती व्यक्ती कशी आहे, कशी नाही हे ठरवत नाही. आता तो आमचा चांगला मित्र आहे.

आश्विनी शंकरराव सरोदे
बी.ए. प्रथम वर्ष

आठवण आईची

जात होतीस तेव्हा
क्षणभर थांबून
तुला मनभर पहावसं वाटत होतं,
माझ्या मनातलं धुकं
तुलाच पाहून दाटत होतं
जाताना जेव्हा म्हणालीस
पिल्लु मी जाऊ का ?
तेव्हा तुला घट्ट मिठी मारून
खूप रडावसं वाटत होतं
वाटत होतं तुला म्हणावं
थांब आई मला तुझ्या सोबत येऊ दे
बाकी सगळं खड्यात जाऊ दे
मला फक्त तुझीच
माया आणि प्रेम मिळू दे
जाताना जेव्हा मला पाहून
तुझ्या डोळ्यात पाणी येत होतं,
तेव्हा नकळत माझ्या मनात,
काहीतरी टोचत होतं
पण तू गेल्यावर समजलं मला
ते तर तुझं माझ्यावरचं आणि माझं तुझ्यावरचं
कधीही न संपणारं प्रेम होतं.
मनाला हवा होता
तसा तुझा सहवास
मला कधीही लाभलाच नाही
मला हवा होता
आई तुझा थोडासा वेळ
पण तो सुध्दा मला
कधी मिळालाच नाही
आज तू रडतेस फोनवर
आणि म्हणतेस पिल्लु
खूप बोलायचंय तुझ्याशी
पण बोलायलाच मिळत नाही

तुझ्यापासून लांब आल्यावर
समजलं तुला,
पण तू जवळ असतानाही
जवळ नव्हती तेव्हा मला
होणारा त्रास तुला कधी कळलाच नाही,
तू नेहमी तिच्यातच गुरफटत राहिलीस
तेव्हा कधी माझ्याकडे
पाहिलेसुध्दा नाही
मी तुझीच असून मला
परक्यासारखं वाटत होतं
हा भास तुला कधी
झालाच नाही

शालीनी राजू वाघ
बी.ए. व्दितीय वर्ष

“आई”

मनाला हवा होता
तसा तुझा सहवास
मला कधी लाभलाच नाही
का, कुणास ठाऊस पण
आज काहीतरी
हरवल्यासारखं वाटतंय
मन सांगतंय सारं काही
तुझ्याजवळ आहे
तरीसुध्दा शोधावसं वाटतंय
खूप शोधूनही सापडत नाही
असं का घडतंय
कदाचित माझं मन
कुणाच्याही आठवणीत दाटतंय
खूपच मनाला विचारल्यानंतर
मनाने सांगितलं
अगं वेडी तुला आईला
भेटावसं वाटतंय.

शालीनी राजू वाघ
बी.ए. व्दितीय वर्ष

आयुष्यातला छोटासा प्रयत्न

जीवनाचा प्रत्येक श्वास जगण्यास
काळोखातून चमकावे लागते
या देशा साठी महानकार्य करण्यास
प्रकाशातून लखलखावे लागते

शालीनी राजू वाघ
बी.ए. व्दितीय वर्ष

माणूस

माणूस म्हणून मला जगायचं
अंहकाराने मला नाही मरायचं
दुसऱ्यांच्या बोलण्यावर मला जगायचं नाही
माणूस म्हणून मला जगायचं
अंधश्रध्दा मला नाहीशी करायची
नेहमी ताठ मानेनं मला उभं राहायचंय
मानवी अत्याचाराला सहन करत
डोळ्यातला ओलावा पुसुन
मला जगायचं नाही
माणूस म्हणून मला जगायचं
घृणा आपल्या उरावर नि जिव्हारी
गुलामगिरीच्या बेड्या तोडून
समता मानवतेचा हक्क मिळवून द्यायचायं
माणूस म्हणून मला जगायचं

शालीनी राजू वाघ
बी.ए. व्दितीय वर्ष

शेतकरी जीवन

माझ्या शेतकरी बापाचं जीवन
आहे दारिद्र्याचं गाठोडं ॥ धू ॥
दारिद्र्याचं गाठोडं आहे फाटलेलं
म्हणून मिळत नाही त्यांना
कधी वेळेवर पोटभर जेवण
माझ्या शेतकरी ॥ १ ॥
बाप माझा शेतकरी
पोटापायी राहूनी उपाशी
परी पोटभरी जगाचे

शेतामधी घाम गाळूनी
माझ्या शेतकरी... ॥२॥
बाप माझा शेतकरी
नाही त्याच्या माथी लावीला
हा युगाने डाग दारिद्र्याचा माझ्या शेतकरी ॥ ३ ॥
बाप माझा शेतकरी,
रात्रदिवस करुनी काम
तरी मिळत नाही त्याच्या
शेतीतील मालाला भावं
माझ्या शेतकरी ॥ ४ ॥
परी नोकरी वर्गाला
थोडा वेळ करुनी काम
परी पैसा मिळतो.
त्यांना शेतकऱ्याच्या अनेकपट
माझ्या शेतकरी ॥ ५ ॥

शालीनी राजू वाघ
बी.ए. व्दितीय वर्ष

मैत्री

चांगल्या मित्रासोबत मैत्री ही
कुत्र्याच्या शेंपटासारखी असते.
तिला पिरगळा, नळीत घाला
मैत्री शेंपटी सारखी वाकडीच असते

चांगली मैत्री ऊसासारखी असते
तुम्ही त्याला तोडा, घासा
ठेचून बारीक बारीक करा
तरी अखेरपर्यंत त्यामधून
गोड रसच बाहेर येईल.

दुःखाला अशुंनी सजवायचे कशाला ?
असतील अडचणी आयुष्यात आपल्या
जगाच्या समोर उकलायच्या कशाला ?

केले प्रश्न सान्या कागदांनी जरी मला
एवढे हलके शब्द उचलायचे कशाला ?
सर्वच स्वप्न नाही होत पूर्ण आपली
मग त्या वेळेला तरी सोडायचं कशाला ?
नाही कामाला येत कधीच कुणी कुणाला
स्वतःचे ध्येय दुसऱ्यावर ढकलायचे कशाला ?

नाही सोबत येत ती मरतानाही आपल्या
अशी फसवण्याची दौलत मिरवायची कशाला ?

शालीनी राजू वाघ
बी.ए. व्दितीय वर्ष

जीवन

सत्याच्या मार्गावर
दोन पावले तू पुढे चाल
हिंमतीच्या जोरावर
जिद्दीची सावली तू मनात घाल
आरोग्याकरिता
दोन घास पोटभर जेव
फक्त स्वतः चाही नव्हे
तर दुसऱ्यांचा आदरही मनात ठेव
चांगल्या कामाकरिता
दोन हात नेहमी तयार असू दे
दरवळणाऱ्या मातीच्या या सुगंधाप्रमाणे
नेहमी तोडांला चव बघू दे
भविष्याकरिता
दोन गोष्टी जास्त करू नको
फक्त हसण्यासाठी
जीवन जगायला भिऊ नको

शालीनी राजू वाघ
बी.ए. व्दितीय वर्ष

खंत

मनभरून पहावसं वाटतंय
आणि म्हणूनच बाहेर
पडणारं पाणी
तुझ्या डोळ्यात येऊन साठतंय
का, कुणास ठाऊक
पण काहीतरी हरवल्यासारखं वाटतंय

शालीनी राजू वाघ
बी.ए. व्दितीय वर्ष

एका विद्यार्थ्याची कैफियत

मी तुमचा शिष्य

मला लहानपणापासूनच अभ्यासाची, कविता लिहिण्याची, खेळाची अत्यंत आवड होती. लहानपणी मला सर्वांनी जीव लावला. जीवनातल्या अंधारातून उजेडाकडे जाण्याची दिशाही दाखवली. आई, वडील, शिक्षक समाज आदींनी मला मार्गदर्शन केले. याचा मला सार्थ अभिमान आहे

पण आज मला खंत वाटते. कारण मला दहावीपर्यंत सर्वांनी मार्गदर्शन केले पण आज मी अकरावीत आलो, मोठा झालो म्हणून सर्वांनीच मला निर्जन, निर्मनुष्य बेटावर टाकून दिलं, अगदी आईवडिलांनी व शिक्षकांनीही. मग मला सांगा गुरुजी मी एकाच वर्षात इतका मोठा कसा झालो की सर्वांनी मला सोडून दिलं. आज हा प्रश्न माझ्या मेंदूला भूय्यासारखा पोखरत आहे. याच्या वेदना अंगाची लाही करत आहेत. मग सांगा गुरुजी मी ही खंत कुणापाशी व्यक्त करू ?

“गुरुजी मी पहिली पासून दहावीपर्यंत खूप आनंदी, खुश होतो. कारण मला आईचा धाक व शाळेत शिक्षकाचा धाक होता. शिक्षकांनी हातावर मारले की छडीचा मला वेदनामय आनंद वाटे. जीवनातील काही क्षणांतील तो आनंदाचा क्षण असे.

पण आज मी अकरावीत आलोय मोठा झालोय म्हणून आई माझ्यावर चिडत नाही. शिक्षकही माझ्यासंगे गप्पा गोष्टी करत नाहीत छडीही मारत नाहीत. मग सांगा गुरुजी तुम्हीच शिकवलेली ‘छडी लागे छमछम विद्या येई घमघम ही कविता कशी माझ्या जीवनातून नाहीशी झाली. तुम्ही आज मला छडी मारत नाहीत पण लहानपणी जी छडी मारत होतात तेव्हा मला वेदना व्हायच्या. पण आज मला तुम्ही छडी मारत नाहीत या वेदना लहानपणी होणाऱ्या वेदनांपेक्षाही तीव्र आहेत. जीवाची लाही करणाऱ्या आहेत. तोंडात बोळा कोंबून मुका मार दिल्याप्रमाणे माझी अवस्था झालीय मी एखादा प्रश्न विचारला तर सर्व एवढा मोठा झालास तरीही येत नाही का ? मग मला सांगा गुरुजी व्यक्ती का आईच्या पोटातूनच शिकून येतो का ? मला माहीत आहे तुमचं उत्तर नाही म्हणूनच असणार.

आज काही मुले आहेत. त्यांना ज्ञानार्जन करण्याची फार उत्सुकता आहे. पण कोसळलेली आर्थिक स्थिती क्षितिजापर्यंत जाण्याच्या अगोदरच पाय खेचत

आहे. ते महाविद्यालयात प्रवेश घेतात पण बिकट परिस्थितीमुळे ते दररोज हजर राहू शकत नाहीत. त्यामुळे बरेच शिक्षक त्यांच्याकडे दुर्लक्ष करतात. मग सांगा गुरुजी त्यांचा त्यामध्ये काय दोष आहे ? ते मुद्दामून तास करत नाहीत ? का त्यांना शिक्षणाची आवड नाही ? आवड आहे तर मग त्यांच्याकडे असे दुर्लक्ष करू नका.

मी हे पत्र लिहितोय ते केवळ माझ्यासाठी नाही. आज समाजामध्ये अशी अनेक मुले, युवक अंधान्या छावणीत पडलेले आहेत. त्यांना अंधान्या छावणीतून मुक्त करा व शिकवा. लहानपणी बाराखडी गिरवायला लावत तशीच आजही गिरवायला लावा. त्यांना छडी मारा, रागवा, बोला पण अंधारात टाकू नका ही माझी आपणास विनंती आहे.

तुमचा आज्ञाधारक
सिध्देश्वर व्यवहारे
१२ वी कला

“आई”

शाळेत नेताना माझी “आई” नेहमी म्हणायची...!!!
पाण्यात आणि मनात साम्य ते काय ? ठाऊक आहे
तुला ?
मग ऐक...

दोन्ही जर गढूळ असतील तर
दोघेही आयुष्य संपवू शकतात...
दोन्ही जर उथळ असतील तर
धोक्याच्या पातळीकडेच ओढतात...
दोन्ही स्वच्छ असतील तर
जातील तिथे आनंदच फुलवतात
पण
पाण्याला बांध घातला तर
ते “संथ” होते...
आणि मनाला बांध घातला तर
ते “संत” होतात...

कु. अनुराधा पांचाळ
बी.ए. व्दितीय वर्ष

आयुष्य

आयुष्यभर सोबत असून
जवळ कधी बसत नाही
एकाच घरात राहून आम्ही
एकमेकांस दिसत नाही.
हरवला तो आपसातला
जिव्हाळ्याचा संवाद
एकमेकांस दोष देवून
नित्य चाले वाद विवाद.
धाव धाव धावतो आहे
दिशा मात्र कळत नाही
हृदयाचे पाऊल कधी
हृदयाकडे वळत नाही.
इतकं जगून झालं पण
जगायलाच वेळ नाही
जगतो आहोत कशासाठी
काहीच कशाचा मेळ नाही.
क्षण एक येईल असा
घेवून जाईल हा श्वास
अर्ध्यावरच थांबलेला
असेल आपला जीवन प्रवास
अजूनही वेळ आहे
थोडं तरी जगून घ्या
सुंदर अशा जगण्याला
डोळे भरून बघून घ्या.

कृष्णा भालेराव
बी.एस्सी प्रथम वर्ष

शेतकऱ्यांचं जीवन

शेतकऱ्यांचं जीवन कष्टांत चालतं
जगनं त्याचं पावसाच्या
जणू डोळ्यात सलतं
करतुया गोळा काडी काडी
सरपन चुलहीत जळतं
झोपली दुनिया सारी
त्याला झोप नाही घर त्याचं थेंब थेंब गळतं
आजबी कर्ज डोक्यावरी घेवून
सान्या गावात फिरतो

रात्रीचं चांदणं साथीला
शेतात पाणी एकटाच भरतो
शेतकऱ्याचं जीवन
अंधरातीला म्हणे
नाही वरच्याची साथ
घाम गाळीत पिकवलं धान
त्यानं सान्या जगाचं सोनं केलं
त्याच महागाईच्या आशेतच मन मेलं
शेतकऱ्याचं जीवन का ? आज
रंडकच गाऱ्हाणं
पाठी नाही सरकारी हाथ
करतोय आजबी दुष्काळावर मात

हनुमान खुळखुळे
वर्ग - १२ वी कला

आई

मायेच्या ममतेनं हात फिरवणारी आई
दयाळू प्रेम तुझं कस सांगू तुला आई
नऊ महिने नऊ दिवस उदरात बाळ राही
जन्माच्या वेळी कळा सोसत जाई
हाताचा पाळणा करुन काळजी घेई
सोनु छकुला म्हणुनी झोपेतुन जागवी
बाळा-बाळा म्हणुनी झोपी घालवी
धन्य देवा मी मला दिली तू आई
शाळेतून येताना कधी उशीर होई
अजून का नाही आला रस्त्याने धावत येई
तळ हाताच्या फोडाप्रमाणे जपणारी आई
खरंच बोलायचं शिकविणारी आई
प्रामाणिक रहायचं शिकविणारी आई
सरस्वतीचं रूप तुझं सावित्री घडविणारी आई
आईच्या मायेचा सागर कधी आटणार नाही
मयाळू, दयाळू आहे आईच्या दुधाचे कर्ज फिटणार
नाही
जन्म अनमोल तू दिला आयुष्यभर ऋणी असणार आई

जन्मो-जन्मी तुच हवी गं आई
स्वप्न माझे तुझ्या कुशीतच झोपी जाई

अविनाश नानासाहेब बावस्कर
बी.ए. प्रथम वर्ष

जगण्याचा अर्थ

प्रत्येकाच्या जगण्याला असावा
एक अर्थ
नाहीतर हे जीवन होते रे व्यर्थ
म्हणे माझी माय
हा अर्थ शोधून पाहू
तो अर्थ शोधत होतो मी जगभर
पण तो अर्थ फक्त माझ्या जीवनांतर
जगण्याचा अर्थ शोधण्यात माझे
काही जीवनही गेले
जीवनातली सुख-दुःखाची काही
प्रसंगेही गेले
जीवनाच्या सुखात असते ती आशा
तर जीवनाच्या दुःखात असते ती निराशा
या आशे निराशे मधुनी
माझ्या जीवनात तेजाची एक किरण आली
तिने माझ्या जीवनाची फुलबाग फुलविली.
दूर झाला माझ्या जीवनातला अंधकार
झाला माझ्या जीवनाचा उद्धार
मला भेटुनी ती गेली पण मात्र
जाताना माझ्या जगण्याचा अर्थ
मला सांगुनी गेली
तो अर्थ होता असा
या जीवनाचा वारसा चालवावा तो कसा
शोधावे लागते जीवनाचे अक्ष
तेच असते, असावे लागते लक्ष
प्रत्येकाची लक्षे ही सारखीच नसतात.
काहींनी ती शोधलेली असतात
तर काही ते शोधत असतात
ज्यांना कळाला या जगण्याचा अर्थ
झाले त्याच्या जीवनामध्ये सार्थ

अविनाश निकाळजे
बी.ए. प्रथम वर्ष

- बहीण भावाचे नाते -

बहीण भावाचे नाते
काही जनांना जोडून जाते
जोडता ज्याचे मन
तुटत नाही जातो जरी प्राण पण
जशी दिवाळीची पणती त्याची
तू गं ज्योती
जशी आईची अंगाई
तशी माझी तू प्रेमळ तारी

अविनाश निकाळजे
बी.ए. प्रथम वर्ष

स्पंदन ...

जीवनाच्या या वाटे वरून
सोडुनी तिला जाता...
सुटल्या डोळ्यांनाही कळा
मनात जाळ पेटला होता...

निघाल्या अश्रुंच्या वाहून जलधारा
खेळ हा रक्ताच्या नात्यांचा पाहुन सारा
विचारांनाही घाम फुटला होता
अन प्रेमाच्या मोहात जणूकाही
स्पंदनाने हृदयाचा साथ सोडला होता
मग, जाऊ कसा दूर सोडून त्या माऊलीला
आजवर तिचाच हात माझ्या पाठीशी होता

जपले त्या मायेने जिवापाड
त्याच झाडाचे मी... लहानसे जोड
ना हात तिने क्षणभर सोडला होता
स्वतः चालून काट्यांवर जीव माझा
कुशीत ठेवला होता
प्राणातला प्राण आज शिवारावरच थांबला होता
अन् मोलाच्या या मोहात जणूकाही
स्पंदनाने हृदयाचा साथ सोडला होता
मग जाऊ कसा दूर, सोडून त्या माऊलीला
आजवर तिचाच हात, माझ्या पाठीशी होता

अरुण पवार
बी.ए. प्रथम वर्ष

स्त्री जीवन

एक पणती प्रकाशाची
नव्या चैतन्याची
ती स्वतः शीघ्र हसली
अन् इवल्याशा शब्दांनी बोलली
मी संपूर्ण सृष्टीची कर्ती
मानव जातीचा महत्वाचा गाभा
सर्व नात्यांना गुंफून ठेवणारी
'एक रेशीम गाठ'
घरातील अंगणात फुलणारी
सर्वांच्या इच्छा-आकांक्षा पूर्ण करणारी
ती मीच ना ?
मग का माझा इतका तिरस्कार
प्रकाश निर्माण होण्याआधीच
का पाठवता मला काळोखात ?
का मानता मला ओझं ?
का खुडता कळी फुलण्याआधीच ?
एकदा माना मला आपलं
सिद्ध करेल स्वतःला
सांगेन जगाला स्त्री-पुरुष
आहेत समान ! आहेत समान !

श्यामल दिनकरराव पोले
बी.एस्सी.प्रथम वर्ष

जीवनातील आनंद

जिकडे पाहावे तिकडे,
रुसवे आणि फूगवे,
निराशा आणि नाराजी
पाहून मन होतं व्यथित
पडतं मग खूप काळजीत
किती करतो आपण खरंच
आपल्या दुःखाचे डोंगर मोठे
हसून-खेळून जगण्यात
काय असतात का हो काही तोटे ?

मग हवाच कशाला हा
अभिमानाचा तोटा ?
आनंदाने जगायला व्हावे
प्रत्येकानेच राजी
ध्या विसावा क्षणभर
बघा आहे का
आपलं म्हणावं असं कोणी ?
आहे का महत्व मैत्रीला
अन् त्याही पुढे प्रेमाला
का 'आयुष्यभर' अडकून राहायचं
स्वाभिमानाच्या जाळ्यात
माहीत आहे ना नसतो त्याला
मैत्री अन् प्रेमात थारा
आयुष्य आहे एकच
आपल्याकडे
त्यातच शिंपवू या हो,
आनंदाच्या फुलांचे सडे ।

श्यामल दिनकरराव पोले
बी.एस्सी.प्रथम वर्ष

शब्द

शब्द मन भारावतात.
शब्द सोसायला लावतात.
शब्द उभारी देतात.
शब्द प्रेमात पाडतात.
मात्र,

शब्द,
मनात असलेल्या भावनांना रुजू करतात.
शब्द,
मनात असलेल्या रागाला पेटवून उठवतात.
शब्द,
आयुष्याची खरी परिस्थिती दर्शवतात.
शब्द,
कर्तव्यांची खरी जाणीव करून देतात.
शब्द,
आयुष्यातील असणाऱ्या प्रेमळ व्यक्तीसहवासाच्या
विरहाच्या दुःखाची ओढ पुटपुटतात.

शब्द,
व्यक्तीची खरी व्यक्तिरेखा लिहितात.
शब्द,
कोणाच्यातरी उपदेशाने खऱ्या अस्तित्वाला
सुधारण्याची उभारी देतात.

मात्र,
शब्दच, मनातील भावनांचे हिंदोळे दाखवतात.
शब्दच, आयुष्याचे खरे चित्र वर्तमानात आणतात.
मात्र,
शब्दच, संपूर्ण पालटलेल्या आयुष्याची सुरुवात व अंत
मनाला वाटेल तेव्हा आठवणीच्या स्वरूपात अख्खी
आयुष्याची गोष्ट सांगून जातात.

मृणाल भ. कांबळे
बी.एस्सी. प्रथम वर्ष

आमचं शिक्षण अन् शहाणपण

आमचं शिक्षण आम्हाला
शहाणपण शिकवत नाही
आम्ही मात्र शहाणपणाच्या गप्पा करतो
कधी कॅटिनमध्ये
तर कधी आपसाआपसात
आम्हाला शहाणपण शिकवलं जातंय
कधी भाषणांमधून
तर कधी कॉलेजच्या लेक्चरमधून
आम्ही मात्र शैक्षणिक पदव्या घेऊन
शहाणे असल्यासारखे वागतो
कधी जातीचं सिंग्रल तोडून
तर कधी जिथे नाही तिथे जात आणुन
आम्ही आमचं शहाणपण सिद्ध केलंय
आम्ही मात्र शहाणपणाने सांगायला शिकलो,
शहाणपणाने वागायला नाही.

माणिक जैस्वाल
बी.एस्सी. तृतीय वर्ष

प्रेम एकतर्फी असावं का ?

आपण सारे कुठल्या तरी प्रेमाचे प्रवासी आहोत.
कुणी एकतर्फी तर कुणी दुतर्फी. कॉलेजला आल्यापासून
हा प्रवास सुरु होतो. तो कुठे संपणार आहे, हे आपल्याला
सर्वांनाच माहीतही असते, पण तरीही या प्रेम नावाच्या
शब्दामागे आणि तिच्या मागे आम्ही मात्र फिरत असतो.
एकतर्फी प्रेमाची भुरळ घालणारी रोमॅंटिक स्वप्ने आपल्या
मनावर एका वेगळ्या नशेची फुंकर मारत असतात, कारण
त्या स्वप्नांमध्ये प्रेम व्यक्त करण्याची शक्ती असते आणि
नसतेसुद्धा. भविष्यात ती आणि तिची स्वप्ने कधी
वास्तवात येतील अन मधुर मीलनाचे दिवस दाखवतील
अशा अपेक्षादेखील वेडगळच ठरतात. जसं की आभाळ
भरून यावं पण प्रेमाचा पाऊसच पडू नये. अनेकदा
मुलीच्या घरची वेडीवाकडी वळणे लागतात, तिच्या
स्कुटीचा चढउतात लागतो, प्रेमाच्या वाटेत एखादा दुसरा
मुलगाही तिच्यावर लाइन मारतो, परत तरीही एकतर्फी
प्रेमात पावले पुढे पडतच असतात. तिला बघण्याची इच्छा
आणि ती कॉलेजला आल्यावर आपल्याकडे एकदातरी
बघणार या आशेवर कॉलेजमध्ये आमचा सूर्य उगवतो
आणि मावळतो सुद्धा. तरी आमची पावले मागे हटत
नाहीत. किंबहुना, या प्रवासात मागे पाहायची संधीच
नसते. मागे पाहण्याची इच्छा झाली, तरी मागे वळणे शक्य
नसते. म्हणून, प्रत्येक पाऊल पुढेच टाकावे लागते. कधी
सहजपणे, कधी खडतरपणे, कधी एकाकीपणे, तर कधी
तिच्या मैत्रिणीच्या आधाराने, प्रवासाची ही अज्ञात वाट
चालत राहावे लागते. कारण तो प्रेमाचा पल्ला आपल्याला
गाठावा लागणारच असा आपला समज झालेला असतो.
कधी ना कधी ती आपल्यासमोरून येणार याची
आपल्याला कोरडी खात्रीही असते. म्हणूनच, या एकतर्फी
प्रेमाच्या प्रवासाचा पीछा सोडून चालत नाही. कारण ती
खूप हवीहवीशी वाटते ना !

गेल्या वर्षीचा प्रेमाबद्दलचा वाईट रुसवा विसरून मी पुन्हा
नव्या उत्साहाने कॉलेजमध्ये वावरत होतो. गेल्या वर्षी
गॅदरिंग जरा लवकरच संपली. गॅदरिंगपासूनच माझी आणि
तिची व्हाट्सअपच्या माध्यमातून खरी ओळख झाली.
गॅदरिंगमध्ये ऐकलेली ती गजल मला तिची आठवण करून
देते.

“फिर गुलाबोका मौसम खिला है,
फिर कोई याद आने लगा है”

वर्ष संपत आलं, तेव्हा डिसेम्बरपासून माझ्या मनात तिचा
विचार येत होता, ती नवीनच कॉलेजमध्ये आली होती.

तरीही जुनीच असल्यासारखी वाटायची. फर्स्ट टाईम मी एका मुलीसोबत अर्थात तिच्यासोबत व्हाट्सअपवर चॅटींग केली. त्यावेळेस मला गिल्टी फिल झालं. कारण मी जी चॅटींग केली, ती कितपत योग्य आणि कितपत चूक या समीकरणात मी अडकलो होतो. नंतर मी तिची चॅटींगबद्दल माफीही मागितली. तिनेही 'I Trust You' असा मेसेज पाठवून खुलासा केला. तेव्हापासून ती माझी बेस्ट फ्रेंड बनली; परंतु प्रेयसी मात्र होऊ शकली नाही. तिने पहिल्यावेळेस माझ्या नावाची मारलेली हाक आणि त्या हाकेचा माझ्यावर होणारा सकारात्मक परिणाम, तिला केव्हा आणि कसा कळणार हेच मला कळत नव्हतं. ती माझी जुनियर होती तरीही मी तिला लाइक करायला लागलो. कारण म्हणतात

ना प्रेमाला वय नसतं

सखे, मला आठवतोय तो दिवस ... त्या दिवशी मी तुला चोरून बघण्याचा खूप प्रयत्न केला होता; परंतून माझ्याकडे न बघता माझ्यासमोरून निघून गेली होतीस.

अभ्यासात तू हुशार आहेस,

तुझ्या-माझ्या घरची आर्थिक-सामाजिक धार्मिक परिस्थिती एकदम भिन्न आणि आपले स्वभावही वेगळे. मी जेमतेम परिस्थितीला, तडजोडीच्या भूमिकेत नसणारा आणि कदाचित म्हणूनच भावनाप्रधान असूनही मनातलं मनातच ठेवणारा, याउलट डोळ्यांचे तलाव कायमच तुडुंब भरलेले असणारी तू मात्र सुविद्य सोसाइटीत राहणारी आणि कदाचित म्हणूनच नेहमी प्रसन्न, मनमोकळी, सदाफुलीसारखी फुललेली.

कवी मंगेश पाडगावकर असे म्हणतात की तिच्यावर 'असे भिडावे नकळत क्षणभर अपुले डोळे, उमळून यावे हृदयातील हितगुज मोकळे

हेच प्रेमाचे हितगुज मी मोकळे करण्यासाठी तुला कॉलेजच्या लाइब्रेरीत भेटलोही होतो; परंतु तुला हृदयातलं काहीच सांगू शकलो नाही. कारण जेव्हा माझ्यासमोर येतेस तेव्हा माझे हात थरथरतात आणि जे सांगायचं तेच विसरून जातो. मी जे प्रेम केलं ते किती चूक आणि किती बरोबर हे शोधण्यात कोरीच राहून गेलेली ती एकतर्फी प्रेमाची मोकळी जागा आयुष्यात कधीच भरून पूर्ण होऊ शकत नाही. या एकतर्फी प्रेमाच्या उमटणाऱ्या पाऊलखुणा पुसून नव्या पाऊलखुणा उमटविण्याचा उत्साह हीच आपली उमेद असेल, तर प्रिये मी तुलाच विचारतोय प्रेम एकतर्फी असावं का ?

माणिक जैस्वाल
बी.एस्सी.तृतीय वर्ष

ययाती – एक सर्वोत्तम ललितकृती

मराठी साहित्यक्षेत्रात वि.स.खांडेकर हे नाव आदराने उच्चारले जाते. अजरामर कलाकृतींमध्ये साहित्य क्षेत्रात 'ययाती' या कादंबरीची गणना होते. प्रथम 'ज्ञानपीठ' पुरस्कार प्राप्त या लेखकाची ही रचना मनाचा

थोडक्यात वेध घेऊन टाकते 'ययाती' हि खांडेकरांची उत्कृष्ट रचना आहे. ज्यामध्ये कथा, काव्य, मानसशास्त्र, इ. गोष्टी काटेकोरपणे दर्शविण्यात आल्या आहेत. यातील मुख्य चरित्र हे सजीवतेचे प्रतीक असून त्यांच्या पौराणिक प्रतिमांना अगाध अर्थवत्ता अनुप्राणित करण्यात खांडेकर यशस्वी झाले आहेत. या कथेतून त्यांनी एक मोलाचा संदेश मानव जातीला दिला आहे.

साहित्याने लेखनप्रारंभ करणारे खांडेकर कालांतराने थोर विचारवंत आणि समीक्षक म्हणून ओळखले जाऊ लागले साहित्यक्षेत्रात काही मोजक्या अजरामर कलाकृतींमध्ये त्यांच्या 'ययाती' या कादंबरीची गणना होते या कादंबरीत अमूल्य अशा गोष्टींचा साठा आहे. त्या व्यक्त करताना आपले भाव अचूक शब्दात ते मांडतात. त्यामध्ये लेखक सूचवतात, संसार हा संकटांनी भरलेला असतोच कुणाचे हे ओझे थोडे हलके असते, कुणाचे थोडे जड असते. कुणाच्या पायात चार काटे अधिक मोडतात, कुणाच्या चार कमी मोडतात एवढाच काय तो माणसा-माणसांत फरक असतो. आपण सारेच नियतीच्या जात्यात भरडले जाणारे दाणे आहोत. आपल्या प्रतिभेची जात, तिची शक्ती आणि तिच्या मर्यादा यांची योग्य जाणीव झालेल्या खांडेकरांनी आत्माविष्काराला योग्य अशीच कथा निवडली. जीवन जसे एका दृष्टीने क्षणभंगुर आहे, तसेच ते दुसऱ्या दृष्टीने चिरंतन आहे; ते जितके भौतिक आहे, तितकेच आत्मिक आहे, या कठोर सत्याचे आकलनही त्यांना पूर्णत्वाने झालेले होते. त्यामुळेच एका पौराणिक कथेच्या आधारेण एक सर्वोत्तम ललितकृती कशी निर्माण करता येते, याचा आदर्श वस्तुपाठच 'ययाती' च्या रूपाने श्री. खांडेकरांनी वाचकांपुढे ठेवला आहे.

कामुक, लंपट, स्वप्नातही ज्याला संयम ठाऊक नाही, असा ययाती;

अहंकारी, महत्वाकांक्षी, मनात दंश धरणारी आणि प्रेमभंगाने अंतरंगात द्विधा झालेली देवयानी; आणि स्वतःच्या सुखाच्या पलीकडे सहज पाहणारी आणि ययातीवर वासनातृप्तीच्या पलिकडच्या प्रेमाचा वर्षाव करणारी शर्मिष्ठा आणि निरपेक्ष प्रेम हाच ज्याचा स्वभावधर्म होऊन बसला आहे. असा विचारी, संयमी व ध्येयवादी कच या चार प्रमुख पात्रांमधील परस्परप्रेमाची विविध स्वरूपे या कादंबरीत समर्थपणे चित्रीत झाली आहेत. ही कादंबरी ययातीची कामकथा आहे. देवयानीची संसारकथा आहे. शर्मिष्ठेची प्रेमकथा आहे आणि कचाची भक्तिगाथा आहे. या गोष्टींचा अनुभव वाचनातून येतो.

अशाप्रकारे, वाचनाचा अनुभव मनाला एकप्रकारे, उभारीच देऊन टाकतो, जीवनाला नवी दिशा देतो आणि आत्मपरीक्षण करण्याची एक सुवर्ण संधीच देतो या कादंबरी वाचनाचा फायदा जीवनात झाल्यावाचून राहत नाही. या कादंबरीचा पुराणाशी केवळ नावापुरता संबंध नाही. यांचे पुराव्यानिशी सादरीकरण लेखक प्रस्तुत कादंबरीत करतात.

अग्रेसर मराठी लेखकांमधील वि.स. खांडेकर त्यांच्या लेखनाद्वारे वाचकाला उत्सर्जित करतात. त्यांचे लेखन एकप्रकारे मनाला उभारीच देते आणि आत्मपरीक्षण करण्यास भाग पाडते.

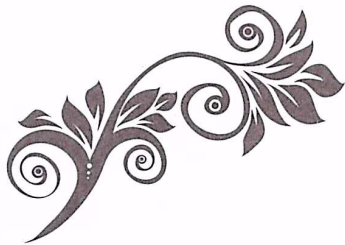
आपल्या महाविद्यालयाच्या ग्रंथालय समितीतर्फे आयोजित पुस्तक-परीक्षण लिखाण स्पर्धेतील उत्कृष्ट पुस्तक-परीक्षण पुरस्कार प्राप्त परीक्षण.

पुस्तकाचे नाव - ययाती
लेखक - वि.स. खांडेकर
परीक्षक - भावना थोरात
बी.एस्सी.प्रथम वर्ष

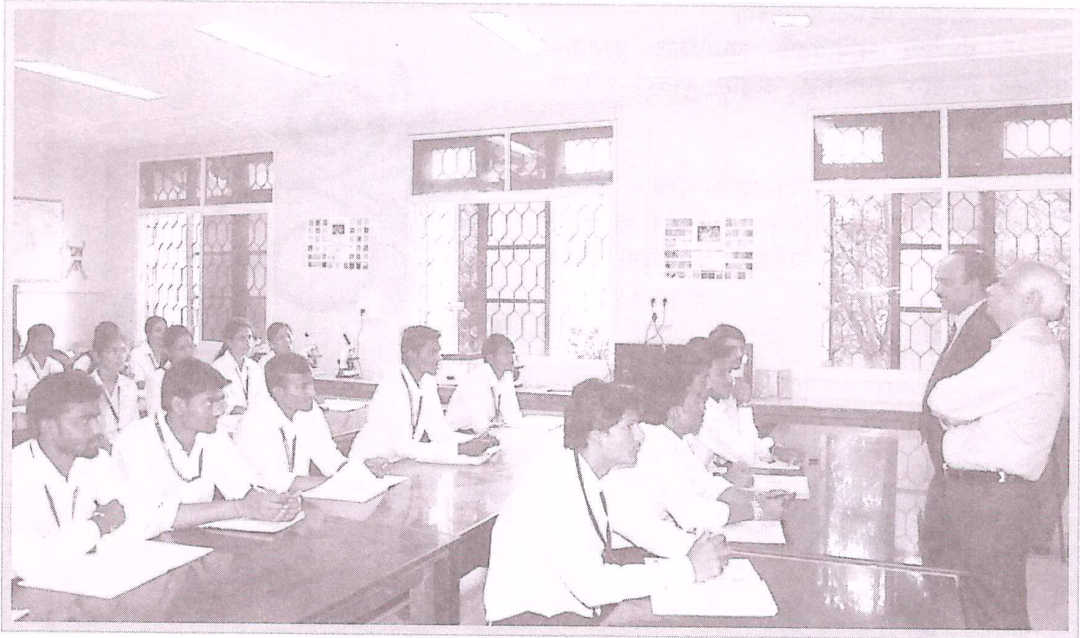
काही अर्थपूर्ण म्हणी

देव आला घायला, पदर नाही घ्यायला
देव देते अन् कर्म नेते
घरोघरी मातीच्याच चुली
पळसाला पाने तीनच
असून अडचण नसून खोळंबा
जुनं ते सोनं
काम सरो अन् वैद्य मरो
सहज पडे अन दंडवत घडे
कुऱ्हाडीचा दांडा गोतास काळ
आपलेच ओठ आपलेच दात
करावे तसे भरावे
बुडत्याला काडीचा आधार

संकलन -
खान अलमास अंजुम
बी.ए.व्द्वितीय वर्ष

❖ नॅक दरम्यानची क्षणचित्रे ❖

संस्कृत विभाग

- संपादक -

पंकजा माधव वाघमारे

- विद्यार्थी संपादक -

कुमारमंगलम् कालिया

(बी.ए. प्रथम वर्ष)

डॉ. ए.पी.जे. अब्दुल कलामः

डॉ. ए.पी.जे. अब्दुल कलामः एकः महान् शास्त्रज्ञः आसीत् रामेश्वरमनगरे आक्टोबर मासस्य १५ दिने १९३१ तमे ख्रिस्ताब्दे सः जनीमलभत। तस्य पिता नौकाचालकः आसीत्। रामनाथपुरम् नगरे कलाम महोदयेन स्वस्य प्राथमिकं शिक्षणं प्राप्तम्। पितृवियोगकारणेन वृत्तपत्रविक्रयणं कृत्वा सः स्वचरितार्थं चालयति स्म।

शालायामेव तस्य गणितविषये महती रुचिः आसीत्। अनन्तरं सः तिरुचिरापल्लि अत्यत्र सेन्ट जोसेफ महाविद्यालये प्रविष्टः। बी.एस.सी. पदवीं प्राप्त्यनन्तरं सः मद्रास इन्स्टिट्यूट ऑफ टेक्नॉलॉजी महाविद्यालये प्रवेशं स्वीकृतवान्। शुल्कार्थं पर्याप्तं धनं तस्य समीपे न आसीत् तदा स्व अलंकारान् विक्रीय तस्यभगिन्या तस्मै धनं अयच्छत्। विमानशास्त्रस्य (Aeronotics) पदविकां प्राप्य तेन अमेरिकादेशात् तन्त्रज्ञानस्य प्रशिक्षणं प्राप्तम्। अनन्तरं संरक्षण संशोधन क्षेत्रे सः सम्बद्धः अभवत्।

१९६३ तमे वर्षे भारतीय अवकाश संशोधन संस्थायां (ISRO) क्षेपणास्त्र विकसने (PSLV संबोधने) सः भागं गृहितवान्। इन्दिरा गान्धी महोदयायाः कार्यकाले सः डि.आर.डि.ओ. मध्ये प्रविश्य स्वदेशस्य क्षेपणास्त्र निर्माणकार्यमग्नः जातः।

भारतीय अवकाश संस्थायां सः (सॅटेलाईट लॉन्चिंग ३) एतस्य प्रकल्पस्य प्रमुखः जातः। डॉ. विक्रम साराभाई महोदयस्य सूचनानुसारं डॉ. कलाम महोदयः भारतीय-विज्ञान-तन्त्रज्ञानक्षेत्रे अग्रेसरः जातः। विक्रमसाराभाई अवकाश केन्द्रस्य प्रमुखरूपेण सः नियुक्तः। वैयक्तिक कार्यापेक्षया संघशक्तौ तस्य महती श्रद्धा आसीत्। 'सहकारीणां उत्तमगुणान् वैज्ञानिक क्षेत्रे उपयुज्य प्रगतिः' इति क्षेत्रे सः निपुणः आसीत् क्षेपणास्त्र विकासकार्ये 'अग्नि' इति क्षेपणास्त्रपरीक्षणकारणेन सः सर्वत्र गौरवितः। प्रधानमन्त्रिणः वैज्ञानिक सहायक रूपेण कार्यं कुर्वन् सः देशहितार्थं बहुविध योजनाः तैः कार्यान्विताः। अर्जुन तथा लाईट कॉबेट एअरक्राफ्ट निर्मितमध्ये महत्त्वपूर्णं भूमिकां तैः वोढा।

यदि वैज्ञानिकः आसीत् तथापि तस्य मनः सवेन्दनशीलं आसीत्। सः अविवाहितः आसीत्। शाकाहारं तस्य आहारमाध्यमम्। २०२० तमे वर्षे भारतदेशः प्रगतराष्ट्रं भवेत् इति महोदयस्य स्वप्नः आसीत्।

तस्य बहुनि पुस्तकानि प्रसिद्धानि। लेखनेपठने च तस्य बहु रुचिः आसीत्। 'इंडिया २०-२०, इंडिया माय ड्रीम, विंग्ज ऑफ फायर, टर्निंग पॉईंट' आदि पुस्तकानि प्रसिद्धानि।

डॉ. कलाम महोदयः पद्मभूषणं, पद्मविभूषणं, भारतरत्नं डॉ.ऑफ इन्जिनियरिंग आदि पुरस्कारैः सम्मानितः। डॉ.कलाम महोदयेन २०२० मध्ये प्रगत-भारतस्य यः स्वप्नः दृष्टः (Vision २०१०) तस्य पूर्तीकरणार्थं वयं सर्वेप्रयत्नं कुर्मः।

- प्रांजल खेडकर
बी.एस्सी.द्वितीय वर्ष

सुश्रुतः।

रात्रौ एकः वृद्धः कुटजे सुप्तः आसीत्। द्वारे कोऽपि आगतः। ध्वनिं श्रुत्वा वृद्धेन द्वारम् उद्घाटितम्। तेन दृष्टः यत् कोऽपि पुरुषः रक्तक्लिन्नो भूत्वा तत्र तिष्ठति। तस्य नासिका न्युटिता आसीत्। बहु रक्तस्रावः अपि वहति वृद्धवैद्येन सः पुरुषः अन्यप्रकोष्ठं नीतः। तं मदिरां पाययित्वा शल्यक्रिया तस्योपरि कृता। एषा शस्त्रक्रिया नाम त्वचारोपण शस्त्रक्रिया आसीत्।

सुश्रुतस्य कालः प्रायः ख्रिस्तपूर्वं द्वितीयं शतकं स्यात्। 'सुश्रुतसंहिता' इति तस्य ग्रन्थः प्रसिद्धः। शल्यकर्मविषयक ज्ञानेनसहितं स्वविचारमन्थनमपि तेन तत्र कृतमस्ति। 'कृत्रिमानां अवयवानां रोपणं' इति विषयकं ज्ञानमपि अस्ति अस्मिन् ग्रन्थे। सुश्रुतसंहितायां पञ्च विभागाः सन्ति। ते सूत्रस्थानम्, निदानस्थानम्, शरीरस्थानम्, चिकित्सास्थानम् तथैव उतरतन्त्रम् सन्ति। शस्त्रक्रियाकृते आवश्यकयन्त्राणां संख्या १०१ अस्ति तत्र 'हस्तः' इति महत्त्वपूर्णं शस्त्रम् इति वर्णितम्। एतेषां यन्त्राणां षड् प्रकाराः वर्णिता सन्ति। ते स्वस्तिक यन्त्रम्, सन्देशयन्त्रम्, रक्तयन्त्रम्, नाडीयन्त्रम्, शलाकायन्त्रम्, उपयन्त्रम् एते सन्ति। अग्निर्कर्म चिकित्सा अपि सुश्रुतेन वर्णिता अस्ति। तत्र अग्निर्कर्मस्य प्रकाराः, लेपनविधिः वैद्यस्य आचारसंहिता पथ्यकरं भोजनं अस्मिन् विषये अपि विवरणम् अस्ति।

सुश्रुतेन विविधानां विषयाणां अपि समीक्षणं कतमस्ति तत्र ऋतुचर्या, दिनचर्या, प्राणिनः पक्षिणः आदिविषये अपि चर्चा कृता। मानवीपकरणं शास्त्रं जगते दत्त्वा सुश्रुतः वन्दनीयः बभूव।

वैद्यनाम विश्वासः। आप्तेष्टापेक्षया वैद्ये अधिकः विश्वासः रक्षणीयः इति तस्य वचनम्।

मातरं पितरं पुत्रान् बान्धवानपि चातुरः।

आप्तेष्टानभिशङ्केत वैद्ये विश्वासमो इति॥

अविनाशं निष्कालजे

बी.ए. प्रथम वर्ष

विमुद्रीकरणम्

अर्थव्यवस्थायाः दृढीकरणार्थं एकं महत्त्वपूर्णं साधनम् अस्ति विमुद्रीकरणम्। विमुद्रीकरणप्रक्रियायां देशस्थ सर्वधनम् अथवा अधिकमूल्यस्य धनम् अर्थव्यवस्थायाः बहिः निष्कासितं भवति। तेन कारणेन धनद्वारा सर्वं व्यवहारं स्थगितं भवति। अत्र निष्कासितधनस्य कृते पर्यायद्वयं भवति। एकः तस्थाने पर्यायीमुद्रा स्थापनीया अथवा प्रचलितमुद्रायाः व्याप्तिः

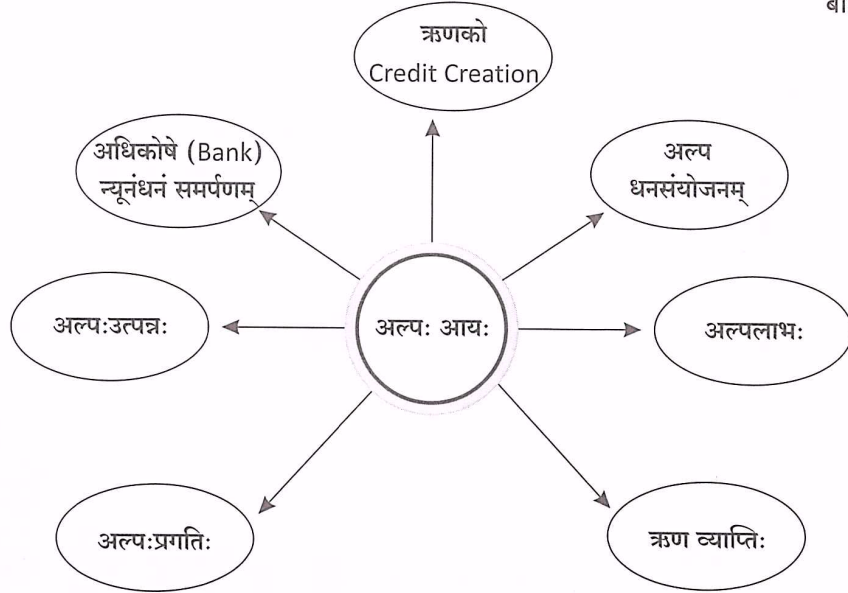
वर्धनीया। एताभ्यां पर्यायाभ्यां विना यदि विमुद्रीकरणं भवति तर्हि तस्य दुष्परीणामाः भवन्ति। देशस्य आर्थिकमन्दायनं भवति। कदाचित् गभिरा अपि स्थितिः भवति। उद्योगानां न्हासः भवति तस्य परिणामः उत्पादने, लाभक्षेत्रे, कर्मकराणां वेतने उद्योगे च भवति।

भारतीय अर्थव्यवस्था प्राथमिक, द्वितीय तथा तृतीय इति त्रीषु उद्योगेषु विभाजिता। प्राथमिक अर्थव्यवस्थायां कृषि, पशुपालनादि उद्योगाः, द्वितीयक क्षेत्रे उत्पादनप्रक्रिया तथैव तृतीयक्षेत्रे सेवादि व्यवसायाः सन्ति। विमुद्रीकरण कारणेन एते व्यवसायाः हानिं प्राप्तुं शक्नुवन्ति। ऋणको धनको अपि ग्रस्तः भवितुम् अर्हन्ति। एतादृशं चक्रं निर्माणं भवितुम् अर्हति। देशस्य प्रगतिरथः मन्दायते। अतः अधिकस्य ऋणस्य आवश्यकता भवति देशः ऋणको भविष्यति।

अतः विमुद्रीकरणं बहु सावधानतया करणीयं भवति। आगामीकाले एषः निर्णयः लाभकरः भवति। अस्माकं प्रधानमन्त्रिणा एषः निर्णयः स्वीकृतः। सम्पूर्णदेशेन एतस्य स्वागतं कृतम्। एतस्य लाभहानिविषये कालः एव उत्तरम्।

कालाय तस्मै नमः॥

- कुमारमंगलम् कालिया
बी.ए. प्रथम वर्ष

❖ नॅक दरम्यानची क्षणचित्रे ❖

हिंदी विभाग

- संपादक -

भारती सानप

- विद्यार्थी संपादक -

कु. अश्विनी दहिभाते

तृतीय वर्ष कला

हमारा राष्ट्र कैसा है ? और कैसा हो सकता है ?

‘धरती सुनहरी अंबर नीला, हर मौसम रंगीला
ऐसा देश है मेरा.’ वीर ज़ारा फिल्म का यह गीत लिखा है
जावेद अख्तर ने. मैं इस के आगे जाकर कहूँगा कि मेरा
देश बहुत सहनशील है. जिसने अभी तक संस्कृति के
बहुत सारे आक्रमणों को मुँहतोड़ जवाब दिया है. जिस
प्रकार अपनी माँ को अपना बेटा चाहे वह काला हो या
पिला. वह बहुत प्यारा होता है. इस प्रकार मुझे अपना देश
बहुत प्यारा है और वह महान है इसमें कोई शक नहीं.
लेकिन मैं आप को स्वप्नवाद की दुनिया में नहीं रँगना
चाहता. आपको एक संदर्भ में बताना चाहूँगा कि हमारा
भारत कैसा है. एक गाँव में रहनेवाली माँ को दो संताने हैं.
एक योजना नामक बेटा और विकास नामक बेटा. रिश्ते में
योजना और विकास नामक बेटा. रिश्ते में योजना और
विकास नामक बेटा. रिश्ते में योजना और विकास नामक
बेटा. रिश्ते में योजना और विकास भाई बहन है. विकास
शिक्षा के लिए शहर में रहता है. माँ ने खाने का सामान एक
बोरी में बाँध दिया और कहा कि विकास तक पहुँचा दो.
योजना ने वह लिया और निकल पड़ी शहर की ओर. फिर
योजना के दिमाग में एक खयाल आया कि विकास भाई
को इतनी सारी खाने की चीज़ों की ज़रूरत नहीं है; मैं इन
चीज़ों में से थोड़ा खा लेती हूँ. तो फिर योजना ने थोड़ा सा
कहकर खा लिया. कुछ देर बाद योजना को भूक लगती है,
तो योजना और थोड़ा सा खा लेती है. इसतरह विकास
तक थोड़ासा ही खानेका सामान पहुँचता है. ऐसा साल भर
चलता है. जब विकास अपनी छुट्टियों में अपने गाँव
पहुँचता है; तब माँ कहती है कि तु इतना दुबला कैसे हो
गया. मैंने तो योजना के पास बहुत सारा खानेका सामान
भेजा था. जी हाँ दोस्तों मैं बात कर रहा हूँ, १९५० से अब
तक चलाई पंचवार्षिक योजनाओं की. जहाँ योजना सुधर
गई और विकास दुबला हो गया. सरकार विकास के लिए
योजना तो लेती है; मगर हमारे भारत देश में खा पीके
सुधर जाती है और विकास और भी दुबला होने लगता है.
क्योंकि इन योजनाओं का एम्प्लीमेंटेशन पूरी तरह से नहीं
होता. माना सारी योजनाएं गलत नहीं होती; लेकिन एक
दो योजना सफल हो जाने से विकास नहीं होता बल्कि
उन्नति होती है. अब हमें विकास चाहिए उन्नति नहीं. आज
हम जीडीपी (ग्रॉस डोमेस्टिक प्रोडक्ट) के बारे में तीसरे
स्थान तक हैं और एचडीआय (ह्यूमन डेवलपमेंट इंडेक्स)
के बारेमें १३० (आउट ऑफ १८०) स्थान पर हैं. क्योंकि

हमें मिलनेवाला इंफ्रास्ट्रक्चर पुरे पैमाने में नहीं है. जब
बात आती है. पानी, बिजली, सड़कें, हेल्थ, शिक्षा ऐसी
सारी सुविधायें हमारे भारत में नैतिक इरादों में नहीं है. इन
सभी बातों में करप्शन भरा हुआ है; क्योंकि हमारी शिक्षायें
हमारे भीतर राष्ट्रप्रेम और राष्ट्रभक्ति निर्माण करने के लिए
असमर्थ रही हैं. इसका एक कारण है प्राथमिक शिक्षा में
गुणवत्ता देखकर नहीं बल्कि आरक्षण देखकर की जाने
वाली अध्यापकों की भर्ती मेरा मानना है कि सिर्फ
प्राथमिक शिक्षा में आरक्षण बंद कर दिया जाये तो हमारा
भारत और भी सशक्त हो सकता है. और दुसरा कारण है
नैतिक और ईमानदार लोग देश की इन समस्याओं को
देखकर चुप हैं. या तो वह बदलना नहीं चाहते या फिर
रिस्क लेना नहीं चाहते. हम डिग्रियाँ बहुत लेते हैं; मगर
विजडम (wisdom) नामक चीज़ भूल जाते हैं. रास्ते
पर हमें कहाँ थूकना है और कहाँ नहीं, कचरा कूड़ादान में
डालना है या कहीं पर भी फेक देना है, सिग्नल तोडना है;
या वाहतुक के नियमों का पालन कारण है. ये सभी बातें
हमें हमारे देश के प्रति एक अच्छा नागरिक होने का संकेत
देती हैं ये सभी बातें हमें हमारे देश के प्रति एक अच्छा
नागरिक होने का संकेत देती है. मगर हम इन बातों को
समझे तब ना ! हमें हमारी ज़िम्मेदारी को समझना चाहिए
और समझना होगा.

अगर हम पॉलिटिक्स की बात करें तो, जिस
दिन गरीबी हमारे देश से अभी तक मिटी नहीं है. इस का
कारण है हमारे देश निष्क्रिय नेता और क्लिल लेस शिक्षा.
अगर चुनाव में पचास प्रतिशत से ज्यादा वोट; नोट इस
बटन को मिलते हैं तो उस चुनाव की सभी उम्मीदवारों को
डिस्कवालीफ़ाय कर देना चाहिए.

माना कि देश में बेरोज़गारी है, मगर बेराज़गारी
अस्वच्छता तो नहीं सिखाती. कहीं पर भी हम थूकते हैं,
कहीं पर भी कचरा डालते हैं, ये भी तो हमारी संस्कृति नहीं
है. एक बार अमरिका के पूर्व राष्ट्राध्यक्ष बराक ओबामा की
पत्नी ने सिग्नल तोड़ दिया था, तो उन्होंने बिना किसी वाद
का जुरमाना भर दिया था. अगर भारत का हर नागरिक
अपने देश के प्रति ऐसी सोच रखे तो, मुझे लगता है, मेरा
भारत कैसा हो सकता है, इस सवाल का जवाब खुद ब
खुद मिल जाएगा.

नवेदित लेखक-मानिक जैस्वाल
तृतीय वर्ष विज्ञान

“छोटी सी जिंदगी है.”

छोटी सी जिंदगी है. हर बात में खुश रहो.
जो चेहरा पास ना हो उसकी आवाज़ में खुश रहो.
कोई रुठा हो तुम से उसके इस अंदाज़ में खुश रहो.
जो लौट के नहीं आने वाले इन लम्हों की याद में खुश रहो.
कल किसने देखा है अपने आज में खुश रहो.
खुशियों का इंतजार किसलिए !
दूसरों की मुस्कान में खुश रहो.
क्यों तड़पते हो हर पल किसी के लिए.
कभी तो अपने आप में खुश रहो.
प्यार उस से करो जो तुम से प्यार करें.
खुद से ज्यादा ऐतबार करें.
तुम बस एक बार कहों कि रुको दो पल.
और वो उन दो पलों के लिए पूरी जिंदगी
इंतजार करे.
छोटी सी जिंदगी है. हर बात में खुश रहो.

कु. राधा शिवाजी धोत्रे
प्रथम वर्ष विज्ञान

“मेरी तलाश”

किसी की आँखों में मोहब्बत का सितारा होगा.
एक दिन आएगा कि कोई हमारा होगा.
कोई जहाँ मैं मेरे लिए सपना सजा रहा होगा.
वो कोई और दुनिया का सहारा होगा.
ये काम मुश्किल है मगर जीत ही लूँगा किसी प्यारे
दिल को.
अगर मे खुदा का जरा भी सहारा होगा.
किसी के रहने से मेरी धडकने चलेगी.
कोई तो होगा जिसके बिना नहीं मेरा गुज़ारा होगा.
देखो ये दुनिया अचानक चमक पड़ी है.
दिल कहता है कि शायद किसी ने धीरे से मेरा नाम
पुकारा होगा.
और वह देखो अँधेरे में चलता अंजान साया.

शायद किसी ने अपना पैर जमीन पर उतारा होगा.
वो कौन रो रहा है रात के सन्नाटे में.
शायद मेरी तरह कोई उन्हाई का मारा होगा.
अब बस उसी एक का इंतजार है.
किसी और का ख्याल ना दिल को गवाँरा होगा.
ये महफिल अब के शामिल करना मेरा नाम अपनी
जिन्दगी में.
अगर खेल ही दोबारा होगा.
जानता हूँ अकेला हूँ... पर उम्मीद है कि दूसरी ओर.
मेरी जिंदगी का कोई, और ही शख्स हमारा होगा.

शेख आसिफ रफीक
तृतीय वर्ष कला

“युवा”

यह कविता युवा छात्रों के लिए है, जो देश निर्माण और
राष्ट्र निर्माण में योगदान दे रहे हैं.

हम बच्चे हंसते गाते हैं.
हम आगे बढ़ते जाते हैं.
पथ पर बिखरे कंकर काँटे.
हम चुन चुन कर दूर हटाते हैं.
आयें कितनी भी बाधाएँ.
हम कभी नहीं घबराते हैं.
धन दौलत से ऊपर उठकर.
सपनों के महल बनाते हैं.
सारे जग में सब से अच्छे.
हम भारतीय महलाते हैं.

निखिल सोनी
ग्यारवही कला

“हिमालय”

हिमालय हिमालय हिमालय
हिमालय की कतारों में.
हिमालय के सानिध्य में.
मेघ बरसे टप टप टप.
सूर्य की चमक से.
निकली ऐ किरण.
हिमालय में है देवी.
देवताओं का वास.
हिमाहय में है.
भीम का एक रूप.
हिमालय में गंगा.
मन हो जाए प्रसन्न और.
हो जाएँ शांत.
हिमालय के सानिध्य में है.
नैनीताल !
नैनीताल की रक्षा.
करने आए हिमालय. ii

ii आनंदलाल जैस्वाल
ग्यारहवी कला

“सावन”

सावन भिर भिर के आया.
मेघ पवन लेकर आया.
रिम झिम रिम झिम बरसे सावन.
कमल मुस्कुरा रहा है.
सावन की रिम झिम में मोर आया.
सावन के महीने में पानी आया.
सावन भिर भिर आया.
हिमालय में सावन आया.
सावन के झलों में.
गीतों की बहार लाया.
सावन भिर भि आया.

आनंदलाल जैस्वाल
ग्यारहवी कला

विफलताओं के आगे सफलता !!

सभी के जीवन में एक समय ऐसा आता है, जय सभी चीजें आपके विरोध में हो रहीं हों. चाहें आप एक प्रोग्रामर हैं या कुछ और, आप जीवन के उस मोड़ पर खड़े हो जाते हो, जहाँ सब कुछ गलत होता है. अब चाहूँ कोई सॉफ्टवेयर हो सकता है जिसे सभी ने रिजेक्ट कर दिया है. या आपका कोई फैसला हो सकता है जो बहुत ही भयानक साबित हो सकता है.

लेकिन सही मायने में विफलता सफलता से ज्यादा महत्वपूर्ण होती है. हमारे इतिहास में जितने भी साईंटिस्ट और महापुरुष हुए हैं, जीवन में सफल होने से पहले कई बार फेल हुए हैं. जब हम बहुत सारे काम कर रहें होगा. लेकिन अगर आप इस वजह से प्रयास करना छोड़ देंगे, तो कभी सफल नहीं हो सकते.

डॉ. भीमराव अंबेडकर : हमारे देश के जाने माने महापुरुष एवं हस्ती हैं, वे अपनी शिक्षा और अपने लक्ष्य से हटनेवालों में से नहीं हैं. उन्होंने कड़ी मेहनत और पूरी लगन से अपना कार्य अपनी डिग्रियां प्राप्त की. उन्होंने मुंबई विश्वविद्यालय, लंडन शिशवविद्यालय और कोलंबो में अपनी उच्च शिक्षा प्राप्त की. उन्होंने कठिन परिस्थितियों में प्रस्तुत शिक्षा प्राप्त शिक्षा प्राप्त की. उन की शिक्षा (बी.ए, एम्.ए, पी.एच.डी, एम्.एस सी, डी.एस.सी, एल.एल.डी, डी लिट्, बार अक्ट लॉ) कुल ३२ डिग्रिया ली.

१९२३ में उन्होंने अपना शोध (प्रोब्लेम्स ऑफ द रूबी) रुपयों की समस्या के लिए पूरा किया. उन्हें लंडन शिशवविद्यालय से डॉक्टर ऑफ साईंस की उपाधि मिली. अपनी कानून की पढ़ाई का अध्ययन पूरा होने के साथ उन्हें ब्रिटिश बार में बैरिस्टर के रूप में प्रवेश मिला भारत वापस लौटते हुए अंबेडकरजी तीन महीन जर्मनी में रुके वहाँ उन्होंने अर्थशास्त्र का अध्ययन पूरा किया. उन्हें औपचारिक रूप से १९२७ में कोलंबिया के विश्वविद्यालय में पीच.डी प्रदान की गयी.

‘हनरी फोर्ड’, जो बिलियन और विश्वप्रसिद्ध फोर्ड मोटर कंपनी के मालिक हैं वे सफल बने से फोर्ड पांच अन्य बिजनेस में फेल हुए थे. दूसरा कोई होता तो पांच बार अलग-अलग बिजनेस में फेल होने और कर्ज में डूबने के कारण टूट जाता लेकिन फोर्ड ने ऐसा नहीं किया और आज एक बिलियन कंपनी के मालिक हैं.

अगर विफलता की बात करें तो ‘थामस एडिसन’ का नाम सब से पहले आता है. लाईट बल्ब बनाने से पहले उसने

लगभग १००० विफल प्रयोग लिए थे.

‘अल्बर्ट आइन्स्टाईन’ जो ४ साल की उम्र तक बोल नहीं पता था और ७ साल की उम्र तक निरक्षर था, लोग उसको दिमागी हालत से कमजोर मानते थे. लेकिन उन्होंने अपनी थैयरी और सिद्धांतों के बल पर दुनिया के सब से बड़े वैज्ञानिक बने.

महात्मा गाँधी :

हम सभी को आज़ादी की खुली हवा में सांस लेना बहुत अच्छा लगता है, परन्तु अपनी इस खुली हवा का और आज़ादी का श्रेय महात्मा गाँधी को जाता है. हजारों देश प्रेमियों ने अपनी बलि चढ़ाकर हमें उपहार में आजादी दी है, जो धोती कुरता पहने, लाठी लिए तथा चेहरे पर एक मुस्कान लिये, बिना शस्त्र के आजादी के लिए निस्वार्थ भाव से लड़ता रहा.

‘दे दी हमें आजादी बिना खड़ग, बिना ढाल
साबरमती के संत तूने कर दिया कमाल
आँधी में भी जलती रही गाँधी तेरी मशाल
साबरमती के संत तूने कर दिया कमाल’

हम इन्हें महात्मा गाँधी कहकर पुकारते हैं. कहीं बापू कहकर पुकारते हैं. कहीं इन्हें राष्ट्रपति कहकर जानते हैं. यूँ तो गाँधीजी का देहांत बहुत वर्ष पूर्व हो चुका है परन्तु आज भी लोग उन्हें अपना पथ प्रदर्शक मानते. तथा इनके सिद्धांतों का निर्देशन करते हैं. इन्हें किसी परिचय की ज़रूरत तो नहीं लेकिन आज हम महात्मा गाँधी के जीवन की कहानियाँ बताते हैं.

अब ज़रा सोचो कि अगर कठिनाइयों की वजह से डॉ. बाबासाहेब अंबेडकर, हेलेरी फोर्ड पाँच बिजनेस में फेल होने के बावजूद भी वह अपना प्रयास नहीं छोड़ते. एडिसन प्रयोगों के बाद निराश हो जाते, उम्मीद छोड़ देते, और आइन्स्टाईन भी खुद को दिमागी कमजोर मान कर बैठ जाते तो क्या होता ? हम बहुत सारी महान प्रतिभाओं और अविष्कारों से अनजान रह जाते. तो मित्रों ! असफलता अफलताओं से कहीं ज़्यादा महत्वपूर्ण है..... keepkeep Reading.

मनजीत अहिरे
प्रथम वर्ष विज्ञान

हिंदी साहित्य के मध्ययुगीन काव्य की कुछ अर्थ पूर्ण पंक्तियाँ.

१. संत कबीर - “साधू ऐसा चाहिए जैसे खुप सुभाय.
सार सार को ग्रह करी, थोता दिया अलाय.
२. संत तुलसीदास - “विरद गरीब - निवाज राम को.
गावत वेद पुराण, संभु, सुक, प्रगट प्रभाऊ नाम को.
३. संत मीराबाई - “हरी ! तुम हरो जन की भीर.
द्रौपदी की लाज रखी, तु बढायो चीर.
बड़ते जगराज राख्यो, क्यूँ बाहर नीर.
दास मिरा लाल गिरधर, चरण केवल पर सीर.

प्रियंका उदावंत
तृतीय वर्ष कला
हिंदी - Main

कवि निदा फाजली की गजलों की कुछ चुनी हुई पंक्तियाँ.

१. कहीं छत थी, दीवारों दर थे कहीं
मिला मुझको घर का पत्ता देर से
दिया तो बहुत जिंदगी ने मुझे
मगर जो दिया वो दिया देर से
२. गरज बरस प्यासी धरती पर
फिर पानी दे मौला
चिड़ियो को दाने, बच्चों को
गुडधानी दे मौला
३. अपनी मर्जी से कहाँ अपने सफर के हम हैं
रुख हवाओं का जिधर का है उधर के हम हैं.

अश्विनी दहिभाते
तृतीय वर्ष कला
हिंदी - Main

“राष्ट्र के प्रति विद्यार्थियों के कर्तव्य”

विश्व में युवा शक्ति को महत्वपूर्ण माना जाता है. युवा देश के आधारसंतभ माने जाते हैं. हमारे देश के विकास में युवकों का अधिकाधिक सहभागी होना आवश्यक है. यही शक्ति विकसनशील देश को विकासपूर्ण बनाने में सहाय्यता करती है. आज ये जो छोटे छोटे नटखट बच्चे हैं, पढ़ लिख कर यही देश को बदलेंगे. यह आशा सभी माँ-बाप के मन में होती है.

विद्यार्थियों के मन में राष्ट्र के प्रति एक समभाव, मित्रत्व का भाव प्रेरणा होनी चाहिए. क्योंकि विद्यार्थियों के मन में उत्साह, शरीर में जोश रहता है. इस के कारण वह कोई भी काम आसान बनाकर कर सकता है. इसलिए युवाओं को चाहिए कि वे अपने मस्तिष्क को ठंडा रखें. उसमें प्रेरणादायी विचारों को जगह दें. इसी से राष्ट्र में परिवर्तन की दिशाएं सामने आयेगी ! उन्हें चाहिए कि देश के गरीब, पददलिक व बड़े बुजुर्गों के प्रति आदर रखें. स्वामी विवेकानंद के आदर्श को ध्यान में रख कर राष्ट्र के प्रति अपने कर्तव्यों को पूरी निष्ठा के साथ पूरा करें. स्वामी विवेकानंद ने जिस प्रकार राष्ट्र का पुनरुत्थान करने के लिए अपने पुरे जीवन को समर्पित किया. उसी तरह स्वयं आगे बढ़कर युवाओं ने युवा शक्ति व भानीयता की प्रेरणा बनना चाहिए. सभी को साथ लेकर चलना चाहिए.

हम सभी को मिलकर अन्याय, अत्याचार का प्रतिकार करना चाहिए. देश की सीमा-सुरक्षा के लिए आतंकवादियों, दलशतवादियों का सामना करना चाहिए. धर्म जात, पंथ की बार बार जागनेवाली विषमताओं को नष्ट कारण चाहिए. साथ ही स्त्री-सुरक्षा का बीड़ा उठाकर स्त्री, भ्रूणहत्या, अत्याचार, अपहरण आदि के विरोध में मिलजुल कर काम करकना चाहिए.

राष्ट्र का उत्थान करने के लिए पहले हमें गाँव की ओर जाना होगा. अपने देहातों का विकास करना होगा. राष्ट्रपिता महात्मा गांधीजी ने सत्य ही कहा था. “गाँव की ओर चलो !” गावों की साक्षरता की तरफ ध्यान देना होगा. इस में अब स्त्री-पुरुष भेदभाव को नष्ट कर दोनों को कंधे से कंधा मिलाकर काम कारण होगा. वहाँ अस्पताल, पाठशालाएँ, छोटे मोटे व्यापार, व्यवसाय शुरू करने होंगे. जिस से वहाँ शिक्षा व रोजगार सामान रूप में मिलेंगे. हर कोई यह कर सकता है.

युवाओं ने अगर निश्चय किया वह राष्ट्रनिर्माण

का सजग प्रहरी बन सकता है. स्वामी विवेकानंद की युवा प्रेरणा खाली नहीं जानी चाहिए.

‘जियो और जीने दो’

इस पंक्ति का अर्थ है, हम स्वयं आसान एवं सुख शांति भरा जीवन जिए. साथ ही दूसरों के सुकूनभरे जीवन को जान कर उसमें जीने की प्रेरणा दें. युवाओं का यह कर्म निरंतरता के साथ चलना चाहिए. यहाँ पर अंत में इतना भर कहती हूँ.

“उठ उठ तरुण जागा हो !

युवा शक्तिचा धागा हो !!

श्यामल दिनकर पौले

प्रथम वर्ष विज्ञान

प्रथम पुरस्कार प्राप्त निबंध

- कनिष्ठ विभाग

निबंध का शीर्षक -

“बेटी बचाओ बेटी पढाओ”

पहले और आज के युग में स्त्री के बारे में और उसके संबंधित विचारों में कुछ ज्यादा फर्क नहीं है. पहले के युग में कुछ ज्यादा फर्क नहीं है. पहले के युग में लडकियाँ और औरतें घर से बाह किसी कारणवश ही निकलती थीं. बाद में स्त्री-सुधार के विचारों के कारण उसे पढ़ का सुअवसर मिला, परंतु इस के विरोध में कुछ समाज विघातक उन्हें मार डालते थे. तो उसके विपरीत कई सारे घरों में बेटी के जन्म को अभिशाप मानकर उसे जन्मते ही मार दिया जाता था. तो कहीं अनाथालय में छोड़ दिया जाता था तो कहीं उसके स्कूल में पढ़ने की ईच्छा को जताया तो उसे मार दिया जाता था. इस तरह स्त्री के अस्तित्व को मिटाया जाता रहा है. ऐसा नहीं होना चाहिए. परंतु हर तरफ यही होता रहा है.

आज स्त्री भेले ही पढ़ लिखकर सुविद्य हो गई हो, परंतु आज स्त्री-भ्रूण हत्या सबसे उपर है. सभी स्तरों के लोग बेटे की चाह में बेटी के जन्म से पहले ही उसे मिटाते हैं. अभी कुछ दिन पहले महाराष्ट्र के मराठवाडा भाग में बिड़ जिले में सबसे ज्यादा स्त्री भ्रूण की बली चढ़ाई गई. उन्हें जन्म लेने से पहले ही मारा गया. क्या उन्हें जीने का कोई हक नहीं है ? लडकियाँ पढ़ सकती हैं, आगे बढ़ सकती हैं हमें उन्हें प्रोत्साहन देना चाहिए. उन्हें सिर्फ घर

में नहीं बिठाना चाहिए ना ही उन्हें मात्र घर में बिठाने की वजह बनाना चाहिए.

आज बेटियाँ पढ़ रही हैं और आगे भी बढ़ रही हैं. उन्हें सिर्फ पढ़ाना ही हमारा काम नहीं है बल्कि उन में आत्मविश्वास भी भरना है. घर में बेटे और बेटों के बीच भेद भाव को नष्ट करना है. इन गलतफहमियों को निकालना जरूरी है. इस प्रकार घर की स्त्री जो माँ होती है उसमें बदलाव लाना जरूरी है.

वह अपनी बेटों को समान अधिकार दें, तभी बेटियाँ जन्म लेंगी, तभी बेटियाँ पढ़ेंगी, आगे बढ़ेंगी. वह अपना रास्ता खुद चुन सकती है. इसलिए हम सब मिलकर उन्हें बचाएँ और पढ़ाएँ.

आज कल समाचार पत्र और टीवी पर स्त्री संबंधित बहुत सारी अन्याय, अत्याचार की खबरें आती रहती हैं. वह समाज का निर्माण करती हैं. और उसी को इन सब में झुलसना पड़ना है और दोष भी उसी पर लगाया जाता है. उसी से प्रश्न किए जाते हैं, कि उसे ऐसा नहीं करना चाहिए था. अब तो उसका रात में प्रवास करना भी संकट से खाली नहीं है. "बेटी बचाओ बेटों पढ़ाओ" यह नारा हर कोई लगता है, परंतु कठिन समय में स्त्री की कोई मदद नहीं करता.

अब हमें आगे बढ़ना होगा, उसकी मदद के लिए. अब भी कई ऐसे उदाहरण हैं जहाँ लड़के लोगों के सताये जाने पर उसका स्कुल-कॉलेज छोड़ा जाता है. यहाँ मुझे ये प्रश्न हमेशा सताता है कि लड़कों की ज्यादाती के कारण मोहल्लेवाले बोलें तो उस पर यकीन करके हम हमारी लड़कियों का पढ़ना, लिखना क्यों बंद कर देते हैं ?

पहले के युग में लड़कियों को पढ़ने का भी अधिकार नहीं था. कुछ समाज सुधारकों के कारण उन्हें ये अधिकार मिला है, परंतु आज भी स्त्री-शिक्षा को दोष्यम दर्जा ही दिया जाता है. लड़कियों का जन्म देती है परंतु उसी के जन्म को नकारा जाता है. क्या पैदा होने से पहले इस तरह मार डालना ठीक है ? इसके विरोध में आवाज उठाओ. बेटियों को बचाओ ! बेटों जीवित रहेगी तो देश बचेगा ! उसे पढ़ाओ तो देश बढ़ेगा ! उन्हें शिक्षा दो, उसे बंधन से मुक्त करो.

लड़कियों को पढ़ाओ उनका समय पर विवाह करो. बाल विवाह से उनका पूर्ण जीवन नुकसान देह होजाता है. उसकी सुरक्षाके लिए दहेज प्रथा का बंद होना जरूरी है. यहाँ स्त्री-भूषण हत्या व दहेज प्रथा से आज स्त्री-जीवन आधा अधुरा हो गया है. जरूरत है सुधार की.

इसलिए बार बार कहना पड़ता है "बेटी बचाओ बेटों पढ़ाओ".

जरीना शेख
बारहवी कला

द्वितीय पुरस्कार प्राप्त निबंध

- वरिष्ठ विभाग

"बेटी बचाओ बेटों पढ़ाओ"

आज के युग में बेटी का क्या महत्व है ? उसे क्यों शिक्षा ग्रहण करनी चाहिए ? इस तरह के एक से अधिक सवाल प्रायः सभी के मन में हैं. क्यों कि पहले के युग में स्त्री का शिक्षा से दूर रखा गया था. तथा उसे मात्र घर के काम और एक गुलाम के रूप में रखा जाता था. उसे सामान्यतः मान सम्मान नहीं दिया जाता था. आज बेटियों की शिक्षा के बारे में अनेक योजनाएँ सामने आती हैं.

प्राचीन काल में सामान्यतः - स्त्री शिक्षा के बारे में विकास नहीं हुआ था. घर परिवारों में लड़का लड़की ऐसा भेद भाव किया जाता था. उसे सम्मान भी नहीं मिल पाता था. घर में लड़के का पढ़ना महत्व-पूर्ण मन जाता था. परंतु लड़कियों के लिए ये कठिन था. अगर उसकी पढ़ने की इच्छा हो तब भी, वह होशियार हो तब भी उसे पढ़ने से दूर रखा जाता था. उसे घर के सारे काम करने पड़ते थे. उसकी शादी भी बाल उम्र में ही कर दी जाती थी. उसकी इच्छा व मन की बात को किसी भी प्रकार का महत्व नहीं था.

आज इन सभी बातों में बदलाव आ चुका है. आज जो सम्मान लड़के को दिया जाता है, वही प्रायः लड़कियों को भी मिल रहा है. इस से आज वह विश्व भर में सम्मान की अधिकारी और विकासात्मक गतिविधियों में स्थान प्राप्त कर चुकी है. जहाँ पुरुष ने स्थान पाया है, वहाँ आज स्त्री भी पहुँच चुकी है. आज बेटियाँ अन्तराल-यात्री भी बन चुकी है.

पहले बेटियों को जन्म के बाद मार दिया जाता था. उसके अस्तित्व को नकारा जाता था. लड़के के जन्म के बाद पूरे गाँव में खुशियाँ बाँटी जाती थी. ढोल ताशे बजाये जाते थे. इस तरह बेटे और बेटों में पूरी तरह भेद भाव किया जाता था. इस लिए इस स्थान पर मुझे मराठी भाषा की एक कहावत याद आती है.

“मुलीला जन्माला येवू द्या,
तिला उमलु द्या,
तिला उंच भरारी घेऊ द्या.”

बेटियों को इस दुनिया में जन्म लेने दीजिए. वह जो चाहती हैं वह काम उन्हें करने दिये. उसे रोको मत. इस से वह अपने जीवन का विकास करेगी. घर परिवार का नाम रोशन करेगी. वह अपने सम्मान से सभी के सम्मान का आधार बनेगी.

घर में एक लड़की के पढ़ने से घर का विकास होता है. उसके पढ़ने से घर में बच्चों को वह पढ़ा सकती है. उसके ज्ञानी होने से घर सुसंस्कृत होगा. बेटियाँ अपने पैरों पर खड़ी होंगी अर्थात् परिवार की आर्थिक मदद में भी सहायक बनेगी. इस से उसका आत्मविश्वास बढ़ेगा. उसे किसी के आगे झुकने की जरूरत नहीं होगी. वह अपना सिर ऊँचा कर जीना सीख लेगी.

स्त्री-पुरुष के अंतर को मिटाना जरूरी है. दोनों के बीच एक समानता का धागा जोड़ना जरूरी है. यहाँ ये बात उचित लगती है

“लड़का लड़की एक समान,
देंगे उनको समान मान”

बेटियों के जीवन को सँवरने के लिए समान हक, सुरक्षितता और सम्मान की बहुत जरूरत है. सभी सोचिये, बेटियाँ जीवन की उद्धारक हैं, इसलिए, “बेटी बचाओ बेटी पढ़ाओ”.

प्रथम पुरस्कार प्राप्त निबंध

– वरिष्ठ विभाग

“हिंदी का राष्ट्र भाषा के रूप में महत्व”

हिंदी भाषा हमारी राष्ट्र भाषा है. देश के सबसे बड़े प्रदेश में इस के बोले जाने के कारण और सबसे अधिक मात्र में हिंदी भाषा के साहित्य के कारण हिंदी का राष्ट्र भाषा होना, सुयोग्य है. हम सभी हिंदी भाषा होना, हम सभी हिंदी भाषा से सहज परिचय प्राप्त कर लेते हैं. आजकल टीवी पर सबसे अधिक चैनल हिंदी भाषा के हैं. रोजमर्रा उसे सुनने के कारण वह सहज बोल चाल का माध्यम बन गई है.

हिंदी भाषा के एक से अधिक कवि और लेखक अपनी मौलिक रचनाओं के जरिये परिचय पाते हैं. जैसे

कवि हरिवंश राय बच्चन, महादेवी वर्मा, सुमित्रानंदं पंत, कवि सुर्यकान्त त्रिपाठी, “निराला”, जयशंकर प्रसाद, कवि नीरज, कवि नरेश मेहता इत्यादी अनेक ऐसे नाम हैं जो सर्वश्रुत हैं. कवि हरिवंश राय बच्चन की कुछ काव्य पंक्तियाँ देखिये

‘जो बीत गयी, सो बीत गयी.

जीवन में एक सितारा था,

माना वह बेहद प्यारा था,

पर बोलो कब टूटे तारों पर अंबर शोक मनाता है !’

जिन्दगी में बहुत कुछ सीख देने वाली इन काव्य-पंक्तियों ने हिंदी भाषा की कविता को श्रेष्ठ बनाया है.

हिंदी ऐसी भाषा है, जो हर कोई आसानी से समझ सकता है. इस में अत्यधिक लेखन-कार्य हुआ है. मध्ययुगीन कविता ने हिंदी को एक नया स्वरूप प्रदान किया है. इस में कवि सूरदास, संत कबीर, संत तुलसीदास गोस्वामी, संत मीराबाई, संत नामदेव ने अपना महत्त्वपूर्ण योगदान दिया है. संत कबीर के दोहे आज भी प्रासंगिक लगते हैं.

“पोथी पढ़ी पढ़ी जग मुवाँ,

पंडित भय न कोई,

एकै आखरर पीव का,

पढ़ै सु पंडित होई !”

इस से हमें एक दुसरे के प्रति स्नेह व आदर की सीख मिलती है.

बाद में कवि नीरज की कविताएँ भी हमें जीवन का परिचय देती हैं. उनकी ‘जो छुट गया पथ पर’ और ‘बहता जय’ महत्त्वपूर्ण रचनाएँ हैं.

आज हिंदी भाषा मात्र हमारे देश में ही नहीं अपितु विश्व भर में बोली जाती है. उसे अंतर्राष्ट्रीय स्तर पर मान्यता प्राप्त हो चुकी है. विदेशों में विभिन्न विश्वविद्यालयों में उसे पढ़ाया जा रहा है.

हिंदी के सर्वश्रेष्ठ साहित्यकार के रूप में प्रेमचंद का नाम लिया जाता है. प्रेमचंद सर्वश्रेष्ठ कहानीकार एवं उपन्यासकार हैं. उनकी रचनाएँ जनसामान्य को न्याय देनेवाली, गरीब किसानों की परिस्थितियों का यथार्थ चित्रण करने वाली औ जीवन को आदर्श सीख देने वाली प्रेरक रचनाएँ रही हैं. उनकी ‘गोदान, गबन, निर्मला आदि उपन्यास रचनाएँ महत्त्वपूर्ण रही हैं.

हिंदी भाषा की लिपि देवनागरी है. मराठी और संस्कृत भाषा की भी लिपि है. इसलिए इसे लिखना, बोलना व समझना आसान है. हिंदी भाषा आज राष्ट्र के विकास में सम्पूर्ण सहयोग दिए हुए है.

हिंदी हमारे राष्ट्र की एकरूपता व संस्कृति का प्रतिक है. हिंदी के साहित्यकारों ने इस का बहुमोल परिचय अपनी रचनाओं के माध्यम से दिया है. इसलिए यह कहने में अतिशक्ति न होगी की हिंदी हमारे राष्ट्र की पहचान है. उसने हमारे लिए एक मिसाल खड़ी की है. हमें हिंदी के साहित्य व उसके रूप का परिचय कराना ज़रूरी है. अंत में यही कहेंगे कि 'जय हिंदी-जय हिंदी'

श्रुतिका राजेन्द्रकुमार वाघ
प्रथम वर्ष-विज्ञान

उत्तेजनार्थ पुरस्कार प्राप्त निबंध

“गरीबी और अशिक्षा भारत के सभी अनर्थों की जड़ है.”

'गरीबी' और 'अशिक्षा' ये दो शब्द भारतीय-जीवन में एक मिसाल बन चुके हैं. ये दो शब्द यहाँ अनेक युगों से विषय भी बन चुके हैं. 'गरीबी' अर्थात् 'द्रिद्रावस्था'! परंतु भारत में इस के अर्थ को संकुचित कर देखा गया है, जैसे जिनके पास दो समय का भोजन मात्र न हो, वह दरिद्र माना जाता है. परंतु यहाँ पर स्पष्ट होना चाहिए कि जिनके पास अपने परिवार की उपजीविका का साधन नहीं होता, वह 'गरीब' हैं.

स्वातंत्र्योत्तर काल में भारत में शिक्षा का जितना प्रचार प्रसार होना चाहिए, उतना नहीं हुआ. अंग्रेजों के द्वारा आर्थिक शोषण के कारण स्वातंत्र्य प्राप्ति के बाद भी हमारी व्यवस्था अनेक वर्षों तक जनता का शिक्षा के द्वारा अदधार नहीं कर पाई. इस कालवधि में धनाढ्य तथा उच्च श्रेणी के लोगों ने शिक्षा ग्रहण की. बाद में पाश्चात्य शिक्षा पद्धति का अनुसरण कर शिक्षा का प्रचार-प्रसार किया गया. लोगों का इस शिक्षा पद्धति के प्रति लगाव हुआ.

गरीबी और अशिक्षा ये दो ऐसे विषय हैं. जिनकी वजह से भारत की अर्थव्यवस्था के विकास में रुकावट बनी हुई है. 'गरीबी' की प्रमुख वजह है, भारत की बढ़ती हुई आबादी. तथा इस में ६५ प्रतिशत युवकों का बेरोजगार होना.

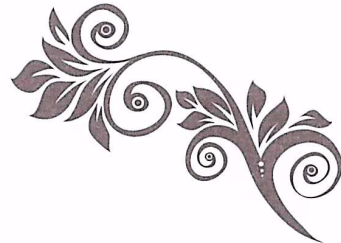
इन युवकों के जीवन के प्रति शासन दिलचस्पी रखता है, तो उन्हें रोजगार ज़रूर मिलेगा. 'गरीबी' की बात की जाय तो भारत विश्व में विकसनशील-अवस्था में अपना स्थान रखता है. भारत को विश्व में सर्वोपरी स्थान प्राप्त करने के लिए युवकों का रोजगार में सहभाग ज़रूरी है. साथ ही युवकों ने भी अपनी कर्मशक्ती आजमाकर उद्योग-व्यापार में यशस्विता हासिल करनी चाहिए. सरकार ने भी इस में युवकों को पूरी तरह से प्रोत्साहित करना ज़रूरी है. उन्हें चाहिए की नये नये कामों में, विकास गतिविधियों में युवकों को केंद्र बनाकर कार्यप्रणाली जारी रखें.

शिक्षा के क्षेत्र में नए और मुलभूत बदल किए जाने चाहिए. इस में पाश्चात्य शिक्षा पद्धति के सुयोग्य तत्त्वों का अपना कर उनकी संस्कृति के अभ्यास को भी स्थान देना चाहिए.

भारत में कई समाज सुधारक और विद्वान् हुए, जिन्होंने ने भारत की संस्कृति व विचारों को दूर दूर तक पहुँचाया. इन में से राजाराम मोहन राय हैं, जिन्होंने भारत में पाश्चात्य शिक्षा का आग्रह किया. उन्होंने भारत में पाश्चात्य शिक्षा का आग्रह किया. उन्होंने स्वयं उसका अभ्यास किया. इस प्रकार विवेकानंद ने भी भारतीय शिक्षा पद्धति के सुधार में, देश के विकास में युवकों के योगदान को आवश्यक माना. इन महान हस्तियों के निस्वार्थ कार्य ने गरीबी हटाने के शिक्षा के महत्त्व को बढ़ाने में बहुमोल सहयोग दिया. इसके पुनः अभ्यास की अत्यंत आवश्यकता है.

इतिहास में घटित आक्रमणों में युद्धों ने, गुलामी की अवस्था ने चाहे भारत को खंडीत किया हो. उसके लिए गरीबी व शिक्षा के निम्न होने की वजह रहें हों, परंतु उसका इससे होकर बार-बार नये रूप में उठना ज़रूरी है. तभी 'गरीबी' और 'अशिक्षा' उसके अनर्थों की जड़ नहीं बनेंगे.'

प्रकाश बद्दीनाथ काळे
प्रथम-वर्ष -कला

❖ नॅक दरम्यानची क्षणचित्रे ❖

विविधा

नेक समिती सदस्यांकडून प्रमाणपत्र स्वीकारताना
प्रा.डॉ.कुमुद गोरे-खेडेकर आणि नेक समन्वयक
डॉ.डी.डी.गायकवाड

राज्यस्तरीय वक्तृत्व स्पर्धा

भाषा व वाङ्मय विभाग कार्यशाळा

वाचनकट्टा उदघाटन

पुश कॅम्पेन आणि जागतिक मराठी भाषा दिन

स्टाफ क्लब सेवा गौरव समारंभ आणि
राष्ट्रीय विज्ञान दिन

छत्रपती शिवाजी महाराज जयंती

भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जयंती

क्षणचित्रे

“युवारंग” स्नेहसंमेलन २०१६

उद्घाटन- मा.समीरजी चौधुले यांच्या शुभहस्ते

क्रीडा स्पर्धा प्रारंभ-मा.प्राचार्यांच्या शुभहस्ते

मेहंदी स्पर्धा

रांगोळी स्पर्धा

संस्कृत नाटक

मराठी नाटक

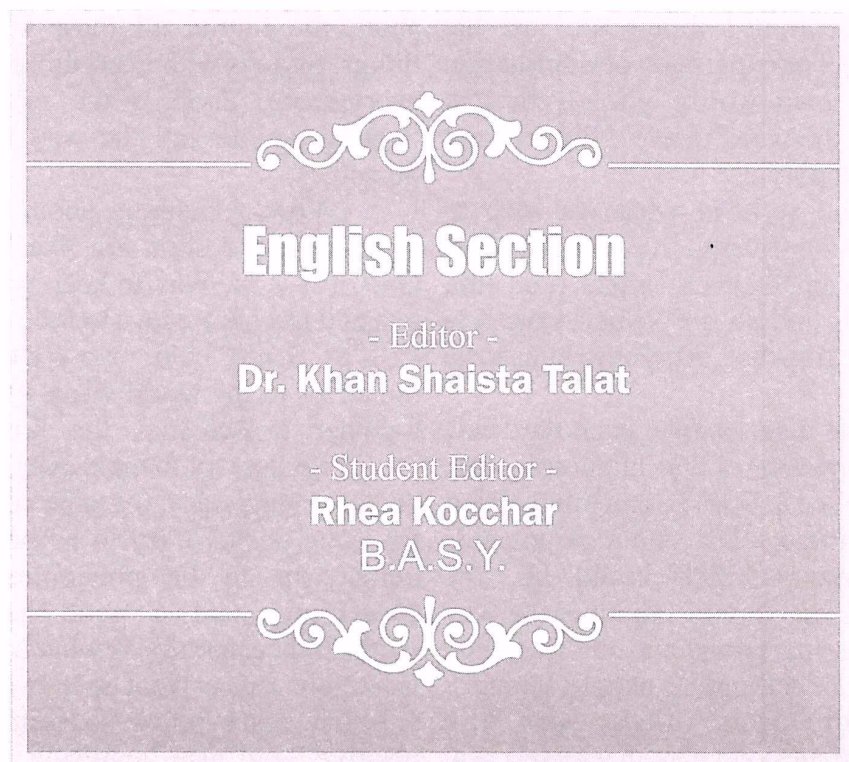
हिंदी नाटक

मिस अँड मिस्टर गास्का

पारितोषिक वितरण सोहळा -
मा. अशोकजी उजळंबकर यांच्या शुभहस्ते

THE STYLE !

Style wow, what an amazing, cool word is this, Well, what does it mean, exactly?

It reflects all those stylish clothes, which we all love to wear, or that all cool accessories which we all love to have, and blah blah blah..!

Actually, not really so. These all above mentioned things are just the simple feel of expression or a definition of one's own words, put together to simplify the word "Style". But it is not actually the style.

The style is what we love to choose in our lives to live with, what we feel, passion, choices, satisfaction, aim, and goals and so on. Which exactly a complete life, that, everyone wants to be like.

We meet people, each day, new ones, known ones and unknown ones. What we see in them? Something odd or unique attracts our attention towards that person, which could be, the behavior, the way of thinking, the way of expressing things and the manner, the way of talking to people known / unknown ones, these are the characteristics of a person which is also a kind of a style to represent him/her self to the world, Which helps us to establish the image of the person by judging their characteristics, and categorize them accordingly. for example, Decent, Cool, Honest, Charming, weird, juvenile, aggressive, naughty and so on. That is why it cannot be wrong to say, that, "The style does not just reflects the

appearance, but also the person's nature, too'. The Personality would be an exact word for it. Everyone is carrying his own personality combined with a style in a particular way and living with it in each and every second of the day.

So, the style reflects the personality, while working, while taking some decisions, while thinking about the future, all these important things. Style is with everything and it is everywhere. Style is the way while treating people and the way we treat ourselves.

Now, something about life and style. Life and style are like buddies. One of it is the way to keep going and one of it is what we love to follow and be like and to represent ourselves to the world when its get put together it becomes the 'Lifestyle'.

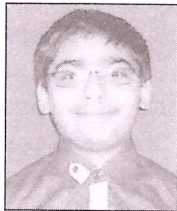
So, just try to makeover yourself on every single day, try to be confident, try to be positive, try to be better and better, try to be phenomenal. Do everything with a good heart, be yourself, because this is what life wants from you. This is what style says to you to be like, and to polish yourself and one positive and nice approach towards people, and life will give you great happiness.

So, just live your life with positivity, loyalty, believe yourself and your abilities be stylish, be cool, cherish everything which you have. Because, as we've seen there is a thin line between Style and Personality / Character which depends on how we represent ourselves,

So, friends be "The style icon" and rule the world in a good way.

Mrunal Kamble
B.Sc 1st Yr.

IMPORTANCE OF ENGLISH LANGUAGE

Globalisation - English language has brought the people of the world together. It has been a global language in daily activities that people used to perform their

work. It is an essential language for everybody. Without the knowledge of English, people can not be updated with perfect information. That's why English is the language for everybody.

Important for students-

Students should be eager enough to know about different things. So they need to be perfect with English language . They need this language for reading and for knowledge. Electronic media has been using English. Electronic Media have globalised the people across the world through English language . So English is an important part of life for modern students nowadays. It is a part as well as an important source of employment for youth.

Nikhil Soni
XI Arts

GOOD STUDY HABITS FOR STUDENTS

1) Creating a study plan- A clear and balanced study plan can boost a students motivation and make it interesting.

2) Taking study breaks - Study breaks can help students ability to learn and grasp more. It is a way to boost the brain activity further.

3) Building their own study notes- writing of study notes is a type of active learning which encourages students to set up their own ideas.

4) Enhancing their learning based on mistakes- Analysis of mistakes can help students to build their learning more accurate.

Nikhil Soni
XI Arts

AS LONG AS I AM BREATHING.....

I wake up so early at the dawn of the new day, hoping the nightmare would just go away, but the tears started flowing, as they did the night before, why did you leave me? what was this for?

I thought I couldn't face another broken day, I hated the reality that you were taken away, It's just not fair that this has happened to us, and it started to scare me that I had lost my trust.

So I looked to the heavens and I asked God "Why"?

Why in the world would a child have to die?

I didn't get an answer that day or the next, And I guess looking back; the question was too complex,

It took a while to realise that you weren't really gone, That as long as I was breathing your spirit would live on, so life took on a different meaning, I was living for us both, Two souls inside one body, two spirits and one host.

The strength that you are giving me, on my journey here on earth. Reflects through me, back at you, on your journey of rebirth. Stand strong by God, you're in good hands. And together we'll journey through these lives, in each others hearts, parallel.

Sakina M. Giletwala
B.A.S.Y.

FRIENDS AND NOT ENEMIES

Once there was a big beautiful college with everything going absolutely fine init. But some college students were divided amongst the two small groups. Trisha's group a good well behaved, decent and intelligent students made it a strong well liked group and they were considered as a "Disciplined group". It included six girls and four boys. The second group was Kabir's group who was a rich man's spoiled brat and his group also consisted of similar students, they were five girls and six boys in the group, this group enjoyed making fun of other students and teachers but they were good in music, dance, sports and liked calling themselves as the rockstars.

One day Kabir's group did a prank and put all the blame on Trisha's group due to which there was a lot of fighting, misunderstandings, arguments and her group broke up. Taking advantage of this situation, Kabir's friends tried to make friendship with Trishna's group, so they can break them (Trishna's group) completely. But the whole thing backfired and came back as a rebound on Kabir and his Rockstar group. When his friends got to know Trisha and her group they realised that how wrong they were thinking that they could break her group. They also realised how good it feels to be well behaved and mannered and what they used to follow was wrong and wicked.

Soon there was a party in the college where Trisha and her group told Kabir's group that they had overheard their plans and wanted to teach them a lesson by making them (Kabir's group) realise what they were doing was wrong. Thus the fights and broken group were to teach them (Kabir's group) how wrong it is to think bad about others when there can be a whole lot of goodness in discipline, helping nature, friendship and happiness.

After that the two groups joined hands and became one group of friends. So it's better to be friends instead of enemies.

Rhea Kocchar
B.A.S.Y.

MIRACLE OF HUMANITY

There was a village which had no water at all. Due to no trees in the village the sun was getting hotter and hotter, which lead to evaporation of the water but according to the villagers it was the punishment given by God, because the (God) was angry on the villagers. This was the mentality of the villagers. But the reality was that God was not angry, it was because of their own carelessness. They cut the tree for their benefits, which lead to drought.

The Government was trying it's best to improve the conditions in the village but were failing in their efforts. The authorities therefore decided to ask for some help from the USA to provide some of their best scientists who would work on the prevailing climatic and help

the villagers. It was their luck that the USA agreed to help the village not only with scientists but with some workers who would help the scientists to complete their study early and change the conditions. By the time the scientists came the news reached the villages. The villagers were not supportive of the decision and refused to help the scientists.

The day came when all the scientists and the workers came to the village. The Village area was distributed amongst the scientists so that they could complete their study and improve the ecological conditions as soon as possible. The scientists realised that the situation was critical, because the villagers didn't want the scientists to help them. According to the villagers it was only God who had the right to do miracles and not humans. For them these scientists were there to rule them. But the reality was that these scientists were there to help the villagers.

The Scientists didn't know any other language except English so they had one person as a translator who helped them (scientists) to communicate with the villagers and he would guide them about the village as he was well informed about the village. He told the scientists that the villagers had a belief in miracles made by God and not by humans. So all the villagers were angry at them and would not treat them well. The villagers were otherwise good people at heart. He also told the scientists that it also might be because the villagers had an old mindset and didn't want to modernise their thinking. The head of the scientists told him that it

was not their (villagers) fault, they were innocent by heart. Now it was our responsibility to maintain that innocence, because it was difficult to find such innocent people in the world. Let them believe in miracles by God and we will take care not to break their beliefs. Let them think all the changes are happening because of God and not by our work.

The villagers were treating the scientists badly because they thought that English language was going to destroy their culture, and their language. But the guide would always defend the scientists and the villagers would silence him. They never listened to him. According to them he got spoiled because of the scientists. They also started ill treating him. Somehow, some villagers realised that these scientists were here to help them and they (villagers) were responsible for the present situation and God was not angry at the villagers. So they went to the scientists and told them that they were sorry for their behaviour and requested them if they could help them, they would be blessed. The scientists were happy for the fact that at least some people realized the truth and prayed for the same with others, not because they wanted the credit but they (scientists) thought that no other person could harm them under the name of God. This actually showed that the scientists, being so educated were not at all selfish.

In a few days climatic changes were observed in the villages. The clouds were filled with water and it started to rain. The scientists succeeded in their efforts. Slowly all the villagers

were happy again and had sufficient water. But the work was not yet finished. The villagers were requested to co-operative so that the situation does not recur. The villagers who trusted them cooperated. The scientists told them some measures to be taken so that the adverse situation won't arise again. After some days the other villagers also realised that the miracle happened because of the scientists and not by God. It is man who changed the conditions. It is technology that took man to the highest position.

In this way the scientists saved the village and changed the mentality of the villagers, without expecting anything in return. For those people who they didn't know, the Scientists helped them for the sake of Humanity.

Sawari Patil
B.A.S.Y.

WHY YOU FED MY INNOCENCE AS SUCH ?

On my first step in the cosmos of knowledge you taught me louche lies, dear johny on second, third, fourth till last I passed johny died but not his habits cunning and funny kindergarten taught fierce fired to my blossoms with competitive hare and tortoise whether those woven words sprout from current currents or they sow the seeds of humanity's demise ?

Chubby cheeks praised the mortal outer beauties away from the soul, I was trapped in lust, and miss. pussy cat been to london to chase the little rat. is it unjust !

With lion and mouse' you preach the moral of help that I get the returns of my good deeds everywhere hear my mind engulfed the lessons of conditional lifely politics far from the ultimate compassion of saintly stare. your foolish goats tell us the glories of adjustment.

But why do you focus that the life has narrow path ? Cruelly you snatched my feeling of abundance and many more encroachments followed aftermath now trillions of johnys, goats, mice and fair cats even more mother nature, mother peace of mother education these laureates design the road of pride for posterity ! Arre, don't give them degree but return the original vision.

Gargi manohar patil
B.A.S.Y.

••• •••

THE FERRETER OF TRANQUILITY

Ahead a step I move in the path of life
The cross of four options makes me
pause of stop, contemplate, move on or
start afresh
And life lovingly breaks my drowse
Baffled in the shuffles of pros and cons
for each other
One is selected, predetined it may be
One has its nails with cries and applause
hammered
And blooded feet marks the map for
posterity.
Public floods both sides, reasons highly
varred
Showering stones of satan of unbelief-
ingratitude

covered but I am with a shawl of faith
and prayers
Because one more sermon on mount
awaits before adieu
Being adventist of hope, my eyes find
lordjesus
beyond the cross, the nails, the blood &
the flood
The novel path gets discoverd straight
into eternity
In purity, foot marks too elope and game
remains same
Don't veil this stream of words in the
name of christianity
It's the story of humans since eras still
repeated
The gist of peace is alike in all religious
entities
And thirst of all is quenched with same
water droplet.

Gargi manohar patil
B.A.S.Y.

••• •••

EXPERIMENTIAL TREASURY

I cadet sarika shinde. would like to tell you about my RDC journey. Selection of RDC is a proud moment for any NCC cadet. For RDC selection girls from various colleges gather and their is competition. Among nine battalions I was selected from Aurangabad group. There were seven groups Amravati, Aurangabad, Nagpur, Pune, Mumbai A, Mumbai B, Kolhapur.

There was group competition and I took part in dance competition and drill competition. Aurangabad group ranked first.

Our vigorous training increased and there was selection for hardworker, obedient, patience and all-rounder cadet.

In which we were given training how to face situation in Delhi and how to manage that situation very sincerely and clearly. Last year's RDC cadets shared their experience. In last camp before going to Delhi, our kits were given to us. We had dreams of Delhi in our eyes. At the last moment 6 cadets were rejected due to lack of vacancy and I was not part of that.

We started for Delhi on 28 Dec 2016 in 11:00 am, we reached Nanded by bus. Then from Nanded our Delhi journey was started. We reached Delhi on 29 Dec 2016. In Delhi, first impression of Delhi is national flag of India at Connaught Place. It was so big, tall and very beautiful. We reached our camp, our welcome was very good. Then our bags were checked because they do not allow any sharp things. Then they gave us snacks.

Staying arrangement was good. Our competition started on 31st Dec 2016. We behaved like NCC cadets. We should behave like following all rules & regulations, unity and discipline etc. Our competition of line area drill, cultural competition, selection of guard of honour and Rajpath selection camp began.

During the camp there was a VIP visit. We took photographs with VIPs like chief marshal, navy chief Admiral,

Army chief general, RRM, RM, PM etc. One day in Delhi we had Delhi Darshan, we saw red fort, parliament house, Lotus Temple, Kutub minar, India gate etc.

We also saw in Delhi Light show at Purana Fort. It shows Delhi history from 1100 century. The story name was 'Delhi-E-Ishk'

Our NCC contingent marched in Rajpath on 26th Jan and it was a proud day for us - 9 girls and fourteen boys formed our Maharashtra cadets who were selected in Rajpath. I was a part of PM rally. It was like 'mini Rajpath' we marched proudly and courageously. 28th Jan was the occasion to declare the result of Banarshi winner. First rank was given to 'Punjab, Haryana, Himachal Pradesh & Chandigarh' and second was MAHARASHTRA. The prize distribution was done by the hands of PM Modi. MAHARASHTRA was first in PM rally march past competition and we won gold medal.

Then we left Delhi on 31st Jan 2017 and we reached Mumbai on 2nd Feb 2017.

In Mumbai we went for Mumbai Darshan. We saw the whole sea sitting in the ship. We saw INS Dipak and INS Virat. These two ships are Indian fighter ships. We saw in Mumbai, Taj Hotel, Gateway of India etc. In the guest house of Chief Minister we had a party with Education Minister and we enjoyed. We got mementoes and gifts from ADG.

Sarika Shinde
B.Sc.S.Y.

उर्दु विभाग

- संपादक -

शेख नुजहत परवीन

- विद्यार्थी संपादक -

मोहम्मद उसमान

(बी.एस्सी.द्वितीय वर्ष)

اقوال زرین

شیخ عارف

بی۔ ایس۔ سی سال اول

- ۱۔ وقت سب کو ملتا ہے زندگی بدلنے کے لئے
لیکن
زندگی دوبارہ نہیں ملتی وقت بدلنے کے لئے
- ۲۔ شکست کھانا بری بات نہیں؛ شکست کھا کر ہمت ہار جانا بری بات ہے
- ۳۔ زندگی کے ہر موڑ پر صلح کرنا سیکھو؛ کیوں کہ جھگڑا وہی ہے جس میں جان ہوتی ہے
- ۴۔ ماں باپ کی خوشنودی دنیا میں باعث دولت اور آخرت میں باعث نجات ہے
- ۵۔ برا وقت وہ شفاف آئینہ ہے جو بہت سے چہرے واضح کر دیتا ہے۔
- ۶۔ جہاں آپ کی عزت نہ ہو وہاں مت جاؤ؛ چاہے وہاں کھانا آپ کو سونے کی پلیٹ اور چاندی کے پیچ میں کیوں نہ دیا جائے۔
- ۷۔ اچھے انسان کی تعریف کے لیے اتنا ہی کافی ہے کہ وہ کسی کو تکلیف نہیں دیتا
- ۸۔ علم کے پیالے کو اپنے ہونٹوں سے لگا لو؛ علم کا جو گھونٹ بھی تمہارے حلق میں اترے گا
تمہارے دل و دماغ کو روشن کرے گا۔ یہی وہ روشنی ہے جو تمہیں تنگ سے تنگ مشکل
سے مشکل راستوں سے گزر کر منزل مقصود کی طرف لے جائے گی۔

☆☆☆

ستاروں سے آگے

ذبح اللہ

بی۔ ایس سی سال اول

ستاروں سے آگے جہاں اور بھی ہیں ابھی عشق کے امتحان اور بھی ہیں
تھی زندگی سے بنیں یہ فضاں یہاں سینکڑوں کا رواں اور بھی ہیں
قناعت نہ کر عالم رنگ و بو پر چمن اور بھی آشیاں اور بھی ہیں
اگر کھو گیا اک نشین تو کیا غم مقامات آہ و نفاں اور بھی ہیں
تو شاہیں ہے پرواز ہے کام تیرا ترے سامنے آساں اور بھی ہیں
اسی روز و شب میں الجھ کر نہ رہ جا کہ تیرے زماں و مکاں اور بھی ہیں
گئے دن کہ تنہا تھا میں انجمن میں
یہاں اب میرے راز داں اور بھی ہیں
(نیشان نالہ سے ماخوذ)

☆☆☆

خان فائضہ

(بی۔ ایس سی سال دوم)

آہستہ چل زندگی ابھی کئی قرض چکانا باقی ہے
کچھ درد مٹانا باقی ہے کچھ فرض نبھانا باقی ہے
رفتار میں تیرے چلنے سے کچھ روٹھ گئے کچھ چھوٹ گئے
روٹھوں کو مٹانا باقی ہے روتوں کو ہسانہ باقی ہے
کچھ حسرتیں ابھی ادھوری ہیں کچھ کام ابھی اور ضروری ہے
خواہشیں جو گھٹ گئیں اس دل میں ان کو دفنانا باقی ہے
کچھ رشتے بن کر ٹوٹ گئے کچھ بڑتے بڑتے چھوٹ گئے۔
ان ٹوٹے چھوٹے رشتوں کے زخموں کو مٹانا باقی ہے
ان سانسوں پر حق ہے جن کا ان کو سمجھانا باقی ہے

آہستہ چل زندگی

ابھی قرض چکانا باقی ہے

☆☆☆

بناوٹ اور سادگی

محمد عثمان

بی۔ ایس سی سال دوم

بناوٹ بھی اک فن ہے جو جانتا ہو
تیری سادگی کچھ ہمیں جانتے ہیں
مندرجہ عنوان شعر کی خوبی یوں تو ظاہر ہے مگر لطافت خاص اس
میں یہ ہے کہ اس کا اطلاق محدود نہیں۔ سادگی سے مراد لیجئے سچ اور بناوٹ کو قرار دیجئے
دروغ۔ سچ، سچ ہے خواہ اسے لاکھ پردوں میں چھپائیں جس رنگ میں جلوہ گر ہو۔
پہچاننے والے پہچان جائیں گے۔ ایسے ظاہرین زمانہ جیسے کہ ہمیں نصیب ہوا ہے۔ یہ
اصول خطرناک تو ضرور ہے مگر پھر سچا اصول ہے۔ گو ایک دفعہ تو سچی بات کہتے ہی
انگلیاں اٹھ جاتی ہیں اور آج کل دروغ کو فروغ دیکھتا رہے گئے گئے چند دن تو
چاندی سونے کے زیوروں کو مات دیتے ہیں مگر جب عارضی چمک اڑی اور نیچے پتیل
اور تانا نظر آیا پھر ان سے ذلیل اور بد نما چیز قیاس میں نہیں آسکتی۔ اور اس بد نمائی کے
آثار ابھی ظاہر ہونے کو ہوتے ہیں کہ وہیں حسین جنہوں نے بڑے چاؤ سے ایسے
زیوروں کو باعث زینت ٹھہرایا تھا انہیں نہ صرف نظروں سے گرا دیتے بلکہ اتار پھینک
دیتے ہیں اور آخر سونا، سونا ہے جتنا پرانا ہو جائے جتنا اسے گھسو جتنا اسے پتھر سے
رگڑا واپس جو ہر اصلی دکھاتا ہے اور کبھی نازک بدن کے کانوں سے اترے بھی تو صرف
کی صندوقچی میں۔ قدر و منزلت سے بند کر کے رکھا جاتا ہے۔ گھر میں عزت پاتا ہے تو
بازار میں بھی اس کی توقیر ہے جو نسبت کھوٹے کو کھرے سے ہے وہی تناسب بناوٹ
اور سادگی میں ہے۔

اس پر بھی ایک عالم بناوٹ پر دہنا ہوا نظر آتا ہے۔ کیوں کہ
تھوڑی آنکھیں ہیں جن کو وہ بینائی عطا ہوئی ہے جو بناوٹ کے پردوں کو ہٹا کر ہر چیز
کے حسن و قبح کو اس کی عریانی میں دیکھ سکے۔ جو لوگ سادگی کے نظاروں سے آشنا ہیں وہ
بناوٹ کی طرف آنکھ اٹھا کر دیکھتا بھی گوارا نہیں کرتے مگر بناوٹ کے شیدائی بھی کیا
کریں۔ اس دنیا میں رہ کر دنیا سے الگ رہنا یہ بھی تو ہر کسی کا کام نہیں۔

بناوٹ کو اپنی قدامت پر ناز ہے اور ہو سکتا ہے۔ اس کو اپنے
دلداروں کی تعداد کا گھمنڈ ہے اور بجا ہے مگر سادگی کو اپنی چٹائی پر بھروسہ ہے اور درست
ہے اور سب سے بڑی تسلی اسے یہ ہے کہ زمانہ کی رفتار اس کے موافق ہے۔

(مخزن ادب سے ماخوذ)

☆☆☆

آشیانہ

حمیرہ پروین
بی۔ اے سال دوم

مانگ کر کچھ لایینا۔ دونوں کا گزر ہو رہا تھا کہ ایک دن ان کے گھر پولس آئی اور اس کے بابا کو گھسیٹتے ہوئے لے گئی جہاں چوری ہوئی تھی اس شراب خانے کا مالک بھی ساتھ تھا۔ اسی نے رپورٹ کرائی کہ چوری اس کے بابا نے کی۔ بابا کے جانے کے بعد محلے والوں نے بھی اس سے کنارہ کر دیا۔ وہ مجھے بھی چور سمجھنے لگے آپ بھی مجھے چور سمجھتے یہ کہہ کر وہ رونے لگا میں اسے سمجھانے کی کوشش کی لیکن اس نے اپنی صفائی دینی شروع کر دی کہ مجھے بہت زور کی جھوک لگی تھی میں مسعود سے ادھار مانگ رہا تھا اس نے پیسے تو نہیں دیئے مجھے اور کچھ نہیں سوچھا اور میں نے اس سے وہ پیسے چھیننے لگا۔ مسعود کو غصہ آ گیا اس نے میرے گال پر تھپڑ لگائے۔ مجھے بھی غصہ آ گیا۔ میں نے بھی اسے مارا حامد یہ کہہ کر رونے لگا حامد اپنی روداد سنار ہاتھ جب کہ آفتاب کو کہانی یاد آ رہی تھی ایسا لگ رہا تھا تاریخ پھر سے آئینہ دکھا رہی ہے۔

وہ بھی تنہا تھا گندہ دھنکارا ہوا مٹا تھا۔ محلے کے اسکول میں اس کے ساتھ اچھوتوں جیسا برتاؤ تھا جس سے وہ اور بھی باغی ہو جاتا تھا۔ غصہ میں آ کر بچوں کو مارنا اور بیٹیاؤں کچھ ہی دنوں میں وہ اسکول بھر میں مشہور ہو گیا۔ کچھ عرصہ میں اس کے اسکول میں نئی استانی آئیں فاطمہ باجی ان کا نام تھا انہیں واقعی میں بچوں سے محبت تھی۔ ان کی باتوں میں جانے کیا اثر تھا کہ ہر ایک طالب علم جماعت میں خاموشی سے سنتا اور مانتا۔ مٹا بھی فاطمہ باجی کی جماعت میں خاموش رہتا تھا۔ فاطمہ باجی کی پارکھی نظر نے اس کو پچھانا حالات و واقعات معلوم کیں اور ایک دن اسے اپنے گھر لے گئیں تب سے وہ انہی کا ہو گیا۔ انہوں نے ہی اسے نام دیا "آفتاب" اسے پہچان بھی دی اپنے آفتاب کو وہ اپنے بچوں جیسا رکھتی تھی کچھ دنوں بعد آفتاب فاطمہ باجی کی محنت سے چمک گیا۔ فاطمہ باجی کو ماں سے زیادہ چاہتا تھا۔ یہی تو وہ ہستی تھی جس نے غریب اور رے بس کو سہارا دیا بلکہ اس کو پروان بھی چڑھایا۔ آفتاب ہمیشہ ان کا احسان مند رہتا تھا ابھی اس کا ظہار کرتا تو وہ قسمت کی بات کہہ کر نکال دیتی لیکن آخری آخری دنوں میں وہ آفتاب سے خود ہو کر کتنی تھیں کہ بیٹا آفتاب میرا کام آگے تم سنبھالنا تم اسے آگے بڑھانا میں سمجھا کہ وہ تدریسی پیشے کے بارے میں کہہ رہی ہیں اس لیے درس و تدریس کا کام شروع کر دیا انہیں خبر بھی تھی لیکن وہ مطمئن نظر نہ آئی۔ آج بے سہارا حامد نے اس کے دماغ کو روشن کر دیا۔ حامد نہ صرف تاریخ دہرا رہا تھا بلکہ وہ تعبیر بھی بتا رہا تھا جس کا خواب فاطمہ باجی نے دیکھا تھا۔

آفتاب کے سامنے صرف حامد کا مسئلہ نہیں تھا اور بھی کئی حامد اور مٹا کی تلاش تھی ان بکھرے موتیوں کو دھاگے میں پرونا تھا تا کہ وہ برباد نہ ہو جائے۔ اس مقصد کی خاطر آفتاب نے "آشیانہ" نام کا ادارہ قائم کیا۔ ذات پات کی اونچ نیچ، جنس کی تفریق مذہب و ملت سے بیادارہ پاک تھا ہر کوئی اسے حق سے ہمارا آشیانہ کہتا تھا چونکہ اس کی بنیاد نہایت ہی خلوص سے رکھی گئی تھی۔ آفتاب جب بھی آشیانہ جاتا اسے لگتا کہ دروازے پر فاطمہ باجی کھڑی مسکرا رہی ہیں۔

☆☆☆

اسکول ختم ہونے کی تیل بجی۔ تمام بچے حسب عادت شور و غل کے ساتھ اپنے بستے سنبھالنے دوڑنے لگے۔ اسکول کیوں کہ سرکاری تھا۔ اطراف میں غریب اور رمز دور طبقہ لوگ رہتے تھے اس لیے اسکول میں بھی زیادہ رطلبا، غریب ہی تھے لیکن ان میں اسکول سے دلچسپی غیر معمولی تھی سب حاضر رہتے تھے اور شوق سے تعلیم بھی حاصل کرتے تھے۔

آج بھی کوئی خاص دن نہ تھا۔ روز کی طرح طلباء اپنی آوازیں اونچی کرتے ہوئے بستے کھینٹتے گھر جا رہے تھے ان بچوں میں مسوروتا ہوا ان میں مختلف نظر آ رہا تھا۔ میں اس کے پاس گیا پوچھا کیا ہوا؟ تب اس نے روتے ہوئے بتایا کہ حامد نے اسے مارا اور اس کے پاس کے پیسے چھین لیے۔

یہ بات میرے لیے بالکل نئی نہ تھی۔ میں پریشان ہو گیا اور اس سے پوچھا کتنے روپے تھے؟ تو مسعود نے کہا ۲۰ روپے کہہ کر پھر زور سے رونا شروع کر دیا۔ مسعود نے کچھ لینے ہی کے لیے رکھے ہوئے یہ سوچ کر میں نے اسے اپنے پاس کے پیسے دے دیے خوش ہو کر چلا گیا۔ لیکن میں حامد ہی کے بارے میں سوچتا رہا کہ میری جماعت کے لڑکے نے چوری بھی کی اور پٹائی بھی یہ کیسے ہو سکتا ہے؟ اسی ادھیڑ بن میں جا رہا تھا کہ حامد وڑا پاؤ کے ٹھیلے کے پاس نیچے بیٹھ کر کچھ کھاتے ہوئے دکھائی دیا۔ وہ جلدی جلدی کھا رہا تھا جیسے کئی دنوں سے جھوکا ہو۔ میں اس کے پاس چلا گیا اس نے مجھے دیکھتے ہوئے وڑا پاؤ بیٹھ کے پیچھے چھپا لیا اور کہم کر مجھے دیکھنے لگا۔ مجھے اس کی حالت پر رحم آیا۔ اس کے پاس جا کر بیٹھ گیا اسے بچا ہوا کھالینے کو کہا اور اس کے پاس پانی لا کر دکھ دیا وہ اب مجھ سے ڈر رہا تھا میں ٹھیلے والے کو پیسے دینے لگا تو ٹھیلے والے نے کہا "صاحب اس نے آج پیسے دیئے اس لیے میں نے اسے وڑا دیا"

حامد کو میں نے ساتھ لیا اور دونوں آہستہ آہستہ چلنے لگے نہ وہ کچھ بول رہا تھا نہ مجھے کچھ بھائی دے رہا تھا۔ حامد تمہارے سب دوست گھونٹے جائیں گے تم بھی تو جاؤ گے۔ جب کہ اب تمہارے پاس کافی پیسے جمع ہو گئے ہو گئے۔ میں نے مشکوک نظروں سے اسے دیکھا وہ میری نظروں کی تاب نہ لاسکا اور رونے لگا پھر اس نے کہنا شروع کیا۔۔۔ اس کے بابا کو شراب پینے کی عادت تھی اس لیے سارے خاندان والے ایک ایک کر کے سب اس کو چھوڑ کر چلے گئے۔ کچھ دن اس کی ماں رہی پھر وہ بھی روز روز کے لڑائی جھگڑے سے تنگ آ کر اپنے گھر چلی گئی۔ وہ اسکول میں تھا اس لیے گھر پر رہ گیا۔ اس کے بابا کے ساتھ وہ جیسے تیسے رہ رہا تھا ابھی اس کے بابا کے پاس پیسے ہوتے تو دونوں بازار سے لا کر کھا لیتے یا کبھی حامد آس پاس کے گھروں سے

صحیفہ قدرت کا ایک صفحہ

پنھان روبینہ خان
بی۔ ایس۔ سی سال دوام

خوب یاد رکھو کہ جو لوگ قسمت کی شکایت کرتے ہیں جو لوگ دنیا کی تکلیفوں سے بچنے اور چلاتے رہتے ہیں جو لوگ ہمت ہار کر بیٹھ جاتے ہیں۔ جو لوگ محنت اور جفا کشی سے جی چراتے ہیں اور استقلال اور ہمت دکھانے سے گھبراتے ہیں وہ عام طور پر بزدل کہلاتے ہیں۔ وہ کامیابی اور ترقی کی منزل تک نہیں پہنچ سکتے ان کا مقصد کبھی پورا نہیں ہو سکتا۔

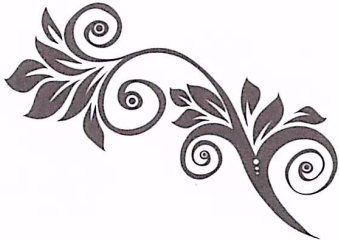
برخلاف اس کے جو انسان چاروں طرف سے مشکلات میں گھرے رہتے ہیں جن کو قسمت کی گردش پامال کئے جاتی ہے جو تکلیفوں اور مصیبتوں کے طوفان میں غرق رہتے ہیں جن کو ہر طرف نامیدی ہی نظر آتی ہے مگر محنت اور جفا کشی سے منہ نہیں موڑتے وہ دنیا میں ایک دن کامیاب ہو کر رہتے ہیں۔ ان کو قسمت کبھی دھوکا نہیں دیتی۔ وہ اپنے مقصد میں کبھی نہ کام نہیں رہتے۔ بلکہ کامیابی ان کے دروازے پر ہاتھ باندھ کر کھڑے رہتی ہے۔ زمانے کی گردش ان کا مقابلہ ضرور کرتی ہے۔ مگر وہ ہر بار زمانے کو شکست دیتے ہیں۔ ہر مصیبت کے بعد ان کی قوت از سر نو زندہ ہو جاتی ہے۔ ہر تکلیف کے بعد ان کے جسموں میں نئی روح پیدا ہوتی رہتی ہے۔

جب تم بعض لوگوں کو دیکھتے ہو کہ وہ بلند ہمت ہیں تکلیفوں اور مصیبتوں سے نہیں گھبراتے اور اپنا کام برابر انجام دیتے رہتے ہیں تو خیال ہو کہ یہ عادت انہوں نے وراثت میں پائی ہے اور یہ وصف ان کی جنسی اور قدرتی ہے اس لیے ان کا مقابلہ نہیں ہو سکتا۔ اگر وہ کامیاب ہوں تو ان پر رشک نہیں کرنا چاہیے۔ مگر یہ خیال صحیح نہیں ہے انسان قدرتی طور پر ست اور کاہل پیدا ہوا ہے۔ محنت اور سرگرمی کی عادت وہ بڑا ست خود اپنے اندر پیدا کرتا ہے۔ کیسا ہی کمزور انسان ہو اگر وہ چاہے کہ یہ عادت اس میں پیدا ہو جائے تو وہ اپنے ارادہ کو مضبوط کر سکتا ہے اور دنیا کی مشکلات کا بار بار تجربہ کرنے کے بعد اپنی کام کرنے کی طاقت کو ترقی دے سکتا ہے اور اس طرح ہر ایک مشکل اور ہر ایک مصیبت سے مقابلہ کرنے کے بعد وہ اس پر فتح پا سکتا ہے۔

بلند ہمتی ایک عمدہ صفت ہے کہ وہ ہر انسان میں ضرور ہونی چاہیے مگر یہ صفت انسان کے لیے قدرتی نہیں ہے۔ انسان اس کی عادت ڈالتا ہے اور اس کو اپنے نفس کے اندر پیدا کرتا ہے۔

(مضامین سلیم سے ماخوذ)

☆☆☆

جو عورتیں گھر کی صفائی کا کام کرتی ہیں وہ اس بات سے خوب واقف ہیں کہ کمزور مکاری میں ہمت و استقلال اور تکلیفوں اور مصیبتوں کے جھیلنے کی طاقت کس قدر ہے وہ دیکھتی ہے کہ مکاری گھر کے جس گوشے میں چاہے اپنا جالا پورتی ہے کہ مکاری کی صفت اور محنت کو براد کرنے کی کیسی ہی کوشش کی جائے وہ اپنی دھن سے باز نہیں آتی اور اپنے کام میں تھکنا نہیں جانتی۔

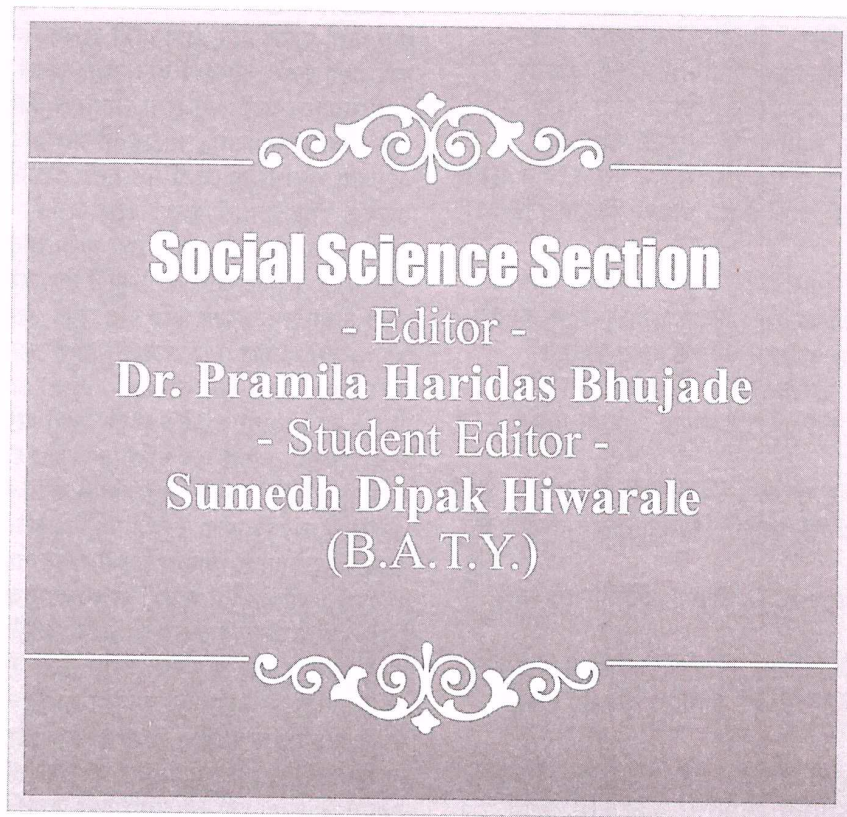
جب کوئی عورت گھر کے کونوں سے مکاری کے جالے دور کرتی ہے اس کی کوشش اور محنت کو ملامت کر ڈالتی ہے تو وہ دوسرے دن تعجب کی نظر سے بھر یہ تماشا دیکھتی ہے کہ مکاری نے واپس آ کر اپنا جالا از سر نو بنانا شروع کر دیا ہے۔ اور نہایت ہمت کے ساتھ اپنا گھر بنا لیا ہے۔ یہ گھر بلا لحاظ ہندی خوبی اور خوبصورتی کے سکھ کے بل سے کسی طرح کم نہیں ہوتا مگر جھاڑو اس کی نظر سے غائب ہو جاتی ہے اور عورت مکان کی صفائی سے فارغ ہو جاتی ہے تو مکاری چپ چاپ اپنی گھات سے نکلتی ہے اور پھر اپنے لیے ایک مکان بنانا شروع کر دیتی ہے۔

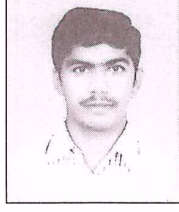
ہمیشہ یہی ہوتا رہتا ہے۔ عورت مکاری کے جالے کو تباہ کر دیتی ہے اور مکاری اپنا جالا پھر بناتی ہے۔ مکاری جو ایک کمزور مخلوق ہے اور انسان کے مقابلے میں کچھ حقیقت نہیں رکھتی تھکنا نہیں جانتی۔ مایوس ہونا نہیں جانتی۔ وہ صبر و تحمل کی زندہ تصویر ہے۔ وہ ہمت و استقلال کا جسم نمونہ ہے۔ مکاری کا جالا مکاری کی نظر میں ایسا ہی ضروری اور اہم ہے جیسا کہ شکاری کے لیے اس کا جال اور سوداگر کے لیے اس کا گودام۔ مگر جب جھاڑو اس کے جالے کو براد کر ڈالتی ہے تو وہ اپنا وقت رنج و انوس میں ضائع نہیں کرتی۔ وہ رونے اور چلانے سے واقف نہیں۔ وہ اپنے دشمن کو لعنت و ملامت کرتا نہیں جانتی، وہ قسمت کی شکایت نہیں کرتی۔ وہ کبھی اپنی زبان سے یہ الفاظ نہیں نکالتی کہ زمانہ اس کو پامال کر رہا ہے۔ اور وہ زمانہ کے ظلم و ستم کا مقابلہ نہیں کر سکتی اور ران مصیبتوں اور تکلیفوں کی برداشت نہیں کر سکتی جو اس کو پیش آ رہی ہیں۔

وہ بدستور اپنا کام پھر تیزی سے شروع کر دیتی ہے اور دوسری جگہ اپنا جالا بنانے لگ جاتی ہے وہ اکثر اپنے جالے کی جگہ بدلتی رہتی ہے یہاں تک کہ وہ ایسی جگہ پالیتی ہے جہاں جھاڑو نہیں پہنچ سکتی۔ اس کے بعد وہ اپنی روزی کمانے کا کام شروع کرتی ہے۔ یعنی کھیوں کو اپنے جال میں پھنسانے میں سرگرمی کے ساتھ مشغول ہو جاتی ہے۔

❖ नॅक दरम्यानची क्षणचित्रे ❖

कुटूंबातील कणा 'बाप'

शाळेपासून बापाच्या धाकात तो राहत असतो, कमी मार्क पडलेलं. प्रगतीपुस्तक लपवत असतो, आईच्या पाठी लपून तो बापाशी बोलत असतो, डोळा चुकवून बापाचा हुंदळायला जात असतो... शाळा संपते, पाटी फुटते नवं जग समोर येतं, कॉलेज नावाच्या भुलभुलैयात मन हरवून जात असतं, हाती असलेले मार्क घेऊन पायऱ्या झिजवत फिरत असतं.

बाप पाहतो स्वप्नं नवी, हे मुखडा शोधत असतं... सुरु होतं कॉलेज नवं, दिवस भुरकन उडून जातात, ATKT च्या चक्रातून वर्ष पुढे सरत जातात ग्रुप जमतो. दोस्ती होते, मारामान्या दणाणतात, माझा बाप ठाऊक नाही म्हणत धमक्या गाजत असतात...

परिक्षा संपते, अभ्यास सरतो डिग्री पडते याच्या हाती, नोकरी मिळवत, नोकरी टिकवत कमावू लागतो चार दिडक्या,

आरामात पसरणारे बाजीराव, धोड्यावरती स्वार होतात,

नोकरीच्या बाजारात नेमानं मोहिमा काढू लागतात... नोकरी जमते, छोकरी सापडते, बार मग उडतो जोरात,

एकट्याचे दोघे होतात, सुखी संसार करू लागतात, दोघांच्या अंगणात मग तिसरं बछडं खेळू लागतं, नव्या कोऱ्या बापाला, जुन्याचं मन कळू लागत.....

नवा कोरा बाप मग पोरा सवे खेळू लागतो, जुना बाप आता नव्याने आजोबाच्या कायेत शिरतो, पोराशी खेळता खेळता दोघेही जातात भूतकाळात एकाला दिसतो दुसरा लहान, दुसरा पाहतो गोष्ट महान...

रंगलेल्या गोष्टीत या, मग शिरतो फ्लॅशबॅक, बापाच्या भूमिकेतून पोर पाहतो भूतकाळ, लेकरासाठी कळवळणारा मग त्याला बाप दिसतो.

त्याची लाल रेघ जो उरात घेऊन फिरत असतो, कडकपणाच्या आवरणाखाली झुळझुळणार पाणी असतं भल्यासाठी लेकरांच्या झगडणारं हाड असतं. दोन घास कमी खाईल पण पोरांना गोड देतो हट्टासाठी पोरांच्या Overtime तो करत असतो डोक्यावरती ऊन झेलत, सावली तो देत असतो दणाणत्या पावसापासून कुटूंब आपलं जपत असतो. घर नीट चालण्यासाठी स्वतः बाहेर फिरत असतो, आईच्या मऊशीर तळव्यामागचा तोच राकट हात असतो,

बाप कधी रडत नाही, बाप कधी खचत नाही, बाप कधी उतत नाही नी बाप कधी मातत नाही पोरं सोडतात घरटं अन् शोधू लागतात क्षितिजं नवी, बाप मात्र धरून बसतो, घरट्याची प्रत्येक काडी पोराच्या यशासोबत त्याचं मन हसत असतं अपयश पचवताना ते आतून रडत असतं काही झालं, कितीही झालं, तरी कणा ताठ असतो खचलेल्या पोराला तोच तर उभारी देत असतो सारी कथा समजायला फार मोठ व्हावं लागतं बापाचं मन कठीण फार, चटकन हाती लागत नसतं आकाशाहून भव्य अन् सागराची खोली असते 'बाप' या शब्दाची महतीच मोठी न्यारी असते कळत नाही बापाचं मन स्वतः बाप झाल्याशिवाय बापमाणूस असतो. तो, बापांशिवाय कसा कळणार ? असतं न्यारच रसायन, त्याची फोड उकलत नाही म्हणून तर बापावर कविता कोणी करत नाही करणार कशी कविता कोण, तो त्यात मावत नाही चार ओळीत सांगण्यासारख्या 'बाप' काही लहान नाही सोनचाफ्याचं फुल ते सुगंध कुपीत उरत नाही 'बाप' नावाच्या देवाचा थांग कधी लागत नाही केला खरा आज सायास, त्याला थोडं शोधण्याचा, जमेल तेवढा सांगीतला आधार आमच्या असण्याचा एक मात्र अगदी खरं त्यांच्याशिवाय जमत नाही. आईमार्फत बोललं तरी, बोलल्याशिवाय राहवत नाही.

– मुकेश शिवाजीराव माने
बी.ए. व्दितीय वर्ष

केंद्रीय/मध्यवर्ती बँक (Central Bank)

* प्रस्तावना - कोणत्याही देशाच्या अर्थव्यवस्थेमध्ये मौद्रिक

/ चलनविषयक धोरण हे त्या अर्थव्यवस्थेच्या सर्वांगीण विकासासाठी खूप महत्त्वाचे असते. चलनविषयक धोरण तयार करण्याचे कार्य हे त्या देशाच्या केंद्रीय/मध्यवर्ती बँकेकडे असते.

* मध्यवर्ती बँक म्हणजे काय ?

मध्यवर्ती बँक ही देशातील बँक व्यवसायावर नियंत्रण ठेवणारी असते. भारतात भारतीय रिझर्व्ह बँक मध्यवर्ती बँक म्हणून काम करते. मध्यवर्ती बँक ही बँकाची बँक तसेच सरकारची बँक असते. जसे आपले खाते व्यापारी बँकेत असते त्याप्रमाणे सर्व व्यापारी बँकांचे, केंद्र सरकारचे आणि राज्यसरकारचे खाते भारतीय रिझर्व्ह बँकेमध्ये असते. भारतीय रिझर्व्ह बँकेमध्ये कोणत्याही व्यक्तीचे खाते नसते परंतु भारतीय रिझर्व्ह बँकेच्या इतिहासामध्ये फक्त एकाच व्यक्तीचे चालू खाते होते ते म्हणजे भारतीय रिझर्व्ह बँकेचे पहिले भारतीय गव्हर्नर चिंतामण व्दारकानाथ देशमुख.

* मध्यवर्ती बँकेचे कार्य -

1. चलन निर्मितीच्या एकाधिकार
2. सरकारची बँक
3. बँकाची बँक
4. पतपुरवठ्याचे नियमन
5. परदेशी चलनाचे व्यवस्थान
6. व्यापारी बँकावर देखरेखीचे कार्य
7. विकासात्मक कार्ये
8. अर्थव्यवस्थेचा आढावा घेणे
9. बँकिंग क्षेत्रासाठी नवीन तंत्रज्ञान विकसित करणे.
10. केंद्रीय अर्थसंकल्प तयार करताना केंद्रासोबत विचार - विनिमय.

* जगातील काही महत्त्वाच्या मध्यवर्ती बँका ?

1. स्विडन - बँक ऑफ स्वीडन (Bank of sweden)
- स्थापना - १६६८ (जगातील सर्वात जुनी मध्यवर्ती बँक)

मुख्यालय - स्टोकहोम (Stockhome)
2. इंग्लंड - बँक ऑफ इंग्लंड (Bank of England)

मुख्यालय - इंग्लंड
स्थापना - २७ जुलै १६९४ (जगातील सर्वात दुसरी जुनी मध्यवर्ती बँक)

3. बँक ऑफ स्कॉटलंड (Bank of scotland)

स्थापना - जुलै १६९५

मुख्यालय - एडीनबर्ग

4. स्पेन - बँको डी इस्पाना (Banco de espana)

स्थापना - १७८२

मुख्यालय - माद्रिद (Madrid)

5. फ्रान्स - बँको डी फ्रान्स (Banco de France)

स्थापना - १८ जानेवारी १८००

मुख्यालय - पॅरिस (Paris)

6. जपान - बँक ऑफ जपान (Bank of Japan)

स्थापना - १० ऑक्टोबर १८८८

मुख्यालय - टोकीयो (Tokyo)

7. अमेरिका - फेडरल रिझर्व्ह बँक (US

Fedral Reserve bank of India)

स्थापना - १३ डिसेंबर १९१३

मुख्यालय - वॉशिंग्टन (Washington)

8. भारत - भारतीय रिझर्व्ह बँक (Reserve bank of india)

स्थापना - १ जुलै १९३५

मुख्यालय - मुंबई (Mumbai)

(१९३५ मध्ये सर्वात प्रथम

भारतीय रिझर्व्ह बँक ही कलकत्ता येथे स्थापन होती आणि नंतर ती मुंबई येथे १९३७ मध्ये स्थलांतर झाली.)

9. पाकिस्तान - पाकिस्तान स्टेट बँक ऑफ

पाकिस्तान (State bank of pakistan)

स्थापना - १ जुलै १९४८

मुख्यालय - कराची

10. युरोप - युरोपियन सेन्ट्रल बँक

(European central Bank)

स्थापना - १ जून १९९८

मुख्यालय - फ्रँकफर्ट Frankfurt

* भारतीय रिझर्व्ह बँकेबद्दल अधिक माहिती
(More information about reserve bank of india)

भारतीय रिझर्व्ह बँकेची स्थापना ही भारतीय रिझर्व्ह बँकेचा कायदा १९३४ नुसार झाली. हा कायदा १ जाने. १९३५ पासून लागू झाला. याचे परिपत्रक २० डिसेंबर १९३४ रोजी काढले होते आणि १ जुलै १९३५ रोजी बँकेचे काम चालू झाले.

भारतीय रिझर्व्ह बँकेची स्थापना ही हिल्टन यंग कमिशनच्या अहवालानुसार झाली. संचालक मंडळाची पहिली बैठक ही १४ जानेवारी १९३४ रोजी झाली. सुरवातीला. भारतीय रिझर्व्ह बँक ही खासगी लोकांची बँक होती. १ जाने. १९४९ रोजी रिझर्व्ह बँकेचे राष्ट्रीयीकरण झाले, त्यावेळेस (K.C. Neogi) हे वित्त मंत्री होते आणि चिंतामण व्दारकानाथ देशमुख (Sir C.D. Deshmukh, ICS) हे पहिले गव्हर्नर होते.

भारतामध्ये सर्वात प्रथम मध्यवर्ती बँक स्थापन करण्याचा प्रयत्न वॉरेन हेस्टिंग (Woren Hesting) यांनी जाने. १७७३ मध्ये केला व 'जनरल बँक इन बँगाल अँड बिहार' ही बँक स्थापन केली. या बँकेने एप्रिल १७७३ मध्ये काही नोटा वितरित केल्या. त्यानंतर १८०६, १८४० आणि १८४३ मध्ये अनुक्रमे बँक ऑफ कलकत्ता, बँक ऑफ बॉम्बे आणि बँक ऑफ मद्रास या बँका स्थापन केल्या. नंतर २७ जाने. १९२१ मध्ये J.M. Keynse यांच्या सुचनेवरून या तिन्ही बँकांचे एकत्रिकरण करून Imperial (इंपिरिअल) बँकेचे स्थापना केली. नंतर १ जुलै १९५५ रोजी इंपिरिअल बँकेचे रूपांतर हे भारतीय स्टेट बँकेत झाले. त्यामुळे भारतीय स्टेट बँकेची गणना ही राष्ट्रीयीकृत बँकेमध्ये होत नाही. कारण राष्ट्रीयीकरण ही एक प्रक्रीया आहे व त्यानुसार खासगी बँकेचे भागभांडवल हे सरकार खरेदी करते; परंतु भारतीय स्टेट बँक ही १८०६ पासून सरकारच्या मालकीची आहे, फक्त तिचे नाव वेळोवेळी बदलले गेले. भारतीय रिझर्व्ह बँकेची स्थापना होण्यापूर्वी Imperial Bank ही मध्यवर्ती बँकेची काही कामे करीत होती.

* भारतीय रिझर्व्ह बँकेची चलनविषयक माहिती -

भारताने स्वातंत्र्योत्तर काळात १९५० मध्ये नवीन नाणी काढली. नवीन नाण्याचे स्वरूप आणि दर पूर्वाप्रमाणचे होते, मात्र नवीन नाण्यात ब्रिटिश साम्राज्याची चिन्हे काढून भारतीय प्रतीके दर्शविण्यात आली. स्वातंत्र्यानंतर दशमान पध्दती स्विकारून, चार पैसे म्हणजे एक आणा, असे मुल्य असणाऱ्या जुन्या

पैशाऐवजी सव्वा सहा पैशाचा एक आणा, हे मुल्य असणारा नया पैसा अस्तित्वात आला आणि १०० नये पैसे म्हणजे १रु, असे भारत सरकारचे अधिकृत चलन म्हणून रुढ झाले ! तरीही फ्रेंच रुपया १९५४ पर्यंत, हैद्राबादी रुपया आणि त्रावणकोर रुपया १९५९ पर्यंत आणि पोर्तुगिज रुपया १९६१ पर्यंत चलनात होता. पण १९६१ नंतर ही चलने रद्द केली गेली.

जगभरातील चलनांना एक विशिष्ट चिन्ह असते, तसे चिन्ह रुपया या चलनास २०११ मध्ये मिळाले, जे देवनागरी 'र' आणि रोमन 'R' यांचे एकत्रित रूप आहे.

अधिकृत चलन म्हणून केवळ १ रुपयाची नोट भारत सरकार कडून छापली जाते आणि त्यावर वित्त सचिव यांची स्वाक्षरी असते. एक रुपयाची नोट वगळता इतर सर्व नोटांवर रिझर्व्ह बँकेच्या गव्हर्नरची स्वाक्षरी असते. आणि या नोटांची छपाई आणि नियंत्रण, नियोजन हे पूर्ण अधिकार रिझर्व्ह बँकेच्या अखत्यारीत असतो. नोट म्हणजे, एका अर्थाने ती रिझर्व्ह बँकेच्या अखत्यारीत असतो. नोट म्हणजे एका अर्थाने ती रिझर्व्ह बँकेच्या गव्हर्नरने नोटेच्या किंमतीएवढे रुपये देण्याचे वचन देणारी ती 'वचनचिठ्ठी' असते. भारतात आजपर्यंत एक, दोन, पाच, दहा, वीस, पन्नास, शंभर, पाचशे, हजारच्या नोटा चलनात होत्या. मात्र रिझर्व्ह बँकेने नुकतीच २००० हजार रुपयाची नोटा चलनात आणली असून १००० रुपयाची नोट रद्द ठरवली आहे.

या सोबतच भारत सरकारने नुकतीच निश्चलनीकरणाकडे कल दाखवला आहे. चांदीचे-धातूचे चलन म्हणून सुरु झालेल्या रुपयाचा प्रवास आज कागदाच्या नोटा, घनादेश, डिमांड ड्राफ्ट मार्फत 'प्लॅस्टिक मनी' या नावाने ओळखाला जाणाऱ्या कार्ड पर्यंत येऊन ठेपला आहे.

* भारतीय रिझर्व्ह बँकेचे गव्हर्नर (क्रमांकानुसार)

१. सर ओस्बोर्न स्मिथ (बँकर)
२. सर जेम्स टेलर (ICS)
३. सर सी.डी. देशमुख (ICS)
४. सर बँनेगल रामा राव (ICS)
५. के.जी. आंबेगावकर (ICS)
६. एच.व्ही.आर. अय्यंगर (ICS)
७. पी.सी. भट्टाचार्य (IAAS) (Indian Audit & Service)
८. एल.के.झा. (ICS)
९. बी.एन. अडरकर (ICS)
१०. एस. जगन्नाथ (ICS)

११. एन.सी.सेन गुप्ता (IAS)
१२. के.आर. पुरी (LIC Chairman)
१३. एम. नारसिंहम (RBI Cadre)
१४. डॉ.आय.जी. पटेल (IAS)
१५. डॉ. मनमोहनसिंग (अर्थतज्ञ)
१६. अमिताव घोष (बँकर)
१७. आर. एन. मल्होत्रा (IAS)
१८. एस. व्यंकटरामन (IAS)
१९. डॉ.सी.रंगराजन (Economist) अर्थतज्ञ
२०. डॉ.बिमल जालान (अर्थतज्ञ)
२१. डॉ.युवराज व्ही. रेड्डी (IAS)
२२. डॉ.डी. सुब्बाराव (IAS)
२३. डॉ.रघुराम राजन (अर्थतज्ञ)
२४. डॉ.उर्जित आर.पटेल (अर्थतज्ञ) सध्या कार्यरत आहे.

केशरचंद नारायण राठोड
बी.ए. तृतीय वर्ष

प्रेरणा ट्रस्ट दिव्यांग कार्यशाळेत सामाजिक कृतीशील उपक्रम

प्रेरणाट्रस्ट दिव्यांग कार्यशाळेत शैक्षणिक साहित्य वाटप करताना मा.प्राचार्य डॉ. कुमुद गोरे-खेडेंकर, संस्था सचिव पाटील सर, शिक्षिका पाटील मंडम, प्रा. चंद्रज्योती मुळे, डॉ. प्रमिला भुजाडे, प्रा. वसंत संसारे, महाविद्यालयीन विद्यार्थी व दिव्यांग प्रशिक्षणार्थी

स्थानिक शासकीय ज्ञान विज्ञान महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांच्या कल्पना शक्तीतून "सामाजिक जाण-

जाणिवे" उपक्रम प्रेरणा ट्रस्ट मध्ये राबविण्यात आला. या उपक्रमाद्वारे दिव्यांग मुलांना शैक्षणिक साहित्याचे वाटप ज्यात पेन, वह्या, पुस्तका, वितरीत करण्यात आले. समाजशास्त्र विषयाच्या डॉ. प्रमिला हरीदास भुजाडे यांनी दिव्यांग मुलांना स्टीलच्या प्लेट उपहार स्वरुपांनी दिल्या.

सामाजिक जाण जाणिवे ह्या मंडळाचा अध्यक्ष आसिफ शेख याच्या कृतीशीलतेतून साकारास आलेल्या उपक्रमाला महाविद्यालयाच्या विद्यार्थ्यांचे सहकार्य लाभले. विद्यार्थ्यांच्या स्तुत्य अशा उपक्रमाला महाविद्यालयाच्या प्राचार्या डॉ. कुमुद गोरे-खेडेंकर यांनी शाबासकीची थाप देत पेरलेल्या बीजाचे वृक्ष झाले असे सांगितले. संस्थेचे सचिव माननीय पाटील सरांनी संस्थेचा परिचय, कार्य व माहिती दिली. कार्यक्रमाची प्रस्ताना डॉ. प्रमिला हरीदास भुजाडे यांनी केली तसेच शैक्षणिक भेटीचा उद्देश उद्घृत केला. सौ. पाटील (शिक्षिका) यांनी संस्थेत वर्षभर राबविल्या जाणाऱ्या उपक्रमाची माहिती दिली. या उपक्रमाला महाविद्यालयाच्या प्रा. चंद्रज्योती मुळे, प्रा. वसंत संसारे उपस्थित होते. दिव्यांग प्रशिक्षणार्थ्यांच्या मनोरंजनात्मक कार्यक्रमात बतावणी, गीत, नाटक सादर करण्यात आले. पथनाट्यातून संतोष भगुरे व त्यांच्या चमूने उपस्थितांचे मनोरंजन केले. इतकेच नाही तर दिव्यांग विद्यार्थ्यांनी मिमीक्री द्वारे उपस्थितांचे मनोरंजन केले.

आसिफ शेख, अलमान अंजूम, नितीन मानवतकर, सकीना, रिया, कोचर, डॉ. प्रमिला भुजाडे, कोमल संध्या शिंदे, ज्योती मलवार, भुमेश्वरी सुरवाडे, गणेश या विद्यार्थ्यांनी उपक्रमाकरीता परिश्रम घेतले. कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन आसिफ शेख यांनी तर माननीय पाटील सरांनी आभार मानले. या उपक्रमाला पन्नास सारस्वत, प्राध्यापक, शिक्षक, शिक्षकेत्तर कर्मचारी, विद्यार्थी मोठ्या संख्येने उत्स्फूर्त उपस्थित होते. कार्यक्रमाची सांगता राष्ट्रगीतांनी करण्यात आली.

शेख आसिफ शेख
बी.ए. तृतीय वर्ष

भगवान बाबा बालिकाश्रमास शैक्षणिक भेट

भगवान बाबा बालिकाश्रमातील शैक्षणिक भेटी दरम्यान चित्रकला स्पर्धेतील विजेत्यांना पारितोषिक वितरण करताना संस्था संचालिका सौ. कविता वाघ शैक्षणिक भेटीच्या आयोजक डॉ. प्रमिला भुजाडे समाजशास्त्र विषयाचे उपक्रमात सहभागी सारस्वत.

शासकीय ज्ञान-विज्ञान महाविद्यालयातील समाजशास्त्र विषयाच्या प्रा.डॉ. प्रमिला भुजाडे मॅडम यांनी या शैक्षणिक भेटीचे आयोजन केले. ही शैक्षणिक भेट भगवान बाबा बालिकाश्रम, पृथ्वी नगर, सातारा परिसर औरंगाबाद येथे देण्यात आली. लोखंडे सरांनी विद्यार्थ्यांना भगवान बाबा बालिकाश्रमाची स्थापना कशी झाली, या संदर्भात माहिती दिली. त्यानंतर संस्थेच्या संचालिका सौ. कविता वाघ यांनी विद्यार्थ्यांना ते अनाथश्रम कसे सांभाळतात या बद्दलची माहिती दिली.

प्रा.डॉ. प्रमिला भुजाडे मॅडम या नेहमीच विद्यार्थ्यांसाठी काहीतरी नवीन उपक्रम राबवत असतात. या भेटीचा देखील म्हणजे विद्यार्थ्यांमध्ये समाजातील वंचित घटकांबद्दल सामाजिक बांधिलकी व सामाजिक जाणिव हे गुण विद्यार्थ्यांमध्ये रुजावे म्हणून या शैक्षणिक भेटीचे आयोजन केले होते.

या उपक्रमात बी.ए.प्रथम, द्वितीय, तृतीय वर्षाचे विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला होता. आम्ही सर्व विद्यार्थ्यांनी आश्रमातील मुलींसोबत सुसंवाद साधला. सोनाली सोनावणे व संध्या शिंदे यांनी मुलींसाठी नृत्यसादर केले. मुलींनी देखील त्यांच्यासोबत नृत्य केले. नंतर सुमेध हिवराळे म्हणजेच मी, सुजाता बनकर विजय काचेवाड, असिफ शेख, अमर मानवतकर, नितीन मानवतकर, अल्मास अंजुम शेख, सोनाली सोनावणे, संध्या शिंदे, प्रकाश इंगळे, रिया कोचर, राधा धोत्रे यांनी

चित्रकला स्पर्धेत स्पर्धक मुलींकडून निसर्गचित्र रेखांटन केले. या स्पर्धेतून तीन निसर्गचित्राची निवड केली व प्रथम, द्वितीय व तृतीय क्रमांक काढले. बक्षिस वितरण संस्थेच्या संचालिका सौ. कविता वाघ यांच्या हस्ते करण्यात आले. नंतर भुजाडे मॅडम यांनी विद्यार्थ्यांचे मार्गदर्शन केले व आश्रमातील मुलींना शिक्षणासाठी प्रोत्साहित केले.

चित्रकला स्पर्धेनंतर सहभोजनाचा आस्वाद घेण्यात आला. सर्व मुलींनी विद्यार्थ्यांना जेवन वाढले नंतर आम्ही सुद्धा त्यांना जेवन वाढले. त्यानंतर सहभागी विद्यार्थी व शिक्षक यांनी सर्व मुलींना शैक्षणिक साहित्याचे वाटप केली. शेवटी परततांना आम्ही आठवण म्हणून ग्रुप फोटो काढले. फोटो काढायला कोण होते ? कोण असणार ? आपले सर्वांचे मामा दिपक उरगुंडे हं !

अशा प्रकारे या शैक्षणिक भेटीमधून आम्हाला अनाथाश्रमाच्या समस्या त्यांचे स्वरूप आणि त्यावरील उपाय-योजना कसे करावे ? परिस्थितीशी समन्वय कसे करावे हे कळले.

समाजशास्त्राचा एक विद्यार्थी म्हणून या वंचित घटकाबद्दल आपण काय करू शकतो याची प्रेरणा मिळाली. वंचित घटकांशी संवाद साधून आत्मसंतुष्टीचे आत्मभान याची प्रचिती आली. जीवनाला सकारात्मक प्रेरणा देणारी अशी ही शैक्षणिक भेट, आमच्या जीवनात अविस्मरणीय ठरली. यातून आम्हा विद्यार्थ्यांना वंचित घटकाचे 'यथार्थ' समाजातील चित्रण साकार स्वरूपात झाले.

सुमेध दिपक हिवराळे
बी.ए. तृतीय वर्ष

‘औरंगाबाद येथील फटाका घटना अनुभव’

‘सांगतात ना, वेळ ही सांगून येत नाही अशाच प्रकारे एक वेळ होती जी संपूर्ण औरंगाबाद शहराला एक मोठी दुर्घटना स्वरूपात पाहण्यात आली होती.

त्या सकाळी आठच्या सुमारास मी माझ्या वडिलांसोबत काम करत होतो. अचानक अकाशात खुप मोठा धुर

दिसला. फटाक्याचे आवाज हळूहळू वाढत गेले व धुरही वाढत गेला.

विवेकानंद कॉलेजचे एन.एस.एस. कार्यक्रम अधिकारी पाटील सर यांनी मला फोन केला व विद्यापीठाच्या परवानगीने आपणास औरंगपुरा परिसरात भीषण फटका घटना आपत्ती व्यवस्थापनाला जाणे आहे.

मला कळलं आपण जे आपत्ती व्यवस्थापन पुण्यात शिकलो ते प्रत्यक्षात करण्याची वेळ आली आहे. १२ ते १ च्या सुमारास आम्ही औरंगपुरा फटाका स्टॉल जवळ गेलो अक्षरशः दुकान खाक झाली होती. एकही व्यक्तीचा जीव गेला नव्हता मात्र कार, बॅनर, मोटार, झाडाची पाने खाक झाली होती, त्या ठिकाणी असलेल्या लोकांनी जे की दुकानाचे मालक होते, त्यांना भेटण्यासाठी तेथे पोलीस विभागाचे अमित कुमार सर, औरंगाबाद जिल्ह्याच्या जिल्हाधिकारी निधी पांडे मॅडम आणि खुप सारे नेताही तेथे आले होते. विवेकानंद कॉलेजाचे पाटील सर व एन.एस.एस. स्वयंसेवक प्रियंका नितनवरे, राहूल निखिल आणि अमर मानवतकर तिथे पोहोचलो. तिथे आम्ही जळते दुकान विझवण्यासाठी जे NDRF व अग्निशामक पोलीस पथक दल आले होते. त्यांच्यासाठी पाणी देण्याचे कार्य आम्ही केले. एवढी मोठी आग तर आम्ही विजवू शकत नव्हतो पण त्या वेळी आलेले थरारक अनुभव या घटनेतून मिळाले.

मित्रांनो, खरच आव्हान शिबीरातील सांगितलेली ती एक गोष्ट मला आता ही लक्षात आहे. पुणे विद्यापीठाचे Commanding Officer यांनी सांगितले होते कि, एखाद्या व्यक्तीला जेव्हा गरज असते आणि तुम्ही त्याच वेळी त्याची मदत केली तर तुमच्या मनाला जो आनंद मिळतो तो कुठल्याच कार्याने मिळत नाही. अशी ही औरंगाबाद परिसरामध्ये धुमाकुळ घालणारी घटना घडून गेली.

शेख आसिफ शेख
बी.ए. तृतीय वर्ष

राजीव गांधी जीवनदायी आरोग्य योजना एक अभ्यास

(औरंगाबाद शहरातील रुग्णालयासंदर्भात) शिवाजी कला वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय कन्नड, येथे सामाजिक शास्त्र मंडळांतर्गत आंतरमहाविद्यालयीन प्रकल्प लेखन स्पर्धा दि. २३ जानेवारी २०१७ ला आयोजित

केली होती. त्या स्पर्धेमध्ये मी 'राजीव गांधी जीवनदायी आरोग्य योजना एक अभ्यास (औरंगाबाद शहरातील रुग्णालयासंदर्भात) या विषयावर प्रकल्प लेखन व सादरीकरण करून उपरोक्त स्पर्धेमध्ये द्वितीय क्रमांक मिळविला. मला याद्वारे प्रमाणपत्र, स्मृतीचिन्ह व रोख तीन हजार रुपयाचे पारितोषिक मिळाले या प्रकल्पलेखन व सादरीकरण स्पर्धेच्या माध्यमाने विद्यार्थ्यांमध्ये असणारी संशोधन वृत्ती व तसेच सामाजिक भान जागृत करण्यात येते व याच अनुषंगाने मी प्रस्तुत विषय निवडला थोडक्यात या प्रकल्पाच्या आढावा पुढील प्रमाणे आहे.

या प्रकल्पामध्ये मी खालील उद्दीष्टे मांडली -

१. राजीव गांधी जीवनदायी आरोग्य योजनेचे स्वरूप समजून घेणे.
२. राजीव गांधी जीवनदायी आरोग्य योजने अंतर्गत कोणत्या आजारासाठी अधिक लाभ घेतला, याचा अभ्यास करणे.
३. राजीव गांधी जीवनदायी आरोग्य योजना राबवितांना लाभार्थ्यांना येणाऱ्या अडचणी समजून घेणे.
४. राजीव गांधी जीवनदायी आरोग्य योजने अंतर्गत मिळणाऱ्या सुविधांचा अभ्यास करणे.
व तसेच प्रस्तुत संशोधनासाठी मी पुढील गृहीत मांडले होते.

१. राजीव गांधी जीवनदायी आरोग्य योजनेचे आरोग्य पत्र उपलब्ध असल्यावरच या योजनेचा लाभ घेता येतो. या प्रकल्पाची संशोधन पध्दती ही पुढील प्रमाणे आहे, प्रस्तुत संशोधनासाठी प्राथमिक व द्वितीयक स्रोतांचा आधार घेतला. द्वितीय स्रोतांमध्ये शासकीय प्रकाशित संदर्भ ग्रंथ व संकेतस्थळांचा (वेबसाईटचा) वापर केलेला आहे.

औरंगाबाद शहरातील ऐतिहासिक स्मारके

औरंगाबादचा इतिहास - औरंगाबाद शहर हे १९५२ उत्तर रेखांश ते ७५°१९' पूर्व अक्षांश वर आहे. मुर्तझा निझाम शाह व्दितीय यांचा वजीर मलिक अंबर याने १६१० साली हे शहर खडकी या नावाने वसवले. मलिक अंबर याचा फतेह खान ह्या मूलाने या शहराचे नाव बदलून १६२६ मध्ये फत्तेहपूर असे ठेवले. १६५३ मध्ये औरंगजेबाची दुसऱ्यांदा दख्खनचा सुभेदार म्हणून निवड झाली व त्याने या शहराला आपली राजधानी बनविली व औरंगाबाद हे नाव दिले.

ज्यावेळी आपण औरंगाबादचा इतिहास पाहतो तेव्हा प्रागैतिहासिक पुरातत्वीय संदर्भ मिळत नाही परंतु नवाशम युगापाठोपाठ आलेले ताम्रपाषण युगाचे (इ.पूर्व. १५००-१००० ते इ.पूर्व ५०० पर्यंत) अवशेष सर्वेक्षणा दरम्यान मिळाले आहे.

प्राचीन काळी दख्खनचा हा प्रदेश अनेक छोट्या छोट्या राज्यात विभागलेला होता जे वेगवेगळ्या नावांनी ओळखला जात. गोदावरीच्या उत्तरेकडील प्रदेश जो सध्या औरंगाबाद जिल्ह्यात समाविष्ट आहे तो प्राचीन काळी 'मुलक' या नावाने ओळखला जात असे, हे राज्य ज्याची राजधानी प्रतिष्ठाण (आधुनिक पैठण) यांचा उल्लेख साहित्यात केला आहे. याशिवाय पितळखोरा लेणीतील शिला लेखातही यांचा उल्लेख केला आहे. हे शहर प्राचीन व्यापारी मार्ग जो पश्चिमेस नगरपासून (आधुनिक तेर) उत्तरेस उज्जयिनी (आधुनिक उज्जैन पर्यंत आणि पश्चिमेस शुर्पारक आधुनिक सोपारा) या मार्गावर आहे. इ.स. पूर्व दुसऱ्या शतकापासून ते इ.स. दहाव्या शतकापर्यंत औरंगाबाद हे कलेचे व सांस्कृतिक केंद्र बनले होते.

ऐतिहासिक काळात अजिंठा, वेरुळ व पितळखोरा यामुळे औरंगाबाद एक महत्त्वपूर्ण स्थान होते. येथे असणाऱ्या लेणी मधील शिलालेखातून प्राचीन काळातील दख्खनच्या राज घराण्यांची माहिती मिळते. औरंगाबाद शहराच्या जवळच औरंगाबाद लेणी समुह आहे या ठिकाणी बारा लेणी असून त्या बौद्ध धर्मातील वेगवेगळे पंथ जसे की, हिनयान, महायान आणि वज्रयान यांच्या साठी खोदलेल्या असून यांचा काळ इ. सनाचे ४ थे शतक ते ७ वे शतक असावे.

प्राथमिक सामग्री जमा करण्यासाठी प्रत्यक्ष मुलाखत पध्दतीचा वापर केला आहे. यासाठी मुलाखत अनुसूची तयार करून त्यात उद्दीष्ट व गृहीतकांशी संबंधित महत्वाचे प्रश्न विचारात घेतले आहे व या अनुषंगाने मी स्वतः हा मुलाखत अनुसूचीद्वारे प्रत्यक्ष रुग्णांना भेटून तथ्ये संकलित केली.

या प्रकल्पाचे निष्कर्ष खालील प्रमाणे आहेत.

१. राजीव गांधी जीवनदायी आरोग्य योजनेचा लाभ घेण्याची प्रक्रिया सोपी आहे.
२. योजनेचा लाभ घेत असतांना लाभार्थ्यांना कर्मचाऱ्याकडून अडचण येत नाही.
३. मी धरलेले गृहीत चुकीचे ठरले. कारण आरोग्य पत्र उपलब्ध नसल्यास सुध्दा या योजनेचा लाभ लाभार्थ्यांस घेता येतो.
४. योजनेद्वारा उपचारा व्यतिरिक्त इतर सुविधा लाभार्थ्यांना मिळतात, त्यामध्ये लाभार्थ्यांचे औषध, जेवण, राहण्याची सोय इत्यादी सुविधांचा समावेश होतो.
५. संशोधनाद्वारे असे लक्षात आले की, जास्त प्रमाणात अपघात झालेल्या रुग्णांनी या योजनेचा लाभ घेतला आहे.

या योजनेची माहिती ग्रामीण भागातील लाभार्थ्यांपर्यंत पोहोचविण्यासाठी काही उपाययोजना सांगण्यात आल्या, त्या पुढील प्रमाणे.

१. प्रत्येक रुग्णालयाप्रमाणे योजनेमध्ये समाविष्ट असणाऱ्या एकूण रोगांचा उपचार उपलब्ध असावा.
२. निमशासकीय रुग्णालयांमध्ये योजनेबद्दल संपुर्ण माहिती व ग्रामीण भागातील लाभार्थ्यांचे समुपदेशन करण्याच्या केंद्राची संख्या वाढवण्यात यावी.
३. आरोग्य मित्रांची संख्या वाढविली पाहिजे.
४. योजनेच्या लाभ लवकरात लवकर मंजूर व्हावा. खालील संदर्भग्रंथ सुचीच्या माध्यमातून हा प्रकल्प पुर्ण करण्यात आला.
- १) शासनाचे मासिक - अ) सरकारी योजना
- २) लोकमत वृत्तपत्र
- ३) पुस्तके - अ) सामाजिक शास्त्रांची संशोधन प्रणाली. (लेखक-डॉ. विजय माल जरारे)
- ४) संकेतस्थळ - jeevandayi.gov.in

संघपाल प्रमोद नवगिरे
(बी.ए.तृतीय वर्ष)

मध्ययुगीन कालखंडात हे शहर मुघलांच्या ताब्यात होते. इ.स.न १६०३ मध्ये मलिक अंबर याने स्वतःसह दौलताबादचा प्रधान सचिव आणि वजीर घोषित केले. यानंतरच्या काही वर्षांतच मलिक अंबर याने 'खडकी' हे शहर वसवले जे पूढे औरंगाबाद नावाने प्रसिद्ध झाले. औरंगजेबची दख्खनचा सुभेदार म्हणुन निवड झाली. बादशाहा नाम्यात औरंगजेबाच्या नियुक्तीच्या वेळेच्या राज्याच्या स्थितीचे वर्णन केले आहे. त्यात दौलताबाद, अहमदनगर तसेच दख्खन मधील आणखी काही ठिकाणे तसेच खडकीची स्थापना मलिक अंबरने केली. त्यामुळे खडकीची भरभराट औरंगजेबाच्या कारकीर्दीत मोठ्या प्रमाणात झाली आणि ते औरंगाबाद या नावाने ओळखले जाऊ लागले.

त्यानंतर राजा जयसिंग आणि शिवाजी यांच्यात युद्ध झाले. आणि १६६५ साली मुघल आणि शिवाजी यांच्यात पुरंदरचा तह झाला. या तहानुसार शिवाजीने आपला मोठा मुलगा संभाजी यास सुभेदाराकडे औरंगाबाद येथे निवडक १००० घोडेस्वारां बरोबर प्रतापराव गुजरांच्या नेतृत्वाखाली १६६८ या पाठविले. या तहातील अट अशी होती की, शिवाजीने मुघल सम्राटास व्यक्तिगत भेटावे. हो नाही करत शेवटी शिवाजी ५ मार्च १६६६ रोजी बादशाहाच्या भेटासाठी निघाले ज्यावेळी ते औरंगाबाद येथे पोहोचले तेव्हा त्यांना पाहण्यासाठी लोकांची गर्दी उसळली परंतु सुभेदार सफशिकन खान त्यांच्या स्वागतासाठी आला नाही. शिवाजीच्या हे लक्षात आले त्यांनी जयसिंगजवळ ह्या गोष्टीचा निषेध केला. खानने दुसऱ्या दिवशी त्यांच्या न येण्याबद्दल माफी मागतली. मार्च मध्ये शिवाजीने औरंगाबाद सोडुन आग्रा या शहराकडे कूच केली.

यानंतर औरंगाबादमध्ये निझामाची सत्ता स्थापन झाली. निजाम-उल-मुल्फ यांने हैद्राबाद येथून १९४८ पर्यंत राज्य केले. निजाम-उल-मुल्फ याचा आजोबा समरकंद हून १६५८ साली औरंगजेबच्या सेवेत रुजू झाला.

१९४७ साली भारत स्वतंत्र झाल्यानंतर हैद्राबाद संस्थानाचे भविष्य अंधारातच होते. लोकमताचा ओढा भारतीय संघराज्यात समाविष्ट होणार होता. सर मिर्झा इस्माईल आणि सर सुलतान अहमद यांनी भारतीय संघराज्य व हैद्राबाद संस्थान यांच्यात समन्वय करण्याचा प्रयत्न केला. परंतु सरकारने याला विरोध केला. संस्थान भारतीय संघराज्यात समाविष्ट करण्यासाठी लोक चळवळ उभी केली. यात हजारो लोकांना कारावास झाला.

औरंगाबाद जिल्ह्यातील अनेक कार्यकर्तांनी या चळवळीत सहभाग नोंदवला. शेवटी भारतीय संघराज्य सरकारने पोलीस कार्यवाही करुन निजामाचे संस्थान भारतीय संघराज्यात समाविष्ट केले. यानंतर निवडणूका होऊन लोकनियुक्त सरकार स्थापन झाले. हैद्राबाद संस्थान भारतीय संघराज्याचा एक भाग बनला.

* पानचक्की -

पानचक्की हे औरंगाबाद शहरातील एक मुख्य आकर्षण स्थळ आहे. जगातील अनेक पर्यटक येथे भेट देऊन याची कौशल्य पूर्ण रचना पाहून प्रभावित होतात. बारमाही बाहणाऱ्या पाण्याच्या प्रवाहामुळे मोठे लोखंडी पाते आणि दगडी जाते यांना गती मिळते. औरंगाबाद येथे सध्या ही मलिक अंबर ने बांधलेल्या भुमीअंतर्गत भाजलेल्या मातीच्या पाईप लाईनद्वारे बनविलेले पाण्याचे नहर आजही पानचक्कीला पाणी पुरवतात. परिसरात हजरत बाबा एहमद सईद यांचा दर्गा असुन मशिद आणि सराई देखील आहे. या पाणचक्कीला जमिनी खाली असणाऱ्या पाईपलाईन द्वारे पाण्याचा अखंड पुरवठा होतो. हर्सूल नदी व तिच्या एका उपप्रवाहाचा जेथे संगम होतो, तेथून पानचक्कीच्या जलाशयास पाणी पुरवठा होतो. यांची रचना अशी केली आहे की, पानचक्कीत उंचीवर असणाऱ्या जलकुंडातून येणाऱ्या गतीमान प्रवाहामुळे पानचक्की फिरते. हा जलाशय 164x31 फुट आकाराचा असून कारंजांनी सजवला आहे. यातून बाहेर पडणारे पाणी खाम नदीत जाते.

पानचक्की आवरातील मशिदीच्या पहिल्या मजल्यावरील खिडक्यातून खाम नदीचे सुंदर दृश्य दिसते. तिथे युद्धात मारल्या गेल्या सैनिकांचे स्मारक तसेच बाबा मुसाफिर शहा यांचे अनुसायी बाबाशहा महमुद यांची कबर आहे. तसेच आणखीही कबर आहेत. कौला नवलाच्या कडेने बाग असून तेथून पूढे जुना पुल आहे त्याला निमुळत्या कमानी आहेत. त्यानंतर दुसरा पुल आहे जो खालपर्यंत पसरलेला आहे. याच्या उजव्या बाजूस बेगम पुऱ्याच्या भिंती, डाव्या बाजूस शहराच्या भिंती नाल्याच्या तळापर्यंत पोहोचतात दर्याच्या इमारती, जलकुंड आणि कारंजे हे पानचक्की परिसराच्या सौंदर्यात भर पडतात.

* नौखंडा महल -

औरंगाबाद शहराच्या मध्यवर्ती भागात भडकल गेटच्या समोर नौखंडा महल आहे. जरी हा महल मुळतः मलिक अंबर यांनी बांधला असला तरी औरंगजेबाच्या काळात औरंगाबादचा सुभेदार आलम अली खान याने या महलात

खुप मोठ्या प्रमाणात भर घातली. औरंगजेब त्यांच्या दख्खनमधील वास्तव्याच्या सुरवातीच्या काळात नौखंडा महलात थांबला होता.

महलात असलेला दिवाणखाना, पाण्याचा झरा व कारंजे असलेल्या आल्हाददायक बागेच्या मध्यभागी आहे. दिवाण खान्याच्या आतील बाजूची पडझड झाली असून तो सद्यस्थितीत भंग आहे. आतला भाग इतर भागापेक्षा व्यवस्थित जतन केला आहे. या दिवाण खान्यामध्ये असफ जहा गालीचा दिसतो. दिवाण खान्यात अनेक खोल्या आहेत. छतास लाकडी स्तंभाचा आधार आहे. दिवाणखान्यातील अर्ध चंद्र कोनाकृती कमानीमुळे मुघलकालीन असल्याचे कळते.

* भडकल दरवाजा -

भडकल दरवाजा हा औरंगाबाद शहरात जुना व त्यांच्या मोठ्या बांधणीसाठी प्रसिद्ध असून तो नौखंडा महलाच्या नैऋतेस बांधलेला आहे. हा दरवाजा दख्खनमधील सर्वात मोठा दरवाजा आहे. या दरवाजाचे मुळ नाव भटकल दरवाजा म्हणजे मोठा दरवाजा होय.

हा दरवाजा गुजरातचा मुघल सुभेदार अब्दुल्लाह खान ची आठवण करू देतो. ज्याने निजाम शाहीवर आक्रमण केले होते, पण निजामाचा शूर वजीर मलिक अंबर याने युद्धात अब्दुल्लाह चा पराभव केला. हा विजय दरवाजा वा भडकल दरवाजा हा ज्या ठिकाणी युद्ध जिंकले होते त्याठिकाणी बांधलेला आहे. हा दरवाजा स्वतंत्ररित्या उंच ठिकाणी बांधलेला असून हा नौखंडा महलाच्या भिंतीना जोडलेला नाही.

या दरवाजाच्या बांधकामासाठी वापरलेले तंत्रज्ञान हे औरंगाबाद मधील इतर दरवाजे व इमारतीसाठी त्या काळात वापरलेल्या तंत्रज्ञानापेक्षा वेगळे आहे. उर्ध्वलंब फासळ्यांनी बनवलेले छत यातील विविधता यामुळे भडकल दरवाजा हा ला प्रकारचा एकमेव अद्वितीय आहे. या दरवाजाचे विशाल छत हे आठ स्तंभानी बनले आहे. दरवाजाचे मध्यवर्ती घुमटाकृती छत चौकोनी आकाराचे असून सर्व बाजूंच्या या धारदार कडा चौकोनाच्या मध्यभागात एकत्र येतात. ही कमान आणि उभारणाऱ्या धारदार कडा एकमेकांना छेदल्यामुळे ताराकृती सजावट घुमटामध्ये तयार झाली आहे. या मोठ्या वास्तुचे बांधकाम हे चौकोनी आकाराच्या काळ्या दगडांनी दख्खनमधील कुशल कारागीरांनी केलेले आहे. या दरवाजाच्या पृष्ठभाग एकेकाळी चुन्याने लिंपलेला होता. जो की आता फक्त दरवाजाच्या वरच्या भागातच

दिसतो. या दरवाजाचे मोजमाप ६२ फुट ३ इंच X ६० फुट व उंची ६२ फुट ५ इंच इतके आहे.

औरंगजेबाने त्यांच्या दुसऱ्या दख्खन विजयानंतर इतर दरवाजे व तटबंदी बांधण्याची आज्ञा केली. त्यामुळे इतर ही दरवाजे औरंगाबाद येथे बांधण्यात आले. परंतु भडकल दरवाजाचे स्थान वेगळे असून तो सर्वात जुना दरवाजा आहे.

* दिल्ली दरवाजा -

औरंगाबाद शहरातील दिल्ली दरवाज्याला सामरिक दृष्टीकोनातून खुप महत्त्व आहे. जे की 19°53'38" उत्तर रेखांश 75°20'04" शर्व अक्षांश वर आहे. हा दरवाजा औरंगाबाद शहरापासून जळगावला जाणाऱ्या राज्य महामार्गावर दिल्ली दरवाजाच्या ईशान्येस डॉ. सलीम अली तलाव असून आग्नेय विभागीय आयुक्ताचे कार्यालय आहे.

दिल्ली दरवाजा हा औरंगजेबाने बांधलेला सर्वात मोठा दरवाजा होय. दिल्ली दरवाजा फक्त आकारानेच मोठा नसून तो दख्खनमधील सुंदर दरवाजापैकी एक आहे. औरंगाबाद शहराच्या उत्तर बाजूस हा दिल्ली शहराकडे तोंड करून उभा आहे. या दरवाजातूनच औरंगजेबाने आपला पिता मुघल सम्राट शहाजहान यांच्या विरुद्ध उठाव करणाऱ्या दिल्लीकडे प्रस्थान केले. दरवाजातून पुढे हर्सुल सराईत (आना मध्यवर्ती कारागृह) आणि ज्याच्या जवळपास औरंगाबादचा दहा दिवस मुकाम होता. ५ फेब्रुवारी १६५८ रोजी औरंगजेबचा आपल्या पित्याविरुद्ध औरंगाबाद येथून उठावाची घोषणा केली. पुढे मार्च १६६६ मध्ये शिवाजी महाराज, संभाजी राजे व एक हजार निवडक साथीदारां सोबत औरंगजेबाच्या भेटीसाठी याच दरवाजातून आग्रा येथे गेले.

हा दरवाजा दोन मजली आहे. उत्तरेकडून औरंगाबाद शहरात प्रवेश करण्यासाठी हा मुख्य दरवाजा आहे. याला दोन्ही बाजूने अष्टकोनी आकाराचे बुरुज आहेत आणि प्रवेशासाठी निमुळती कमान असून त्याला लाकडी दरवाजा आहे. या कमानीच्या आतल्या भागात दोन आयाताकार जागा दोन्ही बाजूस असून त्याचा उपयोग पहारेकऱ्यांच्या खोल्या म्हणून होत असावा.

या कमानीच्या तटावरील भिंतीत शत्रुवर मारा करण्यासाठी पुष्कळसे कोनाडे सोडलेले आहेत. मुख्य कमानीच्या दोन्ही बाजूस दोन बुरुज आहेत. या बुरुजावर

पहिल्या मजल्यावर बंदुकीचा मारा करण्यासाठी आयताकार जागा सोडलेल्या आहेत. बुरुजाच्या दुसऱ्या मजल्यावर एक अष्टकोनी आकाराचे आठ स्तंभबद्ध घुमटाकार छत्रीयुक्त बांधकाम आहे. ही छत्री अर्धचंद्राकृती कमानींनी सजविलेली आहे.

* लाला हरदौल समाधी -

लाला हरदौल यांची समाधी सोनेरी महलाच्या बाहेर पहाडसिंगपुरा येथे औरंगाबाद शहराच्या सीमेच्या बाहेर थोड्या अंतरावर आहे. ही मुळ समाधी नसून त्यांच्या भक्तांनी स्मरणार्थ बांधलेले एक दगडी स्मारक आहे.

लाला हरदौल हे पहाडसिंगाचे सावत्र भाऊ होते. सोनेरी महालाच्या बाहेर त्यांची समाधी असणे हे यासंदर्भात योग्य वाटते. याविषयी एक दंतकथा अशी आहे की, पहाडसिंगाचा भाऊ झंझारसिंग याच्या बायकोने लाला हरदौल यांना विष देऊन मारले. ही समाधी चौकोनी आकाराची असून उघड्या आकाशाखाली आहे. या पवित्र समाधीचे दर्शन घेण्या अगोदर येणाऱ्या भाविकांच्या वापरासाठी पायऱ्याची विहीर आहे.

* मकाई दरवाजा -

सन १६८२ मध्ये मराठ्यांच्या आक्रमणापासून बचावासाठी औरंगजेबाच्या आज्ञेने त्याचा सेनापती खान बहादूर याने तटबंदीचे काम केले या तटबंदीस असलेल्या दरवाजाचे पश्चिम दिशेस मुस्लीमांचे पवित्र स्थान असणाऱ्या मळेकडे तोंड आहे. त्यामुळे या दरवाजास मकाई दरवाजा म्हणतात. या दरवाज्यातून बिबी का मकबऱ्याकडे रस्ता जातो. या दरवाज्याची उंची ३८ फुट असून दोन्ही बाजूस मोठे बुरुज आहेत. मुघल वास्तुकलेचा उत्तम नमुना व ऐतिहासिक महत्व लक्षात घेऊन महाराष्ट्र शासनाच्या पुरातत्व विभागाचे ही वास्तू सुरक्षित स्मारक म्हणून घोषित केले आहे.

* चौक मशिद -

ही भव्य इमारत औरंगाबाद शहराच्या सीमा भागात वसलेली आहे. याचे बांधकाम औरंगजेबचा मामा शाहिस्तेखान याने १७ व्या शतकात केले. ही भव्य वास्तू आज शहराची बाजार पेठ म्हणून ओळखल्या जाणाऱ्या सिटी चौक भागात आहे.

या वास्तूची वैशिष्टपूर्ण बांधणी करित असताना मुस्लीम धर्माच्या पवित्र ग्रंथातील तत्वे विचारात घेऊन ती

काळजीपूर्वक अवलंबिली आहेत. या आवारात वजूसोठी लहान हौद आहे. मशिदीच्या प्रवेशद्वाराच्या सुरुवातीला वैशिष्ट्यपूर्ण कमान आहे. बाजूच्या कमानी या जाळीयुक्त भिंतीच्या आहेत. मुख्य प्रवेश द्वारावरील छतावर घुमट आहे व त्याच्या दोन बाजूंना दोन मिनार आहेत. याचे मिनार किबलाकडे तोंड करून असून ते मशिदीच्या मागच्या भिंतीच्या मध्यभागी आहेत आज या मशिदीची व्यवस्था मुस्लीम वक्त बोर्डकडे आहे. मशिदीच्या दुसऱ्या मजल्यावर लहान खोली बांधलेली आहे. तसेच खालच्या मजल्यावर काही दुकाने आहेत.

* लाल मशिद -

औरंगजेब राज्य करित असताना इ.सन १६६५ मध्ये लाल मशिद बांधण्यात आली. ही मशिद बेसाल्ट मध्ये बांधून त्यास लाल रंगानी गिलावा करून ते रंगविलेले आहे म्हणून याला लाल मशिद हे नाव आहे. वर्षानुवर्षे पांढरा रंग दिल्यामुळे भिंतीवर पांढऱ्या गिलावाचा स्तर जमा झाला आहे. त्यामुळे सध्या ते पांढऱ्या रंगाचे दिसते. हे ठिकाण मकाई गेट पासून पूर्वेस १०० मी. अंतरावर आहे.

या वास्तूची बांधणी भारतीय पद्धतीत मुस्लीम धर्मातील पवित्र ग्रंथातील तत्व ध्यानात ठेवून केली आहे. याच्या आवारात वजूसोठी हौद आहे. मुख्य प्रवेश मार्गाच्या वरच्या बाजूस हे घुमटाकार छत आहे. मागच्या भिंतीच्या मध्यवर्ती जागी मिनार व किबलाह आहे. लाल मशिदीचा महत्वपूर्ण आणि सहज नजरेत भरणारा भाग म्हणजे हमाम. यासारखे हमाम दौलताबाद मध्ये आहे. हमामच्या छताला बाहेरील बाजूस वेगवेगळे नक्षीकाम, झाडांची पाने फुले दिसतात. मध्ययुगीन अभियंता व्यवसाय कौशल्याचे हे एक उत्तम उदाहरण आहे. मशिदीला एक तळघर आहे.

* खंडोबा मंदिर -

सातारा हे गाव औरंगाबाद शहरापासून ८ कि.मी. अंतरावर वसलेले आहे. या ठिकाणी पेशवे काळातील अतिशय सुंदर मंदिर आहे. मराठा वास्तू शैलीत असलेले हे खंडोबा मंदिर विटांनी बांधलेले आहे. हे मंदिर राज्य सरकारचे संरक्षित स्मारक म्हणून घोषित केले आहे.

मंदिर सभामंडप आणि गर्भगृह यामध्ये विभागलेले असून एका उंच चौथऱ्यावर बांधला आहे. प्रवेश द्वाराचे बांधकाम साधे असून त्यास वर चढून जाण्यासाठी आठ पायऱ्यांचा जीना आहे. अर्धमंडपाच्या वरच्या भागात गजलक्ष्मी, शेषनाग विष्णू आणि कृष्णाची सुंदर शिल्पे कोरली आहेत.

गर्भगृहाच्या प्रवेशद्वाराच्या ललाट विंबावर

गणेश मुर्ती कोरली आहे. त्यावर त्रिशुल, डमरु आणि नाग ही आयुधे धारण केलेली नंदीवर बसलेली शिव पार्वतीची मुर्ती कोरली आहे. याच बरोबर व्दारशाखेवर विष्णूचे दशावतार दाखवले आहे. मंदिराच्या गाभान्यात खंडोबाचा मुखवटा आहे.

१०. शहागंज मशिद -

औरंगाबाद येथील बाजारातील मध्यवर्ती भागात जो की शहागंज भाग म्हणून ओळखला जातो तेथे ही मोठी शहागंज मशिद आहे. ही वास्तू इ.स. १७२० मध्ये बांधली गेली. मुन्ताखाहू -इ-लुबाबचा लेखक खाफी खान याने असा उल्लेख केला आहे की, सय्यद हुसेन अली जो की दख्खनचा सुभेदार होता. (१७१४-१७१९) याने शहागंज येथे एका जलाशयाची निर्मिती केली आणि अज-उद-दौला नवाज खान याने तो मोठा केला आणि येथे इतर वास्तु व मशिदीचे बांधकाम केले. तरीही सय्यद हुसेन अली हाच या जलाशयाचा निर्माता आहे ज्यावेळी उन्हाळ्यात पाण्याचे दुर्भिक्ष्य असते त्यावेळी स्थानिक लोक या जलाकुंडातील पाण्याचा वापर करीत. ही मशिद चौथऱ्यावर बांधलेली असून आयताकृती आकाराची आहे. उत्तरेकडील बाजू मोकळी असून येथून वर जाण्यास पायऱ्या आहेत.

दर्शनी भागात इंडो-सार सैनिक शैलीत घडवलेल्या पाच नक्षीदार कमानी आहेत. त्यांना दगडी स्तंभांनी आधार दिला आहे. आतील भागात चौवीस स्तंभाबरोबर सहा लहान अर्धस्तंभयुक्त चौकोनी आकाराचे खुले दालन आहे. मधला भाग हा गोलाकार घुमटाने व्यापलेला असून पानांच्या नक्षीकामाची रुंद अशी पट्टी व्यवस्थितरित्या वर घुमटापर्यंत सजविलेली आहे.

या मशिदीच्या आत नमाज अदा करण्याची जागा खामखास या नावाने ओळखली जाते. मशिदीच्या छतावर लहान लहान घुमट असून त्यांना चार स्तंभांनी आधार दिलेला आहे. मुख्य वास्तूच्या आणि खाम खासच्या कोपऱ्यात मिनार आहेत. मशिदीच्या समोरच्या भागांत पाण्याचे हौद आहेत याचे प्रवेशद्वार लहान मशिदीच्या आकाराचे निमुळत्या कमानी व दोन मिनारयुक्त आहे.

संकलन - सुजाता बनकर
बी.ए. तृतीय वर्ष

संदर्भ - महाराष्ट्र राज्य पुरातत्व
विभागाचे माहितीपत्रक

माझा प्रवास गावापासून ते औरंगाबादच्या इतिहासापर्यंत

मला औरंगाबादाच्या कॉलेजमध्ये प्रवेश घ्यायचा होता. परंतू समोर प्रश्न होता की औरंगाबादला तर इतके कॉलेज आहे आता प्रदेश कोणत्या कॉलेजमध्ये घ्यायचा ? ह्या विचारातच मग 'शासकीय ज्ञान विज्ञान

महाविद्यालय औरंगाबाद म्हणजेच आपल्या कॉलेजचे नाव समोर आलं आणि ह्या कॉलेजला प्रवेश घ्यायचं निश्चित झालं. त्यावेळी माझ्या मनात कॉलेज विषयी वेगवेगळी प्रश्न येत होती. जसे कॉलेज कसं असेल ? तिथलं वातावरण कसं असेल ? असे अनेक प्रश्न होते. प्रवेश घ्यायला आले तेव्हा कॉलेजच्या गेटकडे लक्ष गेले ते फार जुनं आहे हे कळाले पण त्याविषयी दुसरं काहीच माहित नव्हतं. प्रवेश घेतल्यानंतर थोड्याच दिवसात कॉलेज सुरु झालं. पहिल्या दिवशी कॉलेजला आले तेव्हा थोडी गोंधळलेली होते. मग नंतर हळूहळू कॉलेजसोबत ओळख होत गेली. एक दिवस भुगोल विभागाकडे गेले तेव्हा ते थोडे वेगळे वाटले तेव्हा या आधी इथे काय होते असा प्रश्न मला पडला पण त्याचे उत्तर मला माहितं नव्हते. त्याचप्रमाणे याआधी मी 'कीलेअर्क' हा शब्द ऐकलेला होता नंतर कॉलेजसुरु झाल्यावर कळाले की कॉलेजच्या परिसरालाच किलेअर्क म्हटले जाते. तरीही नेमके 'किलेअर्क' म्हणजे तरी काय ते मला माहित नव्हते. आपण ज्या कॉलेजला आहे त्या कॉलेजविषयी त्या शहराविषयी आपल्याला माहिती असायला हवी.

नंतर थोड्याच दिवसात आमच्या इतिहास विभागाने 'Heritage Walk' म्हणून एक कार्यक्रम ठेवला होता. या 'Heritage Walk' मध्ये सरांनी आम्हाला कॉलेजचा तसेच औरंगाबाद शहराचा इतिहास सांगितला. सर्वात पहिले सरांनी आम्हाला कॉलेजविषयी सांगितलं त्यात कळले की या कॉलेजची स्थापना '२२ सप्टेंबर १९२३' ला झालेली आहे आणि कॉलेजचे पहिले नाव 'उस्मानिया इंटरमिजिएट कॉलेज' असे होते. तसेच हे कॉलेज मराठवाड्यातील पहिले कॉलेज आहे. तेव्हा मला खूप छाप वाटले की मी अशा कॉलेजची निवड केली की ज्याला मराठवाड्यातील पहिले कॉलेज म्हणून ओळखले जाते.

पुढे सरांनी औरंगाबादविषयी सांगितले तेव्हा फळले की खडकी हे काही त्याचे एकच जुने नाव नाही. याआधी त्याला 'राजतडाग' म्हणून ओळखले जायचे असे शिलालेखातून स्पष्ट होते. राजतडाग म्हणजे राजाने निर्माण केलेले सरोवर होय. नंतर खडकेश्वर या ग्रामदेवताच्या नावावरून याला 'खडकी' म्हणून ओळखले गेले. पुढे निजामशाहीतील प्रसिध्द वजीर मलिक अंबर ने येथील मुघलांचा पराभव करून इ.स. १६१० मध्ये येथे राजधानी स्थापन केली. त्याने विजय मिळवला होता म्हणून त्याने याचे नाव बदलून याला फत्तेनगर/फत्तेयाबाद' असे नाव दिले. (फत्ते-विजय) मलिक अंबरनेच येथे 'नहर-ए-अंबरी' स्थापन केली. इ.स. १६२६ मध्ये मलिक अंबरचा मृत्यू झाला आणि पुढे इ.स. १६३१ मध्ये अहमदनगरची निजामशाही बुडाली आणि मोगलांचा अंमल सुरु झाला.

मलिक अंबर नंतर १६३६ मध्ये वयाच्या १८ व्या वर्षी 'औरंगजेब' एक सुभेदार म्हणून येथे आला. आणि पत्नी दिलरस बानो बेगम सोबत तो इथेच स्थायिक झाला. मध्ययुगीन काळात औरंगाबाद शहरातील किलेअर्क या परिसराच्या संरक्षणासाठी बांधण्यात आलेली ही किलेअर्क तटबंदी आहे. ही तटबंदी या शहरातील दुसऱ्या क्रमांकाची तटबंदी असून मुघल सम्राट औरंगजेब याने बांधलेली पहिली तटबंदी आहे. किलेअर्कची तटबंदी ही औरंगजेबच्या राहत्या राजवाड्याचे संरक्षण करणारी होती. तिला ५ दरवाज्यांची तटबंदी होती. किलअर्क दरवाजा, काळा दरवाजा, रंगीन दरवाजा, मीर आदील दरवाजा (बेगम दरवाजा) आमखास दरवाजा असे एकूण पाच दरवाजे असलेली ही संपूर्ण तटबंदी आहे.

साधारणपणे किलेअर्क परिसरातील एकमेकांत अशा एकूण तीन तटबंद्या आहे. यातली पहिली तटबंदी मलिक अंबरच्या कालखंडात निर्माण झाली. तिला चार दरवाजे होते त्यापैकी तीन दरवाजे मलिक अंबरने बांधलेल्या 'नवखंडा' या राजवाड्याचे संरक्षण करत होते तर चौथा भडकल दरवाजा उभारलेला होता. नवखंडा राजवाड्याची तटबंदी ही मक्का दरवाजापासून सुरु होते आणि पाणचक्की जवळ असणाऱ्या महमद दरवाजाजवळ संपते. मुख्य रुपाने किलेअर्क तटबंदी हीच मुख्य तटबंदी समजली जाते. मात्र डिस्ट्रीक्ट गॅझेट औरंगाबादनुसार ती इ.स. १६९२ मध्ये बांधल्याचा उल्लेख आढळून येतो तर औरंगाबाद शहरातील मुख्य तटबंदी इ.स. १६८२ मध्ये

बांधलेली आहे असा ही उल्लेख त्यात आढळून आलेला आहे. त्यावरून या तटबंद्या कोणत्या काळात बांधल्या गेल्या याबाबत संदिग्धता आढळून येते.

आपण जेव्हा कॉलेजला येतो तेव्हा कॉलेजआधी 'सुभेदारी विश्राम गृह' आपल्याला दिसते. याविषयी अधिक सांगायचे म्हटले तर याला आधी 'ऐवजखानची बारादरी' म्हणून ओळखले जायचे. इ.स. १७०७ मध्ये औरंगजेबचा मृत्यू झाला. पुढे १७२० मध्ये निरकमरुद्दीन चिनकिलीज खान आसफ जहाँ पहिला उर्फ निजामउलमुल्क इथे आला व त्याने इथेच त्याची राजधानी बनवली परंतु नंतर काही दिवसातच त्याने हैद्राबादला राजधानी बनवली. तेव्हापासून येथे सुभेदार राहू लागले म्हणूनच त्याला 'सुभेदारी विश्राम गृह' म्हणून आजही ओळखले जाते.

किलअर्क विषयी अधिक माहिती देत सरांनी सांगितले की हा एक भूईकोट किल्ला आहे. किलेअर्क हा किल्ला औरंगजेबने आपल्या वास्तव्याच्या तिसऱ्या सत्रात बांधला. १७ व्या शतकाच्या मध्यानंतर तीन लाख चौरस फुटांचा किलेअर्क परिसराचा विकास औरंगजेबने केला. या परिसरात मीर आदील दरवाजा, रंगीन दरवाजा, नौबत दरवाजा हे दरवाजे तर दिवान-ए-आम, दिवान-ए-खास हमाम, पामर कोठी, जनाना महल, मर्दाना महल, जनाना मशिद या प्रमुख वास्तू बघायला मिळतील. 'अर्क' हा शब्द तुर्की भाषेतून आला आहे. किलेअर्क परिसरात शाही आणि दरबारी लोकांची राहण्याची व्यवस्था होती. ३०० घोडेस्वार व सैनिक कायम तैनात असत.

औरंगजेबने या परिसराच्या बाजूला ३५० एकर मध्ये एक बाग निर्माण केली होती. 'हिमायत बाग' असे त्या बागेचे नाव आहे. या बागेत बारादरी इमारत तसेच 'शक्कर बावडी' विहीर आहे. असे म्हणतात की औरंगजेब जेव्हा दुसरीकडे असायचा तेव्हा या बागेतून त्याला तिकडे फळे पुरवली जात असे. आजही आमखास मैदानच्या बाजूला ही 'हिमायत बाग' आपल्याला बघता येते.

औरंगाबादला ५२ दरवाज्यांचे शहर म्हणून ओळखले जाते. या दरवाज्यांपैकी मोजकेच दरवाजे आज शिल्लक आहे त्यापैकी 'दिल्ली दरवाजा' आपल्याला बघता येतो. मोगल फौजा या दरवाजातून दिल्लीकडे कूच करायच्या आणि परतीचा प्रवासही त्यांचा या दरवाजातून व्हायचा म्हणून हा दरवाजा ३२ फूट उंची आणि १८ फूट रुंदीचा आहे. उत्तरेकडे जाणारे प्रमुख प्रवेशद्वार व बाह्य आक्रमणापासून संरक्षण करणे हा दिल्ली दरवाजाच्या

निर्मातीचा प्रमुख उद्देश होता.

काळ्या पाषाणापासून बनलेला आणि सैनिकांच्या प्रवेशासाठी वापरला जाणारा 'काळा दरवाजा' आपल्याला येथे बघता येतो. सर्व सामान्य जनतेसाठी तसेच त्या काळी विजयाचा आनंद साजरा करण्यासाठी जेथे आतषबाजी केली जायची असा रंगीन दगडांपासून बनलेला 'रंगीन दरवाजा' आपल्याला येथे दिसतो. तसेच या दरवाज्यासारखे 'नौबत दरवाजा' देखील आपल्याला येथे बघायला मिळतो. हा दरवाजा किल्लेअर्क राजवाड्याच्या प्रवेशासाठी होता. स्वागत दरवाजा म्हणून याचा उपयोग व्हायचा. या दरवाजाला दोन मजले असून दुसऱ्या मजल्यावर शहनाई (नौबत) वादनाची सोय केलेली होती. प्रतिष्ठित लोक, लष्करी अधिकारी सरदार यांच्या आगमनासाठी या दरवाजाचा उपयोग केला जायचा. आपल्या महाविद्यालयाचे मुख्य प्रवेशद्वार असलेल्या छोट्या दरवाजास किल्लेअर्क दरवाजा म्हणून ओळखले जात असे.

शिलालेखानुसार या किल्याची निर्मिती इ.स. १६५९ मध्ये झालेली आहे असे आपल्याला कळते. या किल्यातील प्रमुख इमारतीपैकी 'खजाहत' इमारत आपल्याला बघता येते. या इमारतीत न्यायदानाचे काम चालायचे. आता सध्या येथे मुलांचे वसतीगृह कार्यरत असल्याचे आपल्याला दिसते. 'हैद्राबाद मुक्तीसंग्राम' संदर्भात इ.स. १९३८ साली या वसतीगृहातून 'वंदे मातरम् चळवळ' सुरु झाली होती या संदर्भानेही या वास्तूचे ऐतिहासिक महत्व असल्याचे कळते. 'जनाना महल' येथे आहे आज या वास्तूची पडझड झालेली आहे. तरीसुद्धा त्यांच्या नमुना अवशेषांनी त्याचे मुळ सौंदर्य लक्षात येते. इ.स. १९५२ पासून जनाना महल या वास्तूमध्ये शासकीय ज्ञान विज्ञान विभागाचे वर्ग भरत असत. जनाना महल प्रमाणे 'मर्दाना महल' आपल्याला येथे बघता येतो. येथे औरंगजेबचे पत्नी दिलरस बानो बेगम सोबत वास्तव्य असल्याचे मानले जाते. या वास्तूत १९५२ पासून कला विभागाचे वर्ग असत. आज या इमारतीत आपल्या महाविद्यालयाचा भूगोल विभाग कार्यरत असल्याचे आपल्याला दिसते. तसेच या परिसरात 'मशिद' आहे. ही मशिद अतिशय सुरेख बांधकामासाठी प्रसिध्द आहे. तिच्या कमानी त्रिदलाकृती असून घुमट सुरेख कंदासारखे आहे. शाही मशिद म्हणून ओळख असलेल्या या मशिदीत बसून औरंगजेब कुराणाचे वाचन करत असायचा.

या Heritage walk मध्ये औरंगजेबविषयी

अजून माहिती मिळाली कि तो स्वतः हाताने टोप्या विणून त्या टोप्यांच्या विक्रीतून आलेल्या पैशांवर त्याचा उदरनिर्वाह करायचा.

किल्लेअर्क परिसरातील मुघल कालीन रुबाबदार प्रशासकीय वास्तू म्हणून ओळखली जाणारी 'पामरकोठी' ही इमारत आपल्याला येथे बघता येते. १९५२ मध्ये हे महाविद्यालय जेव्हा या परिसरात स्थलांतरीत झाले होते. त्यावेळी या इमारतीत प्राचार्याचे कार्यालय होते. आज या वास्तूमध्ये कौशल्यार आधारीत महाविद्यालयाचे बेकरी विभाग कार्यरत असल्याचे आपल्याला दिसते. या वास्तू विषयी अधिक माहिती सांगायची म्हटल्यास औरंगजेबच्या कालखंडात पामर कोठीया वास्तूमध्ये इ.स. १६५३-१६५७ च्या दरम्यान मुर्शिद-कुली खान याचे महसुल कार्यालय होते. नंतर १८११ मध्ये निजाम राजवटीत 'विल्यम पामर' नावाच्या इंग्रज व्यक्तीने राज्यात कर्ज देण्यासाठी पामर कंपनी नावाची पेठी उघडली. त्यामुळे या वास्तूला पामर कोठी असे म्हटले जायचे.

औरंगजेबची पत्नी दिलरस बानो बेगम हिचा मुलगा अकबर च्या जन्मावेळी तीचा मृत्यू झाला. औरंगजेबला तिच्या स्मरणार्थ 'बिबी का मकबरा' ही वास्तू तयार करायची होती आणि पुढे अझमशहाच्या काळात खांब नदीच्या काठावर 'बिबी का मकबरा' ही वास्तू निर्माण झाली. औरंगजेबने वसवलेली आबादी म्हणून शहराचे नाव 'औरंगाबाद' पडल्याचे कळते.

अशा प्रकारे मला पडलेल्या सर्व प्रश्नांची उत्तरे मला Heritage walk मधून मिळाली. आमच्या इतिहास विभागाचे सातभाई सर आणि मडकर सर यांनी आयोजित केलेला हा Heritage walk माझ्यासाठीच नव्हे त इतर सर्व विद्यार्थ्यांसाठी सुद्धा खूप उपयोगी आहे. तशी माहिती तर आपल्याला वर्तमानपत्रात अथवा पुस्तकांमध्ये वाचूनसुद्धा मिळू शकते परंतु प्रत्यक्ष त्याठिकाणी जाऊन तेथील इतिहास जाणून घेण्यात जो आनंद घेण्याची संधी इतिहास विभागाने Heritage walk मधून आम्हा विद्यार्थ्यांना दिली म्हणून मी इतिहास विभागाला धन्यवाद म्हणू इच्छिते.

या कॉलेजला येण्याआधी कॉलेजविषयी मी जशी कल्पना केली होती त्या कल्पनेपेक्षाही अधिक चांगल कॉलेज मिळालेलं आहे.

लांडगे रिता कृष्णा
बी.ए. प्रथम वर्ष

महात्मा जोतीराव फुले

पूर्ण नाव - जोतीराव गोविंदराव फुले
जन्म ठिकाण - पुणे माळी कुटूंबात
२० फेब्रुवारी १८२७ रोजी. जन्म मुळ
गावी-कटगुण, ता. खटाव जिल्हा
सातारा. जोतीबाच्या यात्रेदिवशी
जन्म झाल्याने जोतीराव हे नांव
ठेवले. खरे आडनाव - गोरे त्यांचे
आजोबा शेरिबायांचा फुलांचा व्यवसाय त्यामुळे 'फुले' हे
अडनाव मिळाले. आईचे नाव-चिमणाबाई वडिलांचे नाव-
गोविंदराव वयाच्या पहिल्या वर्षी त्यांच्या आईचे निधन
झाले.

महाराष्ट्रातील समाजसुधारकांच्या पहिल्या
पिढीतील श्रेष्ठ समाजसुधारक आणि विशेषतः
समाजातील श्रमजीवी वर्गाच्या शोषणाची व सामाजिक
दास्याची मीमांसा करणारा क्रांतीकारक विचारवंत म्हणजे
महात्मा फुले. सावता माळी समाजातील गोविंदराव
शेटिबा फुले आणि चिमणाबाई या दांपत्याचे जोतीराव हे
दुसरे अपत्य मुळचे उपनाव गोन्हे असे होते. त्यांच्या आईचे
निधन झाल्यानंतर त्यांच्या पालनपोषणाचा सर्व भार
वडिलांवरच पडला.

जोतीरावांना इंग्रजी शिक्षणाचा वेध लागला
होता. त्यात अनेक अडचणी आल्या, तरी शालान्त परीक्षे
सोबत इंग्रजी शिक्षण त्यांनी पूर्ण केले. इंग्रजीतील उच्च
दर्जाचे ग्रंथ समजण्याची पात्रता तसेच इंग्रजीत लेखन
करण्याची क्षमताही त्यांनी प्राप्त करून घेतली. जगाचा
पश्चिमी देशांचा व विशेषतः भारताचा प्राचीन, अर्वाचिन
इतिहास त्यांनी इंग्रजीमधून वाचला व सखोलपणे त्यावर
मनन केले. बौद्धिक शिक्षणाबरोबरच शारीरिक शिक्षणही
घेतले. लहुजीबुवा मांगयांच्या पाशी ते दांडपट्टा शिकले.
मल्लविद्या संपादन केली.

१८४० मध्ये जोतीरावांचा विवाह सातारा
जिल्ह्यातील शिरबळपासून ५ कि.मी. वर असलेल्या
नायगाव येथील खंडोजी नेवसे पाटील यांच्या कन्या
सावित्रीशी झाला. सावित्रीबाईंचे शिक्षण जोतीरावांनी पूर्ण
केले. त्या स्वयंस्फूर्तीने जोतीरावांच्या समाजसुधारणा व
लोकशिक्षण कार्यात सहभागी झाल्या.

अमेरिकन राज्यक्रांतीच्या इतिहासाची त्यांच्या
मनावर खोल छाप पडली. द राईट्स ऑफ मॅन (१७९१-
९२) या थॉमस पेन (१७३७-१८०९) यांच्या ग्रंथाची

त्यांनी अनेक पारायणे केली. मानवी समतेचा व
स्वातंत्र्याचा ध्येयवाद आत्मसात केला. त्यामुळे या
तत्वांच्या आधारे ते भारतीय समाजाचे विशषतः हिंदू
समाजाचे, उत्कृष्ट चिंतन करू शकले. संस्कृत ग्रंथही
त्यांनी वाचले. वेद, स्मृती, पुराणे यांच्यातील कथांचा
अभ्यास केला. अश्वघोषांच्या नावावर असलेले
'वज्रसूची' हे उपनिषद त्यांना फार आवडले.

कबीराच्या बीजक ग्रंथातील 'विप्रमती' या
प्रकरणाचा त्यांच्या विचारसरणीवर प्रभाव पडला. त्यांनी
एका ठिकाणी स्वतःचा 'कबिर साधूच्या पंथाचा' असा
निर्देश झाला आहे. अशा चिंतन मननाने त्यांची भारतीय
समाजक्रांतीची विचारसरणी तयार झाली.

महात्मा फुले यांची विचारप्रणाली

* शिक्षणाचे महत्त्व त्यांनी 'शेतकऱ्यांचा आसूड या
ग्रंथात स्पष्ट केले.

विद्येविना मती गेली। मतीविना नीती गेली।

नितीविना गती गेली। गतीविना वित्त गेले।

वित्ताविना शुद्ध खचले। इतके अनर्थ एका अविद्येने केले।

* 'मानवतावाद' हा त्यांचा जीवनध्यास होता.

* स्त्रीचा उध्दार कर्ता स्त्री शिक्षणाचा टाहो
फोडणारे पुरुष - म्हणून फुले यांना ओळखले जाते.

महात्मा फुले यांनी सुरु केल्या शाळा

१५ मे १८४८	- महारवाडा, पुणे मुलींची शाळा
१ सप्टेंबर १८४८	- महारवाडा, पुणे येथे अस्पृश्य
मुलींची शाळा.
५ डिसेंबर १८४८	- हडपसर, पुणे येथे
२० डिसेंबर १८४८	- सासवड, पुणे
१ जुलै १८४९	- आल्हादाचे घर, कसबा, पुणे
१५ जुलै १८४९	- नायगाव, ता. खंडाळा, जि.
सातारा.
१८ जुलै १८४९	- शिरवळ, ता. खंडाळा,
जि. सातारा.
१ सप्टेंबर १८४९	- तळेगाव, ढमढेरे, जि. पुणे.
८ सप्टेंबर १८४९	- शिरूर, जि. पुणे
३ मार्च १८५०	- अंजीरवाडी माजल गाव
६ मार्च १८५०	- करंजे जि. सातारा
१९ सप्टेंबर १८५०	- भिंगार
१ डिसेंबर १८५०	- मुंडवे जि. पुणे

- ३ जुलै १८५१ - अण्णासाहेब चिपळुनकर वाडा,
बुधवार पेठ.
१७ सप्टेंबर १८५१ - रास्तापेठ, पुणे
१ डिसेंबर १८५१ - नानापेठ, पुणे
१५ मार्च १८५२ - वेताळपेठ, पुणे

अंकिता हरिशचंद्र वानखडे
बी.ए. तृतीय वर्ष

भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे सामाजिक कार्य

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर म्हणतात.....

जे लोक वर्तमानकाळात सुख आणि
गरजांचा त्याग करणार नाहीत,
ते भविष्यात जे पाहिजे,
ते मिळवू शकणार नाहीत.....!

डॉ. बाबासाहेबांच्या जीवनाबद्दल सांगायचेच म्हटले तर
त्यांचा जन्म १४ एप्रिल १८९१ साली म्हू या गावी झाला.
त्यांचे पुर्ण नाव भिमराव रामजी आंबेडकर असे आहे.
तसेच त्यांच्या आईचे नाव भिमाई व पत्नीचे नाव रमाई
होते.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी समाजकार्यासाठी
आपल्या परिवाराचा त्याग केला. त्यांना स्वतःच्या
कुटूंबापेक्षा समाजाचे हित जास्त महत्वाचे होते.

ते म्हणाले होते.....,

“मी असा समाज निर्माण करू इच्छितो की,
त्याने कोणाच्या पाया पडू नये, हजारो वर्षांपासून माझा
समाज दुसऱ्यांच्या पाया पडून जीवन जगत आला आहे.
मी त्याला एवढा लायक बनवू इच्छितो आहे की, तो
आपले जीवन कोणाच्या आधारे नाही तर स्वतःच्या
मेहनतीने जगेल. परंतु माझे माणसं माझ्या पाया पडून
आपली जबाबदारी विसरत आहेत. माझे वंदन किंवा माझा
जयजयकार केल्याने आनंद वाढणार नाही. माझी
विचारधारा समजून कार्य केले पाहिजे, ही गोष्ट मी
समाजाला सांगू इच्छितो”

“जर खरोखरच एखाद्या समाजाला महान
मानण्याची किंमत त्याच्या मृत्यूनंतर कळत असेल तर तो
समाज केवळ आणि केवळ मुर्ख म्हणावा लागेल.”

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी आपल्या
समाजासाठी अस्पृश्य मानणाऱ्या समाजासाठी महाडच्या
तड्यावर सत्याग्रह केला. तेव्हा कुठे अस्पृश्यांना पोटभर
पाणी मिळाले. बाबासाहेबांनी कोणत्याही कार्याची
सुरुवात स्वतः पासून केली, स्वतः सर्वांच्या समोर उभे
राहून केली.

“मान तो सबको मिलता है,
लेकीन अपमान निगालने की क्षमता
आदमी में होनी चाहिए,
तभी वह आदमी भविष्य में पक्का होता है।”

अस्पृश्यासाठी लढत असताना डॉ. बाबासाहेब
आंबेडकरांना अनेक अपमान सहन करावे लागले. त्यांनी
आपल्या समाजासाठी अनेक प्रकारचे अपमान, दुःख,
प्रतिरोध आनंदाने स्विकारले.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर समाजामध्ये स्त्रियांना
खुप मानाचे स्थान देत होते. त्यांचे स्त्री बद्दलचे विचार
पुढीप्रमाणे आहे.

- * स्त्रीमुळेच जन्म, स्त्रीगर्भातच आम्ही वाढतो.
- * स्त्रिशीच सोयरीक आणि विवाह
- * स्त्रिमुळेच सान्या जगाला मैत्री होते.
- * स्त्रिमुळेच वंश चालतो.

समाजकार्यामध्ये काम करत असताना
बाबासाहेब स्वतःला विसरून काम करत. त्यांच्यासमोर
फक्त त्यांच्या समाजाचेच चित्र उभे राहत असे.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी हिंदू धर्माचा त्याग करून
बौद्ध धर्म स्विकारला कारण ते त्यांचा समाजच नव्हे तर
संपुर्ण भारत बुद्धमय बनवू इच्छित होते. सर्वांना ते
बुद्धाच्या अष्टांग मार्गावरती चालवू इच्छित होते.

“बोधीसत्व ” म्हणजे जो कधी ना कधी निश्चीतपणे
बुद्ध किंवा महाज्ञानी बनेल, असा बुद्धत्व प्राप्तिकरीता
प्रयत्नशील माणूस.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर समाजातील प्रत्येक
व्यक्तीला कडाडून सांगत होते की, तुच तुझ्या जीवनाचा
शिल्पकार आहेस. हा समाज एकट्या किंवा दोघांचा नाही
तर सर्व मिळून समाज तयार होतो. म्हणून प्रत्येकानेच
आपल्या समाजाला परिपूर्ण कसे बनवता येईल याबद्दल
प्रयत्न करायला हवे.

ते म्हणतात,

नसेल कोणाची साथ, मदतीचा हात,
स्वतः पासूनच वेड्या कर तु सुरुवात,
पेटव तु ज्योत चिरेल काळी रात,
संकटेच करतील संकटावर मात.....!

बाबासाहेब आंबेडकरांनी आपल्या समाजासाठी स्वतःच्या कुटूंबाकडे दुर्लक्ष केलं. ते समाजकार्यात गुंतलेले असतानाच त्यांच्या मुलाचा मृत्यू झाला होता. त्यांच्या पत्नी रमाबाई त्यांची वाट पाहून त्यांच्या आजाराने मृत्यू झाला परंतु त्यांनी देखील शेवटपर्यंत बाबासाहेबांची साथ सोडली नाही. बाबासाहेबांच्या सुरु, असलेल्या सामाजिक कार्यासाठी त्यांच्या घरच्या व्यक्तीचा देखील खूप मोलाचा वाटा होता. रमाबाई बाबासाहेबांच्या पाठीशी खंबीरतेने उभ्या होत्या.

त्या नेहमी बाबासाहेबांना धीर देत असतं. बाबासाहेब बाहेर असताना आजारी मुलांचा सांभाळ रमाबाईने एकटीने केला.

बाबासाहेब हे खूप देशप्रेमी होते. इंग्रजांनी १८, १९ व २० जुलै १९४२ जर् 'शुड्युल्ड कास्ट फॅडरेशन' बरीच धास्ती घेतली होती. याच दिवशी इंग्रजांनी तार पाठवून डॉ. बाबासाहेबांना मंत्रीपद दिले. तरी देखील या अधिवेशनाची अध्यक्षता करतांना म्हटले की, "आमचा लढा हा सत्ता आणि संपत्तीसाठी नसून संपूर्ण स्वातंत्र्यासाठी आहे."

आंबेडकरांचे जीवनकार्य

भारताच संविधान लिहिलेला कोण ते व्यक्ती होते महान,
आंबेडकरांनी लिहिले संविधान
झाला जगावर परिणाम

रामजीचे पुत्र महान
जगात मिळाला मोठा मान
लढा दिला वाघीनीच्या दुधानं
अभ्यासात मिळाला सन्मान

लोक म्हणे त्यांना घटनेचे शिल्पकार
त्यांनी नाही केला स्वतः संसार
पदव्या घेतल्या शिकून
म्हणुन त्यांचे नाव घेतात आदरानं

केला रात्रंदिवस अभ्यास
घेतला पुस्तकाचा ध्यास,
त्यांनी लढा दिला पेनानं
अभ्यासान दिलं सर्वांना जीवनदान
आमच्या आई-वडिलांनी आम्हाला जन्म दिला
असता तरी माणस म्हणून

त्यांना व आम्हाला जगण्याचा हक्क

मिळवून दिला तो सर्वस्वी

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी

आणि म्हणूनच तर या यशोगाथेचे

मुकनायक आहेत ते,

व्यापक अर्थाने आम्हा सर्वांचे "बाप" असलेले

परमपुज्य डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर !

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी अस्पृश्यांसाठी स्वतःचे प्राण पणाला लावले. अस्पृश्यांना न्याय मिळावा म्हणून संविधान लिहीले. संविधानातून सर्वांना त्यांच्या हक्कांची जाणीव करून दिली. त्यांच्या हक्कांसाठी ते रात्रंदिवस काम करत राहिले. ब्रेडचा तुकडा खाऊन १८ तास अभ्यास करत असत. रात्रभर जागून, अभ्यास करून अस्पृश्यांना न्याय मिळवून दिला.

अंधार झाला दिवा पाहिजे

या विश्वाला, या पृथ्वीला

भिमाईचा भिमा पाहिजे...!

बाबासाहेबांनी केलेले कार्य हे अनमोल आहे. त्यांच्या या कार्याला कोणीच विसरू शकत नाही. त्यांनी मरणान्याला जीवन दिले, तहानलेल्यांना पाणी दिलं, भुकेलेल्यांना अन्न दिलं, उघड्यांना कपडे दिले आणि भारताला मोलाचे संविधान दिले. म्हणून या भारत भूमीलाच नव्हे तर संपूर्ण विश्वाला अशा महामानवाची गरज आहे. ज्याच्या हातून अंधारमय जीवन उज्वलित होते. ज्ञानाचा दिवा लावण्यासाठी बाबासाहेबांची या विश्वाला अत्यावश्यकता आहे.

हे सारे जीवन अंधारमय झाले आहे त्याला प्रखर प्रकाशाची आवश्यकता आहे. बाबासाहेब असे जीवन जगले की लाखों दलिताना आपलं मानलं. त्यांना दलितानांच दुःख बघवत नव्हत, ते फक्त लोक आधाराचे भुकेले होते, त्यांनी आपल्या शिक्षणाच्या जोरावर अज्ञानी लोकांनी ज्ञानी बनवण्याचं काम केलं. ते प्रत्येक लोकांचे प्रश्न सुंदर उदाहरण देऊन सोडवून देत असतं.

जे व्यक्ती कधीच शाळेत दिसले नाही, ज्यांच्या जीवनाला शिक्षणाचं ज्ञान नाही मिळालं, अशा लोकांना देखील त्यांनी अंधश्रद्धेपासून दूर करण्यात यश मिळविले ते प्रत्येक गोष्ट बोलून नव्हे तर करून दाखवत होते. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हे बोलके नव्हे तर कर्ते सुधारक होते.

जीवन जगण्यामध्येच खरे सुख आहे असे ते म्हणत. त्यांनी जीवनाला चंदनासारखं झिजवलं आपल्या या सर्व कार्यातून भारतरत्न पुरस्कार मिळवून सत्यजीवनाला आपलंसं केलं. बाबासाहेबांच्या कार्याला आपण शब्दांमध्ये देखील मांडू शकत नाहीत एवढं त्यांनी मोठं कार्य केलं.

त्यांनी अस्पृश्य जनतेस अपमान मागे सारून जगावे कसे हे शिकवले. त्यांनी आपल्या समाजाला काय दिले ते मी या गाण्यातून मांडू इच्छिते.

स्थिर ठेवूनी मनाला
सुमनाच्या गुंफू माला
अविरत परिश्रमाला वंदन हे माझे भिमाला

मोठ्यांच्या पंगतीमधले धनवान आम्हा केले
सरकारी बेल-बॉटम, आम्ही सुटबुट वाले
दिले सर्व ते आम्हाला, नाही ठेवले रे स्वतः ला

श्रीमंती शिखरावरती गाडीत कोणी फिरती
रंगमहालामध्ये राहती, लाखात त्यांची ख्याती
साहेब आमुचा शिकला पाहून वैरी झुकला

तहान-अन्न-भुखेची व्यथा ती जाणणारा
जनतेला तारणारा भिम बुडत्याचा सहारा
न्याय हा दलितांना त्यांच्यामुळे मिळाला

तसेच बाबासाहेबांबद्दल सांगायचेच म्हटले तर, अस्पृश्य समाजातील अस्मिता जागविणारा पहिला महामानव, भारतीय घटनेचे शिल्पकार प्रख्यात कायदेपंडित, अलौकीक बुद्धिमत्ता लाभलेला विद्वान अशी अनेक विशेषण लाभलेल्या या युगप्रवर्तकाचा जन्म मध्यप्रदेशातील महू या गावी १४ एप्रिल १८९१ साली झाला. रत्नागिरी जिल्ह्यातील मांडणगाव तालुक्यातील 'आंबवडे' हे त्यांचे मुळ गाव. त्यांचे वडिल रामजी सपकाळ सैन्यात सुभेदार-मेजर या पदावर होते. पुढे सातारा येथे स्थानिक झाले. त्यामुळे बाबासाहेबांचे बालपण सातारा येथेच गेले. मुंबईमध्ये आंबेडकरांनी सार्वजनिक कार्याला सुरुवात केली. ३१ जानेवारी १९२० मध्ये त्यांनी 'मुकनायक' हे पाक्षिक सुरु केले. माणगाव व नागपूर येथे भरलेल्या अस्पृश्यता निवारण परिषदेत त्यांनी भाग घेतला परंतु शिक्षणाच्या लालसेने १९२० मध्ये कोल्हापूरच्या शाहू महाराजांच्या मदतीने ते पुन्हा इंग्लंडला गेले. १९२३ मध्ये परत भारतात आल्यावर त्यांनी मुंबई हायकोर्टात वकिली सुरु केली.

डॉ. आंबेडकरांनी अस्पृश्यांमध्ये जागृती घडवून आणण्यासाठी व शैक्षणिक प्रगतीसाठी इ.स. १९२४ ला 'बहिष्कृत' हितकारिणी सभेची स्थापना केली. तसेच 'बहिष्कृत भारत' हे साप्ताहिक सुरु केले. तसेच या सभेतर्फे दलित समाजासाठी तरुण व प्रौढांसाठी रात्रशाळा चालविणे, वाचनालये सुरु केले. तसेच या सभेतर्फे दलित समाजासाठी तरुण व प्रौढांसाठी रात्रशाळा चालविणे, वाचनालये सुरु करणे यासारखे उपक्रम सुरु करण्यात आले. इ.स. १९४६ मध्ये त्यांनी 'पीपल्स एज्युकेशन सोसायटी' ही संस्था स्थापन केली मुंबईला 'सिद्धार्थ कॉलेज' व औरंगाबादला 'मिलींद महाविद्यालय' सुरु केली.

हिंदू समाजातील जातीभेद नष्ट व्हावा, समता प्रस्थापित व्हावी म्हणून त्यांनी इ.स. १९२४ साली 'समाज समता संघ' स्थापन केला. या संघातर्फे 'समता' हे आणखी एक वृत्तपत्र सुरु केले. इ.स. १९२७ मध्ये बाबासाहेबांची मुंबई विधिमंडळावर निवड झाली.

महाड या गावी चवदार तळ्याचे पाणी भरण्यास अस्पृश्यांना मज्जाव होता. तेथील नगरपालिकेने ठराव करून हे तडे अस्पृश्यांसाठी सुरु केले होते; परंतु सुवर्ण हिंदूंच्या भितीने हे अस्पृश्य बांधव तेथे जाऊ शकत नव्हते. तेव्हा आंबेडकरांनी २० मार्च १९२७ रोजी सत्याग्रह करून त्या तळ्याच्या पाण्यावर अस्पृश्यांचाही हक्क आहे, याची जाणीव सर्वांना करून दिली. सामाजिक भेदभाव आणि उच्च-निच भेदभाव याचे समर्थन करणाऱ्या या ग्रंथाचा प्रतिकात्मक निषेध करण्यासाठी आंबेडकरांनी २५ डिसेंबर १९२७ रोजी मनुस्मृतीचे जाहिररित्या दहन केले. हिंदू धर्मातील उच्चवर्णि यांनी अस्पृश्यांना नाशिक येथील काळाराम मंदिर प्रवेश नाकारला होता. या विरुद्ध डॉ. आंबेडकरांनी २ मार्च १९३० रोजी मंदिरासमोर सत्याग्रह केला. त्याबाबतीत आंबेडकर म्हणतात की, 'हिंदूत्व ही जितकी स्पृशांची मालमत्ता आहे, तितकीच ती अस्पृश्यांची आहे. म्हणून मंदिर प्रवेशाचा हक्क मान्य झालाच पाहिजे. १९३५ पर्यंत हा सत्याग्रह सुरु होता. अशा प्रकारे अचलपूर येथील दत्त मंदिर, सोलापूरचे सिद्धेश्वर मंदिर, अमरावतीचे अंबामाता मंदिर सर्वांना खुले करण्यात आले. यामागे आंबेडकरांची प्रेरणा होती.

नोव्हेंबर १९३० मध्ये लंडन येथे भरविण्यात आलेल्या पहिल्या गोलमेज परिषदेत डॉ. आंबेडकर अस्पृश्यांचे प्रतिनिधी म्हणून हजर होते. तसेच पुढील दुसऱ्या व तिसऱ्या गोलमेज परिषदेचे प्रतिनिधित्व त्यांनी केले.

यामध्ये आंबेडकरांनी राखीव जागांची मागणी केली आणि स्वतंत्र मतदार संघाचीही मागणी केली होती.

स्वतंत्र्य प्राप्तीनंतर बाबासाहेब आंबेडकर नेहरू मंत्रिमंडळात कायदामंत्री झाले. घटना समितीच्या 'मसुदा समिती'चे ते अध्यक्ष होते. १९४९ मध्ये त्यांनी भारताची राज्यघटना तयार केली. पुढे याच बिलाच्या वादावरून संसदेत श्रेष्ठींशी मतभेद होऊन त्यांनी मंत्रिपदाचा राजीनामा दिला. त्यांनी भारताची राज्यघटना २ वर्षे ११ महिने १८ दिवसांत तयार केली. म्हणून त्यांना 'भारतीय घटनेचे शिल्पकार' म्हणतात.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी १३ ऑक्टोबर १९३५ रोजी नाशिक जिल्ह्यातील 'येवला' येथे बोलताना धर्मातराची जाहीर घोषणा केली. त्यामुळे देशात वादळ उठलं. येवला येथील भाषणात त्यांनी घोषणा केली की, 'मी जरी हिंदू' म्हणून जन्मालो असलो तरी हिंदू म्हणून मरणार नाही. परंतु प्रत्यक्षात धर्मातराचा निर्णय १४ ऑक्टोबर १९५६ रोजी त्यांनी अमलात आणला. नागपूर येथे त्यांच्या सोबत त्यांच्या हजारो अनुयायांनी 'बौद्ध' धर्मात प्रवेश केला. बौद्ध धर्माची दिक्षा त्यांनी 'महास्थवीर चंद्रमणी' यांच्याकडून घेतली.

डॉ. आंबेडकरांनी अनेक ग्रंथ लिहिले. ज्यामुळे समाज परिवर्तनास मदत झाली. अनेक वर्षांच्या राजकीय सामाजिक, कामाच्या न संपणाऱ्या दगदगीने आंबेडकरांची प्रकृती फारच खराब झाली होती. मधुमेहाचा त्रास त्यांना फार वर्षापासून होताच. राज्यघटना तयार करण्याचे काम चालू असतानाच ते फार आजारी झाले. त्यांना मुंबई रुग्णालयात ठेवले होते.

आता दिव्यातील तेल संपत आले होते. दि. ४ डिसेंबर १९५६ रोजी आंबेडकर राज्यसभेत जाऊन आले. ५ तारखेला जैन लोकांच्या शिष्टमंडळाशी त्यांनी काही चर्चा केली. प्रकृती नादुरुस्त होतीच तरी नित्याप्रमाणे आंबेडकरांची कामे चालूच होती. हिंदी संतकवी कबीर त्यांचे फार आवडते आणि श्रद्धेचा विषय होता. त्यांचे अनेक दोहे ते नेहमी गुणगुणत असत त्यादिवशी असेच ते यांचे 'चलो कबीर, तेरा भवसागर डेरा' हे पद स्वतः शीच सारखे म्हणत होते.

हे कशाचे सूचक म्हणायचे ?

रात्री ते नेहमीसारखेच जाऊन झोपले आणि झोपेतच त्यांचे पहाटे निधन झाले. ती तारीख ६ डिसेंबर १९५६ त्यांच्या निधनाने सारा देश हादरला. दलिताना तर आपले मायेचे छत्र हरपले असे वाटले. त्यांच्या शोकास पारावर राहिला नाही. आंबेडकरांचा पार्थिव देह मुंबईला

आणण्यात आला. दादरच्या चौपाटीवर (चैत्यभूमी) येथे त्यांच्यावर अंत्यसंस्कार करण्यात आले. एक अखंड जळणारी ज्वाला चितेच्या ज्वालामध्ये मिसळून गेली. अत्यंत खडतर परिस्थितीतून आंबेडकरांनी स्वतःच्या जीवनमार्ग शोधला आणि स्वतः बरोबरच सान्या दलित वर्गालाही त्या मार्गावरून चालण्याची प्रेरणा दिली. जीवनात पावला-पावलाला अनेकांशी झगडा करावा लागल्याने भांडखोर, हटवादी, आहेत, असे लोकांना वाटे. पण त्यांचा राग हा त्या-त्या प्रसंगापुरता असे. शांत, संयमी, प्रसिद्धी विन्मुख आणि अतिशय सुसंस्कृत असे महामानव होते. त्यांच्यासारख्या ज्ञानोपासक शतकातून एखादाच होत असतो. त्यांचा स्वतःचा ग्रंथसंग्रह अक्षरशः प्रचंड म्हणावा असा होता. मृत्यूपूर्वी त्यांनी तो मुंबईत स्वतः स्थापन केलेल्या सिद्धार्थ महाविद्यालयाला देऊन टाकला.

शेवटी आता एकाच गोष्टीचा विचार करावयाचा आहे की, आंबेडकरांनी भारताला कोणती देणगी दिली? मला वाटते त्यांनी एक अत्यंत उत्तम अशी राज्यघटना देशाला दिली. अतिशय उदार आणि प्रगतशील असा हिंदू कायदा हिंदू समाजाला दिला आणि हजारो वर्षे अपमानित स्थितीत पडलेला दलित बांधवांचा स्वाभिमान जागा केला. बाबासाहेबांच्या या महान राष्ट्रसेवेप्रती कृतज्ञता म्हणून त्यांच्या जन्मशताब्दीच्या महोत्सवाच्या प्रारंभाचा योग म्हणजे १४ एप्रिल १९९० रोजी त्यांना मरणोत्तर 'भारतरत्न' हा सर्वोच्च नागरी सन्मान प्रदान करण्यात आला.

ससाणे विश्रान्ती आत्मामाराम
वर्ग - ११ वी विज्ञान

सावित्रीबाई फुले जीवनकार्य दोन तेजस्वी ज्योतींचा संयोग

क्रांतीज्योती सावित्रीबाईचा जन्म ३ जानेवारी १८३९ रोजी नायगाव येथे झाला. सातारा जिल्ह्यातील खंडाळा तालुक्यातल्या नायगावचे खंडोर्जीच्या पोटी जन्मास आलेल्या या सुंदर सशक्त मुलीच्या जन्माने पाटलाचे घरच नव्हे, तर संपूर्ण गाव आनंदमय झाला.

कष्टाळू आणि गरिबांचा कनवाळू अशा खंडोजींच्या घराचे सगळे चांगले संस्कार हुशार सावित्रीने लहान वयातच घेतले.

खंडोजींची ही एकुलती एक लेक ५ वर्षांची झाल्यापासुनच तिच्या आईला तिच्या लग्नाची काळजी लागली. कारण ६ वर्षांची मुलगीही त्या काळी घोडनवरी समजली जाई. पण आपल्या गुणी, सुसंस्कारीत मुलीला अनुरूप वर मिळाल्याशिवाय तिचे लग्न करायचे नाही म्हणून खंडोजींनी तिचे लग्न करायचे नाही म्हणून खंडोजींनी अनेक मागण्या नाकारल्या. मुलीचे वय वाढले म्हणून लोकांची बोलणीसुधदा सहन केली. सावित्रीबाईप्रमाणेच जोतीबा या आपल्या हुशार, तेजस्वी मुलासाठी गोविंदराव आणि आईसारखा सांभाळ करणाऱ्या सगुणाबाई अनुरूप मुलगी शोधत होते. सगुणाबाईच्या दुरच्या नात्यातली असल्याने सावित्री त्यांना माहीत होती. तिला पाहण्यासाठी मंडळी नायगावात आली. आपल्या लेकीला अगदी अनुरूप वर सापडल्या बरोबर खंडोजी पाटलांनी आणि साऱ्या गावाने मोठ्या थाटात सावित्री जोतीबांचा विवाह सोहळा पार पाडला. ते साल होते १८४० आणि त्या वेळी जोतीबा होते तेरा वर्षांचे व सावित्रीबाई नऊ वर्षांच्या होत्या.

* थोर शिक्षणतज्ञ -

पुरुषप्रधान समाजाला अनुसरून आजवर सावित्रीबाईंची ओळख करून दिली गेली ती फक्त महात्मा जोतीराव फुले यांच्या पत्नी आणि मुलींच्या शाळेत शिकवण्यास शिक्षिका मिळना म्हणून जोतीबांनी शिकवून तयार केलेली शिक्षिका म्हणूनच. पण सावित्रीबाईंची योग्यता त्याहूनही फार मोठी होती. स्वतः जोतीबा यांना त्याची जाण होती. जोतीरावांच्या शाळेत त्यांनी निव्वळ शिक्षिका म्हणून काम केले नाही, शाळेतल्या अनुभवातून आणि निरीक्षणातून त्यांनी अनेक शिक्षणशास्त्राविषयक निष्कर्ष काढले व ते अमलात आणले. "शुद्ध अतिशुद्धांच्या मुलांचा शैक्षणिक विकास व्हायचं झाल्यास त्याचं समाजातील शिक्षकांची नियुक्ती होणे आवश्यक आहे." त्या काळात असे शिक्षक मिळणे अशक्य होते. म्हणून आधी त्या ज्या बुधवार पेठेतल्या मुलींच्या शाळेत शिकवीत तिथले शिकवण्याचे काम त्यांनी ब्राम्हण शिक्षकांवर सोपविली आणि या हीन-दीन मुलांना मातेच्या ममतेने पोटाशी धरले पाहिजे, त्यांचे दुखण पाहिले पाहिजे, पोटाची सोय लावली पाहिजे. हे माहित असलेल्या सावित्रीबाईंनी शुद्रातिशुद्रांसाठी काढलेल्या शाळेत शिकवण्याचे काम स्वतः कडे घेतले.

त्यांच्या सहकारी फतिमा शेख व त्या स्वतः यांचे शिकवणे उत्कृष्ट व मनापासूनचे असूनही चाचणीत जेव्हा श्रीमंत व ब्राम्हण मुलींच्या शाळेची प्रगती अधिक आहे असे दिसून आले तेव्हा त्यांनी असा सिध्दान्त मांडला की ज्या समाजातून व ज्या परिस्थितीतून मुली अगर मुले येतात त्याचा बरा-वाईट परिणाम संबंधित मुलामुलींच्या शिक्षणावर होतो. हा सावित्रीबाईंनी इ.स. १८५३ मध्ये मांडलेला सिध्दान्त आता सर्वमान्य झाला आहे.

आपल्या शाळांमधल्या शिक्षिका प्रशिक्षितच असल्या पाहिजेत म्हणून सावित्रीबाई आणि जोतीबांनी एक नॉर्मल स्कूल काढले. ज्या काळात शिक्षण हवे की नको याचीच चर्चा चालू होती त्या काळात चांगल्या प्रकारे शिकवता येण्यासाठी प्रशिक्षणाची आवश्यकता ज्यांना जाणवली ते फुले दाम्पत्य निश्चित द्रष्टे.

* कर्त्या समाजसुधारक -

सावित्रीबाई या केवळ बोलक्या सुधारक नव्हत्या, तर आपल्याला पटलेला सामाजिक सुधारणेचा विचार त्यांनी अमलात आणला. सावित्रीबाईंना मुलबाळ नव्हते. जोतीबांनी ज्या काशीबाईंस वाचवले तिच्या पोटी इ.स. १८७३ मध्ये मुलगा जन्मास आला. हे मूल कोणाचे याचा काहीही पत्ता नसताना सावित्रीबाई व जोतीरावांनी या मुलाला अतिशय प्रेमाने वाढवले व पुढे त्यालाच दत्तक घेतले. आपले सामाजिक कार्याचे व्रत या मुलाने पुढे चालवावे म्हणून त्याला डॉक्टर केले.

* बालहत्या प्रतिबंधक गृहाची स्थापना -

शाळा सुरु झाल्याने सावित्रीबाई आणि जोतीबांना समाधान वाटत नव्हते. समाजातील बालविधवांचे जिणे, कुमारी मातांची स्थिती त्यांना अस्वस्थ करीत होती. एके दिवशी रात्रीच्या वेळी जोतीबा लाकडी पुलावरून फिरायला जात असताना पुलाच्या कठड्यावरून नदीत उडी घेण्याचा प्रयत्न कुणीतरी करीत असल्याचे दिसले. जोतीबांनी त्या व्यक्तीस रोखले. पाहतात तो ती एक पुरुषाच्या वासनेची शिकार बनून गरोदर असलेली विधवा आहे असे त्यांना अढळून आले. त्या मुलीची समजूत घालून, धीर देऊन जोतीबा तिला आपल्या घरी घेऊन आले व त्या काशीबाईंस सावित्रीबाईंच्या हवाली केले. सावित्रीबाई तिची नीट काळजी घेऊन तिचे बाळंतपण केले आणि जन्मलेल्या मुलाची नाळ स्वतःच कापून १२ व्या दिवशी त्याचे 'यशवंत' असे नाव ठेवले.

वाट चुकलेल्या बालविधवांची जी केविलवाणी स्थिती होती.

त्यावर विचार करून सावित्रीबाई आणि जोतीबांनी २८ जानेवारी १८५३ रोजी 'बालहत्या प्रतिबंधक गृहा' ची स्थापना केली. महाराष्ट्रातले हे पहिले बालहत्या प्रतिबंधक गृह होय.

या 'बालहत्या प्रतिबंधक गृहात' मुलांची सावित्रीबाई किती काळजी घेत हे पुढील उताऱ्यावरून दिसून येईल.

“जोतीरावांच्या पत्नी सावित्रीबाई बालहत्या प्रतिबंधक गृहातल्या मुलांची अविरतपणे वात्सल्याने सेवा करीत. त्यांना स्वतःला अपत्य नव्हते. तथापि या माउलीने आपल्या दयाळू, उदार स्वभावाला अनुसरून त्या अर्भकांचे अत्यंत प्रेमाने आणि वात्सल्याने संगोपन केले.”

* स्त्री-मुक्ती आंदोलनाच्या आद्य प्रणेत्या -

स्त्री ही माणूस आहे आणि तिला माणुसकीचे हक्क मिळालेच पाहिजे ही जाणीव स्त्रियांना करून देण्यासाठी शिक्षणाची आवश्यकता आहे, हा विचार जोतीबांच्या मनात पक्का रुजल्यावर अवघ्या २१ व्या वर्षी त्यांनी मुलींची पहिली शाळा काढून स्त्री-शिक्षणाच्या कार्यास सुरुवात केली. सावित्रीबाईंनी त्यांच्या या कार्यास वाहून घेतले ते केवळ त्यांची पत्नी म्हणून नव्हे तर त्यांचे महत्व त्यांना स्वतःच्या कुठल्याही नव्या कामास सुरुवात करण्यापूर्वी जोतीबा सावित्रीबाईंशी विचारविनियम करीत व विचार पक्का झाला की दोघांची एकदिलाने कामास सुरुवात होई. अशाच प्रकारे स्त्रियांना गुलामी व अज्ञान यातून मुक्त करण्यासाठी सनातनी समाजविरुद्ध स्त्री-शिक्षणाची लढाई सुरु करण्याचा निर्णय झाल्यावर या लढाईतच्या पहिल्या खंड्या कार्यकर्त्या म्हणून त्यांनी कामास सुरुवात केली आणि आयुष्याच्या शेवटपर्यंत ते व्रत मोठ्या धैर्याने व निष्ठेने चालवले.

वाट चुकलेल्या मुलांसाठी 'बालहत्या प्रतिबंधक गृह' काढूनच त्या थांबल्या नाहीत, तर या स्त्रियांना स्वावलंबी बनविण्यासाठी झाले लहानसहान कामेही सुरु केली. 'बालपणी पित्याच्या धाकात, तरुणपणी पतीच्या धाकात व म्हातारपणी पुत्राच्या धाकात अशीच स्त्री राहिली पाहिजे, ती स्वतंत्र राहण्यास पात्रच नाही' अशा विचारसरणीच्या समाजात स्त्रीची स्थिती सुधारायची असली तर तिला स्वावलंबी पाहिजे; असा विचार करून तो आमलात आणणाऱ्या आद्य प्रणेत्या म्हणणे योग्य होईल.

सावित्रीबाई आणि जोतीबा यांचे कार्य इतके एकरूप होते की, त्यापैकी एकाला वगळून दुसऱ्याचा

विचार करणे अशक्य आहे. जोतीबांशी झालेल्या सततच्या विचारविनिमयाने, सामाजिक कार्यातल्या अनुभवांच्या डोळस चिंतनाने सावित्रीबाईंच्या व्यक्तिमत्त्वाची उंची इतकी वाढली होती की, जोतीबांच्या मृत्यूनंतर पोकळी निर्माण न होता दोघांनी मिळून उभ्या केलेल्या साऱ्या संस्था व सत्यशोधक समाजाच्या कामाचा सारा भार सावित्रीबाईंनी मोठ्या समर्थपणाने सत्यशोधक समाजाच्या परिषदांमधल्या त्यांच्या अध्यक्षपदा-वरून केलेल्या भाषणांमधून त्यांच्या विचारांची खोली, कार्याबद्दलची आत्मीयता व तळमळ आणि संकटांना टक्कर देण्याचे सामर्थ्य यांचे पूर्ण दर्शन घडते.

* सावित्रीबाईंचे संपन्न साहित्य -

स्त्रीयांची अज्ञान व गुलामगिरीतून मुक्तता करण्यासाठी सावित्रीबाई आयुष्यभर संघर्ष केला. झगडल्या त्या स्त्रियांना-सुध्या त्यांची ओळख अजून अजूनपर्यंत झालेली नाही. सावित्रीबाई ह्या एक स्वतंत्र प्रज्ञेच्या कवीयत्री होत्या, याची नोंद साहित्यिकांनीही घेतली नाही. कदाचित जाग्या झालेल्या स्त्री-मनाच्या स्वाभिमानी हुंकाराने पुरुषांच्या अंकित रहिलेली स्त्री बंड करून उठेल व फुकटचे गुलाम म्हणून राबवायला मिळणारी स्त्री स्वातंत्र्याची मागणी करेल, या भीतीने सावित्रीबाईंच्या वाङ्मयावर प्रस्थापितांनी जाणनबुजूनच उपेक्षेचा पडदा टाकून ठेवला असेल. कारण वैयक्तिक सुख-दुःख, वात्सल्य पतिप्रेम, मातृप्रेम ज्यात व्यक्त होते अशी स्त्री गीते खूप होती, पण सामाजिक अन्यायाची जाणीव काव्यातून व्यक्त करणारी सावित्रीबाई ही त्या काळातली पहिलीच कवीयत्री असावा. त्यांचा पहिल्या काव्यसंग्रह इ.स. १८५४ मध्ये प्रसिध्द करण्यात आला. हा संग्रह प्रसिध्द करण्यामागे आपल्या पत्नीच्या गुणांची कदर करणाऱ्या जोतीबांचीच प्रेरणा असावी. जोतीबांच्या मृत्यूनंतर इ.स. १८९२ मध्ये प्रसिध्द झालेल्या त्यांच्या 'बाबनकशी सुबोध रत्नाकर' या काव्यात देशाचा सामाजिक इतिहास सांगून हालअपेष्टा भोगणाऱ्या शुद्रातिशुद्रांसाठी जोतीबांनी आपले जीवन कसे समर्पित केले याचे सुरेख चित्रण सावित्रीबाईंनी केलेले आहे. जोतीबांची भाषणे संपादित करून सावित्रीबाईंनी जोतीरावांच्या कार्यावर प्रकाश टाकणारा एक मौलिक संदर्भग्रंथच अभ्यासकांना उपलब्ध करून दिला आहे.

शालीनी राजू वाघ
बी.ए.व्दितीय वर्ष

वाट चुकलेल्या मुलांसाठी 'बालहत्या प्रतिबंधक गृह' काढूनच त्या थांबल्या नाहीत, तर या स्त्रीयांना स्वावलंबी बनविण्यासाठी झाले लहानसहान कामेही सुरु केली. 'बालपणी पित्याच्या धाकात, तरुणपणी पतीच्या धाकात व म्हातारपणी पुत्राच्या धाकात अशीच स्त्री राहिली पाहिजे, ती स्वतंत्र राहण्यास पात्रच नाही' अशा विचारसरणीच्या समाजात स्त्रीची स्थिती सुधारायची असली तर तिला स्वावलंबी पाहिजे; असा विचार करून तो आमलात आणणाऱ्या आद्य प्रणेत्या म्हणणे योग्य होईल.

सावित्रीबाई आणि जोतीबा यांचे कार्य इतके एकरूप होते की, त्यापैकी एकाला वगळून दुसऱ्याचा विचार करणे अशक्य आहे. जोतीबांशी झालेल्या सततच्या विचारविनिमयाने, सामाजिक कार्यातल्या अनुभवांच्या डोळस चिंतनाने सावित्रीबाईंच्या व्यक्तिमत्त्वाची उंची इतकी वाढली होती की, जोतीबांच्या मृत्यूनंतर पोकळी निर्माण न होता दोघांनी मिळून उभ्या केलेल्या साऱ्या संस्था व सत्यशोधक समाजाच्या कामाचा सारा भार सावित्रीबाईंनी मोठ्या समर्थपणाने सत्यशोधक समाजाच्या परिषदांमधल्या त्यांच्या अध्यक्षपदा-वरून केलेल्या भाषणांमधून त्यांच्या विचारांची खोली, कार्याबद्दलची आत्मीयता व तळमळ आणि संकटांना टक्कर देण्याचे सामर्थ्य यांचे पूर्ण दर्शन घडते.

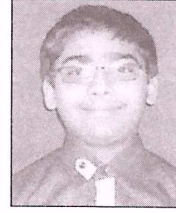
* सावित्रीबाईंचे संपन्न साहित्य -

स्त्रीयांची अज्ञान व गुलामगिरीतून मुक्तता करण्यासाठी सावित्रीबाई आयुष्यभर संघर्ष केला. झगडल्या त्या स्त्रियांना-सुध्या त्यांची ओळख अजून अजूनपर्यंत झालेली नाही. सावित्रीबाई ह्या एक स्वतंत्र प्रज्ञेच्या कवीयत्री होत्या, याची नोंद साहित्यिकांनीही घेतली नाही. कदाचित जाग्या झालेल्या स्त्री-मनाच्या स्वाभिमानी हुंकाराने पुरुषांच्या अंकित रहिलेली स्त्री बंड करून उठेल व फुकटचे गुलाम म्हणून राबवायला मिळणारी स्त्री स्वातंत्र्याची मागणी करेल, या भीतीने सावित्रीबाईंच्या वाङ्मयावर प्रस्थापितांनी जाणनबुजूनच उपेक्षेचा पडदा टाकून ठेवला असेल. कारण वैयक्तिक सुख-दुःख, वात्सल्य पतिप्रेम, मातृप्रेम ज्यात व्यक्त होते अशी स्त्री गीते खूप होती, पण सामाजिक अन्यायाची जाणीव काव्यातून व्यक्त करणारी सावित्रीबाई ही त्या काळातली पहिलीच कवीयत्री असावा. त्यांचा पहिल्या काव्यसंग्रह इ.स. १८५४ मध्ये प्रसिध्द करण्यात आला. हा संग्रह प्रसिध्द करण्यामागे आपल्या पत्नीच्या गुणांची कदर करणाऱ्या जोतीबांचीच प्रेरणा असावी. जोतीबांच्या

मृत्यूनंतर इ.स. १८९२ मध्ये प्रसिध्द झालेल्या त्यांच्या 'बाबनकशी सुबोध रत्नाकर' या काव्यात देशाचा सामाजिक इतिहास सांगून हालअपेष्टा भोगणाऱ्या शुद्धातिशुद्धांसाठी जोतीबांनी आपले जीवन कसे समर्पित केले याचे सुरेख चित्रण सावित्रीबाईंनी केलेले आहे. जोतीबांची भाषणे संपादित करून सावित्रीबाईंनी जोतीरावांच्या कार्यावर प्रकाश टाकणारा एक मौलिक संदर्भग्रंथच अभ्यासकांना उपलब्ध करून दिला आहे.

शालीनी राजू वाघ
बी.ए.व्दितीय वर्ष

Sociology Criminology and the nation

The three terms are co-related to each other and play an important role in every human's life.

The basic things needed to understand the social concepts given in the article

What is a nation ?

Nation is defined as the sense of unity amongst the people

and what is a government ?

It is an organization which tries to maintain the national integrity by administrating or governing them by making rules.

Sociology is a study of social behaviour. Certain norms and conducts of behaviour of people are approved by the society and the deviation from such behaviour is termed as misconduct or criminal tending in an individual's mind which is reflected in action and considered harmful to the society.

But the key word which is apparent in all these terminology is 'unity' which implies to nation. It is an essential criteria for country's development.

Socialization is a process to live amicably in a society, It is through this process that a person's dignity and self respect is revealed. A responsible citizen or an individual helps to build and uphold the strong nation or an organisation.

But the body of people is needed to check the behaviour of the individuals. This body is provided in every country to maintain laws rules and regulations and to control the actions of the individual. The important link is the government is to observe discipline in the society. It is itself responsible to bring about socialization. So it is an important agent as well as the output of the proper governance of the individuals.

Criminology on the other hand is an output of many factors like lack of basic amenities, emotional deprivation, lack of parental control and many reasons.

Socialization is the only remedy by which behaviour can be controlled and hence it depends upon the individuals itself who are responsible in nation building and they are governed by the government who will ultimately through their will power have to bring down the crime rates. A Nation needs to function on pure democratic values.

Conclusion derieved - Government has the important role to play in the three factors - criminalology, sociology and socialization.

Nikhil Soni
XI Arts

❖ विविधा ❖

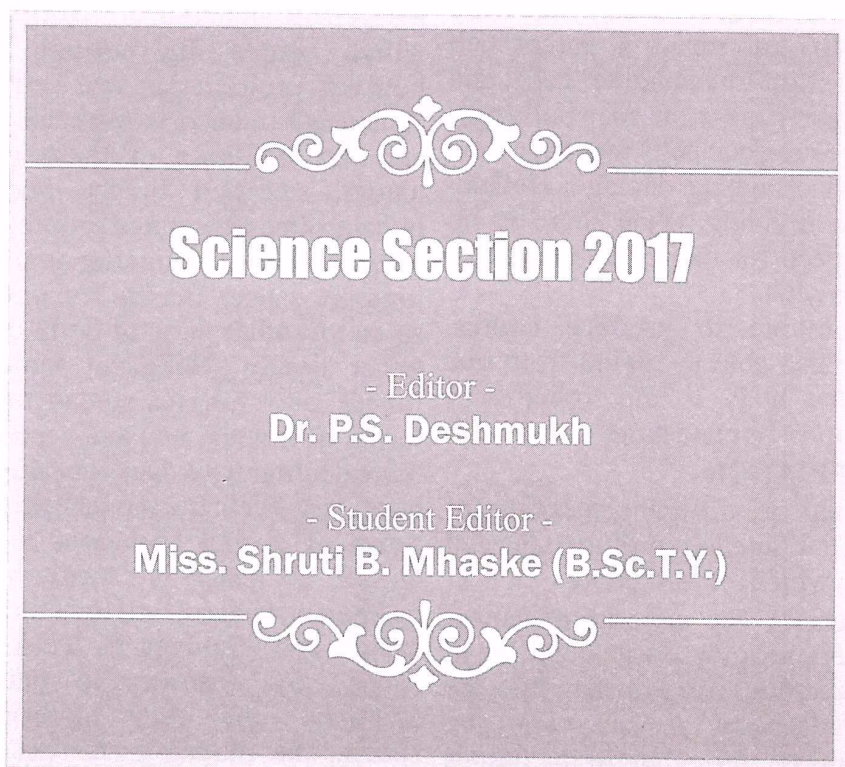
माजी विद्यार्थी प्रस्तुत राज्यस्तरीय वक्तृत्व स्पर्धा

आमचे गुणवंत विद्यार्थी

गांडुळ खत प्रकल्प

CANCER CELL

Body Cancer cell are cells that divides relentlessly forming solid tumours or flooding the blood with abnormal cells, Cell division is a normal process used by the body for growth and repair a parent cell divides to form tow daughter cells, and these daughter cell are used to build new tissue, or to replace cells that have died as a result of ageing damage. Healthy cells stop dividing when there is no longer a need for more daughter cells, but cancer cells.

Continue to produce copies. They are also able to spread from one part of the body to any other in a process, know as metastasis.

CLASSIFICATION :

There are different categories of cancer cell defined according to the cell type form which they originate

Carcinoma : The majority of cancer cells are epithelial In origin beginning In the Membranous tissues that line the surface of the body.

Leukaemia : Originate In the tissues responsible for producing new blood cells most commonly in bone marrow.

Lymphoma Myeloma : Derived from cells of the immune system.

Sarcoma : Originating In connective tissue Including fat, Muscle and bone, Central Nervous system, derived from cells of brain and spinal cord.

Mesothelioma : Originating in the mesothelium the lining of bodycavities.

History : Cencer cells have distingwishing histological Features visible under microscopy. The Nucleus is often large and Irregular, and the cytoplasm may also display abnormalines

Causes : Cancer cells are created when the gens responsible for regulating cell division are damaged. Carcinogenesis is caused by mutation and epimutations of the genetic material of Normal cells, which upsets the normal balance between proliferation and cells death, This result In uncontrolled cell division and the evolution of those cells by natural selection In the body. The uncontrolled often rapid proliferation of cells can lead to beginning or malignant tumours cancer Benign tumors do not spread to other parts of body orInvade Other tissues Malignant tumors can Invade other origins spread to distant locations (metastasis) and become life_ thereatening mare than one Mutation is necessary for carecinogenesis. In fact series of several Mutations to certain classes of genes is usually required before a normal cel will transform Into a cancer cell. Damage to DNA can be caused by exposure to radidation, chemical, and other environmental source, but mutation also accumulate naturally over time through uncorrected errors in DNA transcription making age any other type of cancer. And genetics are also known to play a role.

Stem cell research suggest that to much SP2 protein may turn stem cells Into cancer cells However a lack of particular constituted molecules that aid in the way antigens react with lymphocytes can impair the natural

killer cells, function ultimately Leading to cancer.

Pathology : Immune system cells, such as white Blood cells are though to use a dual receptor system when they determine whether or not to kill sick or damaged human cells. If a cell is under stress, turning into tumors, or Infected, molecules Including MIC-A and MIC-B are product to put on the surface of the cell these work to help the white blood cells to detect and kill cancer cells.

Cancer Stem Cells And Drug Resistance : Scientist have discovered a molecule on the surface of tumors that appears to promote drug resistance by converting the tumor cells back into a stem cell-like state.

When the tumor cells began to exhibit drug resistance the cell were simultaneously transforming into stem cell-like state which made them Impervious to the drugs. It appeared that the treatment itself was driving this transformation by activating a specific molecular pathway. Lacking several existing drugs such as Bortezomib for example can attack this pathway and reverse the cellular transformation thus resensitizing, the tumor to treatment.

Treatment : Some people with cancer will have only one treatment but most people have a combination of treatment such as surgery with chemotherapy or radiation therapy. You may also have Immunotherapy,

Targeted Therapy : targeted therapy or hormone therapy.

Name- **Badrinath Ramji Galande**
Class - B.Sc.S.Y.

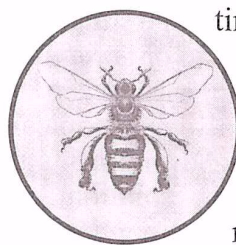

BEE VENOM THERAPY

Introduction :

* Bee Venom therapy is the part of Apitherapy which utilizes bee venom in the treatment of health conditions. Apitherapy is the use of beehive products including Honey, pollen, propolis, royal jelly, bee venom. It has been used since ancient

times to treat arthritis, rheumatism, back pain, skin diseases and in this modern age as an alternative therapy to treat multiple sclerosis,

Lyme disease and chronic fatigue syndrome. Bee venom comes from the stingers of honey bees who use it in defense of the bee colony.

Composition of bee venom -

* The bee venom is a rich source of enzymes, peptides and biogenic amines. These are at least 18 active components in the venom which have some pharmaceutical properties. The effect mechanisms of the bee venom are not entirely known yet. Scientists believe it can modify the way the immune system functions in the body and contribute to increased cortisol production.

Therapy -

* Traditionally the bee venom was administered with live bees by stimulating area, trigger, point or acupuncture point. Depending on the nature of the disease the standardized venom is most effective when it comes

directly from the live during the late spring to early fall season when bees have a good pollen source to produce potent venom their venom during the winter period is less potent.

* Next to the effect of a live bee, injectable venom solution is considered to be a standard method to administer bee venom and is a homeopathic preparation. It is administered intradermally just between the skin layers to subcutaneously under the skin to imitate the effect of a bee sting. Each injection is equivalent to or is less than the average dry venom sac content of a honey bee venom is also used topically in creams, liniment and ointments the application of venom solution with electrophoresis or ultrasomophoresis is practiced in Europe and china.

* Bee venom therapy is practiced by health practitioners and lay apitherapy. There are treatment protocols available to follow. In general, the therapy starts with the determination of whether the patient is allergic to the venom by administering a small amount of venom intradermally. If no allergic reaction develops within certain time, the therapy is continued with the administration of one to two bee stings or injection, the therapy is carried out every other day by gradually increasing the numbers of bee stings or injections. The length of the therapy is determined by the nature and severity of the condition.

How does bee sting therapy work -

* According to proponents of bee sting therapy, bee venom contains compounds with anti-inflammatory effects. by reducing inflammation, these

compounds are said to promote healing and alleviate pain, one of the bee venom compounds found to possess anti-inflammatory properties is called melittin.

Uses of bee sting therapy -

* In alternative medicine, bee sting therapy is touted for the following health problem.

- rheumatoid arthritis
- bursitis
- eczema
- headaches
- low back pain
- migraine
- multiple sclerosis
- psoriasis
- tendonitis

Benefits of bee stings therapy

* So far, studies on the health effects of bee sting therapy have yielded mixed results.

Arthritis

* Bee sting therapy may aid in the treatment of rheumatoid arthritis. 100 people with rheumatoid arthritis were randomly assigned to treatment with either a combination of bee sting and standard medication or medication alone.

Bee venom against diseases of the nervous system -

* Glutamate is the predominant excitatory neurotransmitter in the central nervous system. changes in glutamate release and uptake due to alteration in the activity of glutamate transporter have been reported in many neurodegenerative diseases. Including parkinson's disease, Alzheimer's disease, and amyotrophic lateral sclerosis.

Parkinson's

* Bee venom reduces neuroinflammation in the MPTP-induced model of parkinson's disease in mice and protects SH-sy5y. Human neuroblastoma cell from 1-methyl-phenyl pyridinium induced apoptotic cell death the BV-peptide Apamin has a neuroprotective effect and can affect positively Parkinson this is tested in animal models.

Against lower back pain

* This topic was reviewed in 2015 by lucache et al. Bee venom acupuncture ws successfflly agaist chronic back pain in two clinical trials.

Agaist post stoke shoulder pain

* Lim and lee reviewed in 2015 the clinical trials which tested the affect of application BVA in post stoke shoulder pain and concluded that it had positive effects.

Bee venom against cancer

It seems that melittin, a poewrful anticancer peptide might be the better choice that whole bee venom. Bee venom acupuncture and melitting were used to control neuropathy caused by cancer chemotherapy.

Against HIV

Melittin destroys the infectivity of HIV particles melittin kills cells by disrupting membrane structure and function. If administered directly to human, melitin would kill any cell it encounters causing widespread tissue damage.

Skin and eye diseases

* BV use against skin diseases has a long tradition and has been used since the beginning of the 20th century.

Following skin disease have been successfully treated eczemas like dermatitis, psoriasis, furunculosis, for the healing of cicatrices and against baldness.

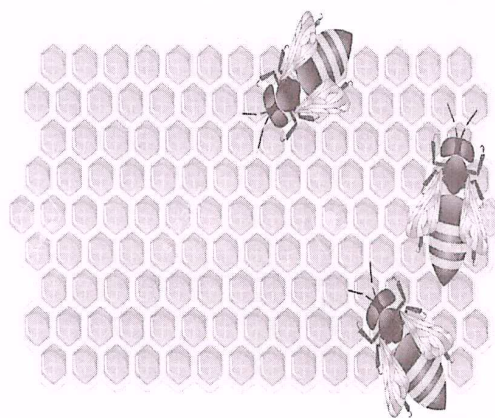
Precautions in bee venom therapy

No particular precautions have been noted for using apis, however people who are allergic to bee venom should be cautions. They may react adversely to certain potencies of homeopathic apis.

Side effect of Apitherapy

* when taken in the recommended dilute from, no side effects form apis have been reported. However, concentrated quantities of the bee venom can cause allergic reaction in susceptible people.

Name - Sheetal Shivnath Gadekar
B.Sc.S.Y.

HUMAN DISEASES AND VIRUSES

When a cell is infected with a virus several effects may be seen. Many viruses cause no harm or disease whatsoever. However, some viruses may attack certain cells and multiply within them.

Once mature the daughter viruses break the cell and spread elsewhere. This is called a lytic infection. Eventually, if host immunity operates effectively, the virus infected cell may be killed by the host, leading to interruption of the virus cycle and cure of the infection. However, this is not true for all viral infections.

The viruses may persist in the cell without damaging it and make the cell a carrier. The patient may appear to be cured but the infection persists and can spread to others. In addition, the infection may reappear later after this period of full of latency.

Where Do Viruses Reside ?

There are several viruses that have on animal or plant reservoir from where they affect humans some of the common reservoirs of viruses include :

- Virus - Animal reservoir
- Influenza - Birds, Pigs, Horses
- Rabies - Bats, Dogs, Foxes
- Lassa and Hanta viruses - Rodents
- Ebola and Marburg viruses - Monkeys
- HIV-1 and -2- Chimpanzees, Monkeys
- Newcastle Disease - Poultry
- West Nile viruses - Birds

Host Defense to Viral Infections

The body's first line of defence against viruses is the innate system. This is made up of cells other mechanism that defend the host from infection. This provides a temporary protection against viral onslaught.

Once within the adaptive immunity faces the virus and remembers it. This is a more last a life time against the particular stain of virus. Specific antibodies are produced against the virus. This is called humoral immunity.

Two type of antibodies are important. The first called Ig M is highly effective at neutralizing viruses but is only produced by the cell of the immune system for a few weeks. The one that last a life time is the Ig G antibodies.

The second line of defence is called cell-mediated immunity and involves immune cells known as T-cell. T-Cell recognize a suspicious viral fragments there and the killer T-cell destroy the virus.

Viruses and Cancer

Some viruses may incorporate their DNA (or DNA copied from viral RNA) into host DNA with effects on the control of cell growth. This may sometimes lead to transformation, in other words a tumour.

However, integration does not always lead to transformation and is not mandatory for transformation. The association of viruses with tumours in animals was the first suspected 90 years ago but only in the 1960 s was a virus (EBV) Shown Convincingly to be associated with a human tumour

[Burkett's lymphoma]

Now the the role of oncogenes that are activated for causing cancer is being better understood to know why all viruses and all infections do not cause cancer in all individuals.

Treatment of Viral Infections

Several antiviral drugs that are used to treat viral infections have been developed over the past two decades. Many of these are focused against HIV. These do not cure HIV infection but stop the virus from multiplying and prevent the progress of the disease. Another notable antiviral drug is Ribavirin against hepatitis C. Viruses in general are notoriously difficult drug targets as they modify and adapt themselves rapidly to build up a resistance against the drug. Case in point is oseltamivir [trade name - Tamiflu] used the in influenza.

Virus Origin

Viruses have been referred to since ancient times. However, the exact origin of these tiny organisms that carry only the genetic information in a protein cast is still unknown.

The main problem is no fossils of viruses have ever been detected. So the exact origins are difficult to speculate. These particles are too Small and too Fragile for the process of fossilization or even for preservation of nucleic acid sequences in leaf tissues or insects in amber.

Thus viral origin studies rely upon viruses that are isolated in the present, or Prom material that is at most a few decades old.

Name - **Shivani Adhagale**
B.Sc. F.Y.

EGG-LAYING MAMMAL- ECHIDNA

Echidnas, sometimes known as spiny anteaters, belong to the family Tacyglossidae in the monotreme order of egg laying mammals. The four extinct species, together with the

platypus, are the only surviving member of the order Monotremata and are the only living mammals that lay eggs. echidnas live in Australia and New Guinea.

Echidnas evidently evolved 20 to 50 million years ago, descending from a platypus like monotreme. This ancestor was aquatic, but echidnas adapted to life on land.

Etymology

The echidnas are named after Echidna, a creature from Greek mythology who was half-women half-snake, as the animal was perceived to have qualities of both mammals and reptiles.

Description

Echidnas are medium sized, solitary mammals covered with coarse hair and spines. Superficially they resemble the anteaters of South America and the other Spiny mammals such as hedgehogs and porcupines. They are usually black or brown in colour. These have been several reports of albino echidnas, their eyes pink and their spines white. They have elongated and slender snouts that function as both ,mouth and nose.

Like the platypus has 40,000 electroreceptors on its bill, the long-billed has only 2,000 electroreceptors, and the short-billed echidnas which live in a drier environment, has no more than 400 located at the tip of its snout. They have very short, strong limbs with large claws and are powerful diggers. Echidnas have tiny mouth and toothless jaws. The echidna feeds by tearing open soft logs, anthills and the like, and using its long, sticky tongue, which protrudes from its snout, to collect prey. The echidnas ear are slits on the sides of their heads that are usually unseen due to the fact they are blanketed by their spines. The external ear is created by a large cartilaginous funnel, deep in the muscle.

Diet

The short-beaked echidnas's diet consists largely of ants and termites, while the Zaglossus species typically eats worms and insect larvae. They have no teeth and break down their food by grinding it between the bottoms of their mouths and their tongue.

Habit

Echidnas do not tolerate extreme temperatures, they use caves and rocks crevices to shelter from harsh weather conditions. Echidnas are found in forests and woodland, hiding under vegetation, roots or piles of debris. They sometimes use the burrows of animals such as rabbits and wombats. Individual echidnas have large, mutually overlapping territories.

Echidnas are capable swimmers. When swimming, they expose their snout and some of their spines. They are known to journey to water in order to

groom and bathe themselves.

The tongue of long-beaked echidnas have sharp, tiny spines that help them capture their prey. Echidnas faeces are 7cm long and are cylindrical in shape; they are usually broken and unrounded and composed largely of dirt and ant-hill material.

Classification

Echidnas and the platypus are the only egg-laying mammals, known as monotremes. The average lifespan of it in the wild is estimated around 16 years. Fully grown female weigh up to 4.5kg and male can weigh up to 6kg. The size of males are 25% larger than females on average. They have single opening called cloaca as a reproductive organ. Male echidnas have non-venomous spurs on the hind feet.

The neocortex makes up half of the echidnas brain, compared to 80% of a human brain. Due to their low metabolism and accompanying stress resistance, echidnas are long-lived for their size; the longest recorded lifespan for a captive echidna is 50 years, with anecdotal accounts of wild individuals reaching 45 years. Contrary to previous research, the echidna does enter REM (Rapid Eye Movement) sleep, but only when the ambient temperature is around 25 degree. At temperature of 15 and 28 degree, REM is suppressed.

Reproduction

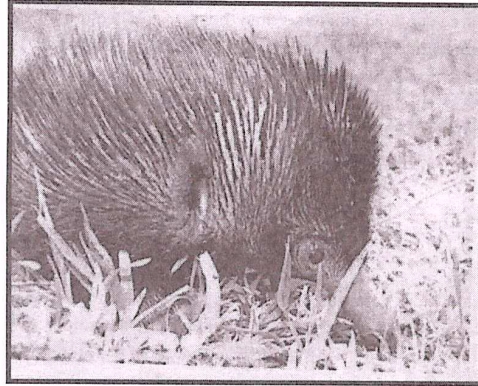
The female lays a single soft-shelled, leathery egg 22 days after mating, and deposits it directly into her pouch. While hatching, the baby echidna opens the leather shell with a reptile-like egg tooth. Hatching takes

place after 10 days; the young echidna, born larval and fetus-like then sucks milk from the pores of two milk patches and remains in the pouch for 45 to 55 days, at which time it starts to develop spines. The mother digs a nursery burrow and deposits the young, every five days to suckle it until it is weaned at 7 months. Male echidnas have a four-headed penis. During mating the heads on one side "shut down" and do not grow in size; the other two are used to release semen into the female's two branches reproductive tract. Each time it copulates, it alternates heads in sets of two when not in use, the penis is retracted inside a preputial sac in cloaca.

Breeding season begins in late June & extends through September. Males will form lines up to 10 individuals long, during a mating season an echidna may switch between lines this is known as "train system". Two weeks after mating, a single fertilized egg, weighing 380mg & being about 1.4cm long, is implanted in a rear-facing pouch that has developed on the female, where it is held for 10 days before hatching. The young echidna, called a puggle, is then held in the pouch for 2-3 months before being expelled. Puggles will stay within their mother's den for up to a year before leaving.

Threats

Echidnas are very timid animals. When they feel endangered they attempt to bury themselves or if exposed they will curl into a ball, both methods using their spines to shield them. Strong front arms allow echidnas to continue to dig themselves in whilst holding fast against a predator attempting to remove them from the hole.

Some predators include wild cats, foxes, domestic dogs & goanas. Snake poses as a large threat to the echidna species because they slither into their burrows & prey on the young spineless puggles.

Evolution

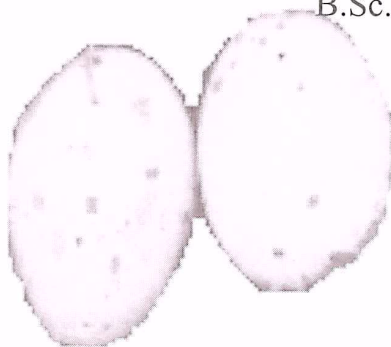
Molecular clock data suggest echidnas split from platypuses between 19 and 48 million years ago, and that platypus-like fossils dating back to over 112.5 million years ago therefore represent basal forms rather than close relatives of the modern platypus. These would imply that echidnas evolved from water-foraging ancestors that returned to living completely on the land, even though this put them in competition with marsupials. Consequently, oviparous reproduction in monotremes may have given them an advantage over marsupials, a view consistent with present ecological partitioning between the two groups. Furthermore, studies of mitochondrial DNA in platypuses have also found that monotremes and marsupials are most likely sister taxa. It also implies that any shared derived morphological traits between marsupials and placental mammals either occurred independently

from one another or last in lineage to monotremes.

Taxonomy

Echidnas are classified into three genera the Genus Zaglossus include three extinct species and two species only known from fossils, while only one extinct species from the Genus Tachyglossus is known. The third Genus, Megalibgwilia is known only from fossils.

Name - **Shruti B. Mhaske**
B.Sc. T.Y.

BIOLOGICAL BANKINGS STEM CELL BANKING

Stem cells are undifferentiated biological cells that can differentiate into specialized cells and can divide (through mitosis) to produce more stem cells. They are found in multicellular organisms. In mammals, there are two broad types of stem cells : embryonic stem cells, which are isolated from the inner cell mass of blastocyst,

and adult stem cells, which are found in various tissues. In adult organisms, stem cells and progenitor cells act as a repair system for the body, replenishing adult tissues.

In a developing embryo, stem cells can differentiate into all the specialized cells-ectoderm, endoderm and mesoderm (see induced pluripotent stem cells) but also maintain the normal Stem cells can also be taken from umbilical cord blood just after birth. Of all stem cell types, autologous harvesting involves the least risk.

Autologous cells are obtained from one's own body, just as one may bank his or her own blood for elective surgical procedures. turnover of regenerative organs, such as blood, skin or intestinal tissues.

Adult stem cells are frequently used in various medical therapies (e.g., bone marrow transplantation)

Stem cells can now be artificially grown and transformed (differentiated) into specialized cell types with characteristics consistent with cells of various tissues such as muscles or nerves. Embryonic cell lines and autologous embryonic stem cells generated through somatic cell nuclear transfer or dedifferentiation have also been proposed as promising candidates for future therapies.

Embryonic stem cell

Embryonic stem (ES) cells are the cells of the inner cell mass of a blastocyst, an early-stage embryo. Human embryos reach the blastocyst stage 4-5 days post fertilization, at which time they consist of 50-150 cells. ES cells are pluripotent

and give rise during development to all derivatives of the adult body when given sufficient and necessary stimulation for a specific cell type. They do not contribute to the extra-embryonic membranes or the placenta.

Adult stem cells

Adult stem cells, also called somatic. Stem cells, are cells which maintain and repair the tissue in which they are found. They can be found in children, as well as adults.

Pluripotent adult stem cells are rare and generally small in number, but they can be found in umbilical cord blood and other tissues.

Bone marrow is a rich source of adult stem cells, which have been used in treating several conditions including liver cirrhosis, chronic limb ischemia and endstage heart failure.

The quantity of bone marrow stem cells declines with age and is greater in males than females during reproductive years. Much adult stem cell research to date has aimed to characterize their potency and self-renewal capabilities.

DNA damage accumulates with age in both stem cells and the cells that comprise the stem cell environment.

This accumulation is considered to be responsible, at least in part, for increasing stem cell dysfunction with aging (see DNA damage theory of aging).

Umbilical Cord Banking

TYPES OF UMBILICAL CORD BANKING:

* Cord blood Banking-After a child's birth, the collection and storage of blood from the inside of the umbilical

cord is done. This is called cord blood banking. The cord blood is stored by two types of banks:

1. Public - These banks store the cord blood by marking it anonymously. One can not get back the donated cord blood back from the bank.

2. Private - Personalized use by the entire family. Some amount of money has to be paid to take advantage of this set up.

The regulation of cord blood banks is done by the U.S. Food and Drug Administration.

* Cord Tissue Banking - It is the collection, testing, processing and preserving the cord tissue for further treatment processes.

The distinguishing factor between cord blood stem cells and cord tissue stem cells:

The main difference is the type of stem cells that are present in both of them. Cord blood contains haematopoietic stem cells whereas cord tissue contains mesenchymal stem cells.

BENEFITS:

1. Collecting the cord blood from the newborn is fully risk free and does not require much effort. There is no inconvenience caused either to the mother or her baby.

2. It can be used anytime as per requirements after completing the due process of collection and the necessary tests. The storage of the cord blood is done in a freezer.

3. Transplantation of cord blood does not necessitate that the donor and the recipient have to match fully; a partial match will also make the process a success.

4. The complications seen in patients of cord blood transplants are very few. Even viruses have a very slim chance of spreading infection in the patient.

5. If the cord blood stem cells are kept for personalized use in the future, there is an assurance of a match and the sample can be taken up for use immediately.

6. The use of umbilical cord blood cells in research dispels many doubts that come up in the field of embryonic stem cell research (as the embryo is not destroyed).

7. The umbilical cord banks contain cord blood and cord tissue. The cord tissue is composed of mesenchymal stem cells that are genetically very stable. This is of great help in clinical trials for various diseases such as Crohn's disease, multiple sclerosis etc.

APPLICATIONS OF UMBILICAL CORD BLOOD STEM CELLS:

1. Some genetic diseases can be taken care of by transfusing cord blood to the patient e.g. sickle cell anemia.

2. In the pediatric population malignancy of the blood can be treated with cord blood transplants (this is for those patients who do not have a family donor).

3. Neurological diseases can be treated with umbilical cord stem cells as they exhibit plasticity. In suitable conditions, they are capable of self-differentiation into cells such as neural cells, cardiac cells etc.

4. The stem cells in umbilical cord blood contribute in regenerating insulin, one of the methods to treat juvenile diabetes.

5. In immunotherapy, umbilical cord blood samples act as sources of Treg cells. Treg cells are CD4+T helper cells that help in immune cell homeostasis.

LATEST NEWS REGARDING UMBILICAL CORD STEM CELLS.

1. Development of artificial skin from umbilical cord stem cells.

2. Increase in survival rates of patients suffering from leukemia & lymphoma, using UCB stem cells.

Placenta cord banking

* **Placenta banking** refers to the collection and storage of stem cells from the placenta, in addition to those found in cord blood, after the birth of a human body.

* placental stem cells are those stem cells that are found only in the placenta are collected after the blood from the umbilical cord is drawn.

* They are non-embryonic stem cells, as are those obtained from umbilical cord blood. Both the placenta and umbilical cord are also rich sources of stem cells.

Collection and storage

While cord blood is collected by a health care provider at the hospital, the placenta must be sent back to the laboratory for processing before the stem cells can be recovered.

As such, placental stem cell collection and processing is more intensive than cord blood stem cell processing.

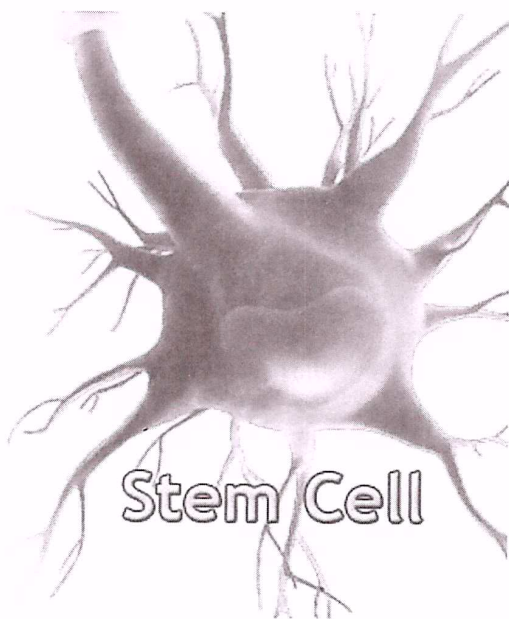
Both placental and cord blood stem cell units are processed and depleted of red blood cells and then cryopreserved in liquid nitrogen tanks at -196 degrees Celsius.

Placental and cord blood stem cells units are stored in two separate cryopreservation bags, yielding two separate stem cell units.

Recental and cord blood stem cells units are stored in two separate cryopreservation bags, yielding two separate stem cell units.

Recently, it has become evident that to preserve the greatest number of stem cells from the cord blood and placenta, cryopreserving the entire placenta in combination with cord blood banking is generally the best option since by cryopreserving the entire placenta, one may preserve up to 10 times more stem cells than other methods.

Name - **Komal R. Shahane**
B.Sc. S.Y.

GALAXY : THE BIRTH PLACE OF STARS AND PLANETS

Space is a vast, dark expanse beyond our own planet earth. Distance in space are very large. Even the star which appears to be near the earth is actually very far away from it. The light

shining from the stars (which travels at about 300,000 Kilometres persecond) takes more than four years to reach us. The stars are always shining in the sky. It is only when the light from our own nearby star the sun dims at night that we can see them. Stars produce their own light Comets, planets and them moon al reflect the light of the sun. "shooting star" are tiny fragments of rock, called meteors, that run up in the earths atmosphere.

All the stars that we can see in the night sky belongs to the Milky way galaxy. It is a vast spiral of hundreds of stars.

Constellation - These are patterns of stars in the sky. People once thought they look like Gods, heroes or animals from legends. Different constellations can be seen in the northern and southern sky. Orion, visible in both northurn and southern skies, is an easy constemllation to spot. Three stars form his diagonal belt, while others trace out his club shield.

Solar system - Our sun lies at the centre of the solar system, It consist of nine planets, their moons, asteroids, meteoroids, comets and vast amount of

gas and dust. The planets move around the sun in an anticlockwise direction.

* **Moon data file**

* **Diameter 3476 km**

* **Day 27.3 Earth days**

* **Distance from earth 384,600km**

Mercury :

Million of years ago Mercury was bombarded by meteorites boulders falling from space. They puched thousands of of cracters its barren rocky surface.

Mercury data file -

* **Diameter 4878 km**

* **Day 58.6 Earth days**

* **Year 88 Earth days**

* **Distance from sun 58 millions km**

* **Moon - 0**

Venus : Venus is permanently shrouded in thik clouds. These are not made of water, but droplets of deadly of sulphuric aci. The air, made up of carbon dioxide is unbreathable. Venus is the hottest world in the solar system. Its dense atmosphere, the blanket of gases that surrounds it prevents the heat from escaping. The high temperature on venus is always same. It is high enough to melt lead.

Venus Datafile

* **Dimeter - 12,100km**

* **Day - 243 Earth days**

* **Year - 255 Earth days**

* **Distance from sun - 108 million Km**

* **Moons - 0**

Mars

Mars is planet most like earth. It has valcanoes and valleys. There are four seasons. Although temperature are usually conlder,

it can be quite warm in summer. It is possible that there was once life on Mars. Dry river beds and old seashores prove that water onced flowed there. Mars is known as Red planet because of the reddish colour of the dust that covers it.

Mars Datafile

* **Diameter - 6794 km**

* **Day - 24.6 Earth days**

* **Year - 687 Earth days**

* **Distance from sun - 228 million km**

* **Moons - 2**

Jupiter :

(The king of planets) It is the largest planet and does not have any solid surface at all. It is a giant ball of gas. It is so large that it can contain more that 1300 Earths. It has a great red spot on it which is aa storm that has been raging for 300 years.

Jupiter data file

* **Dimeter 142,884 km**

* **Day 9.8 Earth hours**

* **Year 11.8 Earth year**

* **Distance from sun 778 million km**

* **Moons 63 (one of its moon is named as 'Lo')**

Saturn

The second largest planet, Saturn is famous far its magnificent rings. Three broad rings can be seen through a telescope from Earth. The outer rings are actually a huge cluster of ring made up of thousands of small blocks of ice and rocks. These rings are 275,000 km wide and their thickness varries from 100m -1km. Like Jupiter Saturn is also a gaist ball of gas which spins very quickly.

Saturn datafile

- * **Diameter 120,536 km**
- * **Day 10.2 Earth hours**
- * **Year 29.4 Earth years**
- * **Distance from sun 1427 million km**
- * **Moon 31 (one of its moon is named as Titan)**

Uranus

Uranus is large ball of gas. There are almost no surface features. It is tilted on its side so that as Uranus orbits the sun, first one pole then the other pole faces the sun for 42 continuous years.

Uranus Data file

- * **Dimeter 51,118 km**
- * **Day 17.2 Earth hours**
- * **Distance from sun 2869 million km**
- * **Moon 27 (one of its moon is named as Miranda)**

Neptune (blue Planet)

Like Uranus, Neptune is a blue ball of gas. Only a few wispy, white clouds and dark spots can be seen on its surface. They are carried round the planet at 2000 km per hours speed. Both Uranus and Neptune have faint dark rings.

Neptune data file

- * **Diameter 50,538 km**
- * **Day 16.1 Earth hours**
- * **Year 164.8 Earth years**
- * **Distance from sun 4497 million km**
- * **Moon 13**

Our solar system contains these many planets but living creatures are found only on Earth.

Today various different Kinds of living creatures are found on earth, but how the earth itself came into existence or how the first life form appeared an earth is still

unknown for many of us.

Around 15,000 million i.e. 15 billion years ago universe came into existence with a single titanic explosion known as "Big Bang" Due to this big bang many celestial bodies like stars and plants were formed. Like other planets the earth was formed around 4600 milion yearrs ago. In its early years, it had no water nor life. It was just a barren rock. Due to this big bang explosion, intitially the earth was a glowing ball of fire. Gradually tempature decreased and barren rock planet was formed having hydrogen, Nitrogen, Carbon and Oxygen as primitive gases. Out of these hydrogen combined with other element resulting in formation of chemicals such as water, ammonia and methane.

After few year, these barren rocks erupted in the form of volcanic eruptions. Due to this many gases were liberated and one of them was water vapours. With the help of these water vapour clouds were formed and it rained. It rained for millions of years and the earth was filled with water and this gave rise to oceans. As we all know, that water is essential for each and every life forms to survive. Threfore the first living formed appeared not on land but in oceans. The primitive cell was Archeabacteria, like this life came into existance round 3500 million years ago. Many chemical changes took place within the atmosphere of earth and this chemical evolution led to biological evoution. Slowly many different marine species were formed. The first fish had no fins or jaws, they swan with their mouth open sucking in things to eat.

Over millions of years fish with fins appeared. Their fins allowed them to swim more easily. Some fish also had jaws and teeth.

Some kinds of fish called as 'lobefin' had fleshy fins which they used to lift themselves on land. Eventually, they spent most of their lives on land, they returned to water only to lay eggs. So they were used to live on land as well as in water such animals were known as Amphibians. **Dendrobatan** was the first amphibian. Some amphibians were able to lay their eggs on land avoiding the need to return to water. Such animals were called as Reptiles. But these animals did not have limbs to walk, they crawled with their body. Later they developed limbs and such reptiles having strong limbs were known as Dinosaurs. Some reptiles developed strong muscular wings and began to fly, such animals were known as Aves. Aves are known as glorified reptiles.

There are some connection links between the two organisms to define the events of evolution in a better way. **Seymouria** lived about 350 Million years ago is regarded as a connecting link between amphibians and reptiles. It laid its eggs on land but was structurally like an amphibian. **Ichthyostegia** is a connecting link between birds and reptiles.

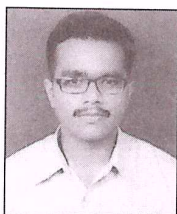
Thus, the present day complex form of organisms have been evolved from the simple organisms of the past. This process of evolution is supported by evidences provided by various branches of biology such as Paleontology, Comparative anatomy,

Embryology, Molecular evidences. Paleontology is the study of fossils. Fossils are described as true witnesses or documents of evolution. Fossil records provide connecting link between two organisms. The evidences obtained from fossils are sound, direct and reliable. When evidences from comparative anatomy were studied it was observed that organisms exhibit similarities exhibiting a common origin. Homologous organs are defined as those organs which are structurally similar but functionally dissimilar. Eg. The limb of Whale, Birds, Horse Man are morphologically similar in construction but dissimilar in function. Analogous organs are structurally dissimilar but functionally they are similar. eg. Wings of insects, Birds, Bat, Pterodactyl etc. Embryological evidences suggest that the developmental pattern of embryo of different organisms is similar suggesting a common origin. Cell forms the basic structural and functional unit of life in all living organisms. Similarities in proteins and genes performing a given function among diverse organisms proves common ancestry. This proves that all living organisms have common ancestor thus, the first life form arose from a primitive prokaryotic cell and today we can see a vast difference between each and every species.

Mrunal Subhash Dhabale
B.Sc. S.Y.

AUTOPHAGY : A GIFT TO LIVING WORLD

* Nobel Laureate discovered and elucidated mechanisms underlying autophagy, a fundamental process for degrading and recycling cellular components.

The world autophagy originates from the Greek words auto-, meaning “self”, and phagein, meaning “to eat” Thus, autophagy denotes “self-eating”, Autophagy is the natural, regulated, destructive mechanism of the cell that disassembles unnecessary or dysfunctional components. This concept emerged during the 1960’s, when researchers first observed that the cell could destroy its own contents by enclosing it in membranes, forming sack-like vesicles that were transported to a recycling compartment, called the lysosome, for degradation. Difficulties in studying the phenomenon meant that little was known until, in a series of brilliant experiments in the early 1990’s, Yoshinori Ohsumi used baker’s yeast to identify genes essential for autophagy. He then went on to elucidate the underlying mechanisms for autophagy in yeast and showed that similar sophisticated machinery is used in our cells.

Ohsumi’s discoveries led to a new paradigm in our understanding of how the cell recycles its content. His discoveries opened the path to understanding the fundamental

importance of autophagy in many physiological disease, and the autophagic process is involved in several conditions including cancer and neurological disease.

* **About Yoshinori Ohsumi (cell biologist)** : Ohsumi was born on February 9, 1945 in Fukuoka, Japan. He received a B.sc. in 1967 and a D.sc. in 1974, both from the University of Tokyo. In 1974-77 he was a postdoctoral fellow at the Rockefeller University in New York City. He returned to the University of Tokyo in 1977 as a research associate; he was appointed Lecturer there in 1986, and promoted to Associate professor in 1988. In 1996 he moved to the National Institute for Basic Biology in Okazaki City, Japan.

After his retirement in 2014, he continued to serve as professor at Institute of Innovative Research, Tokyo Institute of Technology. Currently, he is head of the Cell Biology Research Unit, Institute of Innovative Research, and Tokyo Institute of Technology. Autophagy was already known when he started his career - the term was coined in 1963. During the 1990’s Ohsumi’s group described the morphology of autophagy in yeast, and performed mutational screening on yeast cells that identified essential genes for cells to be capable of autophagy. He is the 25th Japanese person to win a Nobel Prize.

* **History of Autophagy** : In the mid 1950’s scientist observed a new specialized cellular compartment, called an organelle, containing enzymes that digest proteins, Carbohydrates and lipids. This specialized compartment is referred to

as a “lysosome” and functional as a workstation for degradation of cellular constituents.

The Belgian scientist Christian de Duve was awarded the Nobel Prize in Physiology or Medicine in 1974 for discovery of the lysosome. New observations during the 1960’s showed that large amounts of cellular content, and even whole organelles, could sometimes be found inside lysosomes. The cell therefore appeared to have a strategy for delivering large cargo to the lysosome. Further biochemical and microscopic analysis revealed a new type of vesicle transporting cellular cargo to the lysosome for degradation. Christian de Duve, the scientist behind the discovery of the lysosome, coined the term autophagy, “self-eating”, to describe this process. The new vesicles were named autophagosomes.

*** Contributions of Yoshinori Oshumi for Autophagy** Yoshinori Oshumi had been active in various research areas, but upon starting his own lab in 1988, he focused his efforts on protein degradation in the vacuole, an organelle that corresponds to the lysosome in human cells. Yeast cells are relatively easy to study and consequently they are often used as a model for human cells. They are particularly useful for the identification of genes that are important in complex cellular pathways. But Oshumi faced a major challenge; yeast cells are small and their inner structures are not easily distinguished under the microscope and thus he was uncertain whether autophagy even existed in this organism. Oshumi reasoned that if he

could disrupt the degradation process in the vacuole while process of autophagy was active, then autophagosomes should accumulate within the vacuole and become visible under the microscope. He therefore cultured mutated yeast lacking vacuolar degradation enzymes and simultaneously stimulated autophagy by starving the cell.

The results were striking ! Within hours, the vacuoles were filled with small vesicles that had not been degraded. The vesicles were autophagosomes and Oshumi’s experiment proved that autophagy exists in yeast cells. But even more importantly, he now had a method to identify and characterize key genes involved in this process. This was a major break-through and Oshumi published the results in 1992.

*** Process and pathways** There are three pathways (types) of autophagy and these are mediated by the autophagy- related genes and their associated enzymes.

1. Macroautophagy

Macroautophagy is the main pathway, used primarily to eradicate damaged cell organelles or unused proteins. This involves the formation of a double membrane known as an autophagosome, around the organelle marked for destruction. The autophagosome then travels through the cytoplasm of the cell to a lysosome, and the two organelles fuse. Within the lysosome, the contents of the autophagosome are degraded via acidic lysosomal hydrolases.

2. Microautophagy :

Macroautophagy on the other hand, involves the direct engulfment of cytoplasmic material into the lysosome. This occurs by invagination, meaning the inward folding of the lysosomal membrane, or cellular protrusion.

3. Chaperone-mediated autophagy of CMA: Chaperone-mediated autophagy (CMA) is a very complex and specific pathway, which involves the recognition by the hsc 70-containing complex. This means that a protein must contain the recognition site for this hsc10 complex which will allow it to bind to this chaperone, forming the CMA-substrate/ chaperone complex. This complex then moves to the lysosomal membrane-bound protein that will recognize and bind with the CMA receptor, allowing it to enter the cell. Upon recognition, the substrate protein gets unfolded and its is translocated across the lysosome membrane with the assistance of the lysosomal hsc70 chaperone. CMA is significantly different from other types of autophagy because it translocates protein material in a one by one manner , and it is extremely selective about what material crosses the lysosomal barrier.

* **Autophagy-an essential mechanism in our cells :** Autophagy degrades damaged organelles, cell membranes and proteins then recycle this material and use for other cellular activities as energy source. Though it is process of conversion of complex cellular material to simple one as polymers to monomers, but it plays

essential roles in various cellular mechanisms as follows.

1. Nutrient starvation : Autophagy has roles in various cellular functions. One particular example is in yeasts, where the nutrient starvation induces a high level of autophagy. This allows unneeded proteins to be degraded and the amino acids recycled for the synthesis of proteins that are essential for survival. In higher eukaryotes, asutophagy is induced in response to the nutrient depletion that occurs in animals at birth after severing off the trans-placental food supply, as well as that of nutrient starved cultured cells and tissues.

2. Xenophagy : In microbiology, xenophagy is the autophagic degradation of infectious particles. Cellular autophagic machinery also plays an important role in innate immunity. Intracellular pathogens, such as Mycobacterium tuberculosis (the bacterium which is responsible for tuberculosis) are targeted for degradation by the same cellular machinery and regulatory mechanisms that target host mitochondria for degradation. Incidentally, this is further evidence for the endosymbiotic hypothesis. This process generally leads to the destruction of the invasive organism, although some bacteria can block the maturation of phagosomes into degradative organelles called phagolysosomes. Stimulation of autophagy in infected cells can help overcome this phenomenon, restoring pathogen degradation.

3. Autophagy and cancer : Often times, cancer occurs when several

different pathways that regulate cell differentiation are disturbed. Autophagy plays an important role in cancer-both in protecting against cancer as well as potentially contributing to the growth of cancer. Autophagy can contribute to cancer by promoting survival of tumor cells that have been starved, or that degrade apoptotic mediators through autophagy; in such cases, use of inhibitors of the late stages of autophagy (such as chloroquine), on the cells that use autophagy to survive, increases the number of cancer cells killed by antineoplastic drugs.

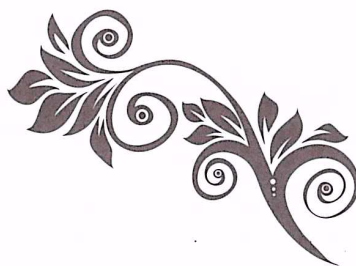
The role of autophagy in cancer is one that has been highly researched and reviewed. There is evidence that emphasizes the role of autophagy both as a tumor suppressor as well as a factor in tumor cell survival. However, recent research has been able to show that autophagy is more likely to be used as a tumor suppressor according to several models.

4. Autophagy and Parkinson disease : Parkinson disease is a neurodegenerative disorder partially caused by the cell death of brain and brain stem cells in many nuclei like the substantia nigra. There are several genetic mutations implicated in the disease, including loss of function PINK1 and Parkin. Loss of function in these genes can lead to damaged mitochondrial accumulation and protein aggregates than can lead to cellular degeneration. Mitochondrion is involved in Parkinson's disease. In idiopathic Parkinson's disease, the disease is commonly caused by

dysfunctional mitochondria, cellular oxidative stress, autophagic alterations and the aggregation of proteins. These can lead to mitochondrial swelling and depolarization.

Thanks to Ohsumi and others following in his footsteps, we now know that autophagy controls important physiological functions where cellular components need to be degraded and recycled. Autophagy can rapidly provide fuel for energy and building blocks for renewal of cellular components, and is therefore essential for the cellular response to starvation and other types of stress. After infection, autophagy can eliminate invading intracellular bacteria and viruses. Autophagy contributes to embryo development and cell differentiation. Cells also use autophagy to eliminate damaged proteins and organelles, a quality control mechanism that is critical for counteracting the negative consequences of aging.

Akshaykumar A. Bhalerao
B.Sc.F.Y.

GREGOR MENDEL

Born : 20 July 1822

Death Date : 6 January 1884

Place of Birth : Heinzendorf, Austria

Place of Death : Brno, Austria

Education : University of Vienna, University of Olmutz.

Occupation :

Nick name : "Father of Genetics"

Gregor Mendel was an Austrian monk who discovered the basic principle of heredity through experiments in his garden. Mendel's observations became the foundation of modern genetics and the study of heredity, and he is widely considered a pioneer in the field of genetics.

Synopsis -

Gregor Mendel, known as the "father of modern genetics" was born in Austria in 1822. A monk, Mendel discovered the basic principle of heredity through experiments in his monastery's garden. His experiments showed that the inheritance of certain traits in pea plants follows particular patterns, subsequently becoming the foundation of modern genetics and leading to the study of heredity.

Early Life

Gregor Johann Mendel was born on July 22, 1822, to Anton and Rosine Mendel on his family's farm, in what was then Heinzendorf, Austria. He spent his early youth in that rural setting, until age 11, when a local schoolmaster who was impressed with his aptitude for

learning recommended that he be sent to secondary school in Troppau to continue his education. The move was a financial strain on his family, and after a difficult experience for Mendel, but he excelled in his studies, and in 1840, he graduated from the school with honors.

Following his graduation, Mendel enrolled in a two-year program at the Philosophical Institute of the University of Olmutz. There, he again distinguished himself academically, particularly in subjects of physics and math, and tutored in his spare time to make ends meet. Despite suffering from deep bouts of depression that, more than once, caused him to temporarily abandon his studies, Mendel graduated from the program in 1843.

That same year, against the wishes of his father, who expected him to take over the family farm, Mendel began studying to be a monk. He joined the Augustinian order at St. Thomas monastery in Brno, and was given the name Gregor at that time. The monastery was a cultural center for the region, and Mendel was immediately exposed to the research and teachings of its members, and also gained access to the monastery's extensive library and experimental facilities.

In 1849, when his work in the community in Brno exhausted him to the point of illness, Mendel was sent to fill a temporary teaching position in Lami Znam. However, he failed a teaching certification exam the following year and in 1851, he was sent to the University of Vienna, at the monastery's expense, to continue his studies in the sciences while there, where he discovered the Doppler effect of

wave frequency in named. he studied botony under Franz Unger, who had begun using a microscope in his studies, and who was the proponent of pre-parwinian version of evolutionary theory.

In 1853, upon completing his studies at the university of vienna, Mendel returned to the monastery in bmo and was given a technique position at a secondary school, where he would stay formore than a decade. It was during this time that he began the experiments for which he is best known.

Experiments and theoris

Around 1854, mendel began to research the transmission of hereditary traits in plant hybrids, At the times of mendel's stdies it was a generally accepted fact that the hereditary traits of the offsprings of any species were merely the diluted blending whatever traits were present in the "parents". It was also commonly accepted that, over generation, a hybrid would revert to its original form, the implication on which suggested that a hybrid could not create new form, However, the result of such studies were often skewed by were conducted, whereas Mendel research continue over as many as eight year (between 1856 and 1863), and involved tens of thousand of individual plants.

Mendel chose to use peas for his experiments due to their many distinct, varieties, and because offspring could be quickly and easily produced. He crossed fertilized pea plants that had clearly opposite characterstics - tall with short, smooth with wrinkled, those containing green seed with those containing yellow seeds, etc.

and after analyzing his result, reache twofo is most important conclusions; The law of segregation, which established that there are dominant and recessive traits pased on independently other traits from parent of offspring. He also proposed that his heredity followed basic statistical laws. Though Mendel experiments had been conducted with pea plants, he put fourth the theory that all living thing had such traits.

In 1865, Mendel delivered two lecturs on his findings to the natural science society in bmo, who published the result of his studies in their journal the following ear, under the title experiments on plant hybrids mendel did little to promote his work, however, and the few references to his work from that time period indicated that much of it had been misunderstood was generally through that medel had shown only what was already commonly known at the time - that hybrids eventually revert to their original from. The important of variability and its evoulatory implications were largely overlooked. Furthr more, mendels finding were not vived as being only applied to certain species of types of traits of course, his system eventully proved to be of general application and is one of the foundational principle of biology.

Later life and legacy

In 1868, Mendel was elected school. A sector where he had been teaching for the previous 14 year and both his resuting administrative duties and his gradually failing eyesight kept him to from contuning any extensive scientific work. He traveled little during this time

and was further isolated from his contemporaries as the result of his public opposition to an 1874 taxation law that increased the tax on the monasteries to cover church expence.

Gregor Mendel died on january 6, 1884, at the age of 61. He was laid to rest in the monastery's burial plot and his funeral was well attended. His work, however, was still largely unknown.

It was not until decades later, when Mendel's research informed the work of several noted genticist. botonists and biologist conducting reasearch on hereditary, that is significance was more fully appreciated, and his studies began to be refferend to as Mendel's laws. A term of botanists independently duplicated mendel's experiments and result in 1900, finding out after the fact, allgedly, that both the data and the general theory had been published in 1866 by Mendel. Questions arose about the validity of the claims that the trio of botanist were not aware of mendels previous result, but they soon did credit Mendel with priority. Even then, however his work was often marginallized by Darwinians. who claimed that his finding were irrelevant to a theory of evolution. As genetic theory continued to develop the relevance of mendel's work feel in and out of favour, but his research and theories are considered fundamental to any understanding the field, and he is thus considered the "father of modern genetics".

Mangesh Patole
B.Sc F.Y.

UNFORGETTABLE TOUR

**Zoology Excursion
: Kolhapur -
Malvan - Kunkeshwar -
Panhala
November 16 to
November 20, 2016**

As per the practice of every year department of zoology arranged excursion tour from November 16,2016 to November 20,2016. year. The tour was to kolhapur & malvan to study fishes of costal region . We started our journey from Aurangabad on November 16 at 8.00 pm towards kolhapur. We reached Kolhapur at approximately 6.00am on November 17. After reaching Kolhapur we got fresh at respective hostels for boys & girls in Rajaram Collage. Our day in kolhapur started with visiting campus of Rajaram college.

The college was one of oldest govt. college established in year 1880 in Kolhapur. Then we visited to Goddess Mahalaxmi temple which also one of the oldest temple in Maharashtra. After having breakfast at 9.30 am we visited the Maharaja Shahu museum. The last hall of this museum was a bit intresting for all of us because it was full of animal stuffing hunted by shahu maharaj during his life time. It also gave a goose bumps because of all animals kills.

At 12.00 pm we visited the wonderful Rankala lake & by our luck we saw the fish Tilapia mosembica, this fish was brought by maharaja Shahu from abroad now this fish is one of the most found fish in this lake.

At 12.30pm we started our

journey towards Malvan. The road to malvan goes from the amazing ghat of Gagabnbavda or also known as ghat of Kurul, it is a wonderful ghat which takes us down towards konkan. We had our lunch after the ghat is over at 3.00pm. The way from ghat was really the best road ever travelled. After reaching in Malvan town we visited the beach at night just to see how the fishing boats look at night with their lighting. At time of dinner we were excited for the specialty of konkan cuisine 'Solkadhi' which was just quite excellent at taste.

The second day of our tour began on November 18 at 7 am.

We visited Rock Garden. Basically rock garden is formed by rocks. The sea water gets stagnant at the holes or cracks in stones and therefore animals get in the small pond formed by rocks we saw sea cucumber & a variety of small fishes after an hour at Rock Garden we visited the Chivla beach which was sandy type of beach and was very beautiful.

After breakfast we visited Sindhudurg fort which is built by Chattrapati Shivaji Maharaja. During our time in Jetti we saw a Exocoetidae fish (flying fish) which swam like a sparkle in front of our eyes. It took approximately 1 hour to see the fort so big was it. We came back to our lodge & took some rest after lunch.

At 3pm we visited Devbagh beach which is 12 km away from Malvan Town. There we saw freshly captured fishes by the local fisherman. We returned to Malvan town at 5 pm to

see the fish market there. Variety of fishes were there in that market it was full of rush and smell of fishes it was a great experience to see the fish like Pomphret, Rohu, Scoliodon etc which we studied in our class. Then we visited the local market to buy some specialties of Konkan such as masalas, cashews, kokum etc, It was all for second day of our tour.

Third day November 19 at 6 am We started our Journey to Kunkeshwar which is 42 km away from Malvan. We reached there by 8am. We studied rocky pond ecosystem there. The ponds were full of sea urchins. It was very interesting to see in their natural habitat. we captured their movement with our camera, it was very beautiful rock beach we saw. The tiny but colorful full fishes attracted us. We came to know the beauty of sea is just being with it. Before reaching to Kunkeshwar it was a bit doubtful about high tides but thankfully it was low tides at that time. Our tour in charge Deshmukh sir shared his experience with us that it would be always high tides when he brought other tours there. He also said that we were the lucky batch who was able to see the ponds. After Kunkeshwar we started our return journey to Kolhapur the city of wrestlers. It was 2 pm when we reached Kolhapur. We decided to visit Panhala fort the Panhala fort was built by Shivaji Maharaj. It is 20 kms away from Kolhapur city. A hill station which is also a fort. it was almost 5pm to see whole fort.

Then we started our journey back to Aurangabad. We reached Aurangabad at November 20 at 6 am

The tour came to an end but the memories would always remain with us. zoology department of our college always arranges such amazing activities in the department. On behalf of all students who came to tour I sincerely thank Dr. Saraf Madam & Dr. Deshmukh sir for arranging such a amazing tour & for such unforgettable memories.

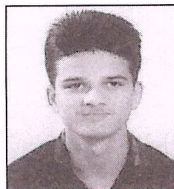
Name - **Abhishek Ajay Kulkarni**
(B.Sc T.Y.)

(B.Sc. T.Y. Zoology students at sindhudurg fort)

TAIPAN : DEADLY POISONOUS SNAKE

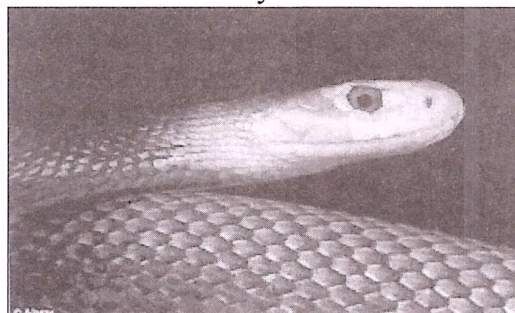

The taipan or *oxyuranus microlepidotus* is an Australian snake, it is the most dangerous and poisonous snake in the world, and on first rank in

Australia.

The animal is classified as follows.

- * Kingdom : Animalia
- * Phylum : chordata
- * Sub-phylum : vertebrata
- * Class : Reptalia
- * Order : squamata
- * Family : elapidae
- * Genus : oxyuranus

The taipan are snakes of the genus *oxyuranus* from elapid family, they are large, fast moving, highly venomous and endemic to Australia. The taipan are considered some of the most deadly known snakes. The common name taipan was coined by anthropologist Donald Thomson after the word used by the Wik-mungkan original people of central Cape York Peninsula.

The three known species of taipan are

1. Coastal taipan
2. Inland taipan
3. Ranges taipan

The ranges taipan is the third species which is recently discovered

Many scientists and industries are studied about taipan like Kinghorn J.R. in 1923 and Barnett or Brian and by Williams and David etc.

Their diets consist primarily of small mammals specially rats and bandicots mostly they eat small mammals. The female taipan lays about 12 to 21 eggs per clutch.

The taipan consist most dangerous venom in the list of venoms with some other toxic constituents that have multiple victims. The venom is known to paralyze victim's nervous system and clot of blood, which then blocks the blood vessels, and uses of clotting factors members of this genus consider to be among the most venomous land snakes based on their murine and indicator of the toxicity on mice. The inland taipan is considered to be the most venomous land snake. The central ranges taipan has been less research than other species of this genus, so the exact toxicity of its venom still not cleared but it may be even more venomous than the other taipan species. apart from venom toxicity. Quantity of venom delivered should also be taken into account for the danger posed the coastal taipan is capable of injecting the large quantity of venom due to its large size.

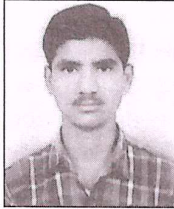
In 1950 Kevin Budden and Amateur herpetologist was one of the first people to capture taipan alive, though he was bitten in the process and died next the snake which ended up dying a few weeks later was milked by Melbourne zoo-ologist David Fleay. And its venom used to develop an antivenom which because available in 1955. Temperature also varies from species to species, the inland taipan is generally shy while the coastal taipan can be quite aggressive when cornered and will actively defend itself.

The taipan consist of the neurotoxic venom which is directly attacks on the nervous system and paralyzes the body, and recently the living body is died within a fraction of seconds. In one bite of taipan snakes 110mg venom is collected that would be capable to kill over 100 people or 2,50,000 mice.

The inland taipan are 1.8m average but some are as big as 3.7m its venom causes respiratory paralysis and its bite kills a person as little as 45 min. The taipan snake have one special ability that it changes the colour of its skin during seasonal changes, becomes lighter in summer and darker during winter this ability helps it to regulate its body temperature by absorbing light during winter.

Name : **Jayesh Ramesh Suryawanshi**
B.Sc.F.Y.

HUMAN BRAIN

The human brain is well protected in the bony box called cranium of the skull. It is soft, whitish, large-sized and slightly flattened. The brain is about 1300-1400gms in weight and 1300-1500 c.c. in volume. The brain develops so to its full size at the age of six years and contains about 30,000 million neurons. It can be divided into different parts as follows.

For brain (Prosencephalon)	Olfactory lobes (Rhinencephalon) Cerebrum (Telencephalon) Diencephalon (Thalamencephaon)
Mid brain (Mesencephalon)	Corpora quadrigemina Crucra cerebri
Hind brain (Rhombencephalon)	Cerebellum Pons varolii Medulla oblongata.

Forebrain

Forebrain consists of three regions; namely olfactory lobes, cerebrum and diencephalon, olfactory lobes are paired small, solid bodies present ventrally in the forebrain. They are covered by cerebral hemispheres dorsally and can be visible only from ventral side. They have olfactory bulbs and olfactory

tracts. Olfactory tracts merge in the olfactory area of temporal lobe. Olfactory lobes are concerned with sense of smell. Poor sense of smell in human beings is probably due to the small size of olfactory lobes. Cerebrum is the largest and the most important and prominent complex part of forebrain. It makes 80-85% of the weight of the brain. Cerebrum is divided into two cerebral hemispheres by a median longitudinal fissure. Both cerebral hemispheres are interconnected by a thick band of transverse nerve fibres called corpus collosum. It is the largest commissure in human brain. A cavity filled with CSF is present in each hemisphere which is termed as lateral ventricle. The roof of lateral ventricle. The roof of lateral ventricle is pallium. The surface of cerebral memispheres is cerebral cortex. It is termed grey matter because it appears grey due to large collection of cytons. It is highly folded due to elevations and depressions (gyri & sulci). This folding increases the surface area. More of grey matter increase number of folds. The pattern and arrangement of these folds has relationship with intelligence. The deeper part of cerebral hemisphere is called cerebral medulla, which is mainly formed by white matter and contains axons of neurons. Masses of grey matter located in while matter and contains axons of neurons. Masses of grey matter located in white matter are called basal nuclei. The ventrolateral walls of cerebrum (corpora striata) are thick. Three deep or wide sulci namely central sulcus, lateral sulcus and

parietooccipital sulcus, divide each cerebral hemisphere into four lobes frontal lobe, parietal lobe, occipital lobe and temporal lobe. The frontal and parietal lobes are separated by central sulcus; the parietal and temporal lobes are separated by lateral sulcus while parieto-occipital sulcus separates parietal lobe from occipital lobe. Voluntary activities is located on the precentral gyrus of frontal lobe. The association area related with intelligence, memory, judgment, problem solving ability etc. Is found on the frontal lobe. Broca's area is motor speech area and translates thoughts into speech and controls movement of tongue, lips and vocal cords, general sensory area concerned with sensation of temperature, touch, pressure and pain, speech is located on the part central gyrus of parient lobe. Sensory speech area is called Wernick's area. The area concerned with sense of taste, sense of hearing and sense of smell are located on the temporal lobe. Occipital lobe carries sensory visual area concerned with sense of vision and association visual area for perception, analysis and storing information obtained by sight. Diencephalon is present below the corpus callosum and above the midbrain. It is completely covered by cerebral hemispheres, it encloses a single cavity termed third ventricle (diocoel) which communicates with lateral ventricle through a narrow opening called foramen of monro. A vascular region of anterior choroid plexus is located near the roof of third ventricle.

It secretes CSF. Epithalamus is the roof of diencephalon which gives an upward projection of pineal body. Pineal body and epithalamus function as an endocrine gland which secretes two hormones while melatonin is concerned with biological rhythm. Thalami are connected to various parts of the brain by Reticular activating system (RAS). All sensory impulses except olfactory impulses pass through thalamus to the cerebrum hypothalamus is floor of diencephalon which gives a downward projection of pituitary gland. The anterior aspect of hypothalamus shows crossing of two optic nerves known as optic chiasma. The hypothalamus has main masses of grey matter called hypothalamic nuclei scattered in white matter, diencephalon is relay center for motor and sensory impulses between spinal cord, brain stem and various areas of cerebral cortex. It maintains homeostasis. Hypothalamus is the coordinator between nervous system and endocrine system. It secretes neurohormones (stimulating and inhibiting factors) which influence the pituitary gland

Midbrain

Midbrain is a middle part of the brain present between diencephalon and pons varolii, A narrow passage called iter runs through its length and connects third ventricle to fourth ventricle. It consists of corpora quadrigemina and crura cerebri corpora quadrigemina is formed by two pairs of lobes present in dorsal thick wall of midbrain. upper pair called superior colliculi, receives impulses from optic nerves.

This coliculi cotsol and coordinate movement of head in response to virual stimulus. Interior colliculi control and co-ordinate head movement in responce to auditory stimules. Srura cerebri is a pair of thick band of anterior, longitudianl nerve fibres. These fibres connect cerebrum, cerebellum and spinal cord and also function as relay centre. They also form RAS network which controls muscle tone.

Hindbrain -

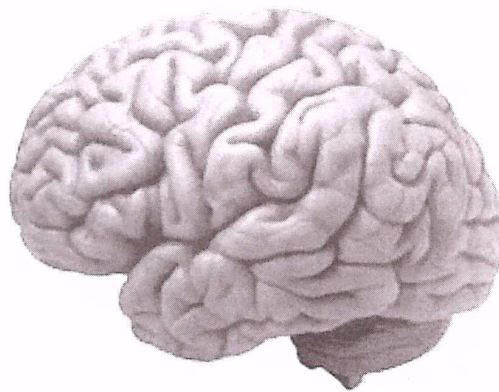
Hindbrain is the most posterior region of the brain. It includes cerebellum, pons varolii and medulla oblongata. Cerebellum is the second largest region of brain well developed in man. It is present between occipital region of cerebrum and medulla oblongata. It is solid and weight 11% It is made up of two lateral cerebellar hemispheres and one median vermis.

Cerebelum has outer grey matter and inner white matter. Outer grey region is called carebellar cortex which also folds (folia) as gyri and sulci like cerebrum. The inner white matter is cerebellar medulla which sends branching tree like processses in grey cortex caled arbor vitae. Cerebellum is centre for controlling equilibrium, posture, balancing and orientation. It is also regulatory centre for neuromuscular activities and controls the activities like walking, running working, speaking etc. It co-ordinates voluntary muscular movements. Brain stem is made up of pons and medulla. Pons varolii is present below cerebrum and in front of cerebellum above the medulla oblongata.

It contains mainly the nerve fibres which from bridges between cerebrum and medulla oblongata. It has outer white matter and inner grey matter. Pons co-ordinates activities of two cerebellar hemispheres. Medulla oblongata is the most posterior part of the brain which continues as a spinal cord. Medulla has inner grey matter and outer matter. About 8 pairs of cranial nerves arise form medulla. Medulla controls in voluntary vital functions like heart beats, respiration, vasomotor activities and peristalsis . It also controls non vital reflex activities like coughing, sneezing, swallowing, vomiting, hiccupping etc. Injury to medulla causes sudden death as vital functions are immediately stopped. Pons and medulla enclose fourth ventricle. The roof of medulla has posterior choroid plexus. It secrets CSF.

Lekule Parmeshwar Subhash

B.Sc. F.Y.

INFORMATION EXPLOSION NEEDS STATISTICAL ANALYSIS FOR USEFUL CONCLUSIONS

Statistics is the mathematical science involving the collection, analysis and interpretation of data. Statistics plays a vital role in every fields of human activity. Now statistics holds a central position in almost every field like Industry, Commerce, Trade, Physics, Chemistry, Economics, Mathematics, Biology, Psychology, Astronomy etc. So application of statistics is almost every where. Now we will see some of the important fields.

1. Business

Business Statistics is a special area of statistics which are applied in the business settings. It can be used for quality assurance, Financial analysis, Production and Operations and many other business area.

2. Sports

In sports, statistics is used to rate players, decide who should be selected from the team, decide who plays on which days and against which teams and with which teammates. In cricket it is used to arrive of the revised target when rain hampers the game by using Duckworth louise formula

3. State management

Statistics may be taken as the science of state craft.

Different policies of the government to get the knowledge of National condition keep their records and allocate its resources in various sectors. Thus, statistics gives vision to the state.

4. Psychology

Statistics helps psychologists to know to what extent certain psychological problems are common. It is also needed for psychological research. Statistics are prevalent in psychological literature, and all psychologists need to know how to interpret the data.

5. Economics

Statistics play an important role in economics. Economics largely depends upon statistical inference. National income accounts are multipurpose indicators for the economists and administrators. Statistical methods are used for preparation fo these accounts. In economics research statistical methods are used for collecting and the data and testing hypothesis.

6. Astronomy

Astronomy is one of the oldest branch of statistical study, It deals with the measurement of distance, sizes, masses and densities of heavenly bodies by means of observations. During these measurements errors are unavoidable. so most probable measurements are found by using statistical methods.

7. Banking

Statistics plays an important role in banking. The banks made use of statistics for a numbers of purposes. the banks work on the principle that all the people who deposit their money with the banks do not withdraw it at the same time. The bank earns profits out of these deposits by lending to others on interest.

The bankers use statistical approaches based on probability to estimate the numbers of depositors and their claims for a certain day.

8. Medical science

Statistics is used to decide quantity of dosage and testing of effect of medicines on the patient, use of statistics in medical science are separately studied under 'Biostatistic' and 'Clinical trial' branches.

9. Politics

Media uses statistics for forecasting election outcomes. Exit poll uses statistical analysis for prediction.

10. Insurance

The rate that insurance company charges you is based on statistical analysis. That is separate branch of statistics for such a study named 'Actuarial science'.

11. Statistical quality control

Quality control unit tests sample goods before sending it to the market out of total production

12. Stock market

Stock market analyst also use statistical computer models to forecast what is happening in economy.

Statistics finds use in almost all disciplines of the present era. There are several job opportunities for statisticians in every field like Analysis, statistical officer, Assistant scientist, Biostatistician, Marketing sciences, District statistical officer, statistician and so on.

Name : Anuja Gangadhar Bhangre

Class : Bsc S.Y.

ASCENT OF SAP

* The water after being absorbed by the roots is distributed to all parts of the plant. (Excess of which is lost through transpiration)

* In order to reach the topmost parts of the plant, the water has to move upward through the stem. This upward movement of water is called as **Ascent of sap**.

Mechanisms of Ascent of sap

* In small trees and herbaceous plants the ascent of sap can be explained easily but in tall trees like Australian Eucalyptus. Some conifers such as mighty **Sequoias (Sequoia, Sequoiadendron, Metasequoia)** are the tallest and thickest trees of the present day flora, sometimes reaching a height of **300-400** where the water has to rise up to height of several hundred feet, the ascent of sap in fact, becomes a problem.

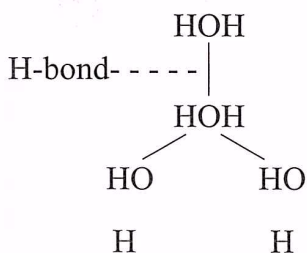
* Although the mechanisms of ascent of sap is not well understood.

Transpiration pull and Cohesion of Water Theory

* This theory was originally proposed by **Dixon and Jolly (1894)** and greatly supported and elaborated by **Dixon (1914, 1924)**.

* This theory is very convincing and has now been widely supported by many workers.

* It is based on the following features.

H-bond between water molecule

1. **Cohesion and Adhesion** properties of water molecules to form a continuous water column in the xylem.

2. **Transpiration pull** exerted on this water column.

Water molecule remains joined to each other due to the presence of H - bond between them.

(Whenever an or a H - bond comes between two electro-negative atoms a bond is established between the two which is called as H-bond is represented by dotted lines. In case of water the electropositive H-atoms of one water molecule are connected with electronegative O- atoms of other water molecule by H-bonds).

* Although H-bond is very weak (Containing about 5 k. cal energy) but when they are present in enormous numbers as in case of water, a very strong mutual force of attraction or **cohesive force** develop between water molecule and hence they remain in the form of **continuous water column in the xylem.**

* The magnitude of this force is very high (sometimes up to 350 atoms) therefore the continuous water column in the xylem cannot be broken easily due to the force of gravity.

* The **Adhesive** properties of water i.e. the attraction between the water molecule and containers wall (Here the wall of xylem) further ensure the continuity of water column in xylem.

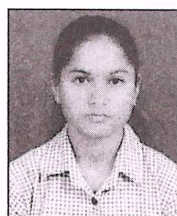
* When **transpiration** takes place in leaves at the upper part of the plant, water evaporates from the intercellular spaces of the leaves to the outer atmosphere through the stomata.

* More water is released into the intercellular spaces from the **mesophyll cells**. In turn, the **mesophyll cells** draw water from xylem of the leaf.

* Due to all this, a tension is created in water in the xylem elements of the leaves. This **tension is transmitted downward to water in xylem elements of the root through the xylem of petiole and stem and the water** is pulled upward in the form of continuous **unbroken water column** to reach the transpiring surface up to the top of the plants.

Shaikh Tayyab Fakaroddin
B.Sc.S.Y.

DO YOU KNOW BOMBAY BLOOD GROUP ?

This is an extremely rare ABO group called so because it was first discovered among some people in Bombay (now Mumbai) Although the group is more likely to

occur in east Indian, it is a very rare group even here. It is not restricted to East Indian, but Found in Caucasians, Japanese, etc. Their red blood cells lack ABH antigens and their sera contain anti-A and anti-B anti H would not be detectable in pretransfusion test / h also known as oh [I] or the Bombay Blood group is a rare blood type. This blood phenotype was first discovered in Bombay, now known as Mumbai in India by Dr. M. Bhende in 1952.

History

In Bombay, India, an individual was discovered to have an interesting blood type that reacted to other blood type in a way had not been seen before. serum from this individual contained antibodies that reacted with all RBCs appeared to lack all the ABO blood group antigens plus an additional antigen that was previously unknown.

In 1952 a paper about the 'New blood group character related to the ABO blood group was published. This new blood group character is H antigen and it is the building block for the antigens of the ABO blood group.

Named for the city in which it was first discovered the Bombay phenotype describe individual whose RBCs lack the antigen precursor their RBCs also lack these antigens. As a result these individuals produce anti-H, anti A, and anti B and can therefore be transfused only with RBCs that also lack the H, A and B antigens ie they can only receive

blood from another person with the Bombay phenotype. Because of the rarity of this blood type, this normally means using blood donation from a suitable relative.

Genetics

Patients who test as type O may have Bombay phenotype if they have inherited two recessive alleles of the H gene. (their blood group is oh and their genotype is nh) and so they do not produce the H carbohydrate that is the enzyme are present or not as neither A nor B antigen H is not present. Despite the designation O, oh negative is not a sub-group of any other group because both parents must carry this recessive allelic to transmit this blood type to their children. The condition mainly occurs in small closed-off communities where there is a good chance of both parents of a child either being of Bombay type, or being heterozygous for the h gene allele and so carrying the Bombay characteristic as recessive. Other example may include noble families which are inbred due to custom rather than local genetic variety.

Hemolytic disease of the newborn

In theory, the maternal production of anti - H during pregnancy might cause hemolytic disease in a fetus who did not inherit the mother's Bombay phenotype. In practice, cause of HDN caused in this way have not been described. This may be possible due to the rarity of the Bombay phenotypes but also because of one gram produced by the immune system of the mother since one gram are too heavy to cross the placenta barrier like in deed that IgG do they cannot reach the blood streams of

the he fetus to provoke the expected acute hemolytic reaction.

The Hh blood group

The hh blood group contains one antigen the H antigen which is found on virtually all RBCs and is the building block for the production of the antigens within the ABO blood group. H antigen deficiency is known as the 'Bombay phenotype' (hh also known as oh) and is found in 1 in 10,000 individuals in India and 1 in a million people in Europe. There is no ill effect with being H deficient but if a blood transfusion is ever needed, people with this blood type can receive blood only with this blood type can receive blood only from other donors who are also H deficient (A transfusion of "normal group o blood (an trigger a severe transfusion reaction) Because of the H antigen is the precursor of the ABO blood group antigens if it is not produced the ABO blood group antigens are also not produced. This can be misleading in paternity cases, a fact that has been exploited in soap opera story liner.

In the show "general hospital, the father of monica's child was in doubt. monica had blood type A (genotype Ao) and her child had blood type O (genotype oo) Because the child must inherit on o alleles from the father could have the genotype Ao, Bo, or oo, In other world, the child's father could have blood group A or B or O, which rules out monica's husband Alan (type AB) and implicates Rick (type o)

However, Alan is the father This is possible because both he and monica are carriers in incomplete H deficiency

(H/n) their h/n child is unable to produce any ABO Blood Group antigens and so despite inheriting the A or B allele from Alan, the child's RBCs lack the A and B antigens as in blood type O.

Name -

Prachi Annasaheb Bhalerao

Std. B.Sc. S.Y.

VACCINE

The term "vaccine" was coined by Louis Pasteur to commemorate first successful immunization against small pox by Edward Jenner. The term vaccine was derived from "vacca" meaning cow, since Edward Jenner used cowpox virus (Vaccinia) to prevent smallpox infection. Vaccination involves deliberate exposure to antigen under conditions where disease should not result. Vaccination is aimed at inducing active immunity in an individual, so that subsequent contact with the microorganism following natural infection induces strong protective immune response. The protective immunity may involve secretion of neutralizing antibodies or production of memory CTL or Th1 cells. The use of vaccines is now being extended to immunize against tumors or to block fertilization (contraceptive vaccines). A vaccine is a suspension of whole (live or inactivated) or

fractionated bacteria or viruses that have been rendered non-pathogenic, and is given to induce an immune response and prevent disease. Even though no vaccine is entirely safe or completely effective, their use is strongly supported by their benefit-to-risk ratio.

Properties of idea vaccine

- * Provide long lasting immunity.
- * Should induce both humoral and cellular immunity.
- * Should not induce autoimmunity or hypersensitivity.
- * Should be inexpensive to produce, easy to store and administer.
- * Vaccines must also be perceived to be safe.

Types of vaccines

A. KILLED VACCINES

When it is unsafe to use live microorganisms to prepare vaccines, they are killed or inactivated. These are preparations of the normal (wild type) infections, pathogenic microorganisms that have been rendered non-pathogenic, usually by treatment with heat, formaldehyde or gamma irradiation so that they cannot replicate at all. Such killed vaccines vary greatly in their efficacy.

Advantages

- * Safe to use and can be given to immunodeficient and pregnant individuals.
- * Cheaper than live attenuated vaccine
- * Storage not as critical as critical as live vaccine

Disadvantages

- * Since the microorganisms cannot multiply, a large number are required to stimulate immunity.

* Periodic boosters must be given to maintain immunity.

* Only humoral immunity can be induced.

* Most killed vaccines have to be injected.

B. LIVE ATTENUATED VACCINE

These vaccines are composed of live, attenuated microorganisms that cause a limited infection in their hosts sufficient to induce an immune response, but insufficient to cause disease. To make an attenuated vaccine, the pathogen is grown in foreign host such as animals, embryonated eggs or tissue culture, under conditions that make it less virulent. The strains are altered to a non-pathogenic form; Some mutants will be selected that have a better ability to grow in the foreign host. These tend to be less virulent for the original host. A major advantage of live virus vaccines is that because they cause infection, the vaccine very closely reproduces the natural stimulus to the immune system.

Advantages

* Infectious microbes can stimulate generation of memory cellular as well as humoral immune responses.

* Since these can multiply in the host, fewer quantities must be injected to induce protection.

* A single administration of vaccine often has a high efficacy in producing longlived immunity.

Multiple

* Booster doses may not be required.

* Whole microbes stimulate response to antigens in their natural conformation. They raise immune response

- * to all protective antigens.

Disadvantages

- * May very rarely revert to its virulent form and cause disease.

- * Live vaccines cannot be given safely to immunosuppressed individuals. Administration of live attenuated.

- * Vaccine to people with impaired immune function can cause serious illness or death in the vaccine recipient.

- * Since they are live and because their activity depends on their viability, proper storage is critical.

C. SUBUNIT VACCINES

Subunit vaccines contain purified antigens instead of whole organisms. That elicit protective immunity. Subunit vaccines are composed of toxoids, subcellular fragments, or surface antigens, The effectiveness of subunit vaccines is increased by giving them in adjuvants. Adjuvants slow antigen release for a more sustained immune stimulation.

Advantages

- * They can safely be given to immunosuppressed people.

- * They are less likely to induce side effects.

Disadvantages

- * Antigens may not retain their native conformation, so that antibodies produced against the subunit may not recognize the same protein on the pathogen surface.

- * Isolated protein does not stimulate the immune system as well as a whole organism vaccine.

D. CONJUGATE VACCINES

Conjugate vaccines are

primarily developed against capsulated bacteria. While the purified capsular antigen can act as subunit vaccine, they stimulate only humoral immunity. Polysaccharide antigens are T independent, they generate short-lived immunity. Immunity to these organisms requires polysaccharide antigens. By covalently linking the polysaccharides to protein carriers, they are converted into T-dependent antigens and protective immunity is induced.

E. RECOMBINANT VACCINES

The vaccines are produced using recombinant DNA technology or genetic engineering. Recombinant vaccines are those in which genes for desired antigens of a microbe are inserted into a vector. Different strategies are:

- * Using the engineered vector (e.g., Vaccinia virus) that is expressing desired antigen as a vaccine.

- * The engineered vector (e.g., yeast) is made to express the antigen, such as vector is grown and the antigen is purified and injected as a subunit vaccine. Other expression vectors include the bacteria *Escherichia coli*, mutant *Salmonella* spp., and BCG.

- * Introduction of a mutation by deleting a portion of DNA such that they are unlikely to revert can create an attenuated live vaccine.

Advantages:

- * Those vectors that are not only safe but also easy to grow and store can be chosen.

- * Antigens which do not elicit protective immunity or which elicit damaging responses can be eliminated from the vaccine. Example Cholera

entraped and from a clot that grows until it occludes the vessel.

Occasionally, the clot breaks away from its attachment and flows to a more peripheral branch of the coronary artery in this way and occludes the vessel more distally is called and embolus.

MYOCARDIAL INFARCTION

It is the heart attack. It is characterized by severe heart pain. The blood flow ceases in the coronary vessels beyond the occlusion. The area of muscle that has either zero flow or so little flow is said to be infarcted. The overall process is called myocardial infarction. Many of the cells in this area die. The heart attack is caused by stoppage of blood flow in a branch of coronary artery. When such a stoppage occurs, the heart cells die.

Recovery from heart attack depends on how much of the tissue is damaged and whether other blood vessels in the heart can enlarge their capacity and supply these tissues.

ACUTE MYOCARDIAL INFARCTION CAUSES DEATH DUE TO,

1. Decreased cardiac output.
2. Damming of blood in the pulmonary or systemic veins.
3. Fibrillation of the heart.
4. Rupture of the heart.

SIMPLE HOME REMEDIES TO PREVENT HEART DISEASE

Healthy lifestyle and peaceful mind is not something people can expect in this fast moving world. To stay healthy and prevent the most common disease from affecting your body, you need to know how the heart works.

toxin A can be safely removed from cholera toxin.

Disadvantages

* Since the genes for the desired antigens must be located, cloned, and expressed efficiently in the new vector, the cost of production is high.

* When engineered vaccinia virus is used to vaccinate, care must be taken to spare immunodeficient individuals.

F. DNA VACCINES

These vaccines are still in experimental stage. Like recombinant vaccines, genes for the desired antigens are located and cloned. The DNA is injected into the muscle of the animal being vaccinated, usually with a "gene gun" that uses compressed gas to blow the DNA into the muscle cells. DNA-coated gold particles. It is also possible to introduce DNA into nasal tissue in nose drops. Some muscle cells express the pathogen DNA to stimulate the immune system. DNA vaccines have induced both humoral and cellular immunity.

Advantages

* DNA is very stable, it resists extreme temperature and hence storage and transport are easy.

* A DNA sequence can be changed easily in the laboratory.

* The inserted DNA does not replicate and encodes only the proteins of interest.

* There is no protein component and so there will be no immune response against the vector itself.

* Because of the way the antigen is presented, there is a cell-mediated response that may be directed against any antigen in the pathogen.

Disadvantages

* Potential integration of DNA into host genome leading to insertional mutagenesis.

* Induction of autoimmune responses: anti-DNA antibodies may be produced against introduced DNA.

* Induction of immunologic tolerance: The expression of the antigen in the host may lead to specific nonresponsiveness to that antigen.

G. ANTI-IDIOTYPIC VACCINE :

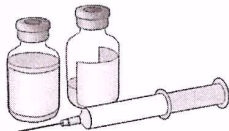
An antigen binding site in an antibody (paratope) is a reflection of the three-dimensional structure of part of the antigen (epitope). This unique amino acid structure in the antibody is known as the idiotype, which can be considered as a mirror of the epitope in the antigen. Antibodies can be raised against the idiotype by injecting the antibody into another animal. This anti-idiotype antibody mimics part of the three-dimensional structure of the antigen. This can be used as a vaccine. When the anti-idiotype antibody is injected into a vaccinee, antibodies (anti-anti-idiotype antibodies) are formed that recognize a structure similar to part of the virus and might potentially neutralize the virus.

Advantage

* Antibodies against potentially significant antigen can be produced.

Disadvantage

* Only humoral immunity is produced. There is no cellular immunity and poor memory. Identification and preparation of idiotypes is labor intensive and difficult.

Shaikh Azmat F.
B.Sc. T.Y.

HEART ATTACKS & HEART FAILURE

INTRODUCTION

The inability of the heart to maintain a circulation sufficient to meet the body's requirement is called HEART FAILURE.

It is a myocardial failure affecting the ventricles. The heart failure is of the following types.

1. Low output Heart Failure

In this heart failure cardiac output is diminished and is associated with cardiovascular diseases.

2. High output heart failure

In this heart failure cardiac output remains high associated with hyperthyroidism, anaemia, emphysema, etc.

3. Backward heart failure

The heart failure made by passive engorgement of the systematic venous system.

4. Forward heart failure

In the heart failure, there is low cardiac output and venous distension is the cause.

5. Congestive heart failure

It is marked by breathlessness and abnormal retention of sodium and water resulting in edema with congestion of lungs or peripheral circulation or both.

6. Left ventricular heart failure

It is the failure of adequate output by the left ventricle marked by pulmonary congestion and edema.

7. Right ventricular heart failure

It is the failure of adequate output by the right ventricle marked by venous engorgement, hepatic enlargement and pitting edema.

ISCHEMIC HEART DISEASE

Insufficient coronary blood flow results in ischemic heart disease. About 35% of all human beings in the US die of this cause.

1. Atherosclerosis

The most frequent cause of diminished coronary blood flow is atherosclerosis. This disease begins in persons who eat excessive quantities of cholesterol and other fats. Large quantities of cholesterol gradually become deposited beneath the intima of arteries. Later these areas of deposit become invaded by fibrous tissue and they also frequently become calcified. The net result is the development of atherosclerotic plaques that protrude into the vessels.

They block the blood flow either partially or fully.

2. Acute coronary occlusion

Acute occlusion of the coronary artery frequently occurs in a person who already has serious atherosclerotic coronary heart disease.

In this case, the atherosclerotic plaque can cause a local blood clot called a thrombus, which in turn occludes the artery.

The thrombus usually begins where the plaque has grown so much that it has broken through the intima, thus coming in contact with the flowing blood because the plaque presents an unsmooth surface to the blood, platelets begin to adhere to it, fibrin begins to be deposited and blood cells become

The heart is a muscular organ that pumps blood to the body. The heart consists of right and left sides. This division separates the oxygen-rich blood from the oxygen-poor blood. All the valves in the heart open and close each time you breathe. There are different types of cardiovascular disease. Heart disease can be caused due to heart or blood vessel problems like building up of fatty plaques in the arteries, lack of flexibility and strength of the arteries.

CAUSE OF HEART DISEASE

Lots of pressure in the arteries can cause them to become stiff and thick. This hardening of the arteries is known as atherosclerosis and can restrict the blood flow to other organs and tissues in the body.

UNHEALTHY DIETS

Lack of exercise, obesity or smoking are the main risk factors for this disease.

1. **Bacteria** - When a number of bacteria enter the bloodstream, endocarditis is the cause. The bacteria can enter while eating food or brushing teeth. It is extremely important to keep your teeth clean all the time. Also avoid outside food to prevent these diseases.

2. **Medication** - Medicines that cause a toxic or allergic reaction, some antibiotics like sulfonamide drugs and penicillin can cause heart infection.

ADOPT A HEALTHY LIFESTYLE

Inflammation of blood vessels, their inflammatory conditions, lupus, tissue disorders can also cause heart infection.

ADOPT A HEALTHY LIFESTYLE : (Regular exercise)

* You need to find and exercise routine that you concentrate on the

whole body.

* It may be a simple routing but make sure that you concentrate on the whole body.

* Obesity is common in children these days. Overweight people. Need to focus on losing weight. It is extremely important to stay in good shape.

* Extra fat on different parts of the body will cause discomfort and give rise to harmful diseases in the long run.

* Exercise will reduce the risk of heart disease.

* Even if you are on the slimmer side, exercise is essential.

* Physical activity will reduce the chances of high cholesterol, diabetes. Stress and blood pressure.

* Exercise of 30 minutes each day is recommended, but if you can allocate and have every day, it could do wonders to your body try to stay as conscious as you by taking the stairs, waling your dog or even gardening.

HEALTHY WEIGHT

* If you BMI is higher than 25 it means that your have an increased risk of heart disease.

* That BMT is on way of finding out health risk. however the BMI can show imperfet result as a muscular and physically fit persin's BMI may be higher.

* A man's waist is greater that 101.6 centimeter (40 Inches) he is overweight. A woman's waist circulation shoould be less that 88.9 centimeters (35 inches)

Avoid Tabacco, Nicotine and other drugs

* Using tabacco or smoking

cancause serous harm to the body. These are major risk factors for heart disease. Chemicals found in these drugs can damage the heart, blood vessels and arteries.

* No amount of smoking is safe or acceptable, every amount and type of smoking and intake of drugs is bad.

* Nicotine in cigarette smoke harrows the blood vessels making it harder for the heart to the function hormally.

Healthy diet

The best diet plant is to consume all types of healthy food. Adding a mix ture of everything to your diet and eating goods that are low in fat salt and cholestral. Low fat dairy products. Fruits, vegetables and whole grains are rich food that can protect your heart.

* Foods that can reduce your heart disease include beans, certain types of fish and other low-fast sources of protein

Herbal remedies to prevent heart disease

Here are a few herbal remedies you can try to prevent and avoid heart disease. They will help you reduce cholesterol and other risks elements in the body that trigger heart diseause.

Ginger - Ginger which is cmmonly used in cooking is a great hatural source for prevention of heart disease.

This strong flovored root is also in capsule form. From the ancient time ginger has been used to treat many ailments.

It is also helpful for muscular and joint pain.

- Adding ginger to your daily will reduce the risk of heart diseases.

Garlic -

* Garlic is the member of the onion family it is available in the form of extract, oil and pills.

* It is a natural remedy to reduce LDL (Bad Form) of cholesterol in the body.

* Garlic is used as a blood thinner to reduce atherosclerosis.

Bilberry

* Bilberry is quite similar to blueberry and is an effective remedy to treat different kinds of problems in the body.

* It is also sold in capsule form

* The fruit, treats poor blood circulation in the body, especially in the veins.

Grapefruit Juice -

* Easily available in the market, grapefruit is perfect for the heart.

* You can drink fresh juice extracted from the fruit or buy it from the supermarket

* Along with promoting heart health grapefruit is also helpful to lose weight.

Green Tea -

* Yes ! green tea, is another remedy to reduce the risk of heart problems.

* The leaves of camellia sinensis plants are available in capsule or extract form.

* It is great for mental alertness, weight loss, prevent cancer and lower cholesterol.

* As green contains vitamin K consuming too much of it is not recommended.

Fenugreek seeds -

* Fenugreek seeds have been used

extensively in ancient Egypt. The seeds or ground powder is used to cure many ailments including digestive problem, lowering blood sugar and lowering cholesterol.

* It is a very good remedy to prevent heart related disease.

Aloe Vera -

* The pulp of the aloe vera, also known as aloe vera gel has many medicinal values.

* Diabetes, asthma, arthritis and epilepsy are just a few ailments that can be cured by consuming aloe vera.

* Consuming one gulp of aloe vera everyday can prevent many different kinds of disease.

Cayenne (red chilies)

* Cayenne is used often to spice up curries.

* The spice has capsaicin, a substance extremely good for the heart.

* It improves the elasticity of the blood vessels, making your body more healthy.

* It reduces the risk of LDL cholesterol.

* It reduces the risk of clot formation.

Sunil Kamlesh Baghel

B.Sc. S.Y.

❖ पोस्ट नॅक -Initiative डॉ. पी. आर. गायकवाड यांचे मार्गदर्शनपर भाषण❖

❖ माजी महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांची महाविद्यालयास भेट व वृक्षारोपण ❖

NCC-NSS UNIT

NCC UNIT

'गुणवंतांचा सत्कार समारंभ' प्रसंगी राष्ट्रीय प्रजासत्ताक दिन संचलनात (RD) संचलन केलेले NCC चे कॅडेट्स उत्कर्षा वानखेडे आणि सारिका शिंदे यांचा सत्कार करतांना मा.डॉ. अनंत पंढरे.

महाविद्यालयाला नॅक चा 'अ' दर्जा प्राप्त झाल्याबद्दल प्राचार्य डॉ. कुमुद गोरे-खेडेंकर यांचे अभिनंदन करताना एनसीसी कॅडेट्स, समवेत एनसीसीचे प्रभारी प्रा.डॉ. प्रज्ञाशैली सवाई आणि प्रा.डॉ. रमेश पेरकर.

NSS UNIT

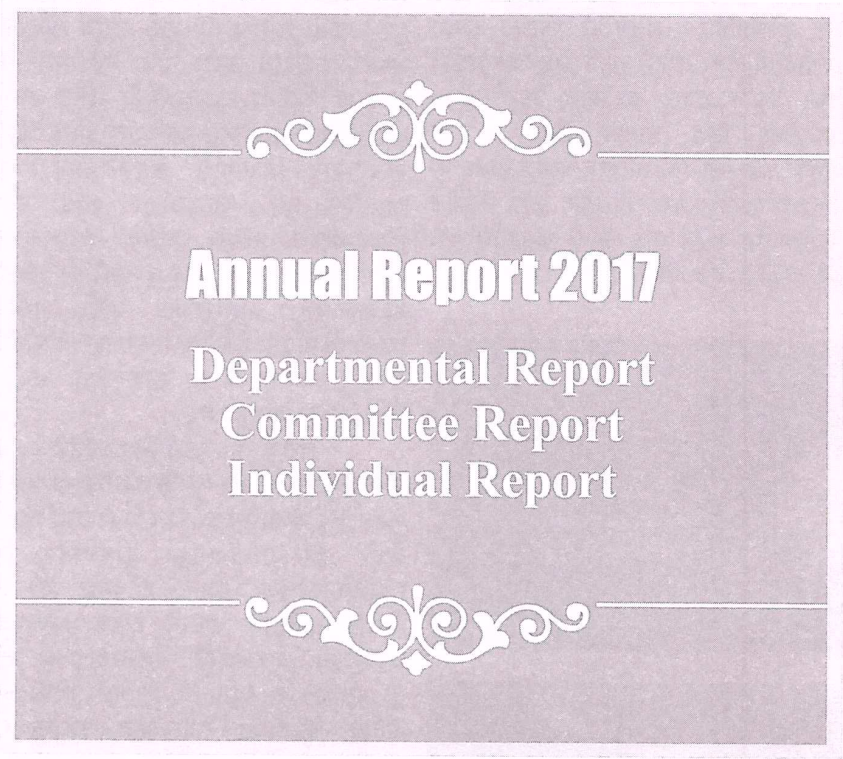

'विशेष हिवाळी शिबीराच्या उद्घाटन प्रसंगी उद्घाटक डॉ.टी.आर. पाटील 'वित्तीय साक्षरता अभियानाप्रसंगी सर्वेक्षण करून प्रश्नावली भरतांना रा.से.यो. चे स्वयंसेवक व स्वयंसेविका.

'गुणवंतांचा सत्कार समारंभ' प्रसंगी राज्य प्रजासत्ताक दिन संचलनात (SRD) संचलन केलेले NSS चे स्वयंसेवक श्री अमर मानवतकर, कु. संध्या शिंदे, कु. कोमल वाघ, कु. अलमास अंजुम, यांचा सत्कार करतांना मा.डॉ. अनंत पंढरे.

DEPARTMENTAL REPORT

रसायनशास्त्र विभाग

रसायनशास्त्र विभागामध्ये दिनांक 09/09/2019 रोजी विद्यार्थ्यांसाठी एकदिवशीय कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले या कार्यशाळेत विद्यार्थ्यांनी दैनंदिन जीवनात वापरात येणारी प्रसाधने उदा. टुथपेस्ट, कोल्डक्रिम व शॉम्पू ही प्रसाधने प्रत्यक्ष तयार केली. तसेच पॉलीमर संबंधी काही साहित्य मोल्डींग मशीनचा वापर करून तयार करण्यात आली उदा. कोनीकल फ्लास्क, डिश, कव्हर, बिकर इ. या कार्यशाळेत एकूण 995 जणांनी सहभाग घेतला होता. या मध्ये काही विद्यार्थ व प्राध्यापक उपस्थित होते. दैनंदिन वापरासाठी लागणाऱ्या कांही वस्तू अगदी सहजतेने कसे तयार करू शकतो ही भावना विद्यार्थ्यांमध्ये रुढ करणे,

त्याचबरोबर विद्यार्थ्यांमधील उद्योगशीलता विकसित होण्यासाठी चालना मिळावी तसेच नोकरीच्या मागे न धावता स्वतःचा छोटा मोठा व्यवसाय निर्माण करून रोजगार निर्मिती करण्यासाठी प्रेरित करणे या हेतूने कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले. या कार्यशाळेस औरंगाबाद विभागाचे सहसंचालक, उच्च शिक्षण मा.डॉ.आर.एस. धामणसकर यांनी भेट दिली व विद्यार्थ्यांच्या प्रत्यक्ष कृतीचे निरीक्षण केले तसेच विद्यार्थ्यांशी संवाद साधून मार्गदर्शन केले या प्रसंगी डॉ.आर.एस. धामणसकर यांनी अशा प्रकारच्या कार्यशाळेचा उपयोग एक दिससापूरता मर्यादित न ठेवता दैनंदिन जीवनामध्ये या कौशल्याचा वापर व्हावा असे विद्यार्थ्यांना आवाहन केले.

तसेच मा. सहसंचालकांनी रसायनशास्त्र विभागातील शिक्षक व शिक्षकेत्तर कर्मचाऱ्यांशी संवाद साधला व विभागातील इतर प्रश्नावर चर्चा केली व मार्गदर्शन केले. ही कार्यशाळा आयोजित करण्यासाठी महाविद्यालयाच्या प्राचार्य डॉ.कुमूद गोरे-खेडेंकर यांचे मोलाचे मार्गदर्शन लाभले तसेच कार्यशाळेचे यशस्वी आयोजन करण्याठी रसायनशास्त्र विभागाप्रमुख डॉ.आर.एच. सातपुते, डॉ. अर्चना चापोलीकर, डॉ. सय्यद आबेद, डॉ.डी.डी. गायकवाड, प्रा.आर.एम. बोराडे, प्रा.पी.आर. शिंदे, प्रा.डी.डी. लुल्ल, प्रा.एस.के. राऊत, प्रा. हुमेरा शेख तसेच शिक्षकेत्तर कर्मचारी श्री. आर.पी. थळकरी, श्री.यु.एल. शेजूळ, श्री. एकबाल अली व विद्यार्थ्यांनी परिश्रम घेतले व कार्यशाळा यशस्वीरित्या पार पाडण्यात आली.

विभाग प्रमुख,
डॉ.आर.एच. सातपुते
रसायनशास्त्र विभाग.

शारीरिक शिक्षण आणि क्रीडा विभाग

(अ) कनिष्ठ महाविद्यालय

वर्ष २०१६-१७ या शैक्षणिक वर्षात वेगवेगळ्या क्रीडाप्रकारात महाविद्यालयातील संघानी सहभाग घेतात. नेटबॉल संघात राज्य व राष्ट्रीय सहस्पर्धा सहभाग खालील विद्यार्थ्यांचा होता. गौरव पवार (कॅप्टन), राकेश म्हस्के, सुहास सुर्यवंशी, रविंद्र राठोड, अनिल वाघमारे, पवन ढगारे, प्रमोद गवई, अक्षय पेटकर, आकाश गायकवाड, आनंद टाक, वरील विद्यार्थ्यांपैकी राकेश म्हस्के यांची राष्ट्रीय संघामध्ये निवड झाली आहे.

ज्युनियर अॅथलेटिक्स धावणे २०० मी. ५०० मी. मुलींनी सहभाग नोंदविला काही विद्यार्थ्यांचे नावे आली आहे. खालील प्रमाणे आहेत.

१. पोवाडे स्वप्नील बाळकृष्ण
सहभाग - १२ वी कला, कराटे (६५ केजी)

२. वाकडे शितल
सहभाग - ११ वी विज्ञान, ज्युडो - प्रथम

३. साधना जोशी
सहभाग - १२ वी विज्ञान, गोळाफेक थालीफेक - प्रथम
४. आकाश नेहे

सहभाग - ११ वी धावणे

(ब) वरीष्ठ महाविद्यालय

वरीष्ठ महाविद्यालय एकूण २७ संघानी सहभाग नोंदविला विद्यार्थ्यांची नावे खालीलप्रमाणे आहेत.

१. सिद्धांत सोनटक्के - जिम्नॅस्टीक विद्यापीठाच्या संघात सहभाग

२. पंकज राणे BA II सहभाग shot put (गोळाफेक)
 ३. अमोल पवार BA I सहभाग भालाफेक
 ४. गोदावरी डोंगरे BA I डीस्क थ्रो (थालीफेक)
 ५. गोदावरी डोंगरे BA I - Badminton
 ६. गायकवाड टी.ए. BA II - Badminton
 ७. वानखेडे यु.व्ही. BA I - Badminton
 ८. गायकवाड B.Sc. I - Badminton
 ९. घुमळे रघुनाथ B.Sc. II - Swimming 100 Meter
 १०. हिमांशु महाजन B.Sc. III - Swimming 100 Meter
 ११. पवार अमोल B.A. I - Cross Coutry
 १२. थोटे अमोल B.Sc. I - Cross Coutry
 १३. सांगळे राहूल B.Sc. I - Cross Coutry
 १४. घोडके किरण B.A. II - Cross Coutry
 १५. दाभाडे बळीराम B.A. I - Cross Coutry
 १६. आरके पी.जी. B.A. I - Cross Coutry
- महाविद्यालयाच्या स्नेहसंमेलनामध्ये बॅटमिंटन, चेस, टेबल टेनिस इत्यादी खेळ घेण्यात आले आणि विजेत्यांना प्रमाणपत्राचे वाटप करण्यात आले.

प्रभारी
दि.द.लुल्ल
शारीरिक शिक्षण विभाग

संगीत विभाग

संगीत विभागातील विद्यार्थ्यांनी विविध स्पर्धांमध्ये खालीलप्रमाणे उत्स्फूर्त सहभाग नोंदविला.

१. अभंगवाणी भक्तीगीतांचा कार्यक्रम आषाढी एकादशी निमित्ताने १५ जुलै २०१६
२. पं भातखंडे शास्त्रीय संगीत सभा १० ऑगस्ट २०१६
३. नॅक सांस्कृतिक कार्यक्रम ३० ऑगस्ट २०१६
४. डॉ. वीणा सहस्रबुद्धे जयंती १४ सप्टेंबर २०१६ शास्त्रीय संगीत सभा
५. संगीत विभागातील विद्यार्थ्यांच्या विद्यार्थी अभ्यास मंडळाची स्थापना दि. ७ सप्टेंबर २०१६ रोजी करण्यात आली.

६. अभ्यास मंडळाच्या विद्यार्थ्यां मार्फत मासिक संगीत सभांचे आयोजन केले जाते.

७. युवक महोत्सव १९,२०,२१,२२ सप्टेंबर २०१६ (तुळजापूर)

८. लतामंगेशकर जन्मदिवस २८ सप्टेंबर २०१६ सुगम संगीत गायन स्पर्धा

९. संविधान दिवस निमित्त स्पर्धा नोव्हेंबर २०१६

१०. वार्षिक स्नेह सम्मेलन २,३,५ डिसेंबर २०१६

११. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर महापरिनिर्वाण दिन ६ डिसेंबर २०१६

१२. मासिक संगीत सभा ३ जानेवारी २०१७

१३. देवगिरी महाविद्यालयात आयोजित सुगम संगीत स्पर्धेत सहभाग व पारितोषिक ४ जानेवारी २०१७

१४. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर विद्यापीठात नामविस्तार दिनानिमित्त स्पर्धा व व्दितीय पारितोषिक ९ जानेवारी २०१७ विभागातील विद्यार्थी वरील स्पर्धा व्यतिरीक्त महाविद्यालयातील सर्व परिषदा, कार्यशाळा जयंती, पुण्यतिथी, विविध स्पर्धा आणि मनोरंजनात्मक कार्यक्रमात स्वागत गीत, पसायदान, सरस्वतीवंदना हिंदी गाणी, मराठी गाणी संपूर्ण वर्ष सातत्याने सादर करीत असतात.

‘गंधर्व संगीत महोत्सव’ २०१७ (प्रथम वर्ष)

२२ फेब्रुवारी २०१७ रोजी संगीत विभागाने गंधर्व संगीत महोत्सवाचे आयोजन करून संगीत महोत्सव घेण्याची परंपरा सुरु केली. या महोत्सवाकरिता आंतरराष्ट्रीय किर्तीच्या ख्यातनाम गायिका विदुषी देवकी पंडित व आंतरराष्ट्रीय किर्तीचे मृदंग वादक पंडित गोविंद भिलारे या दिग्गज कलावंतांना या गंधर्व संगीत महोत्सवात कला सादर करण्याकरिता आमंत्रित केले होते. या दोन्हीही कलाकारांनी हा महोत्सव आपल्या कलेनी उच्च शिखरावर नेला. या महात्सवात मराठवाड्यातील संगीत क्षेत्रातील नामवंत ज्येष्ठ कलाकारांच्या सत्कार करण्यात आला.

त्यामध्ये पंडित नाथराव नेरळकर, पं. विजय देशमुख, पं. राम बोरगावकर, सौ. आशालता करलगीकर, पंडीत विश्वनाथ ओक, श्री. प्रभाकर भांडारे ह्यांचा समावेश होता.

हा महोत्सव महाविद्यालयाच्या प्राचार्या डॉ. कुमुद गोरे खेडेंकर यांच्या सहकार्यने संपन्न झाला. तसेच महाविद्यालयातील सर्व माननीय प्राध्यापक, सर्व शिक्षकेतर कर्मचारी, तसेच कर्मचारी या सर्वांनी अतिशय मोलाचे कार्य केले.

विभाग प्रमुख
डॉ. वैशाली एस. देशमुख
संगीत विभाग

प्राणीशास्त्र विभाग

१. दि. २५ जुलै २०१६ रोजी “मत्स्य व्यवसाय विषयातील रोजगार संधी” या विषयावर श्री अभय देशपांडे उपआयुक्त मत्स्य व्यवसाय विकास, औरंगाबाद यांचे व्याख्यान आयोजित करण्यात आले होते. या प्रसंगी प्राचार्य डॉ. कुमुद गोरे-खेडेंकर, श्री सुनील कुलकर्णी मत्स्य व्यवसाय अधिकारी, विभाग प्रमुख डॉ.सौ.एस.ए. सराफ, डॉ. पी.एस. देशमुख, व बी.एस्सी प्रथम, व्दितीय व तृतीय वर्षांचे विद्यार्थी उपस्थित होते.

२. दि. १ ऑगस्ट २०१६ रोजी प्राणीशास्त्र विभागातील “झू-न्युज” या मिती पत्रकाचे उद्घाटन मा. प्राचार्यांच्या हस्ते करण्यात आले. डॉ. प्रदीप देशमुख यांच्या मार्गदर्शनाखाली तृतीय वर्षाच्या विद्यार्थ्यांमधुन संपादक मंडळ तयार करण्यात आले. त्या मध्ये म्हस्के, अभिषेक कुलकर्णी, श्वेता बीडकर व अनिल आवारे या विद्यार्थ्यांनी महत्वपूर्ण कामे केली.

या प्रसंगी विभाग प्रमुख डॉ.एस.ए.सराफ., डॉ.पी.एस. देशमुख, श्रीमती सी.एस.राव, श्री.अ.जे.शास्त्रकार, श्री वैद्य, श्री आघाडे, श्री.सराफ बी. एस.सी. प्राणीशास्त्र विषयाचे सर्व विद्यार्थी मोठ्या प्रमाणावर उपस्थित होते.

३. बी.एस्सी. तृतीय वर्षाच्या विद्यार्थ्यांना तृतीची शेती व्यवसाय (Sericulture Visit) अभ्यासासाठी डोंगर गाव येथे डॉ.सौ. सराफ ह्यांनी दि. १८/०८/२०१६ रोजी घेऊन गेल्या Silk worm life cycle व Silk worm life cycle व Silk कसे बनते ते दाखवण्यात आले.

४. बी.एस्सी. च्या विद्यार्थ्यांनी "शैक्षणिक सहूल" कोल्हापुर, भालवण, कुणकेश्वर येथे दि. १६ नोव्हेंबर ते २० नोव्हेंबर २०१६ दरम्यान नेण्यात आली. विद्यार्थ्यांना Sea-animals दाखवण्यात आले व Fish market सिधुदुर्ग येथे नेण्यात आले. सहलीचे आयोजन डॉ.पी.एस. देशमुख ह्यांनी केले. व सहली सोबत डॉ.सौ.सराफ एस.ए., डॉ.पी.एस.देशमुख तसेच श्री.के.एल. पंडीत होते.

५. दि. २८/१२/२०१६ रोजी डॉ.सौ.सराफ ह्यांनी आम.म.विद्यापीठ येथे B.Sc. तृतीय वर्षाच्या विद्यार्थ्यांना Agriculture visit साठी नेण्यात आले. त्यामध्ये Honey production आणि Sting venom therapy याचे उपयोग सांगण्यात आले.

६. दि. १०/०१/२०१७ रोजी दरवर्षी प्रमाणे विभागांत प्राणीशास्त्र विषयाची "मॉडेल्स व चार्टस्ची" स्पर्धा आयोजित करण्यात आली. स्पर्धे मध्ये B.Sc. प्रथम, द्वितीय व तृतीय वर्गाच्या विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला. स्पर्धेचे आयोजन विभाग प्रमुख डॉ.सौ.सराफ ह्यांनी केले. स्पर्धेचे उद्घाटन मा. प्राचार्या डॉ. कुमुद-गोरे-खेडकर ह्यांनी केले. स्पर्धेचे परिक्षण डॉ. सतीश मोकेशे, प्राणीशास्त्र विभाग डॉ.बा.आ.म. विद्यापीठ, ह्यांनी केले. स्पर्धेतील विजत्या स्पर्धकांना बक्षिस वितरण डॉ.सौ. सराफ व डॉ. देशमुख ह्यांनी केले. स्पर्धा यशस्वी करण्यासाठी विभागातील प्राध्यापक डॉ. पी.एस. देशमुख,

श्रीमती राव सी.एस. श्री. शास्त्रकार ए.जे., श्री. जयेश आघाडे, श्री. राजकृष्ण वैध ह्यांनी सहकार्य केले. तसेच प्रयागशास्त्र परिचर श्री.के.एल.पंडीत ह्यांनी मदत केली.

७. दि. २१/०१/२०१७ रोजी, डॉ.सौ.सराफ एस.ए. ह्यांनी बी एस्सी. द्वितीय व तृतीय वर्षाच्या विद्यार्थ्यांना 4th राज्यस्तरीय मिती पत्रक स्पर्धा मिलीया कॉलेज ऑफ आर्टस्, सायन्स व मॅनेजमेंट सायन्स कॉलेज, बीड येथे घेऊन गेल्या.

ह्या स्पर्धे मध्ये द्वितीय परितोषीक १५००/- रुपये प्रियंका हिवराळे व राधा घुगे ह्या विद्यार्थिनीला मिळाले व "Excellence Trophy" महाविद्यालयाला मिळाली मा. प्राचार्य व विभागातील प्राध्यापकांनी सर्व विद्यार्थ्यांचे अभिनंदन केले. या स्पर्धे साठी विभागातील प्राध्यापक श्री जयेश आघाडे व श्री. राजभुषण वैध ह्यांनी परिश्रम केले.

विभाग प्रमुख
डॉ.सौ.सराफ एस.ए.
प्राणीशास्त्र विभाग

संगणकशास्त्र विभाग

सन २०१६-१७ शैक्षणिक वर्षात दि. ३० डिसेंबर २०१६ रोजी अँड्रॉईन ऑप्लिकेशन आणि कॅशलेस व्यवहार या विषयावर एक दिवसीय कार्यशाळा घेतली. या कार्यशाळेत विविध महाविद्यालयातील प्राध्यापक व विद्यार्थी यांनी सहभाग घेतला सदर कार्यशाळेत २१० विद्यार्थी व प्राध्यापकांनी सहभाग घेतला विज्ञानाच्या प्रसाट प्रचाट्टर व्हावा यासाठी विभागप्रमुख राजेशेख बी.बी.यांनी औरंगाबाद आकाशवाणी दि. ४ जून २०१६ रोजी

३जी/४जी व दि. ३ डिसेंबर २०१६ रोजी या विषयावर माहिती दिली. विभागात महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगा तर्फे श्री डी.पी. नंदागवळी हे सहाय्यक प्राध्यापक पदांवर दि. १ डिसेंबर २०१६ रोजी रुजू झाले.

विभाग प्रमुख
श्री. राजेशेखर
भौतिक/संगणक विभाग

अर्थशास्त्र विभाग

सन २०१६-१७ या शैक्षणिक वर्षात अर्थशास्त्र भागाने Financial Inclusion Inflation Indian Economists, Women Leaders in financial Sector या विषयांवर भिक्तीपत्रके प्रकाशित केली.

दि. २७/१२/२०१६ रोजी अर्थशास्त्र विभागातील प्राध्यापक आणि विद्यार्थ्यांनी राज्यस्तरीय कृषी प्रदर्शनाला भेट दिली. प्रदर्शनातील छोट्या दुकानांना भेटी देऊन आधुनिक कृषी पध्दती आणि उपकरणे आणि आदानांविषयी अभ्यासक्रमाच्या दृष्टीने अतिशय उपयुक्त माहिती या अनुषंगाने विद्यार्थ्यांना मिळाली. डॉ. (श्रीमती) वाय.एस.टोपरे आणि डॉ.एल.आर. म्हस्के यांनी या प्रसंगी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले.

दि. १५/१२/२०१६ रोजी अर्थशास्त्र विभाग आणि N.C.C. विभागातर्फे डॉ. एल.आर. म्हस्के यांचे "वित्तीय साक्षरता अभियान" या विषयावर व्याख्यान आयोजित करण्यात आले. या प्रसंगी वेगवेगळ्या digital payment च्या पध्दतीविषयी विद्यार्थ्यांना माहिती देण्यात आली. या व्याख्यानास मोठ्या संख्येने विद्यार्थी उपस्थित होते.

दि. २३/०१/२०१७ रोजी शिवाजी कला वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय कन्नड यांनी आयोजित केलेल्या आंतर महाविद्यालयीन प्रकल्प लेखन स्पर्धेत संघपाल नवगिरे (बी.ए.तृतीय) आणि केशरचंद राठोड (बी.ए.तृतीय) यांना अनुक्रमे द्वितीय आणि तृतीय पारिताषिक मिळाले. संघपाल नवगिरे यांने "राजीव गांधी जीवनदायी आरोग्य योजना एक अभ्यास (औरंगाबाद शहरातील रुग्णालयासंदर्भात)" तर केशरचंद राठोड यांने "जलयुक्त शिवार योजनेतील शेततळ्यांचा अभ्यास वर्ष २०१५-१६ (औरंगाबाद जिल्ह्यासंदर्भात)" या विषयांवर प्रकल्प सादरीकरण केले.

विभाग प्रमुख
डॉ. प्रसाद पुरेकर
अर्थशास्त्र विभाग

वनस्पतीशास्त्र विभाग

१. दि. ३ जूलै २०१६ रोजी महाराष्ट्र शासन परिपत्रक दि. २७/०७/२०१६ नुसार वनमहोत्सवानिमित्त "पर्यावरण जाग्रतता" या विषयावर विद्यार्थ्यांमार्फत भिक्तीपत्रकाचे आयोजन वनस्पतीशास्त्र विभागातर्फे करण्यात आले होते. संबंधित भिक्तीपत्रकाचे उद्घाटन मा. प्राचार्या डॉ.सौ. कुमुद गोरे-खेडेंकर यांचे हस्ते करण्यात आले.

२. तसेच त्याच दिवशी महाविद्यालयाच्या परिसरात एकूण १५० वृक्षांची लागवड करण्यात आली, या वृक्षलागवडी करिता परिसरातील जेष्ठ नागरिकांच्या हस्ते वृक्षरोपन करण्यात आले. भिक्तीपत्रकाविषयी ज्या विद्यार्थ्यांना सहभागी करण्यात आले होते. अशा विद्यार्थ्यांना प्रथम द्वितीय तृतीय व प्रोत्साहनपर प्रमाण पत्र मा. प्राचार्यांच्या हस्ते देण्यात आले.

३. विभागात दि. २७ ऑगस्ट २०१६ रोजी वनऔषधी प्रदर्शन विद्यार्थ्यांकडून आयोजित करण्यात आले होते.

दि. २९ ऑगस्ट २०१६ रोजी नॅक पिअर टीमच्या अध्यक्ष सदस्यांनी विभागात भेट दिली तसेच विद्यार्थी व प्राध्यापकांशी सुसंवाद साधला. तसेच विद्यार्थी व प्राध्यापकांशी सुसंवाद साधला. तसेच विभाग प्रमुख डॉ.के.एम. तेलमोरे यांनी विभागाची संपूर्ण माहिती पीपीटी व्दारे सादरीकरण केले.

४. दि. २७ डिसेंबर २०१६ रोजी एक दिवशीय कार्यशाळा Hands on training in plant tissue culture technology या विषयावर, वनस्पतीशास्त्र, प्राणीशास्त्र व सुक्ष्मजीवशास्त्र यांच्या संयुक्तविद्यमाने आयोजन केले होते. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, वनस्पतीशास्त्र विभाग, औरंगाबाद येथील डॉ.एन.बी. पंढरे सहा. प्राध्यापक (वनस्पतीशास्त्र) यांनी वरिल कार्यशाळेत तज्ञ म्हणून विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले.

५. डॉ.व्ही.एस. गंभारे यांनी दि. ३० व ३१ डिसेंबर २०१६ रोजी के.पी.जी. महाविद्यालय, इगतपूरी जि. नाशिक येथे राज्यस्तरीय परिषदेमध्ये दोन संशोधन निबंधाचे वाचन केले.

६. दि. ११ व १२ डिसेंबर २०१६ रोजी डॉ.के.एम. तेलमोरे यांनी कृषी महाविद्यालय उद्गिरे जि. लातूर येथे आयोजित राष्ट्रीय परिसंवाद या परिषदेत Plant Health Management for Agriculture Sustainable या विषयावर आधारित संशोधन पेपरचे वाचन केले.

७. दि. ६ डिसेंबर २०१६ रोजी एक दिवशीय कार्यशाळा, डॉ. रफिक झकेरीया कॉलेज फॉर बुमेन्स औ.बाद Research Methology या विषयी सहभाग नोंदविला.

८. माहे जून २०१६ आंतरराष्ट्रीय जनरल Bionano frontier मुंबई डॉ.के.एम. तेलमोरे यांचा एक संशोधनपर लेख प्रसिध्द करण्यात आला आहे.

विभाग प्रमुख
डॉ.के.एम. तेलमोरे
वनस्पतीशास्त्र विभाग

ग्रंथालय विभाग

* ग्रंथालयात शैक्षणिक वर्ष २०१६-१७ माहे नोव्हेंबर २०१६ पर्यंत नोंदवहीप्रमाणे एकूण पुस्तके संख्या ६०६५९ आहे. यामध्ये वरिष्ठ विभागची - ४९५९७, कनिष्ठ विभाग - ५२९०, बुक बँक - ४२३२, देणगी/ग्रंथ भेट - १५४० पुस्तके आहेत.

* याशिवाय जर्नल्स/मासिके बांधणीचे खंड - १०९७ आहेत, ४५-जर्नल्स/मासिके व १२-वर्तमानपत्रे नियमित येतात.

* शैक्षणिक वर्ष २०१५-१६ मध्ये ग्रंथालयातून सर्व प्राध्यापक वृंद/कर्मचारी यांना एकूण १६३८ पुस्तके देवाणघेवाण करण्यात आली.

* वर्ष २०१५-१६ मध्ये प्राध्यापक वृंदानी ग्रंथालय प्रवेश नोंदवहीत एकूण ४५४ नोंदी तसेच विद्यार्थ्यांनी ४०८४ नोंदविल्या तसेच इंटरनेट नोंदवहीत २७१ नोंदी नोंदविल्या.

ग्रंथालयातील सेवा व सुविधा -

१. Inlibnet, Ahmedabad, तर्फे N- List अंतर्गत ई-पुस्तके व ई-जर्नल्स ची सुविधा सर्व महाविद्यालयातील प्राध्यापक वृंद व विद्यार्थ्यांसाठी उपलब्ध करून दिलेली आहे. तसेच

२. ग्रंथालय, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद येथील ई-पुस्तके व ई-जर्नल्स ची सुविधा महाविद्यालयातील सर्व प्राध्यापक वृंद व विद्यार्थ्यांसाठी उपलब्ध करून दिलेली आहे.

३. महाविद्यालयातील सर्वांसाठी इंटरनेट सेवा नि:शुल्क उपलब्ध आहे.

४. वरिष्ठ विभागाच्या विद्यार्थ्यांकरिता बुकबँक योजना कार्यरत आहे व दरवर्षी या योजनेमधून गरजवंत विद्यार्थ्यांना त्यांच्या आवडीप्रमाणे २ पुस्तके शैक्षणिक वर्षासाठी दिली जातात.

४. वरिष्ठ विभागाच्या विद्यार्थाकरिता बुकबँक योजना कार्यरत आहे व दरवर्षी या योजनेमधून गरजवंत विद्यार्थाला त्याच्या आवडीप्रमाणे २ पुस्तके शैक्षणिक वर्षासाठी दिल्या जातात.

५. व्यक्तिमत्व विकास व स्पर्धा मार्गदर्शन केंद्राकरिता ग्रंथालयातून पुस्तक सुविधा दिली जाते.

६. ग्रंथालयाच्या सर्वांगीण विकासासाठी मार्गदर्शन करणे व उपाययोजना सुचविणे इ. साठी समिती कार्यरत आहे.

७. संदर्भाकरिता महाविद्यालयाचा वार्षिक अंक पासून उपलब्ध आहे.

८. ग्रंथालयातून सर्वासाठी जर्नलस्/मासिके, पुस्तके देवघेव, संदर्भसेवा इत्यादी सेवा वाचनकक्षात बसून व घरी वाचण्यासाठी दिली जाते.

९. दिनांक ६ व ७/९/१६ शिक्षक दिनानिमित्त महाविद्यालयातील प्राध्यापक वृंदानी स्वतःहा लिहिलेली पुस्तके, दुर्मिळ पुस्तके व नवरस अंक इत्यादीचे ग्रंथप्रदर्शन.

१०. दिनांक १७/११/२०१६ औरंगाबाद न्यूज पेपर एजन्सीज अँड डीस्ट्रीब्युटर, औरंगाबाद यांच्यामार्फत दिवाळी अंकाचे प्रदर्शन.

११. दिनांक ३०/११/२०१६ विद्यार्थ्यांमध्ये वाचनाची आवड निर्माण करण्यासाठी व विविध साहित्याची ओळख होण्यासाठी ग्रंथालय समितीतर्फे पुस्तक - परीक्षण लिखाण स्पर्धेचे आयोजन.

श्रीमती व्ही.जे. अंभोरे
ग्रंथपाल

ग्रंथालय विभागाने आयोजित केलेले उपक्रम -

१. दिनांक ११/७/२०१५ महाविलयातील सर्व प्रथम वर्ष व कनिष्ठ वर्गातील विद्यार्थाकरिता ग्रंथालयाची ओळख व ग्रंथालय भेटीचे आयोजन.

२. दिनांक १५/१०/२०१५ भारताचे माजी राष्ट्रपती डॉ.ए.पी.जे कलाम यांच्या जन्मदिवसानिमित्त (वाचनप्रेरना) दिनानिमित्त लोकवाडमय गृह, औरंगाबाद यांच्यामार्फत, ग्रंथप्रदर्शन.

३. दिनांक १७/१०/२०१५ सन २०१४-१५ मध्ये खरेदी केलेल्या पुस्तकांचे ग्रंथप्रदर्शन.

४. दिनांक ४/१२/२०१५ व ५/१२/२०१५ डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर महापरिनिर्वाण दिनानिमित्त ६/१२/२०१५ ग्रंथप्रदर्शन.

५. दिनांक ११/०४/२०१६ ते महात्मा ज्योतीबा फुले व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या जयंती निमित्त ग्रंथप्रदर्शन.

६. दिनांक २६/८/२०१६ महाविद्यालयातील सर्व प्रथम व कनिष्ठ वर्गातील विद्यार्थाकरिता ग्रंथालयाची ओळख व ग्रंथालय भेटीचे आयोजन.

७. दिनांक ५/८/२०१६ डॉ.डी.के.विर ग्रंथपाल डॉ.बा.म.विद्यापीठ औरंगाबाद यांचे ग्रंथालय, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद येथील ई-पुस्तके व ई-जर्नलसच्या रिमोट अक्सेस ची सुविधा विषयी व्याख्यान.

इतिहास विभाग

शैक्षणिक वर्ष २०१६-१७ च्या पहिल्या सत्रात विद्यार्थ्यांसाठी इतिहास विभागा तर्फे विविध अभ्यास पूरक उपक्रमांचे आयोजन करण्यात आले. त्यास विद्यार्थ्यांचा उत्स्फूर्त प्रतिसाद लाभला.

१. 'स्पर्धा परिक्षा स्वरूप व भविष्यातील संधी' या विषयावर मा. शिवराज शिंदे (संचालक डायरेक्शन अँकेडमी) यांचे दि. १६/७/२०१६ रोजी व्याख्यान आयोजित करण्यात आले. या कार्यक्रमाचे अध्यक्षस्थान माजी सहसंचालक डॉ. मंजूषा मोळवणे यांनी भूषविले.

२. ग्रंथ प्रदर्शन - दि. २६/०७/२०१६ इतिहास विभागातील प्राध्यापकांच्या वैयक्तिक पुस्तकांचा विद्यार्थ्यांना लाभ घेता यावा या हेतूने पुस्तक प्रदर्शनाचे आयोजन दि. २६ जुलै २०१६ रोजी इतिहास विभागात करण्यात आले. या प्रदर्शनाचे उद्घाटन मा. प्राचार्य डॉ. कुमूद खेडकर यांनी केले.

सकाळी ११.३० ते ४.३० चा कालावधीत विद्यार्थ्यांनी चा पुस्तक प्रदर्शनाचा लाभ घेतला.

३. इतिवृत्त भिक्तीपत्रकाचा प्रारंभ 'इतिवृत्त या भिक्तीपत्रकाचा प्रारंभ दि. ११/०८/२०१६ रोजी इतिहास विभागात झाला. या भिक्तीपत्रकाचे उद्घाटन डॉ. विलास पाट्टे सहयोगी प्राध्यापक, (मानसशास्त्र यांच्या हस्ते करण्यात आले.

या भितीपत्रकांच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांच्या माध्यमातून दैनंदिन वृत्तपत्रातून छापून येण्यान बातम्यांचे संकलन व प्रदर्शन करण्यात येते.

४. Heritage Walk दि. १३/८/२०१६
स्थानिक इतिहासाची ओळख व माहिती विद्यार्थ्यांना व्हावी यासाठी इतिहास विभागाच्या वतीने दि. १३/०४/२०१६ रोजी 'किले-अर्क' या ऐतिहासिक वास्तू स्थळाची सफर Heritage walk च्या माध्यमातून आयोजित करण्यात आली.

या उपक्रमात डॉ. श्रीनिवास सातभाई यांनी विद्यार्थ्यांना किले अर्क, सुभेदारी विश्रामगृह, पामर कोठी, वसतिगृह, जनाना महल, मर्दाना महल, मोती मस्जिद, रंगीन दरवाजा, नोबत दरवाजा, काळा दरवाजा, हिमायत बाग इ. स्थळांचा इतिहास माहिती व महत्व सांगण्यात आले.

विद्यार्थ्यांचा प्रचंड सहभाग व सहकारी प्रा. रुपेश मडकर, प्रा. मनिषा जाधव, प्रा. पृथा रावस, प्रा. प्रमिला भुजाडे यांच्या सहकार्यामुळे हा उपक्रम यशस्वी झाला.

५. १६/९/२०१६ - हैदराबाद मुक्ती संग्राम दिन

१७ सप्टेंबर या हैदराबाद मुक्ती संग्राम दिनाच्या पूर्वसंध्येला एका कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. यात गुलबर्गा दूरदर्शन निर्मित "१७ सप्टेंबर" हा माहितीपट दाखविण्यात आला. मा. प्राचार्य कुमूद खेडेंकर या कार्यक्रमाच्या अध्यक्ष स्थानी होत्या तर प्रा.माया वंजारे (सदस्य-सामाजिक शास्त्र मंडळ यांची विशेष उपस्थिती होती. कार्यक्रमाच्या प्रारंभी नवागत विद्यार्थ्यांचे स्वागत करण्यात आले. इतिहास विभागाचे प्रा. रुपेश मडकर यांनी इ.स. १९२३ ते २०१६ या काळातील महाविद्यालयाच्या इतिहासाचे सादरीकरण PPT व्दारे केले. त्यामुळे नव्या विद्यार्थ्यांना महाविद्यालयाच्या ऐतिहासिक वाटचालीची माहिती मिळाली. याच

कार्यक्रमात 'सफर किले अर्कची अर्धात 'Heritage walk' या उपक्रमाची ध्वनीचित्रफीत दाखविण्यात आली.

मा. प्राचार्य डॉ. कुमूद खेडेंकर यांच्या भाषणाने कार्यक्रमाचा समारोप झाला. श्री आसिफ शेख, निखिल ठेंगे, सुजाता बनकर, अंजूम अलमास या विद्यार्थ्यांनी कार्यक्रम यशस्वी होण्यासाठी परिश्रम घेतले. तर संतोष मोरे रवी सोनवणे यांनी स्वागत गीते सादर केली.

८. उत्खनन स्थळास विद्यार्थ्यांची भेट -
दि. २४/११/२०१६

किले अर्क परिसर औरंगाबाद येथे वंदेमातरम् सभागृहाच्या बांधकामानिमित्त उत्खनन सुरु असतांना मध्ययुगीन बांधकामाचे अवशेष मिळाले. सदरील उत्खनन स्थळास भेट देण्यासाठी अभ्यास सहलीचे आयोजन करण्यात आले.

इयत्ता १२ वी चा उपयोजित इतिहास व बी.ए.तृतीय वर्षाचा पुरातत्व शास्त्राचा अभ्यासाचा एक भाग म्हणून या अभ्यास सहलीचे आयोजन करण्यात आले होते. या अभ्यास भेटीत प्रा.आर.आर. मडकर, प्रा.मनिषा जाधव यांनी विद्यार्थ्यांना उत्खनन स्थळ व अवशेषांची

इतिहासाचे साधन म्हणून कशी महत्वाची आहेत याची माहिती दिली व उत्खनित अवशेषांचे निरीक्षण केले.

९. विद्यार्थ्यांसाठी कार्यशाळा - ४ जाने १७
इतिहास विभागातर्फे विद्यार्थ्यांसाठी दि. ४ जानेवारी २०१७ रोजी "माध्यमांमध्ये इतिहासाचा वापर व गैरवापर" "(Use a Abuse of History in Media)" या विषयावर एकदिवशीय कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले. या कार्यशाळेसाठी मा.श्री.जयदेव डोळे (सहयोगी प्राध्यापक, वृत्तपत्र विद्या विभाग, डॉ.बा.आं.मराठवाडा विद्यापीठ औरंगाबाद) व मा.श्री. सदाशिव नांदे (सक्सेस अॅकॅडमी, पुणे) हे मार्गदर्शक म्हणून लाभले.

उपरोक्त सर्व अभ्यासपूरक उपक्रम यशस्वी होण्यासाठी विभागातील सहकारी प्रा. रुपेश मडकर, सौ. मनिषा जाधव, सौ. पृथा रावस यांचे सहकार्य लाभले तसेच मा. प्राचार्य डॉ. कुमूद खेडेकर यांचे प्रोत्साहन व मार्गदर्शन लाभले.

विभाग प्रमुख
डॉ. श्रीनिवास सातभाई
इतिहास विभाग

ENGLISH DEPARTMENT

Department of English is very much pleased to declare that the academic year 2016-2017 was full of activities. In addition to the routine 'Thought of the Day, activities like Handwriting competition and inauguration of Wallpaper were held.

Handwriting competition was held on 30th July 2016.

Priyanka Hiwarale of B.Sc III year stood first while Nikhil Soni of IX Arts bagged the second prize.

On 27th August 2016 'Wallpaper' was inaugurated wherein a number of students contributed their articles. This activity was guided by Ms.PP Soni.

A workshop on playwriting, Screenplay and Direction was conducted on 12th January 2017. This workshop was a joint venture of the departments of English, Marathi, Sanskrit, Hindi and Urdu.

The students of the department staged a one-act play namely 'Indian Heroes, During Annual Social gathering YAVARANG. The play was written and directed by the students themselves.

H.O.D.
Dr. Khan Talat Shaista
Department of English

STATISTICS DEPARTMENT

Following are the activities of the department in the academic year 2016-17;

* Head, Department of Statistics: Dr. Kumud Gore Kherdekar has taken charge of principal of the college on 11/05/2016.

* Dr. C.R. Rao Institute of Advance Study in Mathematics, and Computer Science conducts "Statistics Olympiad" every year. For the year 2016-17, eighth statistical Olympiad conducted at two levels; junior level for IXth and Xth class students and senior level for XIth and XIIth students. For the first time in Maharashtra, it was conducted in our college on 19th June, 2016. The test got wonderful response. In all 58 students appeared for this examination from all over Maharashtra. We are glad to note that one student from our centre qualified for "Certificate of Merit"

* On 29/06/2016, ten students of the department visited National Sample Survey Organization, Aurangabad for celebrating National Statistics Day. Dr. K.G. Kherdekar was chief guest of the function. Mr. Anil Patil, Director, NSSO presided over the function.

Dr. K.P.Kherdekar was felicitated for taking charge as the principal of the college. Dr. S.R. Kolhekar too accompanied the team of the students.

* On the 29/06/2016, ten students of the department visited National

Sample Survey Organization, Aurangabad to celebrate National Statistics Day. Dr. K.P. Kherdekar was chief guest of the function. Mr. Anil Patil, Director, NSSO presided over the function.

* On the same date, ten student along with both the faculty members attended national Statistics Day program of Department of Statistics at Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad.

* For newly admitted students of B.Sc. I (Statistics) pre-knowledge test was conducted on 26/07/2016. Ku. Gireesha Tirumani was the topper.

* On 30/12/2016, Department of statistics. Department of Physics and Computer Science jointly organized one-day workshop on “Android Applications and Cashless Transactions” Chief organizer of the workshop was Dr. Kumud Gore Kerdekar, Principal, GASCA, Convenor of the workshop was Mr. Raje Shaikh, Head, Department of Physics, and Organizing Secretary was Dr. Mrs. S.R. Kolhekar, Head, Department of statistics, resource person of the workshop was Mr. Vaibhav Vaidya. Total 210 participants benefited from the workshop.

* Ninth Statistics Olympiad is going to be held on 08/01/2017 our college will be the centre.

H.O.D.
Dr. Mrs. S.R. Kolhekar
Department Statistics

HOME SCIENCE DEPARTMENT

1. 1-7 Aug 2016 - organised activities as a part of celebration of "World Breast Feeding Week"

Dr. Manjush Molwane delivered a lecture on 'Importance of breast feeding to prevent malnutrition'.

2. Aug 2016 - Addon course on "Basic Nutrition and health" Started.

3. 1-7 Sept 2016 - Celebration of National Nutrition Week, Activities like essay competition, Nutritious recipe preparation competition were held.

4. Organised visits of students (B.A. & MA) to early childhood education center ICOS, old age home, family court household industry, diet consultancy centre, remand home, boutique, bakery and food industry.

5. Faculty of the department Dr. (Mrs) Manjusha Subhash Moluane has been appointed on deputation as Deputy Secretary in Mahila Aayog (Maharashtra State) 24th Nov 2016.

6. One day workshop on food Preservation was organised on 5th Jan 2017 Resource person - Mrs. Alka Joshi

**Demonstrator
fruit & Vegetable
processing centre.**

Products like Guava Jelly Apple Jam, orange squash, onion chutney, Amala Murabba etc. were demonstrated.

**H.O.D.
Sanjivaneer Godsay
Home Science**

**MICROBIOLOGY
DEPARTMENT**

1. On 1st July tree plantation was carried out.

2. One day workshop "**Bio Fuel: Need of the hour**" was organized. Dr. Nitin Adhasure, Assist. Prof. Department of Microbiology, and Biotechnology, Vivekananda College Aurangabad demonstrated and gave hand on training to the participants on how to install the small scale biogas plant biofuel production using cattle dung.

3. Guest lecture of Ms. Priya Puthan on "**Food Hygiene, safety and Community Awareness**" was organized on 10th August 2016.

4. B.Sc III year students of department visited Government Institute of Science, Aurangabad on 14th August.

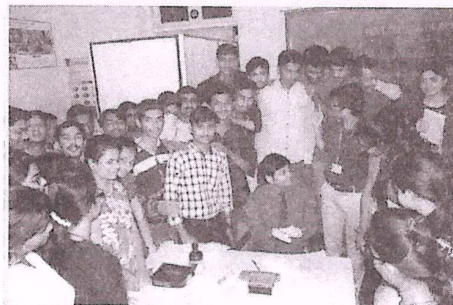
5. On 17th Dec. 2016 our Department organized One day workshop and Hands on training in "Plant Tissue Culture Technology" in collaboration with Department of Botany and Zoology

6. Microbiology Department organized a One day workshop and Hands on training in "Techniques in Recombinant DNA Technology" in collaboration with Hi-Media Labs Pvt Ltd. 100 student of various colleges in Aurangabad were participated in this workshop.

1. Dr. Smita Dharmadhikari guided on various aspects of Recombinant DNA Technology.

2. Dr. Swati Peshwe guided on Applications of Recombinant DNA Technology

3. Shri Swapnil Tank & Shri. Krishna Suryawanshi gave hands on training on some techniques of Recombinant DNA Technology.

7. Students participated in the poster competition held during One day State Level Workshop on "Towards Gender Sensitization : Approches, Responsibilities & Measure (TGS-ARM) organized by Internal Complaint Cell, Government Collage of Arts & Science, Aurangabad. On 24th Dec. 2016. Miss. Rakshanda Jadhav and secured first prize, Miss. Priyanka Hiwrale and Miss Radha Ghuge received consolation prize in this poster competition.

8. Vermocomposting plant was set up.

9. A "Bulletin Board" is regularly run by the students on news from the world of microbes.

All these activities were carried out with the proper co-ordination by swt. Shahenaz farooqui and Ms. Suchita Bharombe.

11. Abhishek Kulkarni of B.Sc. IIIrd year participated in the state level poster competition hold at miliya college Beed on 21st Jan 2017. Here college received "Excellence Trophy."

12. Dr. Miss. Anjali Ingale HOD Pathology & Microbiology of B.J. Medical college guided III & IInd year students on "clinical microbiology-Recent trends on diaganosis on 28th January 2017.

HOD
Dr. Rohini Kulkarni
Department of Microbiology

भूगोल विभाग

शैक्षणिक वर्ष २०१६-२०१७ या सत्रामध्ये भूगोल विभागात विविध उपक्रम राबविण्यात आले. भूगोल अभ्यासमंडळाचे उद्याटन करुन नैसर्गिक आपत्ती या विषयावर मितीपत्रकाचे प्रकाशन करण्यात आले.

भूगोल विषयाच्या विद्यार्थ्यांसाठी सामान्य ज्ञान स्पर्धा घेण्यात आली. भूगोल विषयाच्या सर्व विद्यार्थ्यांनी उत्स्फूर्त प्रतिसाद नोंदवला. भूगोल विभाग प्रमुख डॉ.बी.पी. लहाने यांनी विद्यार्थ्यांना स्पर्धा परीक्षेचे महत्व पटवून सांगितले.

भूगोल विषयांची शै. सहल पितळखोरे व पाटणादेवी येथे आयोजित करण्यात आली. बी.ए. भाग. २ व ३ च्या विद्यार्थ्यांनी उत्स्फूर्त प्रतिसाद दिला.

'नकाशाशास्त्र तंत्राचे भूगोलातील महत्व' या विषयावर 'राज्यस्तरीय कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले उद्घाटक म्हणुन डॉ. सतिश जाधव, राजर्षी शाहु महाविद्यालय पाथी लाभले होते. दुसऱ्या सत्रात डॉ. मदनलाल सुर्यवंशी भूगोल विभाग प्रमुख डॉ.बा.आं. मराठवाडा विद्यापीठ यांनी नकाशाशास्त्र तंत्राचे महत्व व GPS प्रणाली यावर विस्तृत व्याख्यान दिले.

महाराष्ट्र राज्यातून आलेल्या दोनशे विद्यार्थी व प्राध्यापकांनी सहभाग नोंदविला डॉ.ए.आय.खान यांनी कार्यशाळेची प्रस्तावना केली व प्रा. भरत उसारे यांनी पाहुण्यांची ओळख करून दिली. डॉ.बी.पी. लहाने यांनी नकाशाशास्त्राचे महत्व सांगितले. आशिफ शेख यांनी सुत्रसंचालक केले. डॉ.के.एस. घोडे यांनी कार्यक्रम यशस्वी पार पाडण्यासाठी सहकार्य केले. प्रसंगी प्रा. स्मित माने प्रा. देशमुख यांनी ही मोलाचे सहकार्य केले.

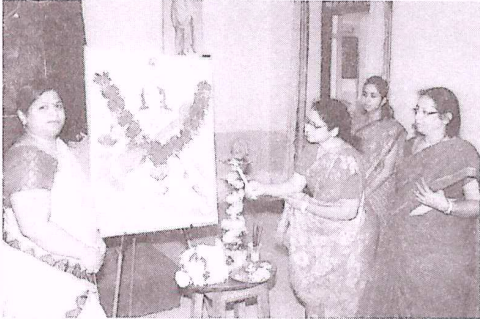
विभाग प्रमुख
डॉ. बी.पी. लहाने
भूगोल विभाग

संस्कृत विभाग

दरवर्षीप्रमाणेच यावर्षी देखील संस्कृत विभागात अनेकविध कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात आले होते.

१) कालिदास दिन - दि. ०९ जुलै २०१६ रोजी संस्कृत विभागात महाकवी कालिदास दिन अत्यंत उत्साहात साजरा करण्यात आला. कार्यक्रमाच्या प्रमुख अतिथी प्रा.चंद्रज्योती मुळे - भंडारी यांनी मेघदूतावर विशेष व्याख्यान दिले. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी महाविद्यालयाच्या प्राचार्य डॉ.कुमुद गोरे - खेडेंकर या होत्या. बी.ए. तृतीय वर्षाची विद्यार्थिनी कु. उत्कर्षा वानखेडे हिने मेघदूतावर तयार केलेल्या भितीपत्रकाचे अनावरण या प्रसंगी करण्यात आले. कार्यक्रम यशस्वी करण्यासाठी प्रा. कामिनी वानखडे यांनी विशेष सहकार्य केले. कार्यक्रमाचे आयोजन संस्कृत विभागप्रमुख प्रा.पंकजा वाघमारे यांनी केले.

२) अभ्यासक्रमपूरक प्रमाणपत्र अभ्यासक्रमाचे उद्घाटन - (अॅड-ऑन कोर्स)

कालिदास दिन

संस्कृत विषयात विद्यार्थ्यांच्या अभिरुचीचे संवर्धन व्हावे याकरिता संस्कृत विभागातर्फे 'संस्कृत संभाषण कौशल्य' या प्रमाणपत्र अभ्यासक्रमाची सुरुवात करण्यात आली. दि.१२.०८.२०१६ रोजी या अभ्यासक्रमाचे उद्घाटन शासकीय विदर्भ ज्ञान विज्ञान संस्था, अमरावती येथील संस्कृतच्या प्रा. रूपाली कवीश्वर यांच्या शुभहस्ते संपन्न झाले. कार्यक्रमाचे अध्यक्षस्थान प्राचार्य डॉ.कुमुद गोरे - खेडेंकर यांनी भूषविले. कार्यक्रमाचे आयोजन संस्कृत विभागप्रमुख प्रा.पंकजा वाघमारे आणि प्रा.कामिनी वानखडे आणि प्रा.अतिश कुलकर्णी यांनी केले.

३) एक दिवसीय कार्यशाळा - दि.१२ जानेवारी २०१७ रोजी महाविद्यालयाच्या सर्व भाषा व वाङ्मय विभागांतर्फे 'नाट्यसंहितालेखन तथा पटकथालेखन आणि दिग्दर्शन' या विषयावर विद्यार्थ्यांकरिता एक दिवसीय कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. श्री.रघुनाथ व्यवहारे, श्री.राहुल ढोले आणि श्री. अविनाश भोसले यांनी या कार्यशाळेला मार्गदर्शन केले. कार्यक्रमाचे उद्घाटन प्राचार्य डॉ.कुमुद गोरे-खेडेंकर यांनी केले. संस्कृतच्या विद्यार्थ्यांनी या कार्यशाळेत सक्रिय सहभाग नोंदविला. संस्कृत विभागप्रमुख प्रा.पंकजा वाघमारे यांनी या कार्यशाळेचे सह-समन्वयक म्हणून जवाबदारी पार पाडली.

४) संस्कृत नाटक - यावर्षीच्या 'युवारंग' या वार्षिक स्नेहसंमेलनात 'स्वप्नवासवदत्तम्' या संस्कृत नाटकातील प्रवेश सादर करण्यात आला. या नाटकास प्रथम पारितोषिक प्राप्त झाले. कु.तेजस्विनी थोटे, कु.प्रतीक्षा मस्के, कु.जयश्री वाहटुळे या संस्कृत विभागाच्या विद्यार्थिनींनी हे नाटक सादर केले. नाटकाचे दिग्दर्शन प्रा.कामिनी वानखडे आणि प्रा.पंकजा वाघमारे यांनी केले.

५) हस्ताक्षर स्पर्धा - संस्कृत वाङ्मय मंडळातर्फे हस्ताक्षर स्पर्धेचे देखील आयोजन करण्यात आले होते. जवळपास ४० विद्यार्थ्यांनी या स्पर्धेत सहभाग नोंदविला.

प्रा.पंकजा वाघमारे
संस्कृत विभागप्रमुख

हिंदी विभाग

हिंदी विभाग की ओर से दिनांक १४ सितंबर से दिनांक २३ सितंबर तक 'हिंदी पखवाड' का आयोजन किया गया. प्रस्तुत हिंदी दिन के उपलक्ष में विद्यार्थियों के लिए विविध प्रतियोगिताओं का आयोजन किया गया. इस का लक्ष था "विद्यार्थियों में राष्ट्रभाषा हिंदी के प्रति साहचर्य और भाषा-ज्ञानवर्धन का प्रमुख साधन है." प्रस्तुत प्रतियोगिताओं के परीक्षक के रूप में - प्रा. सोनी, प्रा. आशा किटके, प्रा.डॉ. तलत ने सहयोग दिया.

इस में १. निबंध लेखन २. वक्तव्य ३. काव्य पाठ ४. सामान्य - ज्ञान ५. हस्ताक्षर (सुलेखन), ६. पोस्टर प्रतियोगिताओं का आयोजन किया गया. प्रस्तुत प्रतियोगिताओं में सहभागी होकर निम्नलिखित विद्यार्थियों ने पुरस्कार प्राप्त किए.

(अ) निबंध प्रतियोगिता : वरिष्ठ विभाग

१. कु. श्रुतिका वाघ - प्रथम, २. आशा जोगदंड - द्वितीय, ३. कु. सोनिया बनकर - तृतीय, ४. प्रकाश काळे - उत्तेजनार्थ, ५. श्यामल पोळे - उत्तेजनार्थ.

कनिष्ठ विभाग

१. कु. जरीना शेख - प्रथम, २. कु. सीमा शेख - द्वितीय, ३. कु. रानी जगताप - तृतीय, ४. शरद राठोड - उत्तेजनार्थ, ५. आनंद जैस्वाल - उत्तेजनार्थ, ६. शीतल दांगोडे - उत्तेजनार्थ.

२. (आ). वक्तव्य प्रतियोगिता :- वरिष्ठ विभाग :

१. कु. गार्गी पाटिल - प्रथम, २. कु. अनुजा भांगे - द्वितीय, ३. तुकाराम मानवतकर - तृतीय, ४. सारिका शिंदे - उत्तेजनार्थ, ५. कु. गौरी भुजवळ - उत्तेजनार्थ.

कनिष्ठ विभाग : १. निखिल सोनी - प्रथम

(इ) काव्य पाठ प्रतियोगिता : वरिष्ठ विभाग

१. अक्षयकुमार भालेराव - प्रथम २. वैभव वासकर - द्वितीय, ३. प्रदीप सोनवणे - तृतीय.

उ) हस्ताक्षर प्रतियोगिता : वरिष्ठ विभाग

१. कु. अनुजा भांगे - प्रथम २. कु. श्रुतिका वाघ - प्रथम, ३. कु. निशिगंधा भागवत - द्वितीय, ४. कु. श्यामल पोळे - द्वितीय, ५. सोनिया बनकर - द्वितीय, ६. गौरी भुजवळ - द्वितीय, ७. कु. प्रतीक्षा लहाने - तृतीय, ८. कु. गार्गी पाटिल - तृतीय, ९. विक्रम भोपळे - उत्तेजनार्थ, १०. राजरतन मंडल - उत्तेजनार्थ.

२. कनिष्ठ विभाग :- १. निखिल सोनी - प्रथम, २. शरद राठोड - द्वितीय, ३. आनंद जैस्वाल - तृतीय.

(ऊ) पोस्टर प्रतियोगिता : वरिष्ठ विभाग

१. श्यामल पोळे - प्रथम २. शुभम मुरदारे - प्रथम, ३. अक्षयकुमार भालेराव - द्वितीय, ४. कु. रानी नागरे - तृतीय. ५. गौरी भुजवळ - उत्तेजनार्थ, ६. आशा जोगदंड - उत्तेजनार्थ.

प्रतियोगिताओं का संयोजन डॉ. भगवान कांबळेजी ने किया.

प्रभारी

प्रा.डॉ. भारती सानप,
हिंदी विभागी प्रमुख

COMMITTEE REPORT

NAAC REPORT 2017

The college was assessed, accredited and awarded with A grade with CGPA 3.02 for the second cycle by NAAC, Bangalore On 28th, 29th and 30th August 2016. Previously it was awarded with B grade in July 2004. The Internal Quality Assurance Cell (IQAC) was established on the recommendations of the Peer Team given in 2004 for enhancing the quality of academics in the college.

For the preparation of RAR colossal efforts were taken. The RAR contained Preface, Executive summary, SWOC of the institution, Profile of the college, criterion wise inputs, Post accreditation and evaluative reports of various departments. Efforts were made to fulfill the recommendation made by the peer team for the overall development of the college. With the foothold support of IQAC college took steps for elevating its strength and amend its flaws. The RAR was shared with the teachers, office staff, students for the preparation and finalization. This SSR is a reflection of introspection and discussion of all the staff members, who acted as pillars for preparing worthy RAR. I take this opportunity to express my sincere thanks to NAAC peer team for their whole hearted support. I am also thankful to our Principal Dr. Kumud Gore Kherdekar, Dr. P R Gaikwad (Principal Govt Bed college), Dr. J.S. Lad (Ex Principal), for their constant support and motivation

for preparing this RAR. The report was finalized with utmost sincerity, honesty and collective effort of the NAAC committee which included Dr. D.D. Gaikwad (NAAC Coordinator), Dr. S.A. Saraf, Dr. S.G. Satbhai, Dr. B.P. Kamble, Dr. Archana, D. Chapolikar, Dr. P.B. Savai, Dr. Vikas Gambhire, Dr. L.R. Mhaske, Smt. Suchita Bharambe, Smt. Trupti Sapkale, Shri Bharat Usare. I would also like to thank the tireless efforts of the IQAC have played a pivotal role in propagating quality initiatives in the college and rejuvenating IQAC. Shri Pralhad Adaghale, Registrar and his team who responded very well and worked very efficiently in providing data to the Steering Committee. I am extremely happy that the entire work of preparation of RAR has helped in defining policies, strategies, systems and procedures in a better way to serve as a blueprint for further growth and development of the college.

Dr. D.D. Gaikwad
(NAAC Coordinator)

युवारंग २०१६-१७

२०१६-१७ या शैक्षणिक वर्षात दि. २, ३ व ५ डिसेंबर २०१६ या तीन दिवसांत महाविद्यालयात मोठ्या उत्साहात आणि दिमाखात स्नेहसम्मेलनाचा सोहळा साजरा झाला.

या वर्षी प्रथमच स्नेहसम्मेलनासाठी 'युवारंग' हे समर्पक नाव योजल्या गेले. क्रमिक अभ्यासक्रमातल्या गुणवत्ते खेरीज विविध कलांमध्ये विद्यार्थी पारंगत असतात. या गुणवत्तेला स्नेहसम्मेलनात व्यासपीठ उपलब्ध करून देण्यात आले. विविध कला गुणांचा मेळावा या तीन दिवसात स्पर्धारूपाने आयोजित केला गेला.

स्नेहसम्मेलनाचे उद्घाटन मराठी रूपेरी पडद्यावरील आणि छोट्या पडद्यावरील प्रसिद्ध अभिनेते कलावंत 'कॉमेडीची बुलेट ट्रेन' फेम 'समीरजी चौघुले' यांच्या हस्ते झाले. या प्रसंगी त्यांच्या अभिनयाच्या चित्रफिती दाखविण्यात आल्या. प्रश्नोत्तर रूपाने त्यांनी श्रोत्यांशी मनमोकळा संवाद साधला.

बक्षीस वितरण सोहळा प्रसिद्ध सिने समीक्षक 'अशोकजी उजळंबकर' यांच्या हस्ते झाला. स्नेहसम्मेलनाच्या यशस्वीतेसाठी समितीच्या खालील सदस्यांचे मोलाचे सहकार्य लाभले.

गास्का	-	डॉ. विलास पाध्ये
शेलापागोटे	-	डॉ. कोल्हेकर
बक्षीस	-	डॉ. रोहिणी पांढरे
क्रीडा	-	डॉ. डी.डी. गायकवाड
वाद, वक्तृत्व	-	प्रा. भंडारी

MR. MISS. GASCA

The Mr. & Miss GASCA competition is organized in the annual gathering every year to provide a platform to students to showcase their talent by exploring different facets of their personality. This year 32 boys and 47 girls participated in the preliminary round, out of which four each made it to the final competition. The preliminary rounds included a general knowledge test and interviews, and the final

competition had four rounds of personal introduction, showcasing an and Rutuja Paithane (SI Sci) won the Mr. and Miss GASCA titles respectively.

Dr. Sulekha Sharma and prof. Abhijit Jadhav, both alumni, were invited as judges for the competition and Akshay Nirmal (T.Y.B.A.), Anuja Bhange (S.Y.B.Sc.), and Nitin Manwatkar (T.Y.B.A.) conducted the round. Dr. Smt. S.R. Kolhekar, Dr. Smt. S.T. Khan, Prof. Smt. S.P. Choure guided the students.

Dr. Vilas Padhye
Prof-in-charge

रांगोळी स्पर्धा

शासकीय ज्ञान विज्ञान महाविद्यालयात युवारंग वार्षिक स्नेह संमेलनाच्या निमित्ताने रांगोळी समिती गठित करण्यात आली. ज्यात रांगोळी रेखाटन रांगोळी स्पर्धांचे आयोजन करण्यात आले. ज्यात ३० स्पर्धकांनी सहभाग नोंदविला. विशेषतः मुर्लीसोबत मुलांनी सहभाग घेतला. स्पर्धेत मुक्तहस्त, पारंपारिक, संस्कारभारती, तरल पाण्यावरची, फुलांची अशा प्रकारे विविध रांगोळी रेखाटन केली गेली. रांगोळी स्पर्धेचे आयोजन रांगोळी समितीच्या प्रभारी डॉ. प्रमिला हरीदासजी भुजाडे सह. प्रा.सी.एस. राव, प्रा. प्रभा सोनी या समिती सदस्यांनी केले. स्पर्धेत परिक्षकाची भूमिका डॉ. साधना कोल्हेकर, डॉ. सुनिता दळवी, प्रा. माया वंजारी यांनी केली. या स्पर्धेचे उद्घाटन माननीय प्राचार्य डॉ. कुमुद गोरे-खेडेंकर, युवारंगाचे प्रभारी डॉ. बळीराम लहाने यांच्या हस्ते करण्यात आले. महाविद्यालयाचे अधीक्षक श्री. प्रल्हाद अढागळे, सेवक पंडित, रईस सह विधार्थिमित्र निखिल ठेंगे, शेख आसिक, खान अलमास, गिरीशा तिरुमनी यांचे सहकार्य लाभले. प्राचार्य यांनी स्पर्धकांचे व समितीच्या कार्याचे कौतुक उद्घाटन प्रसंगी केले.

रांगोळी स्पर्धेचा निकाल -

प्रथम - कु. ऋतुजा पैठणे - 11th Science
द्वितीय - कु. शुभांगी कानडे - 12th Science

तृतीय - कु. अनुजा भांगे - B.Sc. S.Y.
उत्तेजनार्थ - कु. राजर्षी कांबळे (B.Sc. T.Y.),
कु. संध्या शिंदे (B.Sc. T.Y.), कु. शिवानी अडागळे
(B.Sc. F.Y.), कु. शितल अंभोरे 12th Science

संस्कार भारती -

प्रथम - कु. पूजा खोतकर 11th Science
द्वितीय - कु. श्वेता दांडगे B.Sc. F.Y.
तृतीय - कु. शालीनी वाघ B.Sc. S.Y.

पारंपारिक रांगोळी-

कु. मनिषा पवार - प्रथम क्रमांक B.Sc. T.Y.
तरल पाण्याची रांगोळी
कु. गीरिशा तोरुमनी - प्रथम क्रमांक B.Sc. F.Y.
तर रांगोळी समितीला खालील विद्यार्थ्यांचे सहाकार्य
लाभले ज्यामध्ये हनुमान खुळखुळे, राधा विष्णु घुगे,
अंकित वानखेडे, सोनाली सोनवणे, प्रियंका हिवराळे,
पुजा कळेकर, शितल अंभोरे, ऐश्वर्या जादवने, राधा
धोत्रे या विद्यार्थीनींचे अमूल्य योगदान मिळाले.

डॉ. प्रमिला हरीदासजी भुजाडे
प्रभारी, रांगोळी स्पर्धा समिती.
दि. 09/12/2016

“ आनंद नगरी ”

‘युवारंग - 2016, वार्षिक स्नेहसंमेलना निमित्त दि.
3/12/2016 रोजी ‘आनंद - नगरी’ घेण्यात आली.
सकाळी 9.00 वाजता मा. प्राचार्यांच्या हस्ते उद्घाटन
करण्यात आले.

‘आनंद नगरी’ मध्ये विद्यार्थ्यांनी उस्फुर्त पणे
सहभाग नोंदविला. विद्यार्थ्यांनी खाद्यपदार्थ व खेळांचे
स्टॉल्स लावले. आनंद नगरीला प्राध्यापक व विद्यार्थ्यांनी
चांगला प्रतिसाद दिला.

खाद्यपदार्थ व खेळण्याच्या स्टॉल्स चे परिक्षण
डॉ. शाहिस्ता तलत व डॉ. अर्चना चापोलीकर त्यांनी केले.
खालील विद्यार्थ्यांनी बक्षिस मिळविले.

खाद्यपदार्थ -

प्रथम क्रमांक - कोमल राजेंद्र शहाणे व मयुरी विजय
लाखपती

द्वितीय क्रमांक - सुनिल कमलेश बघेल, दर्शन
लिंबाजी मगर व बद्दीनाथ रामजी गलांडे, पवन कुमार
कुच्छे

तृतीय क्रमांक - मृणाल सुभाष धबाले, विशाल चंपालाल
निकम

खेळाच्या स्टॉल्स -

प्रथम क्रमांक त्या विद्यार्थ्यांना देण्यात आले.

मेहंदी स्पर्धा

वार्षिक स्नेहसंमेलन 2016-17 ‘युवारंग’ ची
अत्यंत भावपूर्ण सुरवात दि. 28-12-2016 रोजी
घेतलेल्या मेहंदी स्पर्धेची झाली. ‘खुललेले रे क्षण माझे
मेहंदीने शकुनाच्या’ ह्या ओळी मनात रुंजी घालणाऱ्या
तरुणाईचा युवारंगच्या निमीत्ताने जन्म उधानचं आलं होतं
मेहंदी स्पर्धेत तीसच्या वर स्पर्धकांनी अत्यंत उत्साहाने
सहभाग नोंदविला. फ्री-हॅन्ड आणि अरेबियन या दोन
प्रकारच्या मेहंदीचा समावेश होता. सुबक, रेखीव आणि
परिपूर्ण काढलेली मेहंदी सर्वांचे लक्ष वेधून घेत होती. या
स्पर्धेचे परिक्षण डॉ. साधना कोल्हेकर आणि डॉ. भुजाडे
यांनी केले. फ्री हॅन्ड प्रथम कु. गौटी भुजबळ, द्वितीय कु.
मथुरा नेत्रे, तृतीय कु. जयश्री वहातुके आणि उमेजनाथ
खान अल्मास तर अरेबियन प्रकारात कु. मनिषा पवार,
प्रथम कु. रजणी छोडीदार द्वितीय कु. वैशाली मदनकर
तृतीय आणि कु. सायली निकम उत्तेजनार्थ यांनी क्रमांक
पटकाविले.

मा.प्राचार्य कुमूद खेडेंकर यांचे समितीच्या
वतीने स्वागत करण्यात आले. त्यांनी सहभारी आणि
विजेत्यांचे अभिनंदन केले मेहंदी समितीच्या सदस्य डॉ.
अर्चना चापोलीकर आणि डॉ. शांता गोडबोले यांनी विशेष
परिश्रम घेवून स्पर्धा यशस्वी करण्याचे परिश्रम घेतले
युवारंग चे प्रभारी डॉ.बी.पी. लहाने यांनी मेहंदी समिती
उत्कृष्ट आयोजनाचे विशेष कौतुक केले. विद्यार्थी-
विद्यार्थीनी च्या प्रचंड प्रतिसादाने ‘युवारंग’ ची सुखात
दिमाखात झाली.

प्रा. माया वंजारी
(प्रभारी-मेहंदी स्पर्धा)

सलाद डेकोरेशन स्पर्धा समिती

शैक्षणिक वर्ष २०१६-२०१७ 'युवारंग' वार्षिक स्नेहसंमेलन निमित्त सलाद डेकोरेशन स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले.

खालील विद्यार्थीनीना प्रमाणपत्र देण्यात आले.

१. प्रथम क्रमांक - वैशाली गजानन मदनकर, एम. ए. व्दितीय.
 २. व्दितीय क्रमांक - किंजल शाम कुंडीवाल, बी.ए.सी. व्दितीय.
 ३. तृतीय क्रमांक - अनुजा भगवान भांगे, बी.एस.सी. व्दितीय
 ४. अजनार्थ - प्रतिभा सुधाकर पवार, एम.ए. व्दितीय
 ५. अजनार्थ - मनिषा शामराव वाघमारे एम.ए. व्दितीय
- सलाद डेकोरेशन स्पर्धेत परिक्षक म्हणून प्रा. किरण देशमुख यांनी काम पाहिले.

प्रा. आशा एम. किटके
प्रभारी सलाद डेकोरेशन
समिती

पुष्परचना स्पर्धा

शैक्षणिक वर्ष २०१६-२०१७ 'युवारंग' वार्षिक स्नेहसंमेलना निमित्त पुष्परचना स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले. स्पर्धेचे उद्घाटन मा. प्राचार्य डॉ. खेडकर मॅडम आणि स्नेहसंमेलनाचे प्रभारी डॉ. बळीराम लहाने यांनी दिप प्रज्वलन केले. पुष्परचना स्पर्धेत खालील विद्यार्थ्यांनीना प्रमाणपत्र देण्यात आले.

१. कु. वैशाली गजानन मदनकर एम.ए. व्दितीय - प्रथम क्रमांक
२. कु. श्रध्दा लक्ष्मण कांगले - बी. ए. तृतीय - व्दितीय क्रमांक
३. कु. अनुजा गंगाधर भांगे, बी, एस. सी. व्दितीय क्रमांक पुष्परचना स्पर्धेत परिक्षक म्हणून प्रा. माया वंजारे यांनी काम पाहिले.

प्रा. आशा एम. किटके
प्रभारी प्राध्यापक पुष्परचना
स्पर्धा समिती

नाटक, काव्य वाचन व कथा कथन

१. मराठी नाटक

मराठी विभागातर्फे 'आधुनिक तंत्र: विकासाचा मंत्र' ही एकांकिका दिनांक २/१२/२०१६ रोजी सादर करण्यात आली. सदक एकांकिकेला नाट्यरसिकांचा उत्स्फूर्त प्रतिसाद लाभला.

२. काव्यवाचन - कथाकथन स्पर्धा

स्नेहसंमेलना निमित्त महाविद्यालयात दिनांक ३०/११/२०१६ रोजी 'काव्यवाचन व कथाकथन' या स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले. काव्यकथन स्पर्धेत एकूण अठरा स्पर्धकांनी व कथाकथन स्पर्धेत एकूण सहा स्पर्धकांनी भाग घेतला. परिक्षक म्हणून डॉ. गोडबोले, डॉ. तलत, डॉ. सवाई, प्रा. वानखेडे, यांनी काम पाहिले. सदर स्पर्धेचा निकाल खालीलप्रमाणे काव्यवाचन स्पर्धा

प्रथम क्रमांक	- रोहीत लिहीणार XII Sci.
व्दितीय क्रमांक	- सिध्देश्वर व्यवहारे XII Sci.
	- तेजस्वीनी गायकवाड B.Sc.II
तृतीय क्रमांक	- नितीन मानवतकर B.A.III

कथाकथन स्पर्धा

प्रथम क्रमांक	- रोहीत लिहीणार XII Sci.
व्दितीय क्रमांक	- सिध्देश्वर व्यवहारे XII Sci.
तृतीय क्रमांक	- प्रदीप सोनवणे B.A.I

दोन्ही स्पर्धांना विद्यार्थ्यांचा उत्स्फूर्त प्रतिसाद लाभला.

डॉ. जनार्दन काटकर
समिती प्रमुख

'युवारंग' पारितोषिक वितरण सोहळा

महाविद्यालयातील वार्षिक स्नेहसंमेलन 'युवारंग' च्या बक्षीस वितरण सोहळ्याच्या कार्यक्रमासाठी औरंगाबाद येथील जेष्ठ सिने पत्रकार श्री. अशोकजी उजळंबर प्रमुख पाहूणे म्हणून उपस्थित होते. स्नेहसंमेलनानिमित्त घेण्यात आलेल्या रांगोळी मेंदी, सॅलड डेकोरेशन विविध क्रिडा स्पर्धा सांस्कृतिक

कार्यक्रम, एकपणी, नाट्यस्पर्धा Mr. & Miss GASCA आदी स्पर्धांमधील यशस्वी विद्यार्थ्यांचे कौतुक मा. अशोकरावजी उगळंबकर; महाविद्यालयाच्या प्राचार्या डॉ.कुमूद गोरे-खेडेंकर, स्नेहसंमेलनाचे प्रमुख डॉ.बी.पी. लहाने; प्रा. चंद्रज्योती भंडारी-मुळे; प्रा. किरण देशमुख यांच्या प्रमुख उपस्थितीत करण्यात आले.

त्यानंतर महाविद्यालयाचे माजी विद्यार्थी असलेल्या श्री. अशोकजी उजळंबकर यांनी 'बिनाका गीतमाला' चा ७६७ प्रयोग सादर केला. १९५३ पासूनच्या हिंदी चित्रपट गीतांचा मागोवा घेतला त्यात त्या गीतांमधील प्रसंग, गाण्याचे बोल, तत्कालीन परिस्थिती आदी बाबींचे निवेदन त्यांनी त्यांच्या ओघवत्या शैलीत केले. सदरील कार्यक्रमाचा विद्यार्थी, प्राध्यापक आणि कर्मचारी यांनी मनापासून आनंद घेतला. या कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन, परिचय व आभारप्रदर्शन केशरचंद राठोड, सोनाली सोनवणे, अक्षय निर्मळ व महेश मिसाळ या विद्यार्थ्यांनी केले. कार्यक्रम यशस्वीतेसाठी समिती सदस्य प्रा.डॉ. युगंधरा टोपरे, प्रा. सुरेखा दंडारे - वसेकर, प्रा.डॉ.तलत खान, प्रा.डॉ. राजेशेख, प्रा.डॉ.ए. आय. खान, डॉ. जे.जी. काटकर आणि प्रा. योगेश मालचे यांनी सहकार्य केले.

डॉ. रोहिणी कुलकर्णी पांढरे
प्रा. प्राध्यापक
पारितोषिक वितरण समिती

माजी विद्यार्थी समिती

शैक्षणिक सत्र २०१६-१७ च्या सुरुवातीला दि. १३ ऑगस्ट रोजी माझी विद्यार्थ्यांची बैठक घेण्यात आली. सदरील बैठकीत विद्यार्थ्यांसाठी राबविण्यात येणाऱ्या वेगवेगळ्या योजनांची माहिती देण्यात आली. ज्यात प्रामुख्याने महाविद्यालयात शिक्षण घेत असलेल्या गरजू विद्यार्थ्यांबाबत कल्याणकारी योजनांबाबत चर्चा झाली ह्यात १) विद्यार्थी शिक्षण पुर्ण करावे म्हणून त्यांना जर काही समस्या असतील तर त्या सोडवण्यासाठी माजी विद्यार्थ्यांनी त्यांना योग्य त्या मार्गदर्शनासाठी दत्तक द्यावयाचे ठरले. २) विद्यार्थ्यांना शैक्षणिक साहित्य, वसतीगृहाची फी, पुस्तके उपलब्ध करून देणे, गणवेश देणे इ. योजना राबवायचे ठरले. ३) विद्यार्थ्यांचे संवादना कौशल्या वाढवण्याच्या दृष्टीने कार्यशाळा आयोजित करण्याचे ठरले.

महाविद्यालयात कार्यरत असलेल्या प्रत्येक माजी विद्यार्थ्यांनी ५००/- प्रत्येकी गोळा करून गरजू विद्यार्थ्यांना गणवेश दिले.

महाविद्यालयाच्या UGC द्वारे होणाऱ्या NAAC पुर्णमुल्यांकनासाठीची समिती दि. २९,३० व ३१ ऑगस्ट रोजी महाविद्यालयात आली होती. सदरील समितीने दि. २९ ऑगस्ट रोजी दुपारी ४.३० वाजता माजी विद्यार्थ्यांशी संवाद साधून ते महाविद्यालयात राबवत असलेल्या वेगवेगळ्या उपक्रमाबद्दल माहिती घेतलीण तसेच विद्यार्थ्यांचे महाविद्यालयाबाबत असलेले मत जाणून घेतले. सदरील बैठकीसाठी माजी विद्यार्थी उपस्थित होते.

दि. २५ फेब्रुवारी २०१७ रोजी १९७७ मध्ये महाविद्यालयात असलेल्या विद्यार्थ्यांचा मेळावा संपन्न झाला. सदरील मेळाव्यासाठी २५ माजी विद्यार्थी उपस्थित होते. ह्या बॅचमधील श्री. राजेंद्र जोशी यांनी महाविद्यालयाच्या वर्धापनदिनी राज्यस्तरीय कथाकथन स्पर्धा आयोजित करण्याची जबाबदारी स्विकारली. तसेच सर्व विद्यार्थी दत्तक घेऊन त्यांना मदत करण्याची तयारी दर्शवली सदरील कामासाठी महाविद्यालयाच्या समितीशी जुन महिन्यात संपर्क करून त्यांच्या मार्गदर्शनानुसार योजना राबवणे सोईचे होईल असा विचार मांडला.

डॉ.रोहिणी कुलकर्णी पांढरे
सदस्य माजी विद्यार्थी समिती

NSS UNIT

The National Service Scheme was launched in 1969. It aims at the involvement mainly of undergraduate students on a voluntary basis in various activities of social serviced and national development which while making a contribution to socio-economic progres would also provide opportunities to the students to understand and appreciate the problems of the communities, awaken social consciousness and

inculcate in them sense of dignity of labour. There has been a great deal of enthusiasm among the students in various programmes taken up under the scheme. At the same time, there has been a demand from several quarters that opportunity should be provided to the youth going out of the universities and colleges to engage themselves on a whole time basis for a specific period in activities of social and national service. Some attempts in this direction have been made in some states during last few years.

The post-independence era was marked by an urge for introducing social service for students, both as measure of educational reform and as a means to improve quality of educated manpower. The University Grants Commission headed by Dr. Radhakrishnan recommended introduction of national service in the academic institutions on a voluntary basis with a view to developing healthy contacts between the students and teachers on the one hand and establishing a constructive linkage between the campus and the community on the other hand. Every year 24th September is celebrated as NSS Day. Following are the activities carried out in the assessment year 2016 - 2017

Orientation Programme (10th July, 2016)

The NSS Unit of Government college of Arts & Science conducted an Orientation Programme for 300 students on 10th July 2016. The gathering was addressed by Dr. D.D. Gaikwad Programme Office.

He explained the importance of NSS to the students. He also informed about the NSS motto, symbol and its significance. By an effective presentation he briefed the students about the NSS activities and community programmes that can be conducted at college and university level. He also told them about the National and State level Programmes Conducted and encouraged the students to actively participate in them which will help in their overall development. He motivated the volunteers by showing them pictures of camps and competitions organized by the University. The students got a better understanding of the activities conducted at National, Zonal and College level. He concluded his presentation by an inspiring video that emphasized on enrolment drive for the current year was carried out and 300 volunteers enrolled themselves under NSS.

Independence Day Celebration (15th August 2016)

The NSS Volunteers celebrated Independence Day. The programme started with the flag hoisting event and oath taking ceremony followed by speech by the management members and the Principal. On the occasion they encouraged the students to lead the country towards a bright and progressive future. They spread the feeling of patriotism, brotherhood and love for the nation. Students also participated in poster competition.

International Yoga day (21st June 2016)

The **International Yoga Day** was celebrated on 21st June to bring peace, harmony, happiness and success to every soul in the world. This was a great opportunity to imbibe the value of discipline. **Yoga** is a mental, physical and spiritual practice that needs to be carried every day. The NSS volunteers actively participated for this programme.

Cleanliness Drive (1st to 15th August 2016)

The **International Yoga Day** was celebrated on 21st June to bring peace, harmony, happiness and success to every soul in the world. This was a great opportunity to imbibe the value of discipline. **Yoga** is a mental, physical and spiritual practice that needs to be carried every day. The NSS volunteers actively participated for this programme.

Cleanliness Drive (1st 15th August 2016)

The volunteers actively participated in the Cleanliness Drive Campaign initiated by the Prime Minister Narendra Modi. They cleaned the entire college premises. The volunteers took an oath to devote weekly 2 hours (yearly 100 hours) for Cleanliness and to continue the chain by involving 100 community people and to spread the awareness of Cleanliness.

Literacy Day (8th September 2016)

On Literacy Day, 8th September the NSS volunteers initiated an awareness programme to promote education and importance of being literate. The following programmes

were organized on literacy day

* Group discussion on the importance of education in contemporary society. Each group was given a related topic and the groups made their presentations after the discussions.

* A poster painting competition was conducted in the college. The students made about 50 posters pertaining to the various issues of education such as necessity of education, educational problems of girl child, career options and social responsibility. The posters were on display in the college notice board for a week to bring out awareness among other students actively participated to keep our college clean and green.

NSS Day and Blood Donation Camp (24th September 2015)

* NSS Day was started with parade followed by Flag Hosting. Almost 50 volunteers participated in the parade. For this Flag Hosting Event, Principal of our college Dr. Kumud Gore Kherdekar, all the teaching, non-teaching and students were present. After Flag Hosting Blood Donation camp was arranged in our college with the collaboration of Dattaji Bhale Laboratory, Aurangabad. Around 50 Volunteers and staff members donated the blood. 25 NSS Volunteers made posters that depicted information about Blood Donation and related myths in this regard. All volunteers worked with great zeal and earned high appreciation from visitors for their dedication and commitment.

Selection of NSS Volunteers for State and Republic Day Parade (30th August 2016)

* The selection of SRD and NRD Parade Was organized by our NSS Committee on 30th August 2016 for the Selection of NSS Volunteers for State and Republic Day Parade Camp. In this connection venue for selection Volunteers were interviewed and physical endurance by the NSS Committee. Selected NSS Volunteer represents Aurangabad Region at State Republic Day Parade

*** Cleanliness Drive (1st October 2016)**

Karnapura fair is one of the biggest fair in Aurangabad where all devotees in the city and near by town come and worship Karnapuradevi temple specially during Navratra .Many shops and foodstalls are their due to which lots of garbage is collected .Our NSS volunteers, programme officers as well as our college principal arranged the cleanliness drive during Navratra.

Fire in Aurangabad Crackers Market (29th October 2016):

A major fire in the main fire market took place on 29th October in Aurangpura market which is the heart of Aurangabad city ,nearly 150 stalls of crackers got fire on the occasion of diwali and in this disaster some of our NSS volunteers actively participated to help the needy people.

Rashtriya Ekta Diwas (31st October 2016)

On the birth anniversary of Sardar Vallabhai Patel Rashtriya Ekta Diwas was celebrated.

Constitution Day Celebration (26th November 2015)

A seminar was organised on the importance of constitution and the students read the constitution.About 200 students participated in this activity.

Aids Day Awareness Programme (1st December 2015)

On 1st December on the occasion of AIDS Day a rally was organised our NSS Volunteers actively participated.

Samata Shanti Rally (06th December 2016)

On 6th December on the occasion of Samata Shanti a rally was organised our NSS Volunteers actively participated.

Pulse Polio Drive (18th January 2016)

On 18th January, 50 NSS volunteers administered pulse polio drops to children of different areas of the city. NSS volunteers went door to door for administration of pulse polio drops to children in the residential areas especially for those who could not attend the Pulse Polio Centre

VITTIYA SAKSHARTA ABHIYAN'12th December 2016-12th January 2017

Implementation of .VITTIYA SAKSHARTAABHIYAN'(VISAKA)- Campaign by NSS students was arranged for promoting a digital economy during 12th December, 2016 to 12th January, 2017 The NSS Unit of our college met immediately and Shahganj market/ mandi to transform it into a digital market place ,where all shops/ establish men traders located there in

were enabled with digital payment system. The students were given education of the various modes of digital payments to encourage them to join as volunteers in large numbers for campaign. An important component of this campaign was to ensure that the campus becomes completely cashless by adopting digital payment system in all its receipt, payments and transaction within the campus.

Awareness on Digital Payment - National Youth Day on 12th January, 2017

National Youth Day was celebrated on 12th Jan through the awareness programme on digital payment on this day the youth has learnt and educated some persons on the mode of digital payments.

Swami Vivekanand Jayanti (12th Jan - 17 Jan 2017)

On the occasion of Swami Vivekanand Jayanti youth week was celebrated from 12th Jan - 17 Jan 2017

SRD Parade on 26th January 2017

Participation in NSS State Republic day parade camp was a matter of great pride of our college Our four NSS volunteers were selected from our college for the SRD parade. The four volunteers were Ku.Sandhya Shinde, Ku Almas Anjum, Ku.Komal Wagh and Shri Amar Manvatkar. Ku Sandhya Shinde got the opportunity for the Second time for the SRD parade.

In 2016 and 2017 respectively. The university quota for the SRD parade was of eight seats and out of it four volunteers were from our college. All

four volunteers gave an excellent performance on 26th January at Shivaji park, Mumbai.

Winter Special Camp (10th To 16th February 2017)

A seven-day camp was held for our NSS volunteers in our college campus since our college will be soon facing the NAAC peer team. The camp was held from 10th to 16th February 2017. The NSS Camp was inaugurated by Dr. T. R. Patil, District Co-ordinator, Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwad University, Aurangabad, The principal of our College Dr. Kumud Gore-Kherdekar. The following activities were undertaken during the camp

1. Cleaning of College campus and hostels.
2. Session on HIV and Anti alcoholic drive.
3. Conducted VITTIYA SAKSHARTA ABHIYAN by our NSS volunteers.
4. Session was conducted by our Alumunus Everest veer Shri Rafiq Shaikh.
5. Conducted Rangoli, Musical chair, Drawing, posters, slogans, dance and singing competitions
6. Session on personality development for NSS volunteers by Shubangi Sanghvi.
7. Session on water harvesting for NSS volunteers.
8. Session on communication skills for NSS volunteers.
9. Session on Today's youth edict of Fast Food.

10. Around 100 plant saplings were planted by NSS volunteers.

11. Performed street plays and rallies in the village based on the themes of Importance of Female Education, cleanliness, save water, Electrical safety, Helmet importance, anti-alcoholic drive etc.

In this camp all our NSS programme officers; NSS committee members as well as volunteers cleaned the campus. For the valedictory programme the Chief guests were Dr. Anand Pandhare and our Principal Dr. Kumud Gore Kherdekar. All the NSS activities for the academic year 2016-17 were made successful by the NSS Programme officers Dr. D. D. Gaikwad, Dr. Archana D. Chapolikar, Dr. L. R. Mhaske and the NSS Committee members Dr. B. P. Kamble, Smt Suchita Bharambe, Miss Trupti Sapkale, Shri Sandeep Jogdand, Shri Bharat Usare, Shri Rupesh Madkar, Smt Nuzhat Shaikh, Smt Prabha Sony, Shri Yogesh Malche, and Shri Pavan Shinde.

DR. DD GAIKWAD
(PROGRAMM OFFICER)
NSS DEPARTMENTS

लिंगभाव जाणीव जागृतीसाठी कार्यशाळा

बदलत्या काळासोबत स्त्रियांचे कार्यक्षेत्र विस्तारले. स्त्रियांचे अर्थार्जना निमित्त घराबाहेर पडण्याचे प्रमाणही मोठ्या प्रमाणात वाढले. कामाच्या ठिकाणी स्त्रियांना लैंगिक त्रासाला सामोरे जावे लागत असल्याचे निदर्शनास आल्यामुळे सर्वच कार्यालयांमध्ये आता स्त्रियांच्या सुरक्षिततेच्या दृष्टीने 'अंतर्गत तक्रार निवारण समिती' असणे अनिवार्य आहे. अर्थात कित्येकदा स्त्रियांकडे पाहण्याच्या अनुदार दृष्टीकोनामुळेच अनेक तक्रारपात्र प्रकरणे घडतात.

स्त्रियांना व्यक्ती म्हणून पाहण्यापेक्षा त्यांना कायम स्त्री म्हणून पाहिल्या जाते, तिची भूमिका आणि गुणवत्तेला देखील याच दृष्टीने पाहिले जाते. तिच्या संदर्भात लैंगिक शरेबाजी करण्यात गैर वाटणे तर दूरच उलट तोच पुरुषार्थ वाटतो. हे दृष्टीकोन बदलणे आणि स्त्रियांची सुरक्षितता यासाठी महिला अंतर्गत तक्रार निवारण समितीने या शैक्षणिक वर्षात दोन कार्यक्रम आयोजित केले.

स्त्री सुरक्षितता आणि जागृतीसाठी पोलिस विभागाच्या अंतर्गत असलेल्या दामिनी पथकाच्यावतीने दि. २१ जुलै २०१६ रोजी कार्यक्रम घेण्यात आला. पी.एस.आय. श्रीमती घुले यांनी मार्गदर्शन केले. अत्याचार विरोधी लढाईतील एकभाग म्हणून स्त्रियांना स्वसंरक्षणाने धडे त्यांनी दिले.

स्त्रियांची सुरक्षितता केवळ स्वसंरक्षणाने होणार नाही तर सार्वत्रिक दृष्टीकोन बदलणे हाच कायम स्वरूपी उपाय आहे. ही वस्तुस्थिती लक्षात घेऊन अंतर्गत तक्रार निवारण समितीने एक खंबीर पाऊल उचलले. लिंगभाव जाणवा जागृती करणे महत्वाचे आहे आणि ही जागृती स्त्री व पुरुष दोघांमध्येही होणे आवश्यक आहे. या दृष्टीने समितीने जाणीव पूर्वक Towards Gender sensitization: Approach, Responsibility & measure' या विषयावर राज्यस्तरीय कार्यशाळा आयोजित केली. दि. २४/१२/२०१६ रोजी झालेल्या या कार्यशाळेचे उद्घाटन औरंगाबाद महापालिकेच्या उपमहापौर स्मिता घोरे यांनी केले.

या कार्यशाळेत मुक्त पत्रकार शर्मिला भोसले यांनी बीजभाषण केले. विषयाची व्याप्ती आणि गांभीर्य या दोन्ही बाबींची चर्चा त्यांनी त्यांच्या भाषणात केली.

पुरुषांचे दृष्टिकोन आणि मानसिकता कशी घडत जाते ? स्त्री व पुरुष हा केवळ लिंगभेद न राहाता त्या भूमिका कशा लादल्या जातात ? याची त्यांनी सौदाहरण मांडणी केली. स्त्रीयांवर शारिरिक अत्याचार ही जशी हिंसा आहे तशी शाब्दिक, लैंगिक शेरबाजी, कमालिचे दुर्लक्ष ही देखील हिंसा या सगळ्या हिंसा प्रकारांच्या स्त्रिया नेहमीच बळी ठरतात. अशा हिंसाचाराची अवतीभवतीचे अनेक उदाहरणे देत त्यांनी समाजाची स्त्रीपुरुष भूमिकाविषयी असलेली मानसिकता स्पष्ट केली. १४० सहभागी सदस्य महाविद्यालयातील प्राध्यापक आणि विद्यार्थ्यांनी भरलेल्या सभागृहाने भाषणाला उत्स्फूर्त प्रतिसाद दिला. या कार्यक्रमाच्या तथा अंतर्गत तक्रार निवारण समितीच्या अध्यक्ष महाविद्यालयाच्या प्राचार्या डॉ. कुमुद गोरे-खेडेंकर यांनी मुलगा आणि मुलगी या दोघांमध्येही लिंग भाव जाणीव रुजविताना जबाबदारीची जाणीव देखील रुजविली पाहिजे हे स्पष्ट केली. स्वातंत्र्य जपतांना परस्परांविषयी विषयी आदराची भावना ठेवली पाहिजे.

यावेळी मावाचे संस्थापक सदस्य हरीश सदानि तसेच अंतर्गत तक्रार निवारण समितीच्या मानद सदस्य विद्या पाटील आणि माजी विद्यार्थी बाळासाहेब थोरात समितीच्या सदस्य आणि कार्यशाळेच्या संयोजक डॉ. सुनिता दळवी आणि समितीच्या सदस्य व कार्यशाळेच्या समन्वयक शहनाझ फारुकी यांची व्यासपीठावर उपस्थिती होती.

कार्यशाळेची वैचारिक उंची स्पष्ट करणारे पाहिले सत्र संपले. पुढील सत्र ही उंची कायम ठेवणारे ठरले. या सत्रात मावाचे संस्थापक सदस्य हरीश सदानि यांनी स्त्रियांच्या लैंगिक छळ आणि त्या संदर्भात संरक्षण कायद्याच्या तरतुदीच्या संदर्भात चित्रफित दाखवून मार्गदर्शन केले. प्रश्नोत्तराच्या रूपाने श्रोत्यांशी संवाद साधला.

या सत्रासाठी मुंबई विद्यापीठाचे कुलसचिव डॉ. एम.ए. खान यांची प्रमुख उपस्थिती होती. स्त्रियांच्या संरक्षांसाठी कायदेशीर बाजू भक्कम असल्यातरी स्त्री-पुरुष यांची उभयपक्षी जबाबदारी स्पष्ट केली. या सत्राच्या अध्यक्षा प्रा. चंद्रज्योतीमुळे भंडारी यांनी स्त्री पुरुषांची एकमेका विषयी समानतेची जाणीव महत्वाची आहे. हे सांगून चर्चासत्राच्या विषयाचे संपूर्ण सार सांगणारी कविता सादर केली.

स्त्री पुरुष यांनी एकमेकाशी माणूस म्हणून पाहण्याची व माणूस म्हणून आदराची दृष्टी निर्माण

करण्याचा एक प्रयत्न म्हणजे कार्यशाळे अंतर्गत घेण्यात आलेली पोस्टर स्पर्धा. 'लिंगभाव जाणीव, या विषयावरच्या या पोस्टर स्पर्धेचे उद्घाटन उपमहापौर सौ. स्मिता घोरे यांच्या हस्ते झाले. यात प्रथम क्र. रक्षदा जाधव, द्वितीय क्र. प्रतीक शिंदे, तृतीय क्र. गार्गी पाटील व उत्तेजनार्थ क्र. प्रियंका हिवराळे, राधा धात्रे यांना प्राप्त झाले. शाळेत पातळीवरील पारितोषिक कु. स्नेहा दिपक उरगुंडे हिला मिळाले. स्पर्धेचे परीक्षण शर्मिष्ठा भोसले यांनी केले.

या कार्यशाळेसाठी समितीचे सदस्य असलेले डॉ. प्रदीप देशमुख यांनी कोषाध्यक्ष म्हणून जबाबदारी सांभाळली. समिती सदस्य डॉ. पुष्पा भाग्यवंत, डॉ. अर्चना चापोलीकर, डॉ. युगंधरा टोपरे, डॉ. ए.आय. खान, प्रा. शालीनी राऊत, प्रा. योगेश मालचे, अधीक्षक श्री. प्रल्हाद अढागळे व श्रीमती सुशीला गिरी यांनी कार्यशाळेच्या यशस्वीतेसाठी विशेष प्रयत्न केले. डॉ. सुलोचना राठोड, प्रा. चित्रा राव, मा. सुचिता भारंबे डॉ. बी. पी. लहाने, डॉ. एल. आर. म्हस्के यांचे या कार्यशाळेसाठी सहकार्य लाभले.

प्रभारी
अंतर्गत तक्रार निवारण समिती
(महिला तथा प्राचार्य डॉ. कुमुद गोरे खेडेंकर)

जयंती उत्सव समिती

शैक्षणिक वर्ष २०१६-२०१७ या वर्षात जयंती उत्सव समितीने घेतलेल्या उपक्रमांच्या अनुशंगाने अहवाल देत आहे. शासनाच्या परिपत्रकानुसार जयंती साजरी करण्यात आल्या आहेत. २३ जून रोजी राजर्षी शाहू महाराज यांची जयंती मा. प्राचार्यांनी प्रतिमेस पुष्पहार अर्पण करून उपस्थितांनी अभिवादन केले. या निमित्ताने प्राचार्या डॉ.कुमुद-गोरे खेडेंकर यांनी त्यांच्या समाजकार्याचा आढावा घेतला. मा. वसंतराव नाईक यांच्या कार्यावर डॉ. बळीराम लहाने यांनी विचार मांडले.

महाराष्ट्र राज्याचे माजी मुख्यमंत्री श्री. वसंतराव पाटील व लोकमान्य बाळ गंगाधर टिळक यांच्या जयंती निमित्त वक्तृत्व स्पर्धा घेण्यात आली. स्पर्धेत २० विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदवला. परीक्षक म्हणून डॉ. जे.जी. काटकर व डॉ. शांता गोडबोले यांनी काम पाहिले. स्पर्धेतील विजेते - विद्यार्थी पुढील प्रमाणे आहेत.

प्रथम क्रमांक प्रदीप सोनवणे (विभागून)

“ ” आकाश राजू मंदाडे
व्दितीय अक्षय काकडे
तृतीय वनेश्वर पंडीत

भारताचे माजी पंतप्रधान श्री. राजीव गांधी यांची जयंती सद्भावना दिवस म्हणून साजरी केल्या जाते. म्हणून सद्भावना दिवस प्रतिज्ञेचे सामुहिक वाचन करण्यात आले. ०५ सप्टेंबर हा शिक्षक-दिन म्हणून ओळखला जातो. माजी राष्ट्रपती डॉ. राधाकृष्णन सर्वपल्ली यांना आभिवादन करण्यात आले. प्रा. वृंदा देशपांडे यांचे गुरुची महती सांगणारे व्याख्यान झाले.

पंडीत दिनदयाळ उपाध्याय, भारताचे राष्ट्रपिता महात्मा गांधी, भारताचे माजी पंतप्रधान लाल बहादूर शास्त्री व महर्षि वाल्मिकी जयंती प्रतिमेस पुष्पहार अर्पण करून आभिवादन करण्यात आले.

भारताचे माजी राष्ट्रपती डॉ.ए.पी.जे. अब्दुल कलाम यांची जयंती पुस्तक प्रदर्शन व वाचक प्रेरणा उपक्रम अंतर्गत श्री. सोमनाथ आहेर यांचे व्याख्यान झाले.

सरदार वल्लभभाई पटेल यांच्या जयंती निमित्त राष्ट्रीय एकता दिवसाची सामुहिक शपथ घेण्यात आली. कार्यक्रमाचा अहवाल व छायाचित्र मा. शिक्षण संचालक, उच्च शिक्षण पुणे, महाराष्ट्र राज्य पुणे यांना त्यांच्या आदेशानुसार पाठविण्यात आले. भारताच्या पहिल्या महिला पंतप्रधान इंदिरा गांधी जयंती व राष्ट्रीय एकात्मता दिवसानिमित्त एकात्मतेची सामुहिक शपथ एकात्मता दिवसानिमित्त एकात्मतेची सामुहिक शपथ घेण्यात आली.

संविधान दिनानिमित्त संविधानाच्या उद्देशिकेचे सामुहिक वाचन करण्यात आले. या निमित्ताने शालेय विद्यार्थ्यांसाठी वक्तृत्व व निबंध स्पर्धा नोंदवली. वक्तृत्व स्पर्धेतील विजेते पुढील प्रमाणे होते.

प्रथम क्रमांक प्रणव सुजीत मुंदडा

व्दितीय “ लक्ष्मी अवधेश दुबे

तृतीय “ साक्षी दत्तात्रय दांडगे

निबंध स्पर्धेतील विजेते आहेत.

प्रथम क्रमांक तेजस्विनी तातेराव कर्णाळे, (विभागून)

“ ” लक्ष्मी अवधेश दुबे

व्दितीय “ प्रतिक्षा रामेश्वर आहेर (विभागून)

“ ” शिवकन्या अशोक साळवे

तृतीय “ ऋतुजा सखाराम शृंगारे

उत्तेजनार्थ “ साक्षी राजेंद्र निळेश्वर

“ ” चिम्मय विनायक कुलकर्णी

आपल्याच महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांसाठी देशभक्तीपर गीत-गायन व वाचन स्पर्धा आयोजित केली होती.

देशभक्तीपर गीत-गायन स्पर्धेतील विजेते.

प्रथम क्रमांक सचिन इघारे

व्दितीय “ स्वप्निल शिरे

तृतीय “ चैतन्य नाझरकर

या स्पर्धेचे परीक्षक म्हणून प्रा.बी.एस. लिहितकर आणि प्रा. सुरेखा दंडारे हे होते.

६ डिसेंबर डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या महापरिनिर्वाण दिनानिमित्त निबंध स्पर्धा करण्यात आली.

३ जानेवारी या दिवशी सावित्रीबाई फुले जयंती निमित्त प्राचार्या प्रतिमेस पुष्पहार अर्पण करून सर्व उपस्थितांनी आभिवादन केले. त्यानंतर सकाळ वृत्तपत्र समूह आणि महाविद्यालयाच्या संयुक्त निघमाने ‘व्यवस्थापन ताणतणावाचे-युवामनाचे’ हा कार्यक्रम झाला.

१२ जानेवारी जिजाऊ माँसाहेब जयंती निमित्त प्राचार्यांनी प्रतिमेस पुष्पहार अर्पण करून प्राचार्यांसह सर्व उपस्थितांनी आभिवादन केले.

१४ जानेवारी रोजी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठाचा वर्धापन दिन असल्यामुळे प्रा. संदीप जोगदंड याचे विद्यापीठ नामांतर चळवळी विषयी अभ्यासपूर्ण व्याख्यान झाले.

२३ जानेवारी रोजी नेताजी सुभाषचंद्र बोस यांच्या जयंती निमित्त प्राचार्यांनी प्रतिमेस पुष्पहार अर्पण करून. सर्व उपस्थितांसह आभिवादन केले.

१९ फेब्रुवारी रोजी छत्रपती शिवाजी महाराज जयंती निमित्त मा. प्राचार्य व मा. प्रमुख पाहुणे यांच्या हस्ते प्रतिमेला पुष्पहार अर्पण करण्यात आला. सर्व उपस्थितांनी आभिवादन केले. प्रमुख पाहुणे मा.डॉ. सर्जेराव ठोंबरे यांचे छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या जीवन चरित्रावर व्याख्यान झाले.

१९ मार्च रोजी भारताचे माजी संरक्षण मंत्री आणि महाराष्ट्र राज्याचे पहिले मुख्यमंत्री मा. यशवंतराव चव्हाण यांची जयंती साजरी करण्यात आली. मा.प्राचार्यांनी प्रतिमेस पुष्पहार अर्पण करून सर्व उपस्थितांनी आभिवादन केले.

२३ मार्च रोजी शहीद दिन असल्यामुळे भगतसिंग, राजगुरु व सुखदेव यांच्या प्रतिमांना मा. प्राचार्यांनी पुष्पहार अर्पण केले. सर्व उपस्थितांनी आभिवादन केले.

११ एप्रिल रोजी महात्मा ज्योतीबा फुले यांच्या जयंती निमित्त मा. प्राचार्यांनी प्रतिमेला पुष्पहार अर्पण केले. सर्व उपस्थितांनी अभिवाद केले.

१४ एप्रिल रोजी भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांची १२६ व्या जयंती निमित्त मा. प्राचार्यांनी व प्रमुख पाहण्या प्रतिमेस पुष्पहार अर्पण करून सप्ताह साजरा केला. साप्ताहात डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या जीवन चरित्रावर आधारित सामुहिक वाचन, वाचन स्पर्धा, भिती पत्रक स्पर्धा, पुस्तक प्रदर्शन, भित्तिपत्रकाचे प्रदर्शन, चित्रफित भाषण चित्रफित असे विविध उपक्रम घेण्यात आले. डॉ. श्रीनिवास सातभाई यांचे 'मला समजलेले डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर' यांचे व्याख्यान झाले.

या समितीत प्रा. चंद्रज्योती भंडारी, डॉ. प्रज्ञाशैली सवाई, डॉ. लक्ष्मण म्हस्के, प्रा. संदीप जोगदंड, ग्रंथपाल वंदना अंभोरे यांनी समिती सदस्य म्हणून काम केले.

डॉ. पुष्पा उतकर भाग्यवंत
प्रभारी
जयंती उत्सव समिती.

Print Media News Collection Committee

Compilation of news paper cuttings from 2015/2016 onwards through newly formed 'Print Media News Collection Committee' in Media respect of news of our college activities & the same is presented in the form of an album N2 "DARPAN" This collection is very much useful for the college as permanent record. This has also proved to be very fruitful to put forth the college activities at a glance before the 'NAAC' committee.

This activity has become a guideline for 2016/2017 & years further to come Dr. Pushpa Utkar Bhagyawant

is libration Smt. Vandana Ambhare, Member of the committee have extended their co-operation in this regard.

Surekha A. Dandare Vasekar
Incharge Print Media
News collection committee

GIRL'S HOSTEL

1. A well come party was organized to give homely feeling to new comers where the old and new student presented their hidden talents like dance, singing and mimicry.
2. Health center was started in the hostel for the health care of the girls also free medicine facility was made available if nessessary.
3. This year we have started a library and reading room at hostel.
4. Sanitary napkin wending machin was made avilable to the girls the hostel.
5. Ganpati festival was celebrated, during Ganpati festival various activities and games were organized.
6. Independence Day was celebrateded with joy. Cleaniness campaign was carried out.
7. On 12 August parent's meet organized on this occasion parent express their views regarding hostel facilities and all of them were satisfied with the facilities provided to their wards.
8. An essay writing competition was conducted on occasion of 'Mahanirvan Din' in which

Ms. Vishranti Sasane secured first rank.
9. Birth anniversary of 'Krantijoyti Savitribai Phule' was celebrated on 3rd January on this occasion principal Dr. Pramila Bhujade and Mr. Suchita Bharambge address girls also students express their view and thaks towards Krantijoyti Savitribai Phule Birth anniversary of 'Mahatma Gandhiji' was also celebrated.

10. Hostel students also celebrate Kojagiri Purnima, 31st December.

11. During the year birthdays of all students were celebrated to give homely feeling to the girls.

Principal Dr. Kumud Gore - Kherdekar and hostel commitee members Dr. Sandhya Sagvikar, Dr. Pramila Bhujade and Mrs. Suchita Bharambe gave their valuable support to all these activities.

Mrs. Suchita Bharambe
Warden
Girls Hostel, GASCA

विद्यार्थी वसतीगृह अहवाल

शैक्षणिक वर्ष २०१६-२०१७ साठीचा विद्यार्थी वसतीगृहाचा अहवाल आपणास सादर करतांना आनंद होत आहे. विद्यार्थी वसतीगृहाची प्रवेश क्षमता ६० विद्यार्थी एवढी असून यावर्षी ६४ विद्यार्थी प्रवेशित आहेत.

विद्यार्थी वसतीगृहाचे कामकाज सुरळीत चालण्यासाठी मा. प्राचार्य डॉ. कुमूद गोर-खेडेंकर यांच्या आदेशानुसार वसतीगृह समिती गठीत करण्यात आली तर प्रा. आर. जे. पेरकर, डॉ. लक्ष्मण म्हस्के, या विद्यार्थी वसतीगृह समितीच्या आत्तापर्यंत एकूण सात बैठका झाल्या असून त्यात विद्यार्थी व वसतीगृहासंबंधी विविध बाबींवर चर्चा करण्यात आली.

मा. प्राचार्य यांनी दिनांक ११/०१/२०१७ ला विद्यार्थी वसतीगृहास भेट देऊन विद्यार्थ्यांची बैठक घेतली. यात विद्यार्थ्यांशी संवाद साधून त्यांचे प्रश्न जाणून

घेतले आणि विद्यार्थ्यांना बहूमोल असे मार्गदर्शन केले. याप्रसंगी मी स्वतः व डॉ. पंडज्योती भंडारी मुळे मंडम उपस्थित होत्या. विद्यार्थ्यांही मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

विद्यार्थी वसतीगृहात दरवर्षी विविध कार्यक्रम व उपक्रमाचे आयोजन केले जाते. दिनांक २६ ऑगस्ट २०१६ ला विद्यार्थी वसतीगृहात 'वृक्ष लागवड' कार्यात आंबा, जांभूळ, आवळा, जाब, लिंबोनी, निलगीरी यासारख्या ३० वृक्षांची राबविले जाते.

यावर्षीही विद्यार्थ्यांने स्वयंस्फूर्तीने गणेश उत्सव साजरा केला. या उत्सवात व्याख्यान मालेले आयोजन करण्यात संपन्न झाले. त्यात श्री. व्दारकादास भांगे (गुन्हे शाखा, औरंगाबाद) यांचे वसतीगृहातील विद्यार्थ्यांची भूमिका व पोलिस प्रशासन' या विषयावर प्रा. डॉ. चंद्रज्योती भंडारी - मुळे यांचे - 'समाजात माझी भूमिका' या विषयावर प्रा. आर. जे. पेरकर यांचे - 'आंतरराष्ट्रीय क्षेत्रात भारत' या विषयावर प्रा. रुपेश मडकर यांचे - 'दुसऱ्या महायुद्धानंतरचे स्वरूप' या विषयावर डॉ. विलास पाध्ये यांचे - 'प्रशासकीय क्षेत्रातील माझे अनुभव' या विषयावर तर माया वंजारे यांचे 'विद्यार्थी आणि आहार' या विषयावर अशा एकूण सात व्याख्यानांचा लाभ विद्यार्थ्यांनी घेतला.

विद्यार्थ्यांना वाचनाची गोडी लागावी व त्यांची गुणवत्ता वाढावी या हेतूने मा. प्राचार्यांच्या मार्गदर्शनानुसार विद्यार्थी वसतीगृहात 'वाचनकक्ष' सुरु करण्यात आला. या वाचनकक्षाने उद्घाटन वसतीगृहाचे माजी विद्यार्थी अनुप मोंडल आणि सन्जीवडे यांच्या हस्ते करण्यात आले. याप्रसंगी त्यांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले. यावेळी मा. प्राचार्य, वसतीगृह समितीतील सर्व सदस्य व विद्यार्थी मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

वसतीगृहातील विद्यार्थी स्पर्धा परिक्षा ग्रंथलयाचा नियमित लाभ घेतात. त्यांना अद्यावत घटना व माहितीसाठी वसतीगृहात वर्तमान पत्रे तर येतातच त्याचबरोबर दुरदर्शन संच (T.V.) ही बसविण्यात आला. त्याचाही विद्यार्थी लाभ घेतात.

विद्यार्थी यांना नेतृत्व करण्याची संधी मिळावी व कार्याचे विभाजन करून वसतीगृहाचे कामकाज सुरळीत चालावे यासाठी विद्यार्थ्यांच्या विविध समित्या गठीत करून त्यांच्यावर ठराविक कामाची जबाबदारी सोपविण्यात आली. विविध समित्यावर काम पाहणारे प्रतिनिधी मध्ये १) विद्यार्थी प्रतिनिधी - माणिक जैस्वाल,

२) आरोग्य समिती प्रतिनीधी - नाझरकर सी.एस. ३) पाणी व्यवस्थापन समिती प्रतिनीधी - तनपूरे दिपक ४) 'प्रसिध्दी समिती' प्रतिनीधी - नपते सतीश, ५) 'सुरक्षा समिती प्रतिनीधी - धुण खी ६) 'सांस्कृतिक समिती' प्रतिनीधी - भुगुरे दिलीप ७) 'स्वच्छता समिती' प्रतिनीधी - निर्मल अक्षय, ८) विद्युत समिती प्रतिनीधी - चव्हाण अक्षय आणि ९) 'वाचनकक्ष समिती प्रतिनीधी म्हणून संभाजी वैद्य यांची सुरळीत चालण्यास मदत होते. विद्यार्थी वसतीगृहाकडे मा. प्राचार्य डॉ. कुमुद गोरे-खेडकर, कार्यालयीन अधीक्षक श्री प्रल्हाद अढागळे, लेखाधिकारी, श्री एस.के. आहेर, मुख्य लिपीक श्री. घोडे तसेच विद्यार्थी वसतीगृह समितील सर्व सन्माननीय सदस्यांचे वसतीगृहाच्या सोई-सुविधांच्या बाबतीत सहकार्याची भूमिका असते. तसेच श्री.बी.एम. कुटे, श्री काथार, सा.बा. विभागाचे निंबाळकर साहेब, वायरमन शेख वसीम यांचे नेहमीच सहकार्य लाभते.

वसतीगृहातील विद्यार्थी नेहमीच सहकार्य लाभते. व शिस्तने राहतात. वसतीगृह अधीक्षक या नात्याने मी सर्वांचेच व्यक्त करतो. धन्यवाद !

डॉ. लक्ष्मण म्हस्के
अधीक्षक
विद्यार्थी वसतीगृह

7th MAH Girl's NCC Bn

The greatest achievement of NCC 7th Mah girl's Bn is two cadets are selected for Republic Day Parade to be held at New Delhi on 26th January 2017. These cadets are Utkarsha Wankhed and Sarika Shinde.

The following activities were carried out during the academic year 2016-17.

1. **NCC Formal Opening Day** was celebrated on 1st July 2016. The programme was compered by Lt. Ramesh Perkar. Principal Capt. Dr. Kumud Kherdekar-Gore addressed the

students. She shared her experiences regarding NCC. CTO. Dr. pradnyashailee Sawai proposed the vote of thanks. All the NCC cadets of II and III year were present. The student who wish to enroll into NCC also attended the programme.

2. **Poster exhibition** was organized by the college on account of 'Vanadin' on 1st July 2016. 55 posters were displayed among which 45 posters were prepared by NCC cadets.

3. Birth anniversary of **Vasantrao Naik** was celebrated on 1st July 2016. NCC cadets attended the function.

4. Tree Plantation was done in the college campus under the Govt. of Maharashtra drive of planting 2 core trees on account of 'Vanadin'

5. Cadets Sadhana Shrigopal Joshi, Fokne Prajakta Kailash, Tejaswini Ajay Gaikwad, Sheetal Shivnath Gadekar and Nikita Sainath Karchunde went for **Tree Plantation** at Nagar road as asked by the CO.

6. 15 cadets went for mountaineering at Gogababa Tekadi on 31st July 2016. CTO Dr. Pradnyashailee Sawai also accompanied them.

7. Cadets Sarika Shinde, Shital Gadekar, Prachi Bhalerao and Rajnandini Kutur attended the CATC 209 camp at Padegaon from 10th August 2016 to 19th August 2016.

8. 25 cadets participated in the Trekking expedition on 17th August from Gogabad Tekadi to Daulatabad organized by Indian Cadet Force.

9. Cadets Komal Tupe, Utkarsh Wankhede, Prachi Wable, Supriya Wathore, Nikita Karchunde,

Manisha Ghewande and Rani Naagre attended the CATC 2013 (Probable selection of RDC camp) at Padegaon from 20th August to 29th August 2016.

10. Cadets Sarika Shinde, Komal Tupe, Utkarsha Wankhede, Nikita Kaarchunde, Karishma Rana and Shraddha Kangane attended the camp at Padegaon of probable selection for RDC, New Delhi.

11. Cadets Shraddha Kangane, Komaal Tupe, Radha Dhotre, Godawari Dongre, Archana Dhawle, Snehal Sutar, Ashwini Gore, Rituparna Jadhav, Shheetal Ambhore and Kalyani Mohare attended the CATC-219 (With sp GTC-II RDC) from 8th Oct to 17th Oct. 2016.

12. Cadets along with Dr. Pradnyashailee Sawai attended the army arms and ammunition exhibition at military playground, Padegaon.

13. Cadets actively participated in cashless Mandi initiative of Govt. of India.

CTO Dr. Pradnyashailee Sawai

राष्ट्रीय छात्रसेना (मुले)

शासकीय ज्ञान विज्ञान महाविद्यालयाच्या एन.सी. मुले, ५१ महाराष्ट्र बटालीयनच्या या युनीटमधून B व C प्रमाणपत्र परीक्षेत कॅडेटनी दैदिप्यमान यश मिळविले आहे. B प्रमाणपत्र परीक्षेसाठी १८ कॅडेट परीक्षेस बसले होते ते सर्व A ग्रेड मध्ये उत्तीर्ण झाले आहेत. C प्रमाणपत्र परीक्षेत १७ कॅडेटने परीक्षा दिली त्यात ०५ कॅडेट A ग्रेड मध्ये तर १२ कॅडेट B ग्रेडमध्ये उत्तीर्ण झाले आहेत.

या युनिटमधून यावर्षी देखील १० कॅडेट भारतीय सेनेमध्ये भर्ती झाले आहेत त्यांची नावे खालीलप्रमाणे आहेत. कॅडेट पवन महाले, कॅडेट वैभव फुके, कॅडेट रोहीत काकडे, कॅडेट अजय कोळपकर, कॅडेट सागर बनकर, कॅडेट मुळे, कॅडेट सपकाळ, कॅडेट

अझीझ शेख, कॅडेट रामेश्वर भादवे, कॅडेट नितेश मोकामरे.

या युनिटमधून नॅशनल इंटरिग्रेशन कॅम्पसाठी सातारा येथे कॅडेट सोनाजी लांडगे तर सिलीगुडी, पश्चिम बंगाल येथे एसयुओ विनोद सपकाळ यांनी उत्कृष्ट सहभाग नोंदविला आहे. तसेच अॅन्युअल टॅनिंग कॅम्प, औरंगाबाद येथे झालेल्या जुलै २०१६ मध्ये १० कॅडेट, डिसेंबर २०१६ मध्ये ०८ कॅडेटने सहभाग नोंदविला आहे.

युनिटने महाविद्यालयीन स्तरावर बेस्ट कॅडेट स्पर्धा घेण्यात आली त्याचे विजेते खालीलप्रमाणे आहेत. त्यांना प्रजासत्ताक दिनी मा. प्रायार्याच्या हस्ते स्मृतीचषक व प्रमाणपत्र देण्यात आले.

१. बेस्ट कॅडेट टर्नआऊटस - सीपीएल विश्वास चटणे.

२. बेस्ट कॅडेट कवायत - जेयुओ अमर मानवतकर

३. बेस्ट कॅडेट सांस्कृतिक - एसयुओ गणेश घनवट

महाविद्यालयाच्या या युनिटने विविध समाज प्रबोधन रॅलीज काढण्यात आल्या त्यात पर्यावरण बचाओ, स्वच्छ भारत अभियान, बेटी बचाव बेटी पढाओ, दारुबंदी चा समावेश होता. दरवर्षीप्रमाणे याही वर्षी २६ नोव्हेंबर २०१६ रोजी महाविद्यालयात 'एनसीसी डे' चे उत्साहात आयोजन करण्यात आले त्यात कर्नल राजबीरसिंग शेरॉन यांनी कॅडेटनी मार्गदर्शन केले. तसेच १५ जानेवारी हा दिवस 'आर्मी डे' उत्साहात साजरा करण्यात आला त्यादिवशी भिक्तीप्रदर्शनाचे आयोजन करण्यात आले.

लेफ्टनंट रमेश पेरकर

राज्यस्तरीय वक्तृत्व स्पर्धा

शासकीय ज्ञान महाविद्यालयात संपन्न झाला 'वाग्यज्ञ' दि. ७ जाने २०१७ रोजी महाविद्यालयात राज्यस्तरीय आंतरमहाविद्यालयीन वक्तृत्वस्पर्धा आयोजित करण्यात आली होती. ५ वे वर्ष असलेली ही स्पर्धा महाविद्यालयाचे माजी विद्यार्थी प्रायोजित करतात हे या स्पर्धेचे विशेष आहे.

महाराष्ट्रभरातून आलेल्या वक्त्यांनी राष्ट्रभक्ती, वास्तव आणि अपेक्षा, मोर्चा जातीचा की जाणवांचा, गरज आर्थिक साक्षरतेची या विषयांवर विचारमंथन केले.

या स्पर्धेत वक्त्यांना उत्स्फूर्त भाषण करावे लागते. हे देखील या स्पर्धेचे वैशिष्ट्य आहे. स्पर्धेत अविनाश अशोक भारती यांनी प्रथम, हर्षाली दामोदर घुले यांनी द्वितीय तर श्री. भरत रिडलॉन यांनी तृतीय क्रमांक पटकावला. उत्तेजनार्थ पारितोषिक.

कु. काजल अशोक बोरसे यांना मिळाला. ग्रामीण भागातील विद्यार्थ्यांसाठी ठेवण्यात आलेले. पारितोषिक भवार प्रताप अकिळे यांना मिळाले.

स्पर्धेच्या परिक्षणाचे काम डॉ. ज्योती भालेराव, डॉ. विशाखा गारखेडकर आणि प्रा. अरविंद भराडे यांनी पाहिले.

बक्षीस वितरण श्री. व्दारकादास भांगे यांच्याहस्ते करण्यात आले. या प्रसंगी कार्यक्रमाच्या अध्यक्ष महाविद्यालयाच्या प्राचार्या डॉ. कुमूद गोरे खेडेंकर ह्या होत्या.

प्रा. चंद्रज्योती मुळे भंडारी
प्रभारी

IQAC

Internal Quality Assurance Cell (IQAC) of the college functions throughout the year according to the guidelines of NAAC. In the year 2016, NAAC Peer team has visited the college for reaccreditation and assessment. Peer team visited the IQAC on 27th August 2016. Principle & Chairperson of IQAC Dr. K.P. Kherdekar Gore, IQAC Coordinator Dr. Y.S. Topare, steering committee coordinator Dr. D.D. Gaikwad and all IQAC members interacted with the peer team. Principal Dr. P.R. Gaikwad and all IQAC members interacted with the peer team. Principal Dr. P.R. Gaikwad as an educational Expert, Mr. Chakradhar Dalvi, Editor Lomat Daily as a community representative and Mr. Unmesh Deshpande, Maharashtra Times as an

alumni representative were participated in the interaction. Team member took review of IQAC activities and its role in the development of college during this visit. Committee gave suggestions regarding the up gradation of feedback mechanism and increasing the contribution of alumni in the infrastructural development of the college.

Internal Quality Assurance Cell organized one day workshop on 21st October 2016 for the faculty members. Faculty members of Government B.Ed college and Government Institute of science also participated in it. Theme of the workshop was 'Post NAAC Initiatives'. On the background of recent NAAC visit and peer team suggestions, planning and development of further qualitative measures for the institution was the main objective of this workshop. Educational expert and NAAC Peer team member, Bangalore, Dr. M.D. Jahagirdar was the resource person of this workshop. He emphasized on the need of enhancement of ICT in teaching learning, developing research lab and making feedback system online during his session. Total 60 members participated in the workshop. 90% of the participants expressed the necessity of this workshop for next NAAC preparation as a roadmap.

IQAC has prepared Annual Quality Assurance Report (AQR) for the year 2015-16 and submitted it to NAAC recently. IQAC members Lt.R.J. Perkar, Ms. Vidya Ingole, Dr. Shaista Talat Khan, Dr. P.S. Deshmukh,

Mr.S.P. jogdand and Mr.R.M.Madkar took effortss for organizzing and managing various activities of the cell throughout the year. Office superintendent Mr. Pralhad Adhagale and Student representatives Asif Shaikh. Nitin Manvatkar, Manik Jaiswal. Almas Shaikh and Gargi Patil all helped the cell on various front.

Dr. Yugandhara S. Topare
Coordinator IQAC

•••—•••

PARENT-TEACHER- STUDENT DIALOGUE

A parent-teacher-student dialogue, as a routine practice, was organised on 12th August 2016 at the College. The purpose of the dialogue was to exchange wviews aabout workings of the college and indentiyh the area of mutual inintervention and cooperation. Seeking parent-student views on various aspects of the college was the main idea of the event. Parent-teacher-student response was overwhelming.

Respected Principal, Mrs. Dr. Kumud Kherdekar, opened the dialogue, The Principal, first and foremost, welcomed all parents, teachers and students and informed that NAAC re-accreditation team is visiting college on 29,30 and 31th August 2016. The Principal called upon the student to positively interact with NACC pear team with high degree of calm, composure and responsibility. The Principal announced introduction of

add-on courses in the departments of Music, Psychology and Sanskrit and appealed stuudents to enrol for te same. The Principle also informed the gathering about accademic, technical and financial assistance available to students belonging to weaker sections of society.

Further more, the Principal asked girl students to approach thhe Collge Women Development Cell for complains of all sorts. The Principal underlined the importance of proper rapport with teaching and non-teaching staff so as to make workings of the college even better.

The Principal insisted that parents pay continues attention to their child's studies and asked them to interact with teaching staff if they feel necessary.

The parents also did inquire about the progress of the college and gtave suggestion as regards better infrastructure, access to ITC aand better study meterial in the library. The Principal assured all possible assistance for students personality development. The event concluded with the decision to meet again when NACC pear team visitws the college.

The committee members - Madam Bhayawant, P.S. Deshmukh, Kiran Deshmukh, S.P. Godbole, Madam Raut, A. Rabbani and student volunteers contributed to the event.

(Pushpa-Bhagyawant Utkar)

INDIVIDUAL REPORT

१. दिनांक ८ ऑगस्ट २०१६ रोजी सावित्रीबाई फूले पुणे विद्यापीठ ७' कडून 'नरेश मेहता काव्य में सांस्कृतिक चेतना और युगबोध' या विषयावर आचार्य पदवी प्राप्त झाली.

२. न्यू आर्ट्स, कॉमर्स व सायन्स कॉलेज, अहमद नगर १५ ऑक्टोबर २०१५ येथे राष्ट्रीय परिषदेत संशोधन लेख सादर.

३. एस.एन.डी.टी महिला विद्यापीठ, मुंबई येथे राष्ट्रीय संगोष्ठीत दि. १४-१५ मार्च संशोधन लेख सादर.

४. बलभीम कला विज्ञान व वाणिज्य महाविद्यालय, बीड येथे अंतर्राष्ट्रीय संशोधन पर लेख सादर. आय.एस.बी.एन. अभिसरन स्पेशल इश्यु, vol xv एप्रिल २०१६ मध्ये लेख प्रकाशित.

५. 'मयूरस्वप्न' कविता संग्रहाकरिता प्रस्तावना लेखन.

६. 'महाराष्ट्र हिंदी प्रचार सभा, औरंगाबाद ऑक्टोबर ते डिसेंबर २०१५ कडून प्रकाशित 'संचारिका' त्रैमासिक पत्रिकेत लेख प्रकाशित.

- प्रा.डॉ. भारती म. सानप
हिंदी विभाग प्रमुख

१. यशवंतराव चव्हाण विकास प्रकाशन प्रबोधिनी यशदा पुणे, येथे महाराष्ट्र राज्य प्रशिक्षण धोरण २०११, वर्ग १ अधिकाऱ्यांसाठी आयोजित प्रशिक्षण कार्यक्रम यशस्वी रित्या पूर्ण केला.

२. औरंगाबाद आकाशवाणी केंद्राच्या करिअर या मालिकेत 'कलाशाखेतील करिअरच्या संधी' या विषयावर भाषण.

- प्रा. जोगदंड संदीप पांडूरंग
सहाय्यक प्राध्यापक लोकप्रशासन.

१. एकात्मिक बालविकास सेवा योजना फुलंब्री येथे महिला मेळाव्यात 'आरोग्याची पंचसूत्री' या विषयावर व्याख्यान.

२. जागतिक गरीबी निर्मूलन दिनानिमित्त आकाशवाणी वर भाषण प्रासारित.

३. यशवंतराव चव्हाण महाविद्यालय सिल्लोड येथे राष्ट्रीय परिसंवादात Social responsibility in disaster management या विषयावर पेपर वाचन.

- प्रा. माया वंजारी

सहस्येरी प्राध्यापक, गृहशास्त्र विभाग

१. 1st National teacher congress, pune व्दारा आयोजित International conference मध्ये सहभाग.

२. 'महिलांचे लैंगिक छळापासून संरक्षण' या विषयावरील कार्यशाळेत सहभाग

- प्रा. आशा मोहन किटके

गृह विज्ञान विभाग

१. 'आपत्ती व्यवस्थापन' या विषयावर उजाळा वर्गात व्याख्यान.

२. 'रस्त्यावरील अपघात व उपाय' या विषयावर उद्बोधन वर्गात व्याख्यान.

३. 'जलयुक्त शिवार अभियान लोहारा व उमरगा तालूका एक भौगोलिक अभ्यास' या विषयावर पेपर वाचन.

४. 'औरंगाबाद शहर घन कचरा व्यवस्थापन' या विषयावर अंतर्राष्ट्रीय परिषदेत पेपर वाचन.

५. 'शेतीचे प्रकार व शाश्वत विकास' या विषयावर राष्ट्रीय परिषदेत पेपर वाचन व तज्ञ म्हणून व्याख्यान.

- डॉ. बळीराम पंढरीनाथ लहाने

भूगोल विभाग प्रमुख

१. मार्गदर्शक डॉ.ए.आय. खान यांच्या पाच विद्यार्थ्यांना डॉ.बा.सा.आंबेडकर विद्यापीठातून आचार्य पदवी प्राप्त झाली.
२. राज्य व राष्ट्रीय स्तरावर एकूण पाच संशोधन पेपर प्रकाशित झाले.
३. एकूण तीन राज्यस्तरीय व राष्ट्रीय स्तरावरील चर्चा सत्रामध्ये सहभाग नोंदविला.

- डॉ. ए.आय. खान
सहाय्यगी प्राध्यापक भूगोल विभाग

१. यशवंतराव चव्हाण विकास प्रकाशन प्रबोधिनी यशदा पुणे, येथे महाराष्ट्र राज्य प्रशिक्षण धोरण २०११ नूसार वर्ग १ अधिकाऱ्यांसाठी आयोजित प्रशिक्षण कार्यक्रम यशस्वी रित्या पूर्ण केला.

२. संत रामदास महाविद्यालय घनसावंगी जिल्हा जालना येथे आयोजित "Rain Water Harvesting, life for human well-being या राष्ट्रीय चर्चा सत्रामध्ये सहभाग व Importance Recharging of underground storage for well irrigation in Beed district या संशोधन लेखाचे वाचन व प्रकाशन.

३. यशवंतराव चव्हाण महाविद्यालय, सिल्लोड येथे Social responsibility in disaster management या राष्ट्रीय सत्रामध्ये सहभाग व 'comparative study of tropical clones organating in arabian sea & bay of bengal' या लेखाचे वाचन व प्रकाशन.

४. श्री संत गजानन महाविद्यालय खर्डा येथे राज्यस्तरीय चर्चासत्रात सहभाग व 'Crop diversification & its changes in Beed district a geographical study' या संशोधन लेखाचे वाचन व प्रकाशन.

- प्रा. भरत उसारे
सहाय्यक प्राध्यापक भूगोल विभाग

१. भारत सरकार, युवा व क्रिडा मंत्रालय नवी दिल्ली आणि इम्पॅनल्ड ट्रेनिंग इन्स्टिट्यूट, अहमदनगर कॉलेज, अहमदनगर यांच्या संयुक्त विद्यमाने आयोजित रा.से.यो. कार्यक्रम अधिकारी उद्बोधन वर्ग प्रशिक्षण पूर्ण केले.

२. यशवंतराव चव्हाण विकास प्रकाशन प्रबोधिनी यशदा पुणे, येथे महाराष्ट्र राज्य प्रशिक्षण धोरण २०११ नूसार वर्ग १ अधिकाऱ्यांसाठी आयोजित आयोजित पायाभूत प्रशिक्षण कार्यक्रम यशस्वी रित्या पूर्ण करून राज्यातून सर्वप्रथम.

३. कला वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय बदनापूरच्या रा.से.यो. शिबीरात आर्थिक साक्षरता या विषयावर मार्गदर्शन केले.

४. राष्ट्रमाता इंदिरा गांधी महाविद्यालय जालना येथे 'आरक्षणासाठी निघालेले मोर्चे' या विषयावर व्याख्यान दिले.

५. शिवाजी कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय कन्नड येथे आयोजित सामाजिकशास्त्रे मंडळा अंतर्गत आंतरमहाविद्यालयीन प्रकल्पलेखन व सादरीकरण स्पर्धेचे परीक्षक म्हणून कार्य केले.

६. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ औरंगाबाद अंतर्गत मानव संसाधन विकास केंद्राद्वारे आयोजित दि. १ मार्च ते २५ मार्च २०१७ दरम्यान उद्बोधन वर्ग कार्यक्रम 'अ' श्रेणीत यशस्वी रित्या पूर्ण केला.

डॉ. लक्ष्मण रामभाऊ म्हस्के
सहाय्यक प्राध्यापक अर्थशास्त्र विभाग

1. Achieved national award of international conference 2016. rajguru mahavidyalaya, rajguru nagar pune.

2. Worked in Indradhanushya mahotsava, participated in AVHAN chancellor brigade N.S.S. wing training courses and team leader of Dr. B.A.M.U. Aurangabad Role play as a college team co-ordinator in university youth festival.

3. Worked as a team leader of Dr. B.A.M.U. in all india national youth festival at kolhapur and achieved Five award for the team.

4. Participated Three state level workshop, one national seminar, one paper presentation and published with ISBN in sovenier, two paper published in book with ISBN, one paper publish in volume with ISBN, one paper in Ambedkar visheshank, and two paper published in Shodhyatrakhand VIII. with ISSN.

5. Achieved Samata National Award from - Satara.

- Dr. Pramila Haridas Bhujade
Assistant Prof. Department Sociology

1. Successfully completed 20 Days STP. - foundation training programme for Class-I officers of Higher & technical education conducted by YASHADA pune.

2. Presented research paper in poster session and received Best Poster presentation award at 6th in

-Mrs. Suchita P. Bharambe
Assistant Prof. Depart. Microbiology

1. "International best oral presentation award" International science community association awarded him by this award in 6th international science congress held at pune Oral paper & entitled "the study of substratum preference in pestiferous land snail, macrochlamys petrosa (hutton)

2. "Biodiversity of fish fauna in Lakhapura reservior Bhikangaon tehsil, Khargone district M.P." (IJIRAS) vol 3, Issue 4 April 2016 ISSN: 2394-4404.

3. "Histopathology of rat intestine infected by Trichinella spiralis' (TPR) Vol 5 issue (I), ISSN : 2319-314X (Print 2319-3158 online.

- Dr. Pradeep S. Deshmukh
Assistant Prof. Zoology department

1. Participated in refresher course at Dr. B.A.M.U. aurangabad obtained 'A' grade stood first in 'report writing.

2. Invited as resource person to deliver lecture 'women empowerment through self employment' at (RSETI) Dr. B.A.M.U. Premises.

- Smt. S.A. Dandare Vasekar
Assistant Prof. Sociology department

1. Attended 6th International science congress 2016 organized by international science community association at Rajguru Mahavidyalaya Rajguru nagar pune

- **Dr. Mrs. S.A. Saraf**
Head department of Zoology

1. Presented research paper entitled 'Cultural Identity in Pakistani Fiction' in international conference on 'Literature, Culture and World Peace' organized by Higher Education and Research Society, Navi Mumbai at Dnyansagar institute of management and research, Pune on 23rd and 24th September 2016.

2. Presented research paper in two day national seminar on 'Attaining Excellence in Higher Education. Problems, Paradoxes and possibilities', organized by Vidyabharti Mahavidyalaya, Amravati at Amravati on 14th and 15th October 2016. The title of the paper was 'Problems and Challenges in Attaining Excellence in higher Education in India.

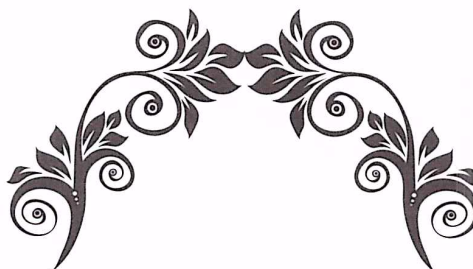
3. Presented research paper entitled 'Ritual Folk Dance and Drama of Maharashtra A Critical Survey' at International convention on Modern languages, Teaching and Education at Bangkok, Thailand. This convention was jointly organized by International Association of Academicians and Researchers (INAR), Commonwealth Vocational University (CVU) and confederation of Indian Universities (CIU).

4. Member of the screening committee of two day international conference on 'Designs of Reconstruction, Literature, Journalism and Political Culture. organized by Maulana Abdul kalam Azam Chair (UGC), Dept. of Mass Communication and journalism, Dr. B.A.M.U. Aurangabad, Municipal corporation Aurangabad's Maulana Abdul Kalam research Centre in collaboration with Lokseva college of Arts and Science, Dr. Rafiq Zakara College for women and writing today literary association.

5. Presented research paper entitled 'Redefining Greek Mythology' in the national conference on 'Redefining Identities, Cultures and Literatures', on 9th and 10th December 2016 organized by the english literatures Society pune at Maulana Azad Research centre, aurangabad and member of organizing committee.

6. A book published in translation. Title of the book is 'SAINT TUKARAM' Translated from marathi to english and published by SAKET Prakashan.

Dr. Pradnyashailee Bhagwan Sawai
Assistant Prof. Dept. of English

Government College of Arts & Science Aurangabad

List of Teaching Staff

FACULTY OF ARTS

English Dept.

1. Dr. T.S. Khan
2. Dr. P.B. Sawai
3. Miss. T.Y. Sapkale
4. Smt. P.P. Soni

Marathi Dept.

1. Dr. J.G. Katkar
2. Dr. C.A. Muley

Hindi Dept.

1. Smt. B.M. Sanap
2. Dr. B.P. Kamble
3. Smt. S.P. Godbole

Urdu Dept.

1. Smt. Najhat Gaus

Sanskrit Dept.

1. Smt. P.M. Waghmare

Economics Dept.

1. Dr. P.A. Purekar
2. Dr. Smt. Y.S. Topare
3. Dr. L.R. Mhaske

Political Science /Pub.Adm.Dept.

1. Shri. R.J. Perkar
2. Dr. Attar Rabbani
3. Shri. S.P. Jogdand
4. Dr. Smt. S.C. Dalvi (Patil)
5. Shri. A.A. Pandit
6. Shri. A.Z. Gaikwad

History Dept.

1. Dr. S.G. Satbhai
2. Shri. R.R. Madkar

Sociology Dept.

1. Dr. Miss. V.M. Ingole
2. Dr. P.H. Bhujade (Ganvir)
3. Smt. S.A. Dhandare Vasekar

Psychology Dept.

1. Dr. Smt. S.D. Sangvikar
2. Dr. V.S. Padhye
3. Dr. Smt. P.R. Bhagyawant (Utkar)

Geography Dept.

1. Dr. B.P. Lahane
2. Dr. A.I. Khan
3. Shri B.R. Usare

Home Science Dept.

1. Dr. M.s.Molvane
2. Smt. S.R. Godse
3. Smt M.D. Vanjare
4. Smt. A.M. Kitake
5. Smt. K.R. Deshmukh

Bakery Dept.

1. Shri. U.G. Miniyar

Music Dept.

1. Dr. Smt. V.S. Deshmukh
2. Shri. B.S. Lihitkar

Physical Education Dept.

1. Shri. D.D. Lull
(Chemistry Jr. Lecturer)

Government College of Arts & Science Aurangabad

List of Teaching Staff

FACULTY OF SCIENCE

Botany Dept.

1. Dr. K.M. Telmore
2. Dr. Smt. S.R. Rathod
3. Dr. V.S. Gambhire
4. Shri. N.F. Shaikh
5. Shri. Y.P. Malche

Zoology Dept.

1. Dr. Smt. S.A. Saraf (Sadavrate)
2. Dr. P.S. Deshmukh
3. Smt. C.S. Rao
4. Shri. A.J. Shastrakar

Microbiology Dept.

1. Smt. R.S. Pandhare
2. Miss. S.S. Farooqee
3. Smt. S. P. Bharambe

Physics Dept.

1. Shri. Raje Shaikh
2. Shri. Nandagawali D.P.
3. Dr. B.R. Gaikwad
4. Shri. A.B. Deshpande
5. Shri. Y.B. Jadhav

Chemistry Dept.

1. Dr. R.H. Satpute
2. Dr. Smt. A.D. Chapolikar
3. Dr. Syed Abed
4. Dr. D.D. Gaikwad
5. Shri. P.R. Shinde
6. Shri. R.M. Borade
7. Shri. D.D. Lull
8. Smt. S.P. Chaure
9. Smt. S.S. Raut

Mathematics Dept.

1. Dr. R.M. Lahurikar

Statistic Dept.

1. Dr. Smt. K.P. Kherdekar
2. Dr. Smt. S.R. Kolhekar

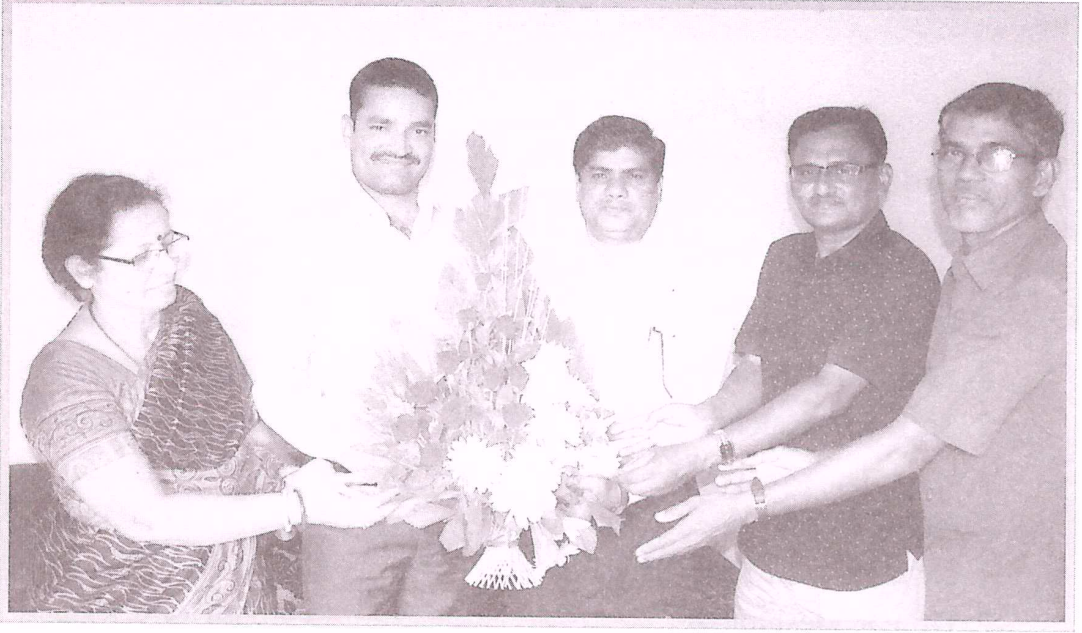
Electronics Dept.

1. Shri. Shaikh Noor

Library

1. Smt. V.J. Ambhore

❖ महाविद्यालयाचे माजी विद्यार्थी ❖

एव्हरेस्टवीर श्री. शेख रफीक यांचा महाविद्यालयातर्फे सत्कार

कारगिल दिनानिमित्त महाविद्यालयाचे माजी विद्यार्थी कॅप्टन सुरेंद्र सुर्वे यांचे विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन

महाविद्यालयातील
प्राध्यापकवृंद

कला शाखा

विज्ञान शाखा

महाविद्यालयातील कर्मचारीवृंद

मान्यवरांच्या भेटी

महाराष्ट्र राज्याच्या उच्च व तंत्रशिक्षण विभागाचे प्रधान सचिव सन्माननीय श्री. सीतारामजी कुंटे यांचे महाविद्यालयात स्वागत करताना प्राचार्य डॉ. कुमुद गोरे-खेडेंकर.

महाराष्ट्र राज्याचे उच्च शिक्षण संचालक मा.डॉ. धनराज माने यांचे स्वागत करताना प्राचार्य डॉ. कुमुद गोरे-खेडेंकर

ध्वजवंदन

